

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE KENTSEL KORUMA EYLEMİNİN
PLANLAMA ARAÇLARI İLE ELE ALINMA BİÇİMİNE YÖNELİK
BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Murat KİTİR

DOKTORA TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Haziran- 2024
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Murat KİTİR tarafından hazırlanan “Türkiye’de Kentsel Koruma Eyleminin Planlama Araçları ile Ele Alınma Biçimine Yönelik Bir Yöntem Önerisi” adlı tez çalışması 25/06/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı’nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ

.....

Danışman

Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR

.....

Üye

Prof. Dr. Erkan POLAT

.....

Üye

Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

.....

Üye

Doç. Dr. Sinan LEVEND

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Mevlüt UYAN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu seminerdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this seminar document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Murat KİTİR

Tarih: 25/06/2024

ÖZET

DOKTORA TEZİ

TÜRKİYE’DE KENTSEL KORUMA EYLEMİNİN PLANLAMA ARAÇLARI İLE ELE ALINMA BİÇİMİNE YÖNELİK BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Murat KİTİR

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR

2024, 142 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR
Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ
Prof. Dr. Erkan POLAT
Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Doç. Dr. Sinan Levend

Tarihi alanların korunması, insanlığın geçmişten gelen kültürel değerlerini, geleneklerini, sanat eserlerini ve diğer önemli unsurlarını gelecek kuşaklara aktarma ve koruma sürecini ifade eder. Türkiye’de, bu amaçla hazırlanan planlar koruma amaçlı imar planı olarak adlandırılır. Söz konusu planların hazırlanmasına ilişkin esaslar 2863 sayılı Kanun ile belirlenmiştir.

1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı kanun, Türkiye’de tarihi alanların imar planları ile ele alınma biçiminde önemli bir değişim noktası oluşturmuştur. Bu yıla kadar çevresi ile bütüncül olarak planlanan tarihi alanlar, çevresinden ayrı, yapı tipolojisinin daha iyi anlaşılması ve disiplinler arası çalışmaya olanak sağlanması amacıyla, sanat tarihçisi, restoratör mimar, arkeolog, sosyolog gibi farklı meslek alanlarından oluşan planlama ekipleri tarafından ele alınmıştır. “Koruma amaçlı” olarak tanımlanan imar planlarının, tarihi alanları çevresinden ayırarak hazırlanması başlangıçta koruma adına olumlu bir adım olarak görülmüştür. Ancak, zamanla bu yaklaşım, tarihi alanların çevresi ile bütünlüğünün yok olmasına yol açtığı konusunda eleştirilmiştir. Bu eleştirinin temelinde, “koruma amaçlı” olarak nitelendirilmeyen imar planlarının koruma kaygısı içermesi gerekmediğine ilişkin bir algının oluşması yatmaktadır.

Bu tez çalışması ile tarihi alanların yakın çevresinde üretilen planların, kat sayısı ve yapı yoğunluğu değeri gibi ölçülebilir özellikler bakımından tarihi alanlara karşı koruma hassasiyeti taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. 20 örnek alan üzerinde yapılan incelemelere göre kentsel sit alanının içerisinde bulunduğu yerleşimin nüfusu arttıkça imar planlarındaki kat sayısı ve yapı yoğunluk değerlerinin arttığı, başka bir ifade ile tarihi alanların korunmasına yönelik hassasiyetin azaldığı tespit edilmiştir.

Elde edilen tespitlerden hareketle, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar olan koruma ve planlama tecrübeleri ile farklı ülkelerin koruma yaklaşımlarına dair literatürdeki tartışmaları temel alan değerlendirmelere göre Türkiye’de kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile ele alınma biçimine yönelik bir yöntem önerisi geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kentsel Sit Alanı, Koruma Amaçlı İmar Planı, Uygulama İmar Planı.

ABSTRACT

Ph.D THESIS

A PROPOSED METHOD FOR URBAN CONSERVATION PRACTICES IN PLANNING PROCESS OF TURKEY

Murat KİTİR

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Urban and Regional Planning**

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR

2024, 142 Pages

Jury

**Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR
Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ
Prof. Dr. Erkan POLAT
Assoc. Prof. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Assoc. Prof. Dr. Sinan LEVEND**

The conservation of historical areas involves protecting cultural values, traditions, works of art and other important elements. This process is realized through conservation-oriented development plans. The principles regarding the preparation of this zoning plans in Turkey are set out in Law No. 2863.

Law No. 2863, which come into force in 1983, is an important regulation for the conservation of historical areas in Turkey through zoning plans. Until this year, historical areas were planned together with their surroundings. With Law No. 2863, historical areas were planned separately from their surroundings in order to better understand the building typology and to enable interdisciplinary work. In the new process, the planning team includes different experts such as art historians, restorer architects, archaeologists and sociologists. The fact that zoning plans defined as "conservation-oriented" treat historical areas separately from their surroundings was initially considered a positive motivation for conservation. However, these plans have been criticized for failing to ensure the integrity of historic areas with their surroundings. Another problem is the perception that there is no need for sensitivity to conservation with respect to other plans.

In this thesis, the plans produced in the surroundings of historical areas are analyzed in terms of the number of stories and building density values. The main objective is to determine whether the plans are sensitive to the conservation of historical areas or not. The study was conducted on 20 sample areas. According to the results, as the population of the settlement increases, the number of stories and building density values in the zoning plans increase. In other words, conservation sensitivity towards historical areas decreases.

As a result, a method proposal has been developed for the way urban conservation practices in Turkey is handled with planning tools, based on the conservation and planning experiences from the establishment of the Republic of Turkey to the present day and the discussions in the literature on the conservation approaches of different countries.

Keywords: Conservation Area, Conservation-Oriented Development Plans, City Development Plan

ÖNSÖZ

Kültürel değerlerin korunmasında planlama yöntemlerinin önemini vurgulamaya çalıştığım bu çalışma süresince benden yardımlarını, desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen, her konuda değerli görüş ve önerilerini almaktan gurur duyduğum hocam Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR’a teşekkürü bir borç bilirim.

Tez izleme komitesinde yer alan, büyük emeklerle çalışmanın gelişim sürecinde önemli katkılar sağlayan, kolaylaştırıcı ve titiz yönlendiricilikleri için Prof. Dr. Erkan POLAT’a ve Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ’a verdikleri destek, paylaştıkları bilgi ve tecrübe için içtenlikle teşekkür ederim.

Değerli hocam Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ’a sadece tez sürecinde değil, lisans eğitimim boyunca verdiği emeklerden dolayı da minnettarım. Ayrıca, Doç. Dr. Sinan Levend hocamın verdiği destek, paylaştığı bilgi ve tecrübe benim için çok kıymetli.

İdari amirim Cemil TÜTÜNCÜ’ye de tez çalışması süresince sağladığı destek ve idari kolaylıklar için teşekkür etmek isterim.

Son olarak her daim desteğini hissettiğim eşim Pınar ve oğullarım Poyraz Efe ile Rüzgâr Mete’ye sonsuz teşekkürlerimle...

Murat KİTİR
KONYA-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
1.GİRİŞ	10
1.1.Problemin Tanımı ve Tezin Amacı	10
1.2.Hipotez ve Varsayım	12
1.3.Tezin Kapsamı.....	12
1.4.Kaynak Araştırması	13
2.KÜLTÜREL MİRAS VE KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ	17
2.1.Kültürel Miras ve Koruma Kavramı.....	17
2.2.Korumanın Düşünce ve Eylem Olarak Ortaya Çıkışı	18
2.3.Koruma Eyleminin Ana Unsurları.....	21
2.3.1.Yönetim boyutu.....	22
2.3.2.Koruma bilinci, katılım ve kurumsal iş birliği	23
2.3.3.Mülkiyet özgünlüğü	26
3.KENTSEL KORUMA- PLANLAMA İLİŞKİSİ	29
3.1.Türkiye Kentsel Koruma Eyleminin Planlama Araçları ile Ele Alınma Biçimi ve Kurumsal Yapılanması	30
3.1.1.Türkiye’de 2863 sayılı Kanun öncesi tarihi alanların imar planları kapsamında ele alınma biçimi	30
3.1.2.Türkiye’de 2863 sayılı Kanun sonrasında tarihi alanların imar planları kapsamında ele alınma biçimi	40
3.2.Farklı Ülkelerde Kentsel Koruma Eyleminin Kurumsal Yapılanması ve İmar Planları ile Ele Alınma Biçimi	46
3.2.1.Almanya	47
3.2.2.İngiltere	54
3.2.3.Fransa	59
3.2.4.İspanya	65
3.3.Bölüm Değerlendirmesi.....	69

4.MATERYAL VE YÖNTEM.....	72
4.1.Örnekleme Seçimi	72
4.2.Analiz ve Veri Toplama Tekniğı	78
4.3.Çalışmanın Kısıtlılıkları	80
5.ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA.....	82
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	122
KAYNAKLAR	135
EKLER	143

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Tezin Aşamaları	16
Şekil 3.1. 1932 Ankara İmar Planı	32
Şekil 3.2. 1969 Ayvalık İmar Planı	36
Şekil 3.3. 1970 Kastamonu İmar Planı	37
Şekil 3.4. 1982 Bodrum İmar Planı ve Plan Notları	39
Şekil 3.5. 1989 Beypazarı İmar Planı ve Plan Notları	42
Şekil 3.6. Ayvalık 1990 İmar Planı ve Plan Notları	43
Şekil 3.7. Handschuhsheim Yerleşim Alanı	53
Şekil 3.8. Greyfriars Koruma Alanı	59
Şekil 3.9. Le Marais Bölgesi Koruma ve İyileştirme İmar Planı	64
Şekil 3.10. Tarihi Santa Maria Limanı Koruma Amaçlı İmar Planı	69
Şekil 4.1. Kentsel Sit Alanlarının Türkiye Haritası Üzerindeki Konumu	74
Şekil 4.2. Nüfusu 10.000'e Kadar Olan Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları	75
Şekil 4.3. Nüfusu 10.000 ile 100.000 Arasındaki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları	75
Şekil 4.4. Nüfusu 100.000 ile 300.000 Arasındaki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları	76
Şekil 4.5. Nüfusu 300.000 ile 1.000.000 Arasındaki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları	76
Şekil 4.6. Nüfusu 1.000.000 ve üzerindeki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları	76
Şekil 4.7. Seçilen Örneklem Alanlarının Ülke İçerisindeki Konumu	77
Şekil 4.8. Farklı Örneklem Alanları İçerisinde Bitişik Yapı Düzeni Kararları	80
Şekil 5.1. Cevizli (Antalya) ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	86
Şekil 5.2. Kaymaklı (Nevşehir) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	87
Şekil 5.3. Pazaryeri (Bilecik) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	88
Şekil 5.4. Gökçeada (Çanakkale) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	89
Şekil 5.5. Alaçam (Samsun) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	92
Şekil 5.6. Akçakoca (Düzce) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	93
Şekil 5.7. Bolvadin (Afyonkarahisar) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	94
Şekil 5.8. Gazibey (Bitlis) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	95
Şekil 5.9. Mudanya (Bursa) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	98
Şekil 5.10. Zeytinlik (Giresun) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	99
Şekil 5.11. Tokat Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	100
Şekil 5.12. Karaman Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	101
Şekil 5.13. Aksaray Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	105
Şekil 5.14. Yakutiye (Erzurum) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	106
Şekil 5.15. İlkadım (Samsun) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	107
Şekil 5.16. Antakya (Hatay) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	108
Şekil 5.17. Mevlâna (Konya) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	111
Şekil 5.18. Kale ve Çevresi (Gaziantep) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	112
Şekil 5.19. Rumi Mehmet Paşa (İstanbul) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	113
Şekil 5.20. Buca (İzmir) KSA ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri	114
Şekil 5.21. KSA ve Çevresinin Ortalama Kat Sayısı Bakımından Karşılaştırılması	116
Şekil 5.22. KSA ve Çevresinin Ortalama Yapı Yoğunluğu Bakımından Karşılaştırılması	117
Şekil 5.23. KSA, EGS ve UİP Kararlarının Ortalama Kat Sayıları Açısından Karşılaştırılması	120
Şekil 5.24. KSA, EGS ve UİP Kararlarının Ort. Yapı Yğn Değerleri Açısından Karşılaştırılması	121
Şekil 6.1. Tarihi Yerleşmelerin Ana Politikaları	127
Şekil 6.2. Tarihi Yerleşmeler ile Tarihe Saygı Alanlarının Belirlenme Süreci	130
Şekil 6.3. Kent Planlarını Hazırlama, Değerlendirme ve Onama Süreci	134

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 4.1. Kentsel Sit Alanlarının Bulunduğu Yerleşmeye Göre Dağılımı.....	73
Çizelge 4.2. Araştırma Evrenindeki Kentsel Sit Alanlarının Bulunduğu Yer. Göre Dağılımı	73
Çizelge 4.3. Nüfus ve İBBS-Düzey 1 Sınırlarına Göre Belirlenen Örneklem Alanları	77
Çizelge 5.1.Kentsel Sit Alanı İçerisinde Yer Alan Sivil Mimarlık Örneği Yapılar	83
Çizelge 5.2.Nüfusu 10.000'e Kadar Olan Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması.....	85
Çizelge 5.3.Nüfusu 10.000 ile 100.000 Arasındaki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması	91
Çizelge 5.4.Nüfusu 100.000 ile 300.000 Arasındaki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması	97
Çizelge 5.5.Nüfusu 300.000 ile 1.000.000 Arasındaki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karş.	104
Çizelge 5.6.Nüfusu 1.000.000'un Üzerindeki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması	110
Çizelge 5.7. Koruma Amaçlı İmar Planı Bulunan Kentsel Sit Alanlarının Etkileşim Geçiş Sahası Verileri.....	119

KISALTMALAR

AAN	: Asar-ı Atika Nizamnamesi
ABF	: Architectes des Batiments de France (Fransa Bina Mimarı)
BauGB	: Baugesetzbuch (Alman İmar Yasası)
CNSS	: Commission National des Secteurs Sauvegardés, (Koruma Alanları Ulusal Komisyonu)
CoE	: Council of Europe (Avrupa Konseyi)
DCMS	: Department for Culture, Media and Sport (Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı)
DOCOMOMO	: Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighborhoods of the Modern Movement (Modern Mimari Akımın, Sitleri ve Çevresini Uluslararası Koruma ve Belgeleme Grubu)
ICA	: International Council on Archives (Uluslararası Arşiv Komisyonu)
ICCROM	: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Arşt. Merk.)
ISCARSAH	: Uluslararası Mimari Miras Strüktürü Analiz ve Restorasyon Komitesi
SPAB	: Society for the Protection of Ancient Buildings (Eski Eser Anıtları Koruma Derneği)
WATCH	: Çatışmalarda Taşınabilir ve Taşınmaz Kültürel Mirasın Korunması İçin Dünya Birliği
WHC	: World Heritage Center (Dünya Miras Merkezi)
WMF	: World Monuments Fund (Dünya Anıtlar Vakfı)
ZPPAUP	: Kentsel Mimari Mira ve Doğal Değerleri Koruma Bölgeleri – Zones de Protection du Patrimoine Architectural Urbain et Paysager

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Tezin Amacı

20. yüzyılın başından itibaren yaşanan teknolojik, demografik ve ekonomik gelişmeler, kentlerin yapısında ve işleyişinde önemli değişimlere yol açmıştır. Küreselleşme süreciyle birlikte hızlanan kentleşme, toplumların alışkanlıklarını, yaşam tarzlarını ve ihtiyaçlarını derinden etkilemiştir. Söz konusu değişim, kültürel mirasın korunması ve özgünlüğünün sürdürülmesinin önemini daha da artırmıştır. Günümüzde, bu mirası korumak ve gelecek nesillere aktarmak, sürdürülebilir kalkınmanın ve toplumsal hafızanın temel taşlarından biri haline gelmiştir.

Kültürel mirasın korunması, günümüzde birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir konudur. Yasal düzenlemeler hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle tecrübe edilmiş ve bu süreçte maddi kaygılar ile sosyal, kültürel ve ekonomik öncelikler arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Koruma ve gelişme arasındaki gerilim, idareler için önemli bir sorumluluk alanı olmuş, tarihi yapıların ve alanların imar planlarıyla düzenlenmesi, farklı dönemlerde çeşitli yöntemlerle ele alınmıştır. Bu tartışma, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasının yanı sıra, toplumların kimliklerini ve geçmişlerini koruma çabalarının bir parçası olarak devam etmektedir.

Cumhuriyetin ilanı ile başlayan ve 1950’li yıllara kadar süren dönem, Türkiye’de “batılılaşma” ve “çağdaşlaşma” yaklaşımlarının öne çıktığı bir zaman olarak tanımlanabilir. Bu süreçte, gelişmiş ülkelerin planlama çalışmaları örnek alınarak modern şehirler oluşturmak amacıyla imar planları hazırlanmış ve yabancı uzmanlar eşliğinde uygulamaya konulmuştur (Dağıstan Özdemir, 2005). Ancak, 1956’da yürürlüğe giren İmar Kanunu’na kadar olan süreç, planlama anlayışının tarihi dokuyu göz ardı ettiği veya koruma kararlarının üretilmesinde yetersiz kaldığı yönünde eleştirilmiştir. Bu dönemde yerel yönetimlerin yanlış uygulamaları, Anıtlar Kurulu gibi merkezi yapılanmaların oluşmasını gündeme getirmiştir (Akçura ve Çapar, 1973).

1960 sonrası dönemde ise Avrupa’daki koruma tartışmaları ve uluslararası sözleşmeler, Türkiye’deki koruma mevzuatının şekillenmesinde etkili olmuştur. Venedik Tüzüğü, ülkemizde kültürel mirasın tanımının gelişmesinde ve anıtsal yapılar

kadar içerisinde bulunduğu tarihi alanların da korunması gerektiği algısının oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. 1969’da yürürlüğe giren “İmar ve Yol İstikamet Planlarının Tanzim Tarzları ile Teknik Şartlarına ve Bu İşleri Yapacak Uzmanlarda Aranacak Ehliyeteye Dair Yönetmelik” ile Venedik Tüzüğü’nün hukuki etkileri görülmeye başlanmış, “Protokol Bölgesi” ve “Yapı Düzeni Korunacak Mevcut Konut Alanları” gibi yeni planlama tanımları ve “Sıhhileştirme Kooperatifleri” gibi finansal örgütlenmeler planlama sürecine dâhil edilmiştir.

Eski Eser Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle, Türkiye’de bölgesel ölçekte koruma kavramının önemi artmış ve bu kanun, güncel koruma anlayışının hukuki altyapısını oluşturmuştur. Ancak, 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Koruma Kanunu, tarihi alanların imar planlarıyla ele alınmasında yeni bir yaklaşım getirerek, koruma ve planlama konusunda önemli bir dönüm noktası oluşturmuş; tarihi alanların korunması ve geliştirilmesi arasındaki dengeyi sağlamak amacıyla daha kapsamlı ve etkili yöntemler sunmuştur.

2863 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesiyle, tarihi alanlar kent bütününden bağımsız, farklı bir planlama süreci ile ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum başlangıçta olumlu bir koruma adımı olarak görölse de zamanla farklı tartışmaları beraberinde getirmiş; özellikle, yeni planlama yaklaşımı tarihi alanların çevresindeki plan kararlarının tarihi alanlar üzerindeki etkilerinin göz ardı edilmesi konusunda eleştirilmiştir.

Tez çalışması, tarihi alanların çevresinde uygulama imar planları ile belirlenen kat sayısı ve yapı yoğunluğu kararlarının korunan alanlara yönelik yeterli hassasiyeti taşımadığı problemine odaklanmaktadır. Bu durum koruma ve planlama süreçlerinin daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulayan önemli bir noktadır. Elde edilen tespitlerden hareketle çalışmanın odak noktası, tarihi alanların çevresinde üretilen plan kararlarının tarihi alanlarla olan ilişkisini incelemek ve Türkiye’de kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile ele alınma biçimine yönelik bir yöntem önerisi geliştirmektir.

1.2. Hipotez ve Varsayım

Çalışmanın sınımayı amaçladığı ana hipotez ve alt hipotezi ile varsayımı şu şekilde belirlenmiştir:

Ana Hipotez: Kentsel sit alanları için hazırlanan imar planlarının “koruma amaçlı” olarak tanımlanması, diğer imar planlarının koruma kaygısı içermesi gerekmediği yönünde bir algı oluşturmaktadır. Bu durum, tarihi alanların çevresi için plan kararları üretilirken, tarihi alanlara ait mekânsal verilerin dikkate alınmamasına yol açmaktadır. Koruma Amaçlı İmar Planları ile üretilen koruma yaklaşımlarının yalnızca tarihi alanlarla sınırlı kalması, bu alanları ve çevrelerini birbirinden bağımsız iki farklı bölge haline getirmektedir.

Alt Hipotez: Tarihi alanlar ile çevreleri için hazırlanan imar planlarının eş zamanlı olarak hazırlanmaması, uygulama imar planlarındaki koruma hassasiyeti eksikliğinin temel nedenlerinden biridir. Bu durum, koruma amaçlı imar planlarının yetersiz kalmasına ve tarihi alanların çevresindeki yapılaşmanın kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmesine yol açmakta, aynı zamanda, söz konusu alanların sürdürülebilir şekilde korunmasını zorlaştırmaktadır.

Varsayım: Kentsel yerleşmelerdeki nüfus artışı, imar planlarının güncel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden değerlendirilmesini hızlandırmaktadır. Bu süreç, yerel yönetimlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel ihtiyaçlara yönelik farklı önceliklerini belirginleştirmekte, kentlerdeki nüfus artışı, koruma hassasiyetindeki azalmanın başlıca sebeplerinden biri haline gelmektedir.

1.3. Tezin Kapsamı

Tez çalışması altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm araştırmanın amacı ve kapsamının tanıtıldığı bölümdür. Burada problem tanımı yapılarak araştırmanın temeli oluşturulmuştur. Bu bölümde, araştırmanın amacı, kapsamı, hipotez ve varsayımları ortaya konmuş, araştırma konusuna yön veren bilimsel kaynaklar açıklanmıştır.

İkinci bölüm kentsel koruma eylemi ile ilgili literatür araştırmasını içermektedir. Kültürel miras ve koruma kavramlarına açıklık getirilen bölümde, koruma eyleminin düşünce olarak ortaya çıkış süreci ve ana unsurları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm kentsel koruma-planlama ilişkisi bakımından Türkiye'nin tarihsel süreç içerisindeki değişiminin ve farklı ülkelerdeki planlama yaklaşımların karşılaştırmalı olarak ele alındığı bölümdür. Türkiye'de korumaya ilişkin deneyimler ile incelenen Almanya, İngiltere, Fransa ve İspanya planlama yaklaşımları ortaya konan yöntem önerisi için temel oluşturmuştur.

Dördüncü bölüm araştırmanın materyal ve yönteminin açıklandığı bölümdür. Bu bölümde, örneklem alanlarının seçim kriterleri ve kullanılan araştırmanın yöntemi detaylandırılmıştır. Ayrıca, analiz ve veri toplama teknikleri ile çalışmanın kısıtlılıkları ele alınmıştır.

Araştırma sonuçları ve tartışma bölümü 20 farklı kentsel sit alanı çevresinde üretilen plan kararlarının ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluğu açısından incelendiği ve bu alanların kentsel sit alanlarıyla olan ilişkisinin değerlendirildiği kısımdır. Yazar (2006) tarafından Türkiye için tanımlanan beş nüfus aralığı, tarihi alanların çevresiyle olan morfolojik ilişkisinin anlaşılmasında temel alınmış, bulgular çizili haritalar ve tablolar aracılığıyla görselleştirilmiştir. Bu bölüm, kentsel sit alanlarının korunması ve planlanmasında mevcut durumu ve potansiyel iyileştirmeleri tartışmak için önemli bir temel oluşturmuştur.

Sonuç ve öneriler bölümünde ise tarihi alanlar ile çevresinde üretilen plan kararlarına ilişkin bulgular değerlendirilmiş, Türkiye'de kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile ele alınma biçiminin iyileştirilmesine yönelik bir yöntem önerisi ortaya konmuştur.

1.4. Kaynak Araştırması

Tez çalışması, özünde Kiper (2005) tarafından “Koruma Amaçlı İmar Planı Kavramına Eleştirel Bir Bakış” makalesinde ileri sürülen, kentsel sit alanları için hazırlanan imar planlarının “koruma amaçlı” olarak tanımlanmasının, diğer imar

planlarının koruma kaygısı içermesi gerektirmediği yönünde bir algı oluşturduğu tespitini sınımayı amaçlamaktadır.

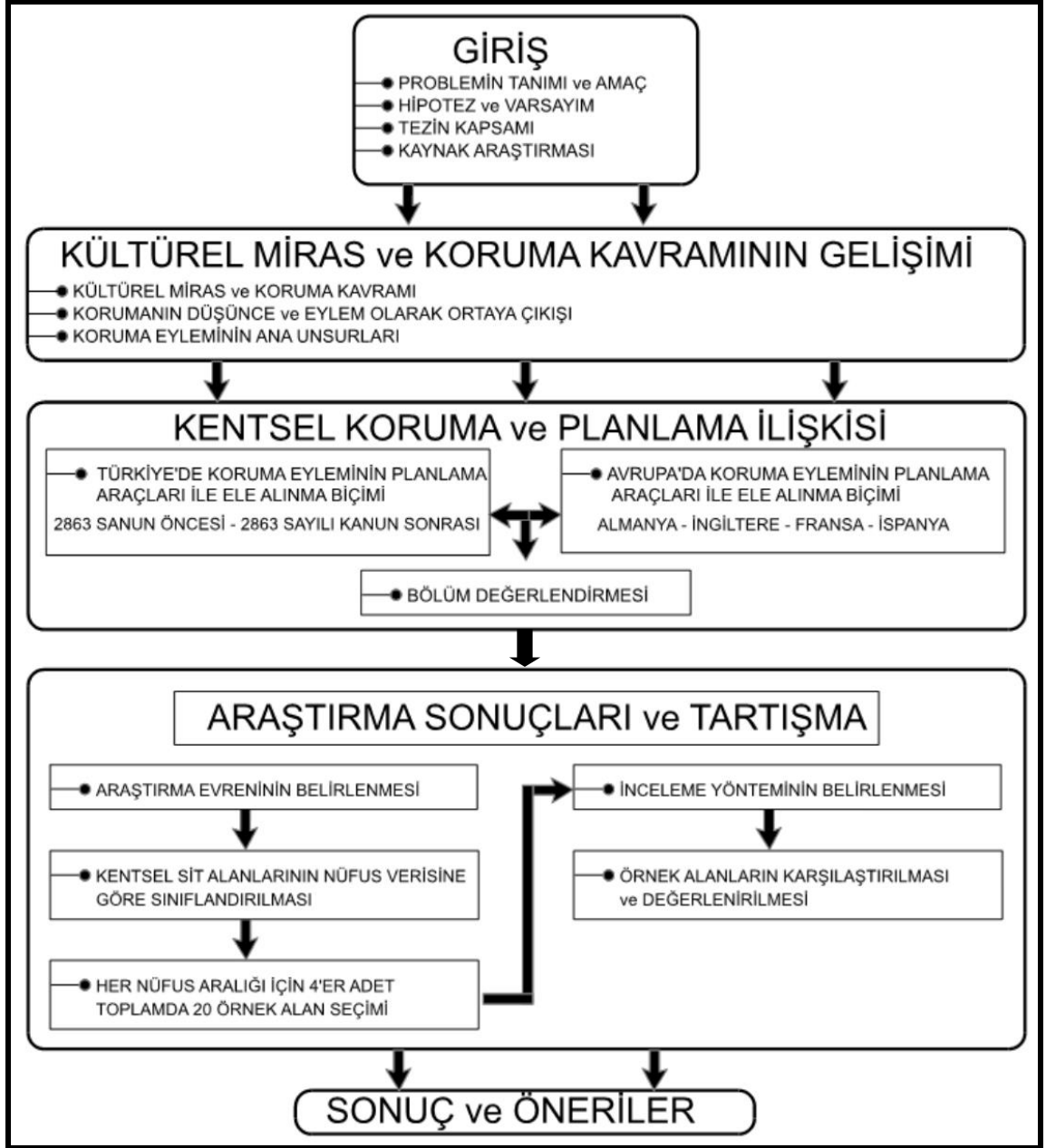
Türkiye’de koruma amaçlı imar planları, 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Koruma Kanunu ile birlikte hazırlanmaya başlanmıştır. Kanun öncesinde, tarihi alanlar çevreleriyle bütüncül bir şekilde planlanırken, kanun sonrasında bu alanlar çevrelerinden bağımsız bir planlama sürecine tabi tutulmuştur. İfade edilen durumun tespiti için tez çalışması iki önemli araştırma konusu üzerine kurgulanmıştır: Bunlardan ilki Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de koruma eyleminin imar planları ile ele alınmasına yönelik yaklaşımların örnek ülkelerle karşılaştırılması; ikincisi ise, günümüzde uygulanan planlama yaklaşımlarının tarihi alanların çevresinde üretilen plan kararları bakımından, tarihi alanlara karşı hassasiyet taşıyıp taşımadığı konusudur.

Literatürde Türkiye’deki kentsel sit alanlarına yönelik planlama yaklaşımlarını ve değişim sürecini farklı açılardan ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki Madran (2002)’in “*Tanzimat’tan Cumhuriyete Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler*” isimli kitabıdır. Tanzimat Dönemi’nden miras olarak kalan koruma yaklaşımlarının, Cumhuriyet dönemi içerisindeki değişiminin yasal ve yönetsel açıdan ele alındığı eser, çalışmanın ilk araştırma konusu için önemli bir yere sahiptir.

Cumhuriyetin ilanından 2863 sayılı Kanun’a kadar olan süreçte, Türkiye’nin planlama tecrübelerini ele alan önemli çalışmalar bulunmaktadır. Akçura ve Çapar (1973) tarafından yazılan “İmar Planlarının Tarihi Kent Dokusu ve Tarihi Eserlerle İlgili Tutumlarının İncelenmesi”; Cansever’in (1975) “Belediyelerin Kasalarındaki İmar Planları Yakılmalıdır” başlıklı eleştirisi; Akın’ın (1988) “Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar” makalesi ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın (1976) “Tarihi Çevre Korunması Alt Komisyonu Raporu”, dönemin planlama yaklaşımlarını değerlendiren önemli eserler arasındadır. Ayrıca, İller Bankası arşivinden elde edilen Ayvalık (1969), Kastamonu (1970), Konya (1970), Beypazarı (1982) ve Ayvalık (1990) imar planları ve plan raporları, dönemin çizili verileri olması bakımından tez çalışmasına önemli bir girdi sağlamıştır.

Araştırma kapsamında, farklı ülkelerdeki kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile nasıl ele alındığı da incelenmiştir. Şahin (2004)'in “Kültür ve Turizm Bakanlığı 30/07/2004 Tarihli Araştırma Raporu” İngiltere’deki genel koruma yaklaşımlarını; Sancaktar ve Tepe (2010)'nin “Almanya Hukukunda Kültür Varlığı Kavramı ve Başlıca Koruma İlkeleri” Almanya’daki; Okyay (2001)'in “Fransa’da Kentsel Sit Alanlarının Korunması, Malraux Yasası” ise Fransa’daki koruma yaklaşımlarını anlamak için önemli kaynaklardır. Ayrıca, yabancı ülkelerin ilgili kurumlarının resmi internet sitelerinde yer alan bilgiler, e-posta yoluyla temin edilen raporlar ve örnek imar planları, bu ülkelerdeki koruma-planlama yaklaşımları hakkında bilgi sağlamıştır.

Çalışmanın ikinci araştırma konusu, yapılan analitik inceleme ve değerlendirmeler üzerinedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın resmi internet sitesinde yer alan veriler temel alınarak kentsel sit alanlarından seçilen 20 örnekte, kentsel sit alanlarının çevresi için üretilen plan kararları ortalama kat yüksekliği ve yapı yoğunluğu açısından incelenmiştir

Şekil 1.1. Tezin Aşamaları

2. KÜLTÜREL MİRAS VE KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ

Çalışmanın bu bölümünde kültürel miras kavramının tanımı, düşünce ve eylem olarak ortaya çıkışı ile koruma eyleminin dünya genelinde kabul gören ana unsurlarına yer verilmiştir.

2.1. Kültürel Miras ve Koruma Kavramı

Fransızca kökenli “kültür” kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada ve sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” olarak tanımlanır. “Miras” ise önceki nesillerden kalan maddi veya manevi değeri olan şeylerdir. Bu bağlamda “kültürel miras”, mülk veya para gibi nesnelerden ziyade, önceki nesiller tarafından oluşturulmuş ve manevi değeri yüksek eserleri ifade eder. Kiper (2004), kültürel mirası, evrensel nitelikteki tarihi, sanatsal ve bilimsel değerler olarak tanımlar; bu değerler geçmişten gelip, belirli ilkeler ve hedefler doğrultusunda geleceğe aktarılması gereken, insanların kendisi veya doğa ile birlikte yarattığı değerlerdir.

Kültürel miras, yıllar boyunca gelişmiş, toplumların yaşam tarzını şekillendiren, geçmiş ile gelecek arasındaki en sağlam kişilik ve kimlik bağına temsil eder. Toplumların ulusal tarihini ve kültürel kimliklerini oluşturan bu değerler, bir topluma özgü nitelikleri günümüze taşıyarak toplumsal mirasın çekirdeğini oluştururlar. Tarihsel ve kültürel miras, geçmiş ile gelecek arasında köprü işlevi görür ve kimliğin oluşumunda ve sürdürülmesinde önemli role sahiptir. Mimari üsluplar ve sanatsal tarzlarla toplumsal yaratıcılığın bir simgesi olan bu değerlerin, toplumsal bütünlüğün sağlanması ve bireylerin aidiyet duygusunun güçlenmesi için korunmaları hayati önem taşır (Tunçer ve İşbilen, 2006).

Bu bağlamda kültürel mirasın korunması denildiğinde ne anlaşılmalıdır? Koruma, dış etkilere karşı savunmasız olan nesnelerin değişimini önlemek, onları saklamak anlamına gelirken; mimari ve çevresel boyutta, tarihi veya eski eserlerin bulunduğu dokuyu muhafaza etmeyi ifade eder. Kiper (2004) korumayı, geçmişten gelen değerleri geleceğe aktarmak ve yaşatmak için bugün sergilenen tutumlar olarak

tanımlar. Alkan (1982) ise kavramı, tarihi ve eski eserleri veya dokuyu farklı nedenlerle muhafaza etmek, eski doku içinde ya da dışında bulunan değerli yapıları veya anıtları korumak şeklinde açıklar.

2.2. Korumanın Düşünce ve Eylem Olarak Ortaya Çıkışı

İnsanlık, varoluşundan bu yana kültürel gelişimine büyük önem vermiş ve kendisine emanet edilen değerleri koruma, muhafaza etme, sergileme ve geliştirme arzusuyla her zaman önemsemiştir. Ancak, geçmiş dönemlerde dini yapılar ve anıt mezarlar gibi yapılar üzerine odaklanan koruma anlayışı, günümüzdeki kapsamlı koruma anlayışından oldukça farklıdır.

Roma ve özellikle Gotik dönemlerde ortaya çıkan sanat akımları, yapıların estetik yönüne vurgu yapan bir dönemin başlangıcını işaret etmiş, fakat kültürel eserlerin bugünkü anlamda ele alınması Rönesans ile yani 15. ve 16. yüzyıllarda başlamıştır. Rönesans düşüncesinin öncülerinden Leon Batista Alberti'nin ideal şehir tanımında yer alan "...Eğer yerleşmede bir Roma yıkıntısı varsa korunmalıdır..." ifadesi, kültürel amaçlı korumanın önemini vurgulayan ilk yaklaşımlardan biri olarak kabul edilir (Papaioannou, 2017; Sezgin, 1994).

17. yüzyıldan itibaren gelişen ve 18. yüzyılda kavramsallaşan koruma yaklaşımları, bu dönemde daha çok arkeolojik eserlerin korunmasını hedeflemiştir. 19. yüzyıldan sonra ise arkeolojik eserlerin yanı sıra mimari eserlerin de korunması gündeme gelmiştir (Arabacıoğlu, 2007).

Fransa'da, 1814-1879 yılları arasında Viollet-le Duc'un "üslup birliğine varış" düşüncesiyle yürüttüğü restorasyon çalışmaları, anıtsal yapıların korunmasında atılan ilk adımlardan biri olarak kabul edilir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Prof. Francis Lieber tarafından hazırlanan "Sahadaki Birleşik Devletler Ordusu İçin Talimatlar (Lieber Kanunu)", kültür varlıklarının korunması konusunda ilk hukuki ulusal belge olmuştur. Aynı dönemde, 1868 Saint Petersburg ve 1874 Brüksel Deklarasyonları gibi önemli sözleşmeler, savaş sırasında kültür varlıklarına ve sanat eserlerine saygı gösterilmesini öngören düzenlemeler arasında yer alır. Bu dönemdeki koruma çalışmaları, savaş esnasında kültür varlıklarının zarar görmemesine yönelik önlemlere odaklanmış, aynı

zamanda zarar gören yapılara müdahale yöntemleri de tartışılmaya başlanmıştır. William Morris'in 1877'de kurduğu Tarihi Yapıları Koruma Derneği (The Society for the Protection of Ancient Buildings - SPAB), yayınladığı bildiride, bilinçsizce yapılan restorasyon müdahalelerini eleştirmiş ve tarihi yapıların, tarihe ışık tutan, her bir parçasının değerli belgeler olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bildiride ayrıca, tarihsel, dinsel ve sanatsal nitelikleri bakımından önemli olan anıtsal yapılara yönelik bilinçsiz müdahalelerin devam etmesi durumunda, sanatsal eserlerin yok olacağına dikkat çekilmiştir (URL-1).

Çağdaş koruma kavramının bugünkü anlamıyla ilk temelleri, 19. yüzyılın sonlarında Camillo Boito tarafından atılmıştır (Binan, 1998). Boito, 1883'te "Çağdaş Restorasyonun Beş İlkesi"ni tanımlamış ve bu ilkelerde, anıtların tüm insanlık tarihinin ortak belgesi olduğunu, anıtlara yapılacak müdahalelerin tarihe saygılı, yanıltıcı olmaması ve mümkün olan en az düzeyde olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, anıtsal yapılara yönelik müdahalelerin rapor ve çizimlerle desteklenmesi ve uzman ekipler tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Örmecioglu, 2010).

I. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinin görüldüğü döneme kadar bireysel ve dar kapsamlı gerçekleşen koruma çalışmaları, savaşın yaptığı tahribatlarla birlikte artık uluslararası düzeyde hazırlanan konferans ve bildirilerle ele alınmaya başlanmıştır. Bu anlamda ilk olma özelliği gösteren Carta Del Restauro (Atina) Tüzüğü aynı zamanda İtalyan Restorasyon Kuramları'nın ortaya konduğu, modern restorasyonun ilk anayasası olarak kabul görmektedir (Kuban, 1962). Tüzük, "*Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunması*"nı, onarıma ilişkin müdahalelerin ise eski yöntemlerle yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca yapının orijinal işleviyle kullanılmasının önemine değinerek bunun mümkün olmadığı durumlarda farklı bir işlevde kullanılabileceğini belirtmiştir (ICOMOS 2011; Ahunbay 1999).

II. Dünya Savaşı ve sonrasında, toplumların barınma ve savunma ihtiyaçlarının koruma olgusundan daha ağır basması, Avrupa'da birçok kültür varlığının tahrip olmasına neden olmuştur. Savaş sırasında yıkılan şehirlere düzensiz göç ile gelen nüfus artışı, altyapı, ulaşım, konut, çevre ve sosyo-ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuz durum neticesinde bilinçlenen kamuoyu, 19. yüzyıl sonlarında

kentsel planlama anlayışı ile bu sorunlara çözümler aramaya başlamıştır (Bally, 1997; Yücel, 2004)

Yapılar anıtsal nitelikli olsun veya olmasın, yıkılan tüm yapıların ulusal kimliğin bir parçası olduğu düşüncesiyle ele alınan Varşova gibi kentlere nadiren rastlansa da bu dönemde savaşın getirdiği yıkım, eski ve köhne olarak görülen tarihi alanların günümüz ihtiyaçlarına göre yeniden tasarlanması için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. ‘Buldozer yaklaşımı’ olarak bilinen bu süreç, savaş sonrası 20-25 yıllık dönemde kent dönüşümlerinin hızlı bir şekilde gerçekleştiği bir zaman olarak kayıtlara geçmiştir (Şehir Planlama Odası, 2021). Bu süreçte edinilen deneyimler, tarihi alanların korunması konusunda uluslararası düzeyde etkinlik gösterebilecek ve farkındalık yaratabilecek kurumsal yapıların oluşturulmasını gündeme getirmiştir (İlhan, 2004). 1943 yılında bu amaçla kurulan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), ‘insanlığın ortak mirası’ kavramının uluslararası platformda kabul görmesini sağlayan önemli kuruluşlardan biridir. UNESCO önderliğinde gerçekleşen ‘1954-Lahey Silahlı Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunması Sözleşmesi’, savaş esnasında sanat eserlerinin yağmalanması ve taşınabilir olanlara el konulmasına karşı dönemin en önemli çabası olarak değerlendirilmektedir (Papaioannou, 2017).

İki dünya savaşı sonrasında ulus devlet özelliklerini kazanan Avrupa ülkeleri, milliyetçilik akımının da etkisiyle, aidiyet duygusunu pekiştirmek amacıyla özellikle simgesel niteliği bulunan anıtsal eserlerin ve dini yapıların korunması için uluslararası bildirileri önemli bir destek aracı olarak benimsemişlerdir. Bu yapıların yaşatılması amacıyla çevresinin düzenlenmesine dayalı uygulamalar ve mekânsal planlama-tasarım yaklaşımları ilerleyen süreçte sıklıkla tartışılmaya başlanmıştır.

Koruma yaklaşımları uluslararası düzeyde ilk kez ele alındığında, 1931 Atina Tüzüğü (Carta del Restauro) 33 yaşındadır ve içerdiği ilkelerin güncel tartışmalara göre yeniden gözden geçirilmesine karar verilmiştir. Tarihi anıtların korunmasına ilişkin uluslararası düzeyde atılan ikinci önemli adım, 1964’te Venedik’te düzenlenen ‘II. Uluslararası Tarihsel Anıtların Mimarlar ve Teknisyenleri Kongresi’ olarak kabul edilmektedir. ‘Venedik Tüzüğü’ (The Venice Charter), daha önce yayınlanan bildirgelerden daha kapsamlı tanımlar içermekte ve koruma düşüncesinin tek bir devlet ya da kısıtlı uzmanlar topluluğundan ziyade uluslararası camianın kabulleriyle ortaya

konan bir belge olması sebebiyle koruma camiasında bir dönüm noktası olarak görülmektedir (Yıldırım, 2008). Tüzükteki 16 maddenin beşi, tek yapı ölçeğinde koruma yerine tarihi alanların korunması ve gelişimi ile ilgilidir (Erdem, 1997). Venedik Tüzüğü, kültürel mirasın tanımının değişmesinde ve anıtsal yapılar kadar sivil mimarlık örneği yapıların da mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanatsal özellikleri bakımından korunması gerektiği algısının oluşmasında önemli bir köşe taşı olmuştur.

“Tarihi Anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, belli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram sadece büyük sanat eserlerini değil, aynı zamanda kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.” Venedik Tüzüğü Madde-1

Günümüzde kabul gören kültürel miras düşüncesinin yerleşmesinde etkili olan önemli düzenlemelerden biri, 1972 yılında UNESCO tarafından hazırlanan ve Türkiye’nin de taraf olduğu 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme’dir (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage). Bu sözleşme, ‘insanlığın ortak mirası’ kavramını güncellemekle kalmamış, insan eliyle oluşturulan unsurların yanı sıra doğa ile insanın birlikte yarattığı eserleri de kültürel miras kavramı içerisine dâhil etmiştir (Akiper, 2001). UNESCO’nun kuruluşundan sonra, tarihi yapı ve alanların korunması, onarılması, muhafazası ve değerlendirilmesine yönelik araştırmalar yapmak, desteklemek ve yönlendirmek amacıyla bu kurum bünyesinde veya bağımsız birçok örgüt kurulmuştur. ICOM, ICCROM, ICOMOS, UNESCO, Dünya Miras Vakfı (WHF), Europa Nostra, ICA ve OWHC, bu amaçla organize olan kuruluşların önde gelenleri olarak kabul edilmektedir.

2.3. Koruma Eyleminin Ana Unsurları

Tarihi alanlar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de yoğun yapılaşma ve tahrip olma baskısı altındadır. Bu nedenle, söz konusu alanların dış etkenlere karşı korunarak çevresiyle bütünleştirilmesi ve geleceğe aktarılması amacıyla, ülkemizde ve dünya genelinde farklı yöntem arayışları uzun süredir devam eden önemli bir tartışma konusudur.

Kültürel mirasın korunması sürecinde ortaya çıkan sorunlara yönelik çözüm üretme çabaları, ülkemize göre daha erken başlayan ülkelerde, tarihi alanların korunması rastlantılara bırakılmamıştır. Koruma eyleminin iyi bir planlama ile merkezi ve yerel yönetimlerin sağladığı fonlar, mülk sahipleri, sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerin katkılarıyla hayata geçirilmesi amaçlanmıştır (Ahunbay, 1999). Ancak bu çabalara rağmen, koruma eyleminin uygulamaya yansıtılma süreçlerinde hâlâ farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Sorunların temelinde, koruma eyleminin yasal ve yönetsel boyutu ile birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel etkenlerin koruma sürecini bütünüyle değiştirebileceği gerçeği yatmaktadır. Bu nedenle, koruma sürecinde dünya genelinde uygulanabilecek tek bir doğru yoktur; benzer uygulamalarda bile farklı toplumlarda farklı sonuçlar elde edilebilir. Öte yandan, koruma eylemine ilişkin karşılaşılan sorunların çözümü için üzerinde uzlaşılan genel kabuller de mevcuttur. Çalışmanın bu bölümünde genel kabuller tartışılacaktır.

2.3.1. Yönetim boyutu

Tarihi alanların ve kültürel mirasın korunması sürecinde, mülk sahipleri, sivil toplum kuruluşları, kamu birimleri ve özel teşebbüsler gibi tüm paydaşların farklı görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Ancak, kentte yaşayanların aidiyet ve farkındalık duygusunu geliştirmek, imar planları aracılığıyla kentin gelişimine yön vermek ve bu bilinçle kentin her türlü değerine sahip çıkmak esas olarak kamu yönetimlerine aittir. Yönetimlerin, tarihi alanların sadece fiziksel olarak korunmasını değil, aynı zamanda toplumun söz konusu alanlara sahip çıkmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak açısından da sorumlulukları vardır.

Kamu yönetimi, merkezi ve yerel olmak üzere iki düzeyde yapılanmaktadır; merkezi yönetim, ülke yönetimine dair hizmetlerin tek bir merkezden yürütülmesini sağlarken, yerel yönetim yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Merkezi yönetimde atanmış yöneticiler görev alırken, yerel yönetimlerde halk tarafından seçilen kişiler bulunur. Bu durum, yerel yönetimlerin halkla yakın ilişki içinde olmasını ve bölgenin sosyokültürel özelliklerine hâkim birimler haline gelmesini kaçınılmaz kılar. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, bölge halkı ve diğer paydaşlar arasında diyalog geliştirmede önemli bir rol oynar. Yerel ölçeğin avantajlarını

kullanarak, koruma adına vizyon belirleyen ve bu vizyon doğrultusunda kaynakları harekete geçiren yerel yönetimler, koruma sürecinin baş aktörleri olarak öne çıkar (Yıldırım, 2008). Bu nedenle, merkezi yönetim anlayışının hâkim olduğu azgelişmiş ülkelerin aksine, Avrupa ülkelerinde yerel yönetimler, mahalli istek ve ihtiyaçlara daha duyarlı bir şekilde yanıt verebilmek için en önemli aktör olarak kabul edilir ve daha etkin bir rol üstlenir (Bozkurt ve Özcan, 2001).

2.3.2. Koruma bilinci, katılım ve kurumsal iş birliği

Kültürel mirasın korunması için yasaların çıkarılması tek başına yeterli değildir. Koruma alanında çalışan uzmanlar ve bu işe inanan insanlarla birlikte, toplumsal bilinç ve farkındalığın oluşturulması, korumanın amacına ulaşılabilmesi için kritik öneme sahiptir. Tarihi alanların korunması, yalnızca fiziksel yapıların muhafazası değil, aynı zamanda toplumun bu alanlara sahip çıkması ve gelecek nesillere aktarması anlamına gelir. Ancak bazen, toplumların tarihi çevreyi koruma arzusu, diğer istek ve ihtiyaçlarla çelişebilir ve toplumsal bilinç yeterince güçlü olmadığında, gerekli yasal çerçeve mevcut olsa bile kültür varlıklarına zarar verilebilir (Kuban, 2000). Örneğin, mülk sahipleri, kentsel gelişmeler sonucunda oluşacak arazi değer artışından kendi parselleri için yararlanmaya çalışırken, koruma dışında kalan parsellerinin yakınına fazla yapılaşma gelmemesi için korumacı bir tutum sergileyebilirler. Ancak, kendi taşınmazları koruma altına alındığında, tarihi yapılarının tescile değer olmadığını iddia ederek, kültür varlığını yok etmenin yasal olmayan yollarını arayabilirler (Arkon, 1992). Bu nedenle, koruma sürecinde yasal çerçevenin yanı sıra toplumsal bilinç ve katılımın güçlendirilmesi, tarihi alanların sürdürülebilir bir şekilde korunmasını sağlamak için önemlidir.

Kültürel mirasın korunması sürecinde, toplumsal bilincin oluşturulması ve yaygınlaştırılması büyük önem taşır. Söz konusu bilinç, koruma çabalarının başarısını etkileyen temel faktördür ve bu noktada bazı önemli hususlar şu şekilde ifade edilebilir:

1. **Toplumsal Bilinç Oluşturma:** Toplumun genelinde kültürel mirasa saygı ve koruma bilincini artırmak için okullarda, üniversitelerde ve medya aracılığıyla eğitim/farkındalık etkinlikleri düzenlenmelidir (Arslan, 1989).

2. Katılımcılık ve İşbirliği: Koruma sürecine katılan tüm paydaşlar arasında işbirliği ve diyalog önemlidir. Mülk sahipleri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve halkın bir araya gelerek ortak hedeflere ulaşması sağlanmalıdır (Madran ve Özgönül, 2005).
3. Her Yaş Grubuna Uygun Eğitim: Koruma bilinci, her yaş grubunda geliştirilmelidir. Okul öncesi eğitimden başlayarak, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde kültürel mirasın önemi anlatılmalıdır (Tankut, 1990).
4. Medyanın Rolü: Medya, toplumsal bilinci artırmada güçlü bir araçtır. Televizyon, radyo, gazete ve dijital platformlar üzerinden kültürel mirasın korunması hakkında bilgilendirici içerikler sunulmalıdır.
5. Yerel Yönetimlerin Liderliği: Yerel yönetimler, koruma çabalarının öncüsü olmalıdır. Mahalli istek ve ihtiyaçlara duyarlı bir şekilde hareket ederek koruma projelerini hayata geçirmelidir.

Bu adımlar, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında etkili olacaktır. Toplumsal bilincin artması, koruma kültürünün sürdürülebilirliği için temel bir taahhüttür.

Toplumsal olarak benimsenmesi gereken başka bir önemli husus, kültürün bireylere değil, toplumun bütününe ait olduğudur. Hodder (2010), kültürel mirasa tek bir köken veya mülkiyet üzerinden aidiyet kurulamayacağını, kültürel mirasın toplumsal bir değer olduğunu vurgular. Uluslararası sözleşme ve bildirilerde son yıllarda, kültürel mirasın korunmasının sadece toplumsal bir sorumluluk olmadığı, aynı zamanda ‘kent hakkı’ ve ‘insan hakları’ kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Özellikle 2005 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Faro Sözleşmesi, kültürel miras vizyonunun oluşturulmasında ve gerçekleştirilmesinde tüm paydaşların katılımının önemini ve “herkesin kültürel mirastan yararlanma ve zenginleşmesine katkıda bulunma hakkı” olduğunu vurgular. Sözleşme ayrıca, kamu yetkililerinin ‘yönetim’ anlayışının ötesine geçerek, diğer paydaşların sürece katılımını sağlayacak ‘yönetişim’ kavramına dayalı yöntemler geliştirmeleri gerektiğini belirtir.

Tarihi alanların korunması sürecinde, bölge insanının yaşam tarzını ve karakterini yansıtan kültürel verinin plan ve proje sürecine sistematik bir şekilde dâhil edilmesi, etkin bir koruma sürecinin temel taşlarından biridir. Bu, ancak iyi organize edilmiş bir iş birliği ve katılım süreci ile mümkündür. Katılım süreçleri, yöneticilerin toplum psikolojisini daha iyi anlamasını ve katılımcıların koruma sürecini benimsemesini, mirasa olan ilginin artmasını ve gözlem yeteneklerini geliştirmesini sağlar (Goddard, 2009).

Yerel yönetimler, koruma sürecinin önemli aktörleri olarak, hızlı sonuç üretme baskısı altında bazen yeterli araştırma yapmadan ve tarihsel referansları dikkate almadan plan kararları üretebilmektedir. Gerekli kurumsal ve toplumsal etkileşim süreçlerini tamamlamadan hazırlanan imar planları kültürel mirasın ağırlıklı olarak fiziksel anlamda korunmasına hizmet etmektedir. Bu nedenle koruma sadece devlet kurumlarının eşgüdümüyle gerçekleştirilebilecek bir eylem değildir (ICOMOS, 2011). Bu nedenle, tarihi kentlerin korunması ile ilgili ilkeler, yöntemler ve hedefleri belirleyen Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü) tarihi kentlerin korunmasına yönelik planlama çalışmaları öncesinde katılımın önemine vurgu yapmaktadır. Yanı sıra, talepte bulunan ülkelere teknik uzman desteğinde bulunarak koruma politikaları belirleyen Avrupa Konseyi “Entegre Koruma” yaklaşımını koruma sürecinin en önemli gerekliliklerden birisi olarak görmektedir. Bu yaklaşıma göre kentsel koruma sürecine düşünsel anlamda farklı bakış açıları katabilecek üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve bireylerin koruma sürecine sadece yanlış müdahalelere tepki göstererek müdahil olması yerine planlama sürecini ve sonrasını takip eden bir sistem içerisinde dahil olması gerekmektedir.

Almanya, İngiltere, İspanya ve Fransa gibi ülkelerde, imar planlarının amaç, politika ve hedeflerinin katılımcı bir süreçle belirlenmesi, planların izleme ve değerlendirme süreçlerinin anlaşılabilmesi için gerekli olan altyapının baştan itibaren kurulmasını sağlamaktadır (Ayrancı Onay ve Zeren Gülersoy, 2013). İngiltere’de, sosyal dışlanma riski altındaki hassas grupların ve bireylerin, katılım yoluyla planlama sürecine dahil edilmesi, hükümet politikası olarak desteklenmektedir. Bu nedenle, katılımın toplumsal bilinç üzerindeki olumlu etkilerinin farkında olan birçok ülke, 1969 yılında Sherry Arnstein tarafından sekiz basamakla tanımlanan ‘Katılım Merdiveni’

sürecini veya bu yaklaşıma benzer süreçleri, sadece tarihi alanların planlanması için değil, tüm kent planları için de uygulamaktadır (Goddard, 2010).

Ülkemizde kentsel sit alanı olarak ifade edilen tarihi alanlar için hazırlanan koruma planlarının hazırlanması ve onaylanması süreci KAİP Yönetmeliği, uygulama imar planlarının ise Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (MPYY) ile tariflenmiştir. MPYY hükümlerine göre, katılım sağlanmak üzere anket, kamuoyu yoklaması ve araştırması, toplantı, çalıştay, internet ortamında duyuru ve bilgilendirme gibi yöntemlerin kullanılması mevzuat anlamında zorunluluk taşır. Ancak, bu hususlara uygulamada riayet edilmemektedir. Ayrıca, koruma amaçlı imar planlarına ilişkin yasal düzenlemelerde, 2011 yılına kadar zorunlu olan katılım süreci, 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile artık zorunlu olmaktan çıkarılmıştır

Türkiye’de 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre, katılımın zorunlu olduğu dönemlerde bile, koruma amaçlı imar planlarının yaklaşık %55’inde askı süreci dışında herhangi bir katılım sağlanmamış, askı sürecinde ise %77 oranında itiraz edilmiştir. Bu durum, yasal zorunluluklara rağmen, birçok planlama sürecinde katılımın sadece kâğıt üzerinde kaldığını ve koruma amaçlı imar planlarının toplum tarafından benimsenmediğini göstermektedir. Aynı çalışmada, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve meslek odaları ile iş birliği yapılması gerektiği vurgulanırken, yerel yönetimlerin sadece küçük bir kısmının bu tür iş birliklerine açık olduğu tespit edilmiştir (Gülersoy ve Yücel, 2006).

2.3.3. Mülkiyet özgünlüğü

20. yüzyılın başından itibaren teknolojik, sosyal, demografik ve ekonomik gelişmeler, kentlerde önemli değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler, kentlerde olduğu gibi yapıların da çağın gereksinimlerine uygun şekilde yeniden değerlendirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Özellikle inşaat ekonomisine dayalı kalkınma modelinin benimsendiği kentlerde, daha yüksek arazi getirisi elde etmek amacıyla ekonomik ömrünü tamamlamamış yapılar bile hızlıca yıkılarak yerlerine yeni ve daha yüksek binalar inşa edilmiştir. Bu süreçte, korunan alanlarda ancak ekonomik yetersizlikler ve arsa getirisinin düşük olması gibi nedenlerle yapılar onarılarak kullanılmaya devam etmiştir. 1980 sonrasında neoliberal politikaların kentler üzerindeki etkileriyle birlikte,

şehir merkezlerindeki tarihi alanlar, korunması gereken, yüksek yapılaşma baskısı altındaki alanlar haline gelmiştir.

Bu ve benzeri nedenlerle zaman içinde meydana gelen değişimler, günümüzde tarihi çevreleri ekonomik, sosyal ve kültürel olarak eskimeye maruz bırakmış, genellikle düşük gelirli insanlar tarafından tercih edilen veya terk edilmiş alanlara dönüştürmüştür. Dolayısıyla, şehir merkezlerindeki tarihi alanlarda yüksek arsa fiyatları ve yapılaşma baskısı, bölgede yaşayanların düşük ekonomik gelirleriyle birleştiğinde, bu alanlardaki tahribat sürecini hızlandırmıştır. Yönetimler, eskiyen alanların hızlı bir şekilde dönüşümünü sağlamak için, daha yüksek yapı yoğunluğu ve kat sayısı öneren imar planlarını sıklıkla kullanmaktadır. Ancak, bu yaklaşımla dönüştürülemeyen tarihi kentlerin yenilenmesi için en çok tercih edilen yöntem, söz konusu alanları turizm açısından ilgi çekici yerlere dönüştürmektir (Şehir Planlama Odası, 2021).

Öyle ki Urry (2015) kentlerde değişen yaşam tarzının kentsel alanda yarattığı değişimi tarifleyerek, günümüzde tarihi kentlerin sadece turizme hizmet edecek şekilde kullanılabileceğini iddia etmektedir. 1980 sonrası küreselleşmenin kentler üzerindeki aynılaştırıcı etkisi ve günümüz estetik anlayışının farklılığa olan ilgisi göz önünde bulundurulduğunda, tarihi alanların sadece görsel olarak pazarlanmasının yanı sıra, görsellikten öteye gidemeyen yapay kentlerin oluşturulması da bu iddiayı desteklemektedir (Şehir Planlama Odası, 2021). Yine bu durumu destekler biçimde, rekabetçi bir pazarın ürünleri gibi görülmemesi gereken tarihi kentler, günümüzde turistlerin ilgisini çekecek biçimde tasarlanmış, kafe, butik otel gibi kullanımlarla donatılmış ve mekânın görselliğine indirgenmiş alanlara dönüşmüştür. Ayrıca, turizmin etkisiyle birlikte, tarihi alanlardaki yapıların fiziksel ve sosyal açıdan iyileştirilmeleri gerektiğinde, eksik veya yanlış politikalar nedeniyle bu alanlar, yüksek gelir grubuna hitap eden, yoksul halkın ise dışlandığı alanlar haline gelmiştir.

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından 1975 yılında yayınlanan ve kültürel mirasın korunmasında karşılaşılan güncel sorunların ele alındığı Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi, mülkiyet özgünlüğünün ön plana çıkarılması açısından önemli bir belge niteliğindedir. Sözleşme, eskimiş kent merkezlerine yapılacak müdahalelerin bir sosyal devlet anlayışı çerçevesinde ele alınmasının toplumsal bir zorunluluk olduğunu ve kentsel yenilemeler söz konusu olduğunda, bu tür miras

alanlarında yaşıyan kesimlerin yerlerini terk etmek zorunda kalmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Yine aynı yıl yayımlanan Amsterdam Bildirgesi, Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi hükümlerine ek olarak, bölge sakinlerinin bu bölgede barınabilmesi için olası finansal çözüm önerilerini tariflemektedir. Dolayısıyla, Bologna ve Verona kentlerinde olduğu gibi, tarihi alanların eski binalar topluluğu değil, yaşıyan kentsel organizma olduğu düşünülerek, içinde yaşıyanlarla birlikte kültürel, fiziksel ve sosyal değerleriyle ele alınıp korunması gerekmektedir (Arısoy, 2014). Bu nedenle, tarihi alanların planlanması, farklı disiplinlerin içerisinde bulunduğu, sosyal, kültürel, ekonomik vb. ilkelerin detaylı olarak tanımlandığı ciddi bir uğraş olarak değerlendirilmelidir (Kalman, 2014).

3. KENTSEL KORUMA- PLANLAMA İLİŞKİSİ

Milet, Efes, Bergama gibi eski yerleşimlerden de anlaşılabilceği üzere, insanlar tarih boyunca beslenme, tapınma, korunma, sosyalleşme gibi çeşitli ihtiyaçlar nedeniyle dünyanın birçok bölgesinde kentler kurmuş ve yaşadıkları alanları planlamışlardır. Ancak, bugünkü anlamda planlama kavramı, endüstri devriminin ortaya çıkardığı sorunlara bağlı olarak sistemleşmeye başlamış ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında farklı disiplinlerin ve sosyal ilişkiler ağının düzenleyicisi olarak çok disiplinli bir nitelik kazanmıştır (Bally, 1997).

Kent Bilim Terimleri sözlüğünde, ‘...şehirlerin belirli bölgelerinde bulunan tarihi ve mimari değeri yüksek yapılarla, anıtların ve doğal güzelliklerin sonraki nesiller tarafından da faydalanılabilmesi adına her türlü zararlı, saldırgan ve yıkıcı tutumlara karşı koruma altına alınması...’ şeklinde tanımlanan kentsel koruma, endüstri devriminin etkileriyle yoğunlaşan ve daha çok yapı ölçeğinde sınırlı kalan koruma çabalarının II. Dünya Savaşı’nın etkileriyle birlikte alan ölçeğinde kurgulanmasıyla birlikte farklı bir anlam yüklenmiştir (Zeren, 1981). Bu dönemde yürürlüğe giren İtalya’da Kent Planlama Yasası (1967), Fransa’da Malraux Yasası (1962), İngiltere’de Sivil Yapılar Yasası (1967) ve Türkiye’de Eski Eserler Kanunu (1973) alansal ölçekte koruma çabalarının örnekleridir.

Türkiye’de kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile ele alınma biçimine yönelik bir yöntem önerisi geliştirilmesi amacıyla hazırlanan tez çalışmasının bu bölümü üç ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de koruma eyleminin imar planları ile ele alınma biçimi, kurumsal yapılanması ve değişim süreçleri irdelenmiştir. İkinci başlık altında, Almanya, İngiltere, İspanya ve Fransa örnekleri temel alınarak, bu ülkelerdeki kurumsal yapılanma, kültürel miras kavramına yönelik bakış açıları ve tarihi alanların imar planları ile ele alınış biçimleri detaylandırılmıştır. ‘Değerlendirmeler’ başlığı altında ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze değin edinilen koruma tecrübeleri ve farklı ülkelerin koruma yaklaşımlarına dair örnekler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Bu bölümde yer alan bilgiler, tez çalışması kapsamında önerilecek yöntem önerisi için temel veri olarak kabul edilmektedir.

3.1. Türkiye Kentsel Koruma Eyleminin Planlama Araçları ile Ele Alınma Biçimi ve Kurumsal Yapılanması

Türkiye’de tarihi alanların imar planları ile ele alınış biçimi açısından 2863 sayılı Kanun önemli bir değişim noktasıdır. Kanun öncesi, Almanya ve İngiltere’nin planlama yaklaşımlarına benzer şekilde çevresiyle birlikte planlanan bu alanlar; kanunla birlikte, Fransa ve İspanya’daki gibi koruma amaçlı imar planları ile çevresinden farklı bir planlama ile korunmaya çalışılmıştır.

Koruma eylemi, temelinde çok boyutlu bir yaklaşım gerektirir. Yani, yasal ve yönetsel boyutun yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel etkenler de koruma sürecini bütünüyle değiştirebilir. Koruma sürecinde, dünya genelinde uygulanabilecek tek bir doğru yaklaşımın olmaması ve farklı ülkelerde benzer uygulamalarda dahi farklı sonuçlar elde edilmesinin temelinde bu gerçeklik yatar. Dolayısıyla, farklı toplumlara ait başarılı olarak kabul edilen koruma politikalarını bütünüyle ele alarak uygulamak doğru bir çözüm olmayabilir. Bu nedenle, Türkiye’de koruma eyleminin imar planları ile ele alınmasına yönelik tartışmalar konusunda bir yöntem geliştirilebilmesi için, farklı ülkelerdeki uygulamalar kadar, ülkemizdeki koruma yaklaşımları üzerine edinilen tecrübelerin de iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

3.1.1. Türkiye’de 2863 sayılı Kanun öncesi tarihi alanların imar planları kapsamında ele alınma biçimi

Tarihi alanların korunması çalışmalarının oldukça eskiye dayandığı ülkemizde yapılan ilk hukuki düzenleme 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Bu nizamname, özellikle eski eser kaçakçılığının önlenmesi amacıyla çıkarılmıştır (Madran, 2002). 1874, 1884 ve 1906 yıllarında yapılan değişikliklere rağmen, nizamnamenin kültür varlıklarının korunması için yeterli olmadığı görülmüş ve 1914 yılında Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi hazırlanmıştır (Eriş 2002).

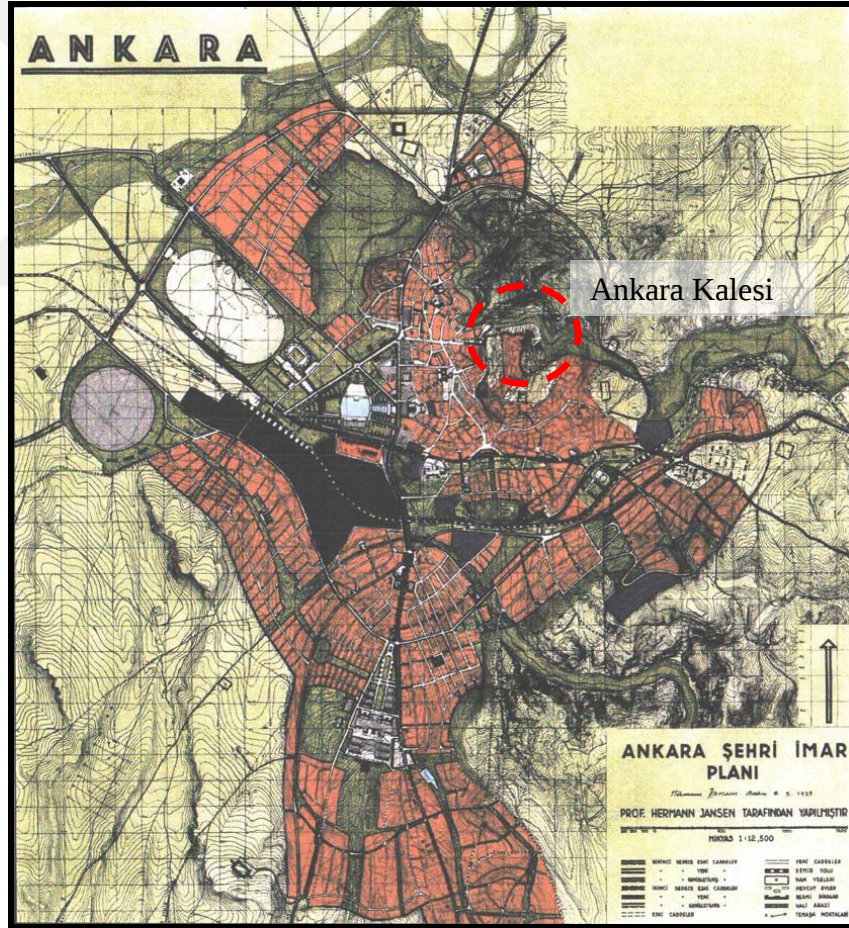
Avrupa’da 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve kentsel çevreyi oluşturan kent özeklerinin, simge yapıların korunması ve çevresinin düzenlenmesini temel alan ‘Güzel Kent’ anlayışı, ülkemizde 1910’lardan itibaren etkili olmaya başlamıştır (Kejanlı ve diğ., 2007). Anıtların çevresinin açılarak sergilenmesini temel alan bu anlayış, o

dönemin şartlarında korunması öncelikli görülmeyen, ancak günümüz koşullarında tarihi alanların bir parçası olarak değerlendirilebilecek birçok yapının yıkılmasına neden olmuştur. Kurumların sınırlı bütçeleri ve teknik imkânlarının kısıtlılığı nedeniyle anıtsal yapıların korunması için gerekli özen gösterilememiş, mimari özgünlük dışındaki diğer nitelikler (dinî yapılar, ticari yapılar veya resmî kurum binaları gibi) bu yapıların kaderini belirlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte, Osmanlı-İslam kültürünün terk edilmesi ve batılılaşma ile çağdaşlaşma eğilimlerinin benimsenmesi, devletin kalkınma politikalarındaki değişikliklerle birleşerek, başta Ankara olmak üzere ülke genelinde birçok yerleşmeyi “Güzel Kent” anlayışının olumsuz etkilerine maruz bırakmıştır (Erder, 1966).

Sonrasında Güzel Kent anlayışı, yerini mimari ve estetik kaygıları önemsemeyen ‘Pratik Kent’ anlayışına bırakmıştır (Kejanlı ve diğ., 2007). 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu, her belediyeye plan yapma zorunluluğu getirmiş, Ankara’da uygulanan pratik kent anlayışıyla şehrin tarihi dokusunda geniş bulvar ve caddeler açılmış; adliye, idari bina, kütüphane, müze gibi önemli kamusal kullanımların bu bulvarlara cephe verecek şekilde tasarlandığı imar planları yapılmıştır (Dinçer ve Akın, 1994). 1946 yılında yapılan Nevşehir Göynük Planı, 1948 yılında yapılan Kütahya İmar Planı ve 1955 yılında yapılan Edirne Kent Planı, tarihe saygı çerçevesinde yapılmış olmasına rağmen, yaşayan kenti ve tarihi dokuyu tamamen göz ardı eden dönemin örnek imar planları olarak gösterilebilir (Akçura ve Çapar, 1973)

1933 yılında yürürlüğe giren Belediye Yapı ve Yollar Kanunu’nda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen anıtsal eserlerin, imar planlarında her yönden 10 metre boşluk bırakılarak korunması öngörülmüştür. Bu yasal düzenleme, imar planları aracılığıyla anıtsal yapıların korunması bilincinin oluşması için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak Alsaç’a (1978) göre, yasanın uygulanması eski eserler için olumsuz sonuçlar da doğurmuştur. Anıtsal bir yapının çevresinde 10 metre mesafe bırakılarak istenilen büyüklük ve yükseklikte yapılan inşaatlar, anıtsal yapıyı her yönden algılanamaz hale getirmiş ve yapının yalnızlaşmasına neden olmuştur. Tarihi dokuyu eskimiş alanlar olarak kabul eden anlayışla tasarlanan imar planları bu dönemlerde toplumsal ilerleme olarak görülmüş olsa da, tarihi dokuyu dikkate alan planlama çalışmaları da yapılmıştır.

Ülkemizde kentsel koruma kaygısı taşıyan ilk plan örneği, Mimar H. Jansen tarafından 1932 yılında hazırlanan Ankara İmar Planı'dır (Şekil 3.1). Bu plan, tarihi Ankara Kalesi'ni odak noktası haline getirmek ve çevresinde güçlü bir yeşil sistem oluşturmak amacıyla kurgulanmıştır (Tunçer, 2004). Ankara İmar Planı'nda millî bir abide olarak tanımlanan Ankara Kalesi'nin korunması, Anadolu ruhunun yüceltilmesi olarak görülmüş ve plan raporunda şu ifadelerle yer verilmiştir: *'...Eski ve büyük bir geçmişten şerefli bir talep, Ankara'nın imar planını belirler. Kale, şehrin tacı olarak kalır. Ardından önemli yollar, yeşil şeritler ve birlik kısımları yayılmaya başlar. Millî bir abide olan Kale'nin onarılması ve yenilenmesiyle, güçlenecek olan Anadolu ruhunun yüceltilmesi zamanı gelecektir. Korunmak istenen durum, Kale'ye doğru uzanan eski şehir talimatnamesi ile her türlü tecavüzden korunacaktır. Sadece batı kısımları zamanın gerekliliklerine uygun hale getirilebilir...'*

Şekil 3.1. 1932 Ankara İmar Planı (Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi, 2020)

1937 yılında yürürlüğe giren Ankara Kalesi Protokolü, Ankara Kalesi ve çevresindeki yapıların korunmasına yönelik önemli hükümleri içermektedir. Bu protokol, yapıların yıkılamayacağını, değiştirilemeyeceğini ve yeni yapılaşmaya izin verilmeyeceğini belirtmiş; 1969'da yürürlüğe giren 'İmar ve Yol İstikamet Planlarının Tanzim Tarzları ile Teknik Şartlarına ve Bu İşleri Yapacak Uzmanlarda Aranacak Ehliyeteye Dair Yönetmelik'teki 'Protokol Alanı', yani günümüzde kentsel sit alanı tanımına temel oluşturmuştur (Akçura, 1981).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür varlıklarını koruma çabalarında bir diğer dönüm noktası ise 02.07.1951 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kurulmasıdır. Yüksek Kurul, koruma ilkelerini belirleyen, kurallar koyan ve uygulamaya ilişkin kararlar alabilen ilk yasal idari yapıdır (Madran, 2009). Bu iki gelişme, Türkiye'de tarihi mirasın korunması ve planlama süreçlerinin şekillenmesinde temel taşlar olarak kabul edilir.

Yüksek Kurul, kuruluşundan itibaren ülke genelinde birçok tarihi yapıyı kayıt altına almış, Türkiye'de daha önce edinilen koruma tecrübeleri ve Avrupa'daki güncel koruma yaklaşımları çerçevesinde kültürel mirasın korunması konusunda kapsamlı ilkeler ortaya koymuş ve toplumsal farkındalık oluşturmaya çalışmıştır. Ancak, 1956 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı İmar Kanunu, beklenenin aksine, 25'inci madde dışında korumaya dair herhangi bir hüküm içermemiştir. Bu maddeyle, yeni yapılacak yapıların anıtsal eserlere ve arkeolojik alanlara olan mesafesinin yönetmelikle belirleneceği ifade edilmiştir (Kejanlı ve Ark., 2007). Belediye Yapı ve Yollar Kanunu'nda belirlenen eski eserlere asgari 10 metre yaklaşma mesafesi ile 6785 sayılı İmar Kanunu arasında geçen yaklaşık 25 yılda (1933-1956), korumanın hukuki boyutunda herhangi bir gelişme olmaması dikkat çekicidir (Madran, 2002). Ek olarak, 1950 sonrasında yaşanan hızlı kentleşme ve kent merkezlerindeki yapılaşma baskısına çözüm olarak düşünülen İstimlak Kanunu ve Kat Mülkiyeti Kanunu gibi hukuki düzenlemeler, kültür varlıklarının yok edilmesi sürecini hızlandırmıştır (Ertem ve Altunel, 2011).

1956 yılında yürürlüğe giren İstimlak Kanunu, İstanbul'da 1956-1960 yılları arasında gerçekleştirilen bir dizi imar düzenlemesinin hukuki dayanağını oluşturmuştur. Sadece Sirkeci-Florya Sahil Yolu, Eminönü-Unkapanı Yolu, Vatan ve Millet Caddeleri,

Belediye Sarayı inşası, Eyüp Meydanı ve Üsküdar İskele Meydanı projeleri kapsamında II. Abdülhamid Çeşmesi, Nusretiye Camii ve Sebili, Karabaş Hamamı, Kılıç Ali Paşa Camii ve Dükkanları, Müşirlik Dairesi, Sanayi Kışlası, Süheyl Bey Camii, Hekimoğlu Ali Paşa Çeşmesi, Fındıklı Hamamı ve Karaköy Mescidi gibi birçok anıtsal yapı yıkılmıştır (Ertem ve Altunel, 2011).

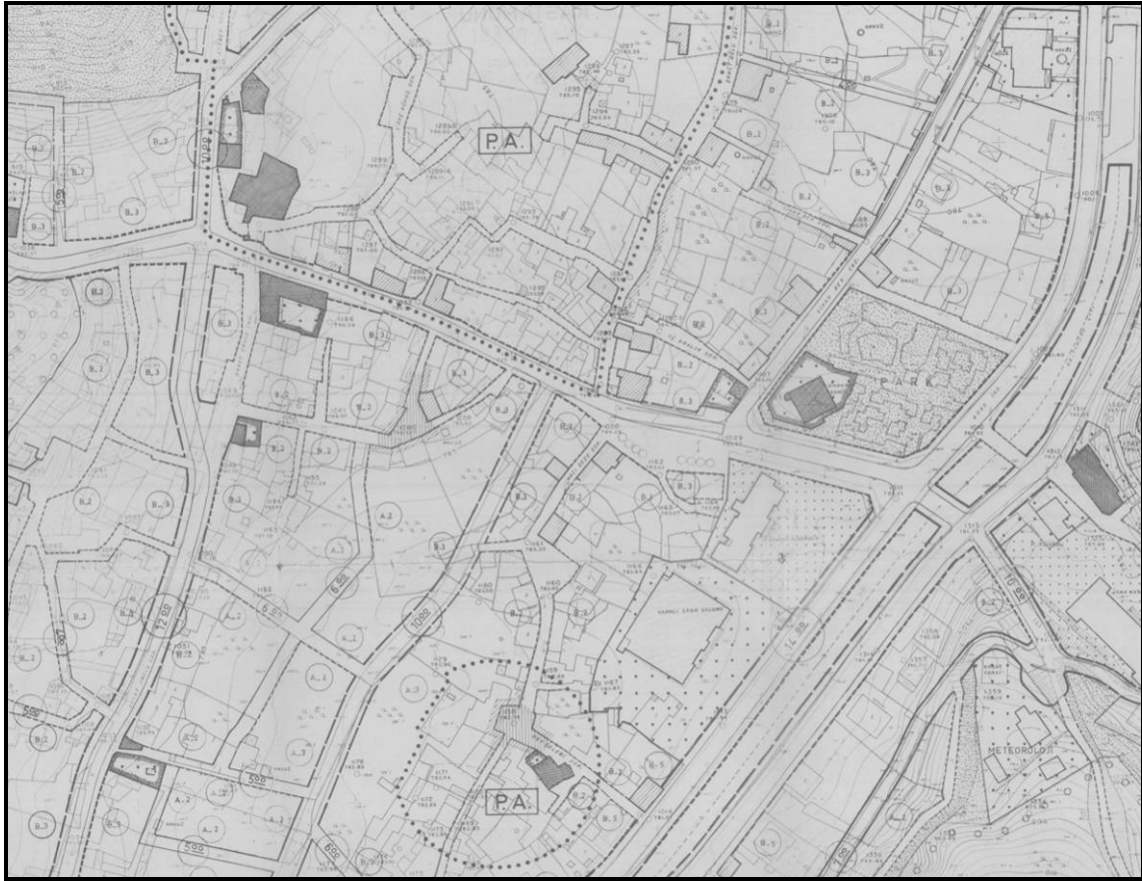
1965 yılında yürürlüğe giren Kat Mülkiyeti Kanunu ise imar faaliyetlerini daha da hızlandırmış ve henüz kayıt altına alınmamış tarihi yapıların yerine veya korunabilen yapıların yakın çevresine yüksek katlı binalar inşa edilerek kültürel mirasın zarar görmesine neden olmuştur (Karakan Cingöz, 2009). Bu dönemde, koruma yanlısı olmayan yerel yönetimlerin aksine, Yüksek Kurul koruma çabalarını daha etkin bir şekilde sürdürmüştür. Yüksek Kurul, kültürel mirasın tek başına değil, çevresiyle birlikte korunması gerektiği anlayışını geliştirmek için çalışmalar yapmış ve Türkiye’de Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilen Venedik Tüzüğü ilkelerinin benimsenmesini sağlamıştır (Yıldırım, 2008).

Ankara’da, Kale ve çevresinde uygulanan protokol bölgesi kavramı, 1969 yılında yürürlüğe giren ‘İmar ve Yol İstikamet Planlarının Tanzim Tarzları ile Teknik Şartlarına ve Bu İşleri Yapacak Uzmanlarda Aranacak Ehliyeteye Dair Yönetmelik’ ile ülke genelinde geçerlilik kazanmıştır. Yönetmelikte ‘protokol bölgesi’ ve ‘yapı düzeni korunacak mevcut konut alanları’ tanımları şu ifadelerle açıklanmıştır:

- **Protokol bölgesi:** *Gerek tarihteki önemi gerek taşıdığı yüksek sanat değeri gerekse gösterdiği karakteristik yerleşme düzeni bakımından bir kasaba ya da şehrin öz karakterini teşkil eden ve ilgili kuruluşların katıldığı bir protokolle tespit edilen mevcut yerleşme bölgesidir. Her şehrsel yerleşmede protokol bölgesi seçilmesi ve tespit edilmesi lüzumlu ve gerekli değildir. Bu bölge içinde, detay planlarında gösterildiği şekilde yeni inşaat ya tamamen yasaklanır ya da inşaatla belirli hallerde kısıtlı olarak izin verilir.*
- **Yapı düzeni korunacak mevcut konut alanları:** *Konut alanları içinde sahip oldukları mimarî karakter, silüetteki yeri, topografyaya uygunluğu tabii ve tarihi değerlerle olan ölçülü ilişkileri yönünden korunması gerekli olan yapıların bulunduğu veya mevcut yapı düzeni ve yoğunluğu uygun bulunup yeni bir düzen getirmenin gerekli görülmediği alanlardır.*

1969'da onaylanan Ayvalık İmar Planı, tarihi kent merkezinin ve çevresinin korunmasına yönelik önemli bir örnektir. Bu planda, Yüksek Kurul tarafından tescil edilen anıtsal yapılar ve arkeolojik sit alanları belirtilmiş, yerleşme içerisindeki tarihi alanlar “Protokol Bölgesi” olarak tanımlanmıştır. Güzel kent ve pratik kent planlama anlayışlarının ötesinde, tarihi kent merkezinde kentsel morfolojiyi dikkate alan ada ve yol formları ile birlikte, protokol bölgesi için “...*bu sahil bandı ve gerisindeki eski şehir protokol bölgesidir. Büyük bir titizlikle korunacaktır. Kayıkhaneler ile arasındaki balıkçı çekek yerleri eski taş kaplı rıhtımı, meyhane ve kahvehaneler il pansiyonların cundası aynen yaşatılacaktır. Boş yerlere gelecek binalar aynı faydalı yapı sıhhatlerini taşıyacaktır...*” gibi ifadelerle koruma hükümleri getirilmiştir. Bu hükümler, mevcut dokunun korunmasını ve yeni yapıların bölgenin tarihi-kültürel yapısına uygun olmasını sağlamak için kurgulanmıştır (Şekil 3.2)

1970 yılında onaylanan Kastamonu İmar Planı, kent bütününe yönelik olarak hazırlanmıştır. Yerleşim alanı içerisinde sadece tarihi alanlar değil, günümüzde kullanılan tescilli yapı koruma alanına benzer şekilde, tek yapı çevresinde de protokol alanlarının belirlendiği anlaşılmaktadır. Çevresindeki lineer yol bağlantıları ile farklı bir formda ele alınan protokol alanlarında, yeni yapılanmaların hangi şartlarda gerçekleştirilebileceği ifade edilmemiştir. Ancak “Eğitim ve Kültür Tesisi” olarak tanımlanan taşınmazlarla birlikte, kanun kapsamında tescil edilmemiş olsa bile, korunması öngörülen tabii ve tarihi değerler ve bunları çevreleyen alanlar planla koruma altına alınmıştır (Şekil 3.3).

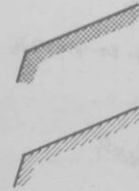
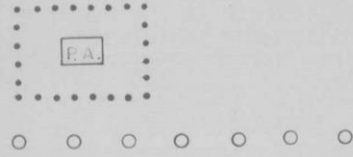
HUDUTLAR:

PROTOKOL HUDUDU VE ALANI

İSKÂN HUDUDU

KORUNMASI GEREKLİ ANIT OLARAK TESCİLLİ TARİHİ,
ARKEOLOJİK SANAT DEĞERİ OLAN YAPI VE ALANLAR
HUDUDU

ANIT OLARAK TESCİL EDİLMEMİŞ OLUP KORUNMASI
ÖNGÖRÜLEN TABİİ DEĞERLER İLE DİĞER TARİHİ,
ARKEOLOJİK VE SANAT DEĞERİ OLAN YAPI VE
ALANLAR HUDUDU (KORUNACAK CEPHELER)

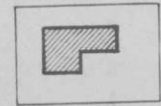
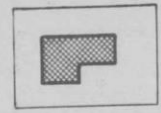
ÖĞRETİM VE KÜLTÜR TESİSLERİ:

OKULLAR

KORUNMASI GEREKLİ ANIT OLARAK TESCİLLİ TARİHİ,
ARKEOLOJİK VE SANAT DEĞERİ OLAN YAPI VE ALANLAR

ANIT OLARAK TESCİL EDİLMEMİŞ OLUP KORUNMASI
ÖNGÖRÜLEN TABİİ DEĞERLER İLE DİĞER TARİHİ,
ARKEOLOJİK VE SANAT DEĞERİ OLAN YAPI VE ALANLAR

KORUNACAK MEKÂNLAR YOL VE MEYDANLAR

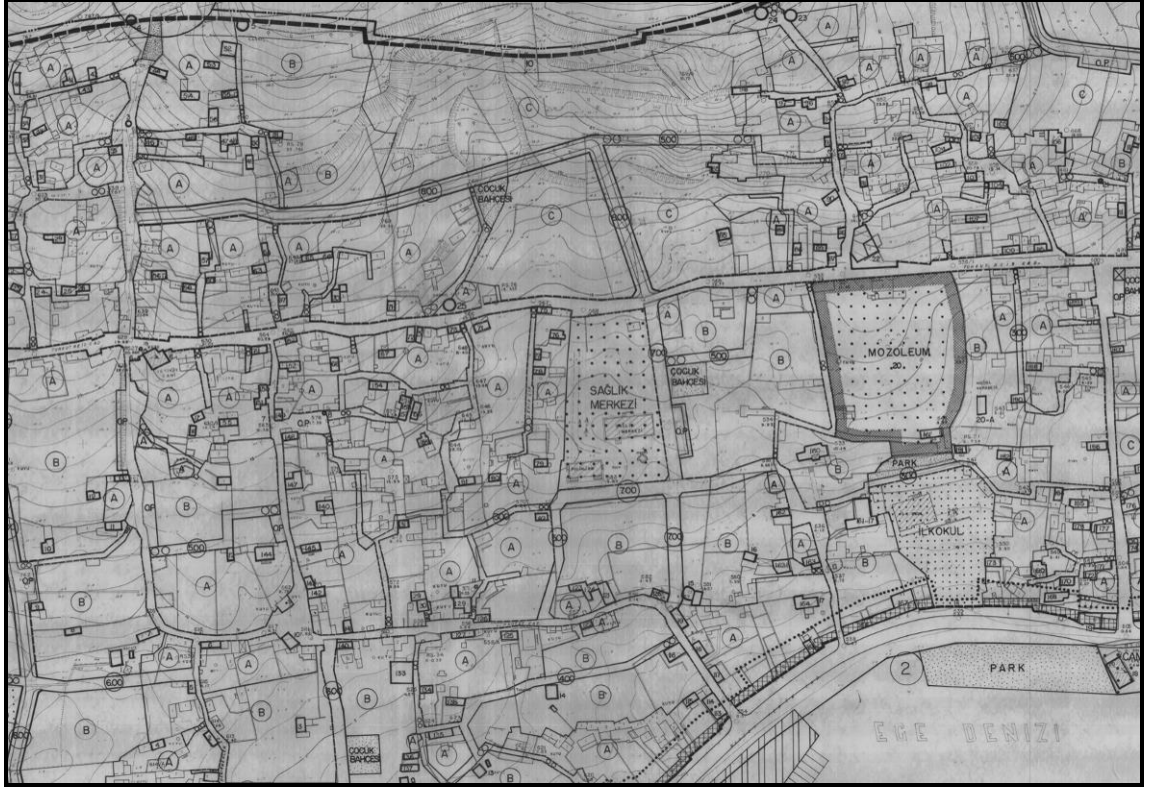
Şekil 3.3. 1970 Kastamonu İmar Planı (Kaynak: İlbank Arşivi, 2020)

1970’lerde Türkiye’de yapılan imar planları, tarihi kent merkezlerinin korunması konusunda yeni bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu dönemde, “protokol alanı”, “korunacak sokak dokusu”, “korunacak meydan”, “korunacak cephe” gibi tanımlamalar ve sıhhileştirme kooperatifleri gibi kurumsal yapılanmalar, kültürel mirasın tek başına değil, çevresiyle birlikte korunması gerektiği anlayışının benimsendiğini göstermektedir. Ancak, bu olumlu gelişmelere rağmen, tarihi alanlara duyarlılık göstermeyen imar planları da yapılmaya devam etmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı’nın 1976’da hazırlattığı Tarihi Çevre Koruması Alt Komisyonu Raporu, Kütahya İmar Planını ulaşım ağı, kent morfolojisi vb. plan kararları bakımından tarihi alanı dikkate almayan bir plan olarak eleştirmekte ve maddi sıkıntılar nedeniyle uygulanamamasını şehir dokusu için bir şans olarak değerlendirmektedir (Anonim, 1976).

Türkiye’de koruma anlayışı, tek yapı ölçeğinden çıkarak 1970’lerde kültürel mirasın çevresiyle birlikte korunmasına yönelik bir anlayışı bütünü ile benimsenmiştir. Söz konusu anlayış, imar planlarına kısmen yansımış olsa da mevcut imar mevzuatının eski eserlere yaklaşma şartlarını belirlemekle sınırlı kalması ve eski eserlerin hâlâ 1908’de yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnamesi ile korunmaya çalışılması, güncel koruma ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu durum, yeni bir hukuki düzenlemenin gerekliliğini ortaya koymuş ve tartışmalar 6 Mayıs 1973’te 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle sonuçlanmıştır. Yürürlüğe giren Eski Eserler Kanunu, anıtsal eserlerin bulunduğu çevrelerde imar planlarının hazırlanmasında Millî Eğitim Bakanlığı’nın görüşünün alınmasını zorunlu kılmıştır. Daha önce onaylanan imar planlarında ise yüksek kurulun talebi üzerine Millî Eğitim Bakanlığı gerekli değişiklikleri teklif edebilmektedir. Bu kanunla “sit alanı” kavramı, Türkiye’de ilk kez hukuki bir tanım kazanarak mevzuata dâhil edilmiştir ve böylece kültürel mirasın korunması için yeni bir dönem başlamıştır.

Yeni dönemin bir yansıması olarak, 1982 yılında hazırlanan Bodrum İmar Planı (Şekil 3.4), tarihi kent merkezi için özellikle ulaşım kararları açısından hassas bir yaklaşım benimsemiş, turizme yönelik kullanımlarla sınırlı kalmakla birlikte, ekonomik kararlar aracılığıyla tarihi kentin çevresi ile bütünleştirilmesi hedeflenmiştir. Yüksek Kurul tarafından belirlenen koruma ilkeleri, plan notlarına dâhil edilerek, yeni yapıların kütle ve gabarisi ile sınırlı olacak şekilde yapılaşmaya ilişkin hükümler getirilmiştir. Bu

gelişmeler, kültürel mirasın korunmasında bütüncül bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir.

6-KORUNMASI GEREKLİ MİMARİ ÖRNEKLER: 12/4/1981 GÜNLÜ 8308 SAYILI GEEAYK KARARI İLE KORUNMAK ÜZERE ESKİ ESER OLARAK TESCİL EDİLEN SİVİL MİMARİ, RESMİ, DİNİ VE ASKERİ ESERLER OLUP, İMAR PLANI ÜZERİNDE TESCİL NUMARALARI İLE BELİRTİLMİŞLERDİR. BU YAPILAR ARSA,BAHÇE DUVARLARI, AĞAÇLAR,AVLULAR,AVLU KAPLAMALARI,BAHÇE VEYA AVLU OCAKLARI, HAVUZLAR, KUYULAR,SARNIÇLAR VB.ÖGELERİ İLE BİRLİKTE KORUNURLAR (14/2/1981 GÜNLÜ VE 2756 SAYILI GEEAYK KARARI 13. 3. 1./III.5 VE V.17 MADDELERİ).

7-KONUT ALANLARI:

a)KONUT ALANLARINDA VERİLEN YOĞUNLUKLAR:

NİZAM	MİNİMUM İFAZ (m ²)	EN AZ YOL CEPHESİ (m)	KONUT	
			EN ÇOK TAKS	EN ÇOK KAKS
A	200	9	0.60	1.2
B	500	15	0.40	0.80
C	800	20	0.25	0.50
D	600	15	0.30	0.60
E	300	12	0.25	0.50

b)SİT SAHASI İÇİNDE VE DIŞINDA YAPILACAK HER TÜRLÜ YENİ YAPI YÜKSEKLİĞİ İKİ KATI,h:6.50 m.Yİ GEÇEMEZ.NEREDEN GÖRÜNÜRSE GÖRÜNSÜN 2 KAT,6.50 m.DİR (14/2/1981 GÜN VE 2756 SAYILI GEEAYK KARARI 13.2.1/VII.15 MADDESİ).

c)YAPILARDA CATI KATI, ÇEKME KATI VE BODRUM KAT YAPILAMAZ (14/2/1981 GÜNLÜ VE GEEAYK KARARI 13.2.1/VII.13 MADDESİ).

d)YENİ YAPILARDA ÖN BAHÇE MESAFESİ VERİLEMEZ (14/2/1981 GÜNLÜ VE 2756 SAYILI GEEAYK KARARI 13.2.1/VII.7 MADDESİ).

Şekil 3.4. 1982 Bodrum İmar Planı ve Plan Notları (Kaynak: İlbank Arşivi,2020)

Tarihi alanlarda “protokol alanı” ve “yapı düzeni korunacak alan” gibi tanımlamalarla başlayan, eski eserlerin “olduğu gibi” korunmasına yönelik planlama yaklaşımları, Eski Eserler Kanunu’ndan Koruma Kanunu’na kadar devam eden süreçte “Yüksek Kurul’un görüşü alınacak alanlar” olarak varlığını sürdürmüştür. Bu süreç, alansal ölçekte koruma ilkelerinin imar planlarında kabul görmeye başladığı bir dönem olmuştur. Koruma adına başarısız olarak nitelendirilebilecek bazı planlar bulunsa da çevresinden soyutlanmış yapılar yerine, çevre elemanları ile birlikte kentin bileşeni olarak nitelendirilebilecek bir bölgesel koruma anlayışını yerleştiren yaklaşımın yasal temelleri bu dönemde atılmıştır (Ahunbay, 1999).

3.1.2. Türkiye’de 2863 sayılı Kanun sonrasında tarihi alanların imar planları kapsamında ele alınma biçimi

1980’li yıllar, Türkiye’de küreselleşme politikalarının etkisini göstermeye başladığı ve özellikle hızlı gelişen kentlerde kent toprağından elde edilen artı değer ve yapılaşma baskısı nedeniyle tarihi alanların ciddi zarar gördüğü bir dönemdir (Kiper, 2004). Bu durum, 1982 Anayasası’nda devletin destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı vurgusunun yapılmasına neden olmuştur. Eski Eserler Kanunu’nun yeterli örgütsel, kurumsal ve parasal altyapı oluşturulmadan yürürlüğe girmesi (Madran, 2009), Yüksek Kurul’un deneyim ve tecrübelerinden faydalanılarak koruma adına güncel tartışmaların da ele alındığı yeni bir kanun düzenlenmesine ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır. Bu ihtiyaç, 23 Temmuz 1983 tarihinde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle karşılanmıştır. Asar-ı Atika Nizamnamesi ile başlayan ve “eski” veya “tarihi” olarak anılan eserler, bu kanunla “kültür varlığı” olarak yeniden nitelendirilmiştir. Ayrıca, merkezi otorite konumundaki Yüksek Kurul’un yetkileri bölge kurullarına devredilerek, koruma kavramının yerelleşmesi ve kurumsal yapılanması adına önemli bir adım atılmıştır.

2863 sayılı kanunla “sit” kavramı, tarih öncesinden günümüze kadar gelen farklı medeniyetlerin ürünü olarak ve yaşadıkları dönemlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan “kent ve kent kalıntıları”, önemli tarihi olayların gerçekleştiği yerler olarak tanımlanmıştır. Ancak mevzuatta “kentsel sit” tanımına yer verilmemiştir. İfade edilen eksiklik, koruma mevzuatının kentsel dokuların bütüncül

korunmasına yönelik daha kapsamlı bir yaklaşımı benimsemesi gerektiği yönündeki tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Yanı sıra, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 17. maddesi, bir alanın sit alanı olarak ilan edilmesi durumunda mevcut imar planlarının yürürlükten kalkacağını ve “Koruma Amaçlı İmar Planı” yapılmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Ancak, koruma planlarının hazırlanmasına dair usul ve esaslar, kanun metninde yer almamış, söz konusu eksiklik, 1990 yılında Bakanlık uzmanları tarafından hazırlanan teknik şartname ile giderilebilmiştir. Dolayısıyla kanunun yürürlüğe girdiği 1983 yılından 1990 yılına kadar geçen sürede, önceki dönemin planlama anlayışı bu zaman aralığında da devam etmiştir.

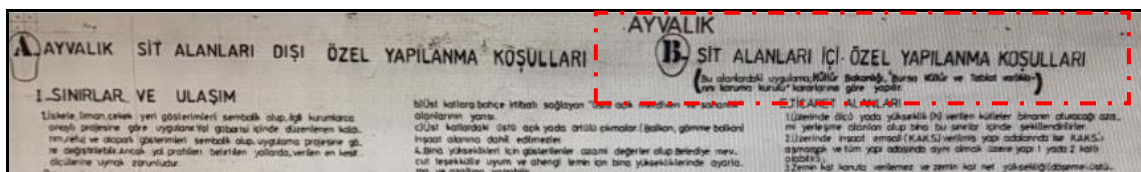
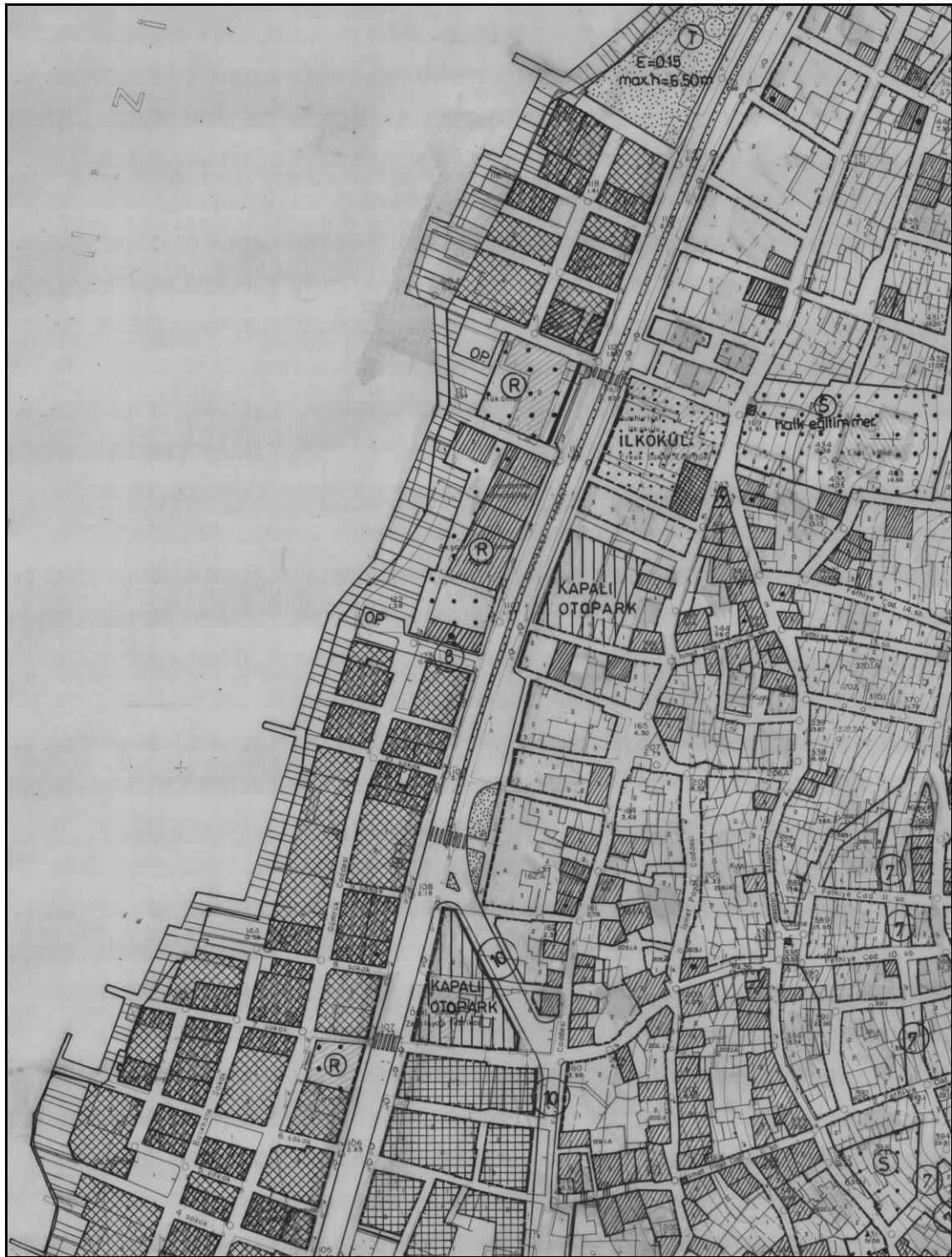
1989 yılında onaylanan Beypazarı İmar Planı (Şekil 3.5) ve 1990 yılında onaylanan Ayvalık İmar Planında (Şekil 3.6) 2863 Kanun öncesi planlama yaklaşımlarında olduğu gibi, çevresiyle birlikte ele alınan tarihi kent merkezleri için ulaşım kararları bakımından daha hassas yaklaşımlar benimsenmiş, ancak plan kararları sit alanları içerisinde ilgili koruma bölge kurullarının görüşünün alınması gerektiğini belirten ifadelerle sınırlı kalmıştır. Ayvalık (1990) imar planı incelendiğinde, kent bütününe yönelik plan kararları ile birlikte plan notlarının da oluşturulduğu, ancak plan notlarında tarihi alanlarda Bursa Koruma Bölge Kurulu’nun görüşünün alınması gerektiği ifadesi ile yetinildiği görülmektedir (Şekil 3.6).

NOT.

1. Ada ölçeğinde 6785_1605 Sayılı kanunun 42.maddesi uygulaması yapıp, İmar parseli haline getirilmedikçe, inşaat yapılamaz.
2. Yapılacak bütün binalarda, Deprem yönetmeliğine uyulacaktır.
3. Enerji hattı altına yapılacak binaların en üst noktası hatta 5m. den daha az yaklaşamaz.
4. Tavuk çiftliği ve bahçelik alanda 2000 m² den aşağı ifraz yapılamaz.
5. Çatıkatı ve çekmekat yapılamaz.
6. Eski eserler ve müzeler Gnl. Md. günce tesbit ve tescil edilen yapılara komşu olacak binalarda, ilgili kuruluşun izini alınarak yapılaşma izini verilecektir. Konut gelişme alanlarında toplu konut yapılması halinde, kat alâhı kat sayısı ve kat adetleri değişmemek imar planında bu alana rastlayan sosyal donatım alanları için yer ayrılmak ve ulaşım ağı, imar planında toplu konut alanının çevresindeki ulaşım ağı ile bütünleşmek kşulu ile yeni bir düzenleme yapılabilir. Ancak toplu konut alanına ait 1/1000 ölçekli değişiklik planı Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onanmadan uygulamaya geçilemez.
7. Enerji nakil hattı altına rastlayan alanlarda T E K. yönetmeliğine uyulacaktır.

Şekil 3.5. 1989 Beypazarı İmar Planı ve Plan Notları (Kaynak: İlbank Arşivi,2020)

Şekil 3.6. Ayvalık 1990 İmar Planı ve Plan Notları (Kaynak: İlbank Arşivi,2020)

1990 yılına kadar hazırlanan imar planlarında, İller Bankası tarafından belirlenen ve kentsel tipolojiye ait detay ve analizleri içermeyen teknik şartnamenin kullanılması, tarihi alanlar için uygun plan kararlarının üretilmemesinin temel sebeplerinden biridir. Bu soruna çözüm olarak, 1990 yılında bakanlık uzmanları tarafından “Koruma Amaçlı İmar Planlarının Düzenlenmesi ile İlgili Teknik Şartname” hazırlanmıştır. Genel çerçeve niteliğindeki şartname, planlama alanının özelliğine ve yöresel farklılıklara göre özel teknik şartnamelerin hazırlanmasına olanak tanımaktadır. Ülkemizde ve Avrupa’da edinilen korumaya yönelik planlama deneyimlerinden yararlanılarak hazırlanan şartname ile tarihi alanlar, Fransa ve İspanya’daki örneklerde olduğu gibi, çevresinden farklı bir planlama süreci ile ele alınmaya başlanmıştır.

Bakanlık arşiv çalışmaları kapsamında incelenen teknik şartnamede, kültürel ve doğal değerlerin devamlılığının, bilinçli bir şekilde yaşatılması ve çağdaş yaşamla bütünleştirilmesiyle sağlanabileceği vurgulanmaktadır. Korumanın, kentin yaşayış ve karakteriyle uyumlu, yerel istekleri dikkate alan, halkın katılım ve desteğini önemseyen, sadece fiziksel değil aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültürel ve teknik boyutları kapsayan yönetsel ve finansal modellerle mümkün olacağı belirtilmektedir. Ayrıca, sit alanlarının çevresiyle birlikte planlanması gerektiği ve koruma amaçlı imar planlarının, şehir plancısı, mimar, restorasyon uzmanı, sanat tarihçisi, peyzaj mimarı, sosyolog, topograf ve teknik ressamdan oluşan farklı disiplinlerden oluşan bir planlama ekibi tarafından hazırlanması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Teknik şartnamede, diğer planlar için yapılan analizlere ek olarak, görsel analizler, doku analizleri ve mimari detay analizleri gibi tarihi alanların özgün karakterini ve kentsel dokusunu anlamak için gerekli olan farklı analizlerin yapılması gerektiği belirtilmektedir. Analizler arasında algılanabilirlik, kentsel imgeler, manzara noktaları, korunacak yatay ve düşey görünüm, silüetler ve panoramik görünüm analizleri gibi görsel unsurlar; yapı düzeni, önemli peyzaj elemanları, yapı parsel ilişkileri gibi doku özellikleri; cephe tipolojisi, plan tipolojisi, mimari öğeler, süsleme elemanları, mimari dönem ve üslup analizleri gibi mimari detaylar yer almaktadır. Yapılan analizler, tarihi alanların korunması ve planlanmasında bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamak için önemlidir.

Tez çalışması kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarından, teknik şartnamenin hazırlanmasında görev alan Şöhret Şensoy Atasoy ile yapılan görüşmede; o dönemin koşullarında kanun ve yönetmelik çıkarmak zor olduğu için teknik şartnamenin hazırlandığı, bu şartnamenin günümüzde koruma amaçlı imar planlarına ilişkin esasları belirleyen yönetmeliğin tüm içeriğini oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca, şartname ile getirilen halk toplantıları, finansal örgütlenme ve planlama ekibi gibi yaklaşımların o dönem için “fazlasıyla cesur” olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir (SG, 2019).

Koruma amaçlı imar planı tanım olarak ilk kez yasa düzeyinde 2004 yılında Koruma Kanunu’nda 5226 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası ifade edilmiştir. Değişiklik ile koruma planlarının bölge insanının sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejiler içermesi gerektiği üzerinde durulmuş, sağlıklılaştırma, yenileme ile finansman desteği ile katılımcı alan yönetim modeli gibi terimler planlama sürecine dâhil edilmiştir. Uygulama detaylarının tanımlandığı, günümüzde de kullanılan Koruma Yönetmeliği ise 26.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2000’li yıllar, dünyadaki genel eğilimleri yansıtarak Türkiye’de de yerelleşmenin arttığı, özellikle Avrupa Birliği üyelik sürecinde müktesebata uyum yasaları ile koruma eyleminin yerelleşmesi adına adımların atıldığı bir dönemdir. Yapılan yasal ve kurumsal düzenlemeler, yerel yönetimlerin koruma sürecindeki etkinliğini artırmaya yönelik olmuştur (Yıldırım, 2011). Bu çerçevede, 5226 sayılı Kanun Değişikliği ile yapılan önemli bir düzenleme yerel yönetimler bünyesinde Koruma Uygulama Denetleme Bürolarının (KUDEB) kurulmasıdır. KUDEB yönetmeliği kapsamında bu birimler, taşınmaz kültür varlıklarının tadilat ve tamirat uygulamaları öncesinde yapıları inceleyerek onarıma ilişkin koşulları belirleyen onarım ön izin belgesi hazırlamak ve uygulama sonrası uygunluk belgesi düzenlemek, ayrıca koruma amaçlı imar planlarının uygulanmasını denetlemek konusunda görevlendirilmiştir. 5226 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler, yerel yönetimlerin koruma sürecinde daha fazla sorumluluk almasının başlangıç noktası olarak görülebilir. Ancak, yerel yönetimler bünyesinde kurulan Koruma Uygulama ve Denetleme Birimlerinin etkinlik seviyesi, Avrupa ülkelerinin aksine, ülkemizde hala koruma

sürecinin yerel yönetimler tarafından tamamen üstlenilmediğini (veya üstlenilemediğini) göstermektedir.

2863 sayılı Kanun ve Koruma Yönetmeliği'nde zaman içinde köklü olmayan kısmi düzenlemeler yapılmış olsa da 2011 yılında yürürlüğe giren 648 sayılı KHK ile mevzuatta kapsamlı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu değişikliklerden biri, koruma sürecinin iki farklı yapı; Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (Kültür ve Turizm Bakanlığı) ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) tarafından yönetilmeye başlanmasıdır. Ayrıca, bölge kurullarının kararlarının Yüksek Kurul tarafından yeniden değerlendirilmesinin yolu açılmıştır. KHK öncesinde tavsiye niteliğinde kararlar alan veya itirazları değerlendiren Yüksek Kurul, koruma bölge kurullarının kararlarını onama veya değiştirerek onama yetkisine sahip olmuştur. Ortaya çıkan yeni durum koruma sürecinin yeniden merkezileşmesine işaret etmesi açısından önemlidir.

Kararname ile yapılan bir diğer önemli değişiklik, koruma paydaşlarının planlama sürecine katılımıyla ilgilidir. Tarihi alanların korunmasında şeffaf ve katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesi, koruma planlarının tüm paydaşlar tarafından benimsenmesi ve toplumsal bilincin artırılması için önemlidir. Ancak, kararname ile katılımın zorlaştığı; koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması sırasında yapılan halk katılım toplantılarının zorunlu olmaktan çıkarıldığı, koruma bölge kurulu toplantılarına meslek odaları temsilcilerinin katılımının ise kurul müdürlüğünün iznine bağlandığı bir yapı ortaya çıkmıştır.

3.2. Farklı Ülkelerde Kentsel Koruma Eyleminin Kurumsal Yapılanması ve İmar Planları ile Ele Alınma Biçimi

Kültürel mirasın korunması, imar planları açısından incelendiğinde, Almanya ve İngiltere korunan alanlarının çevresiyle birlikte; Türkiye, Fransa ve İspanya ise korunan alanların çevresinden ayrı bir planlama süreciyle yönetildiği ülkelerdir. Çalışmanın bu bölümünde, ifade edilen iki farklı yaklaşımı temsil eden ülkelerdeki planlama süreçleri ayrıntılarıyla incelenmiştir.

3.2.1. Almanya

Kurumsal Yapılanma

Almanya Federal Cumhuriyeti, 1949’da kabul edilen ve halen yürürlükte olan Bonn Anayasası’na göre federatif bir yapıdadır ve 16 eyaletten oluşur. Her eyalet, kendi yasama, yürütme ve yargı sistemine sahip olmasıyla kamusal hizmetleri kendi bünyesinde barındırır ve Almanya Federal Devleti çatısı altında özerk bir şekilde yönetilir (Erdem, 2016). Kamu hizmetlerinin yürütülmesi, devlet, federal devletler ve yerel yönetimler arasında paylaşılmakta; eyaletler arasında farklılık gösterse de genel yapı federal devlet, 16 eyalet, ilçeden bağımsız büyükşehirler, ilçeler ve belediyeler olmak üzere beş ana kategoriden oluşmaktadır (Battal, 2010). Bu yapısal çeşitlilik, idari yönetim biçimi ve kurumsal etkileşimin eyaletlere göre değişkenlik göstermesine neden olmaktadır.

Almanya Anayasası’nda belirtilen özel hükümler çerçevesinde, devlet yetkileri ve görevleri eyaletlere aittir (Madde 30). Federal İmar Yasası, eyaletlere ve belediyelere, kültür varlıklarının korunması için yeni yapılaşmalar da dâhil olmak üzere, gerekli tüm önlemleri alma yetkisi vermektedir. Federal hükümet, ulusal öneme sahip kültürel varlıkların korunması ve restorasyonu konusunda etkin bir rol oynamaktadır (Compendium Germany, 2016). İmar ve Geliştirme, Maliye, Teknoloji ve İç İşleri gibi bakanlıklar, özellikle ulusal düzeydeki kararlarla kültür varlıklarının korunması sürecine katkıda bulunmaktadır (URL-2).

Almanya’da, bakanlık yapısına göre farklılık göstermekle birlikte federal eyaletlerdeki anıtların korunmasından Maliye Bakanlığı bünyesinde bulunan Anıtlar Koruma Bölge Ofisleri (*Landesdenkmalamt*) sorumludur. Stuttgart merkezli bu ofisler, tarihi eserlerin korunmasında yasal düzenlemeleri ve uygulamaları yürüten belediyelerin koruma birimlerine danışmanlık hizmeti sunarlar. Bölge Ofisleri, koruma sürecinde toplumsal farkındalık oluşturma, ekonomik zararları giderme, toplumsal bilinç ve kültürel duyarlılık kazandırma amacıyla finansal destekler sağlar ve Anıt Değer Planları doğrultusunda etkinlikler düzenler. Eyaletlerdeki koruma faaliyetlerinde, Eyalet Anıtlarını Koruma Kurumu, Yapı ve Sanat Eserlerini Koruma Kurumu ve Arkeolojik Eser Koruma Kurumu gibi merkezi birimler de belediyelere danışmanlık

yapar. Bu yapılanma, kültür varlıklarına yönelik her türlü uygulamanın denetlenmesini ve mal sahibi ile devlet arasındaki iletişimin sürdürülmesini sağlar (URL-3, URL-4).

Anıtlar Koruma Bölge Ofisleri (Landesdenkmalamt), eyalet bazında hazırlanan imar planlarına veri sağlayarak ve plan hazırlayan kurumlara görüş bildirerek, kültür varlıklarının korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Anıt Koruma Yasası'na dayanarak hazırlanan Anıt Değer Planları (Denkmalpflegerische Wertepläne), sadece kültürel anıtları değil, aynı zamanda kültürel peyzajı oluşturan yapı cepheleri, caddeler, meydanlar ve yeşil alanlar gibi unsurları da kapsayarak, konumlarını ve özelliklerini tanımlar. Bu planlar, bütüncül bir koruma anlayışını yansıtır ve belediye birimleri, planlama şirketleri ve vatandaşlar için rehber niteliğindedir, böylece kültür varlıklarının korunması süreci daha şeffaf ve katılımcı bir şekilde yürütülebilir. Yapılan araştırmalar, anıt değer planlarının toplumsal bilinçlenme ve farkındalık oluşturmada olumlu etkiler sağladığını göstermiştir (Hahn, 2010).

Almanya'da kültürel mirasın korunması, devlet kurumlarının yanı sıra sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşlar tarafından da desteklenmektedir. I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan kültür varlığı kayıpları, ülkede koruma bilincinin artmasına ve sivil toplum örgütleri ile gönüllü kuruluşların bu alanda aktif rol almalarına yol açmıştır. Manastır, kilise, saray, katedral gibi anıtsal yapıların ve tarihi kentlerin korunmasına yönelik birçok dernek ve kuruluş faaliyet göstermektedir. Devlet organları ve aktörleri kadar geniş bir hukuki zemini olmasa da, radyo ve televizyon yayıncıları, özel sektör, sendikalar ve dernekler gibi sivil kuruluşlar, özel şirketler ve bireyler, kültürel mirasın korunması sürecinin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır (Compendium Germany, 2016; Gülder, 2010; UNESCO Today, 2011).

Kültür varlıkları ve sınıflandırılması

Almanya'da, ülke genelindeki kabuller ve hukuki zemin göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'deki gibi kültür (*Kulturdenkmal*) ve tabiat (*Naturdenkmal*) varlıklarının farklı başlıklar altında değerlendirildiği görülmektedir. Kültürel değerler açısından kültürel anıt (*kulturdenkmal*) ve kültür varlığı (*kulturgut*) olmak üzere iki farklı kavram ön plana çıkmaktadır. Kültür varlığı (*kulturgut*) geniş anlamda insanlar tarafından üretilen, değiştirilen, tarihi, sanatsal, bilimsel, kültürel değerleri barındıran

somut ve/veya soyut taşınır, taşınmaz bütün varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Kültürel anıt ise (*kulturdenkmal*) inşai/mimari (*Baudenkmal*) ve yeşil kültür varlıkları (*Gründenkmal*) olarak sınıflandırılmaktadır (Sancakdar ve Tepe, 2010).

Almanya, Dünya Miras Alanları Listesi'nde 46 alan ile en çok mirası barındıran ülkeler arasında yer almakta (URL- 5) ve ülkenin planlama anlayışı, tüm federal yapılar için genel bir çerçeve olarak kabul edilen 1980 Almanya Cumhuriyeti Anayasası ve Alman İmar Kanunu (Baugesetzbuch-BauGB) tarafından şekillendirilmektedir.

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, hemşerilik bağları, tarihi ve kültürel ilişkileri gerekçe göstererek eyalet sınırlarının yeniden düzenlenebileceğini belirtirken; Alman İmar Kanunu (BauGB), yapı kültürünün, anıt eserlerin ve korumaya değer mahalle, cadde, meydan ve peyzaj unsurlarının korunmasını planlama sürecinin temel ilkesi olarak tanımlayarak, kültür varlıklarına verilen önemi ve bu varlıkların evrensel niteliğini vurgulamaktadır (URL-6).

Kültürel yapıların tespit ve tescil işlemleri her federal eyaletin sorumlu bakanlığı tarafından, tarihi kentlerin tespit ve tescil işlemleri ise yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Ancak bazı yapılar ayrı bir tescil sürecine tabidir. Daha üst bir koruma statüsü olarak tanınan hem anayasal hem de deklarasyon tescili yapılan bu yapılar genellikle dinî yapılardır ve daha fazla öneme sahiptir (Yılmaz, 2006). Kilise manastır, kale, saray, sivil mimarlık, meydan, cadde gibi farklı niteliklere sahip bu yapıların bütünü, planın hazırlanma biçimi ve ölçeğine göre Anıtlar Koruma Ofisleri tarafından farklı sınıflandırmaya ve planlama yaklaşımlarına tabi tutulurlar (URL-7).

Planlama sistemi

Almanya'da, kapsamlı bir planlama yaklaşımı benimsenmiş olup, ulusal düzeyden yerel düzeye kadar sistematik bir planlama sistemi mevcuttur. Bölgesel hükûmetler, genel ilkelerin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. "Mekânsal Planlar Çerçeve Sözleşmesi" ulusal düzeyde genel hükümleri belirlerken, eyaletler bu çerçeveye uygun olarak kendi Eyalet Mekânsal Planlarını, Tasarım Rehberlerini ve Yapı Kodlarını oluşturmaktadır. Belediyeler, arazi kullanım kararları, yapı yoğunlukları ve kütleleri gibi detayları içeren arazi kullanım planlarından sorumludur ve bu nedenle

yapısal müdahalelerde en etkin kurum konumundadır. Planlama sürecine katılım, müzakere ve bilgilendirme gibi temeller üzerine inşa edilen enformel planlama, tüm aşamalarda dikkatle ele alınan bir konudur (Anonim, 2016).

Almanya’da, federal devletlerin mastır planları oluşturulmadan önce kültür varlıkları, koruma alanları ve tarihi kentlerde yeni yapılaşmalara izin verilmemektedir. Bu mastır planlar tamamlandıktan sonra, bölgeler ve belediyeler, 1986 Federal İmar Yasası’na dayanarak, kültür varlıklarının çevresinde koruma alanları oluşturup, bu alanlarda uyumsuz yapılaşmayı önleyecek özel önlemler alabilmektedir. Belediyeler, kültür varlıklarına zarar verilmesi durumunda uygulanacak cezai işlemler de dâhil olmak üzere, yasal ve idari düzenlemeleri yönetmektedir (Emre, 2010).

Almanya’da, tarihi kentlerin korunması ve geliştirilmesi için Türkiye’deki koruma amaçlı imar planlarına benzer bir araç olmamakla birlikte, söz konusu alanlar için kentsel tasarım projeleri ve tasarım rehberleri geliştirilmektedir. Bu yaklaşım, kent planlarından ayrı olarak, kültürel peyzajın ve anıtsal yapıların bütünlüğünü korumayı ve onları gelecek nesiller için geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kentsel tasarım projeleri, tarihi dokunun korunmasını sağlarken, tasarım rehberleri, bu alanlarda yapılacak müdahalelerin niteliğini ve kapsamını belirleyerek, uyumlu ve sürdürülebilir bir gelişimi teşvik etmektedir. İfade edilen süreç, hem yerel halkın hem de ilgili tüm paydaşların katılımıyla, tarihi kentlerin canlılığını ve kimliğini koruyarak, onları modern yaşamın gereksinimleriyle uyumlu hale getirmeyi hedeflemektedir (Gülersoy ve Yücel, 2006; Anonim, 2016).

Örnek alan incelemesi

Almanya’da tarihi alanların imar planları ile ele alınma biçiminin örnek uygulama üzerinden incelenmesi, yukarıda açıklanan sürecin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır. Özellikle, ülkenin genel koruma politikalarıyla uyumlu bir şekilde, Heidelberg imar planı ve koruma yönetim süreci, tarihi yerleşimlerin korunması konusunda detaylı bir örnek teşkil etmektedir.

Güneybatı Almanya’da, Baden-Württemberg Eyaleti’nde yer alan ve yaklaşık 160.000 kişinin yaşadığı Heidelberg Şehri, zengin tarihi dokusuyla dikkat çekmektedir.

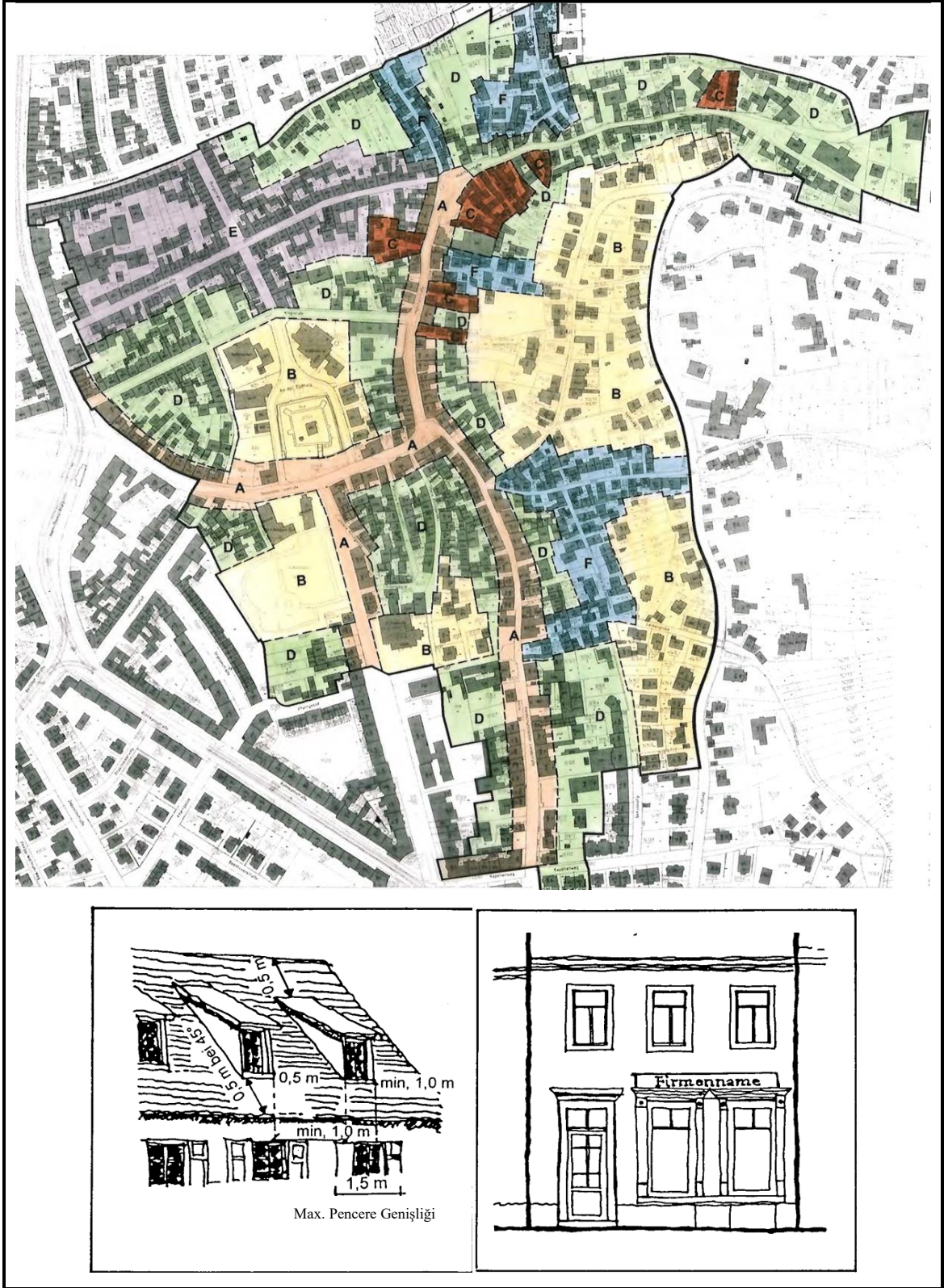
Şehirde, simgesel Heidelberg Kalesi, tarihi Eski Köprü, Kutsal Ruh Kilisesi, Philosophenweg, Peterskirche ve St. Anna Kiliseleri gibi birçok tarihi yapı ve kültürel miras korunmakta, bu yapılar, şehrin tarihi ve kültürel zenginliğinin yanı sıra, koruma ve restorasyon çalışmalarının önemini de ortaya koymaktadır (URL-8).

Baden-Württemberg’de kültür varlıklarının korunması, “Baden-Württemberg Anıt Koruma Yasası (BW-DSchG)” ile düzenlenir. Bu yasa kapsamında, kurumsal yapılanmanın merkezinde Baden-Württemberg Ekonomi, Çalışma ve İskân Bakanlığı yer almaktadır. Bakanlık, anıtların korunması ile ilgili ulusal nitelikteki konulara ve anıtların yıllık tanıtım programlarına karar verir. Ekonomik programların yanı sıra, yasal dayanağı ve gerekli yasal hükümleri geliştirir, eyalet hükûmeti için kararlar hazırlayarak anıtların korunmasında faaliyet gösteren vakıflar vb. kurumlar ile iş birliği yapar. Bütçe fonlarının kullanımını kontrol eden bakanlık aynı zamanda yasal ve teknik denetim de uygular. Bir alt seviyede yer alan Devlet Anıtları Koruma Dairesi, Baden-Württemberg’de anıtların korunması sürecinde merkezi bir rol oynar ve eyalet genelindeki uygulama kararlarını alır. Karlsruhe, Stuttgart, Freiburg ve Tübingen’deki Yüksek Anıt Koruma Ofisleri’nin koordinasyonundan sorumlu olan bu daire, anıtların korunmasına yönelik stratejiler, teknik ilkeler ve yönergeler geliştirir. Ayrıca, anıtsal değere sahip yapıların belirlenmesi ve kayıt altına alınması işlemlerini yürütür. Belediyeler bünyesinde faaliyet gösteren Alt Anıt Koruma İdareleri ise anıt sahiplerinin ilk başvurduğu yerel düzeydeki idarelerdir. Bu idareler, anıt koruma yasasının genel prensiplerine uygun olarak, parsel ve bina ölçeğindeki koruma konularını yönetirler (URL-9).

Baden-Württemberg’de, tarihi kentlerin imar planları, ülke genelindeki yaklaşımlarla uyumlu bir şekilde ele alınmaktadır. Meclis kararıyla belirlenen tarihi alanların sınırları, çevresi ile bütüncül bir planlama anlayışı çerçevesinde korunmakta ve geliştirilmektedir. İmar planlarının hazırlanması ve onay süreçleri, Alman İmar Kanunu (BauGB) hükümlerine göre yürütülmektedir. Şehir plancıları, bu özel alanlarda, çevresel bağlamı göz önünde bulundurarak ve yapı ölçeğinde özgün çözümler sunacak kentsel tasarım projeleri geliştirmektedir. Bu projeler, tarihi dokunun korunmasını ve kentin estetik bütünlüğünü sağlamayı amaçlamaktadır (URL-9; BauGB-Madde 172).

Heidelberg’de bulunan “Handschuhsheim Yerleşim Alanı” sınırları Alman İmar Kanunu’nun 172/1 maddesi uyarınca, 2002 yılında Heidelberg Belediye Meclisi’nin kararıyla belirlenmiştir (Şekil 3.7). Bu kararın ekinde yer alan ve tescil işleminin yasal dayanağını oluşturan inceleme-değerlendirme raporu, bölgenin karakteristik özelliklerini yansıtan yapı ve çevre unsurlarını (cephe, pencere, açıklık oranları, kent mobilyaları vb.) detaylı bir şekilde ele almaktadır. Bu sayede, Heidelberg’in tarihi dokusunun korunması ve gelecek nesillere aktarılması için gerekli bilimsel ve teknik temeller sağlamlaştırılmış olmaktadır. Kent morfolojisinin tarihsel gelişimini de ortaya koyan raporlar doğrultusunda şehir plancıları tarafından kentsel tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Bu rehberler onaylandığı tarihten itibaren yürürlükte bulunan imar planının üstünde bir veri olarak kabul edilmekte ve yapılarda uygulanabilecek inşai ve fiziki müdahalelere dahi yol göstermektedir (Anonymous, 2002).

Şekil 3.7’deki bilgiler, farklı başlıklar halinde gösterilen kentsel tasarım rehberinin bir kısmını içermekte ve korunana alanlara yönelik koruma yaklaşımları farklı kodlar ile tanımlanmıştır. Örneğin Şekil 3.7. üzerinde “A” kodu ile gösterilen alanlar tarihi yol alanlarını tanımlamakta ve bu alanlarda köy ürünlerinin ve zanaat işletmelerinin konumlanmasına yönelik kararlar üretilmektedir. Ülkemizde uygulama imar planlarındaki daha çok teknik bilgileri içeren görsel verilerin aksine, çatı eğimlerinden, cephe genişliklerine ve pencere detaylarına kadar yeni yapılanmalar ile mevcut yapılara getirilecek müdahaleler her bir parsel için ayrı ayrı açıklama raporları ile detaylandırılmaktadır.

Şekil 3.7. Handschuhsheim Yerleşim Alanı (Anonymous, 2002)

3.2.2. İngiltere

Kurumsal Yapılanma

Birleşik Krallık, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan oluşan ve anayasal monarşi ile yönetilen bir devlettir. İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda kendi yasama organlarına sahipken, İngiltere doğrudan Birleşik Krallık Parlamentosu tarafından yönetilir. Kraliyet ailesi, sembolik de olsa devletin başındadır ve devlet işlerinde geleneksel bir rol oynar. Tahtın varisi ve diğer kraliyet ailesi üyeleri, devletin yüzü olarak ulusal ve uluslararası etkinliklerde yer alır. Ancak merkezi hükümet, planlama ve kültürel mirasın korunması da dâhil olmak üzere, geniş bir yelpazede yasaları ve düzenlemeleri belirleyen ve uygulayan ana otoritedir. Bu sistem, her bir kurucu ülkenin kendi iç işlerinde özerklik sahibi olmasına rağmen, ulusal düzeyde birliği ve düzeni sağlamak için tasarlanmıştır (URL-10).

İngiltere'de kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Bakanlık, tarihi yapıların ve sit alanlarının tanımlanması, kayıt altına alınması ve korunmasından sorumlu olup, bu görevleri çeşitli kurumlar ve organizasyonlarla iş birliği içinde yürütür. Ayrıca, çağdaş kültürün gelişimini destekleyerek, kültürel mirası gelecek nesillere aktarmak için stratejiler geliştirir. Bakanlık, kültürel mirasın sadece korunmasını değil, aynı zamanda toplumun canlı bir parçası olarak kalmasını ve gelişimini de sağlamayı hedefler. Bu süreçte, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile ortak projeler ve programlar yürütülür, böylece kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi, toplumun geniş bir kesimi tarafından sahiplenilir (Compedium UK, 2020).

İngiltere'de tarihi yapılara yönelik müdahale politikaları, Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle faaliyet gösteren bağımsız bir kurum olan Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu (Historic Buildings and Monuments Commission for England - English Heritage) tarafından yürütülmektedir. 1983 Ulusal Miras Yasası (National Heritage Act) ile kurulan bu komisyon, tarihi çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda geniş bir yelpazede sorumluluklar üstlenir. Merkezi ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, gönüllü gruplar ve vatandaşlarla iş birliği yaparak, tarihi mirasın korunmasını sağlar ve toplumsal bilinci artırmak için çeşitli faaliyetler düzenler. Bu

faaliyetler, tarihi yapıların ve alanların gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak ve kültürel mirasın canlı bir parçası olarak kalmasını desteklemek için hayati öneme sahiptir (Şahin 2004; Compedium UK, 2020).

Ülkemizde Yenileme kurullarına benzer bir yapı olan “Mimarlık ve Yapılanmış Çevre Kurulları” (Architecture and Built Environment Councils), tarihi çevrenin kalitesini artırma, kimliğini koruma ve güçlendirme görevlerini üstlenen önemli kurumlardır. Kültür Bakanlığı’nın sponsorluğunda, ancak bağımsız bir yapı olarak faaliyet gösteren kurullar, tarihi dokuya duyarlı mimari projelerin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda yerel ve merkezi otoriteler ile özel sektör temsilcilerine eğitim ve rehberlik sağlarlar. Kurulların çalışmaları, tarihi yapıların korunması ve restorasyonu gibi müdahalelerin yanı sıra, yeni yapıların tarihi çevreye uyumlu bir şekilde tasarlanmasını da kapsar, böylece kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunurlar (Gülde, 2010).

Kültür varlıkları ve sınıflandırılması

İngiltere’de tarihi anıtların korunmasına yönelik hareketler 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamıştır. Sivil toplum örgütleri eliyle başlatılan koruma çalışmaları, 1877 yılında William Morris tarafından kurulan Eski Eser Anıtları Koruma Derneği (SPAB) öncülüğünde devam ettirilmiştir. SPAB tarafından hazırlanan “1882-Anıtları Koruma Yasasının (Ancient Monuments Protection Act)” onaylanmasıyla birlikte, sivil toplum kuruluşları tarafından korunan tarihi anıtların devlet eli ile de korunması süreci başlamıştır. Sivil mimarlık örneği yapıların korunması ise Türkiye’deki sürece benzer bir şekilde, tarihi anıtların korunmasından çok daha sonra, Planlama Yasası (Planning Act-1932) ile gündeme gelmiştir. Tarihi kentlerin bütünü ile ele alınmasına ilişkin “Koruma Alanı” kavramı Venedik Tüzüğü’nün izlerini taşıyan Şehir Estetiği Yasası (Civic Amenities Act-1967) ile birlikte İngiltere koruma literatüründeki yerini almıştır (Sancakdar, 2012).

Kültürel miras, ulusal veya yerel düzeyde tanımlanan kültür varlıkları olmak üzere iki farklı kategoride değerlendirilmektedir. Dünya miras alanları, tescilli anıtlar, anıtsal yapılar, tarihi savaş alanları, ulusal düzey; tarihi alanlar (Conservation Areas) ve

yerel miraslar (Local Listing) ise yerel düzeyde öneme sahip kültür varlıkları olarak sınıflandırılmaktadır (DCLG, EH and DCMS, 2010).

1990 yılında yürürlüğe giren Listelenmiş Binalar ve Koruma Alanları (Listed Buildings and Conservation Areas) yasasında koruma alanları “*özel mimari veya tarihi değeri olan, korunmaya veya geliştirmeye değer karakterde veya görünümde olan alanlar*” olarak tanımlanmıştır. Yasa’nın 69. ve 70. maddelerine istinaden bu alanların sınırlarının belirlenmesi de dâhil her türlü işlem yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir (URL-11).

İngiltere’de de tıpkı Almanya’da olduğu gibi her iki dünya savaşı ve endüstri devriminin kültür varlıkları üzerindeki olumsuz etkileri, çok sayıda sivil toplum kuruluşlarının etkin bir şekilde duyarlılık göstermesine sebep olmuştur. Ulusal Varlık Birlikleri, Tarihi Anıtlar Birliği, Birleşik Krallık Arkeoloji Konseyi, Ulusal Kültürel Miras Birliği ve İngiliz Tarihi Kentler Forumu bu anlamda etkinlik gösteren ve planlama sürecinde de etkinlikleri sürekli desteklenen önemli sivil kuruluşlardan bazılarıdır (Venning, 2011).

Planlama sistemi

Tescilli Yapılar ve Koruma Alanları Planlama Yasası (Listed Buildings and Conservation Areas Act) ve Yönetmeliği (Listed Buildings and Conservation Areas Regulations) İngiltere’de devletin, ilgili kurum ve kuruluşların, mülk sahiplerinin korumaya ilişkin görev ve sorumluluklarının tanımlandığı koruma faaliyetlerine ilişkin temel yasal düzenlemelerdir (DCLG and DCMS, 2007).

Tescilli Yapılar ve Koruma Alanları Yasası 69. maddesinde koruma alanları (Conservation Areas); özellikleri ve görünümü korunması veya iyileştirilmesi istenen özel mimari veya tarihi ilgi alanları olarak tanımlanmaktadır. Kanun ile koruma alanlarını belirlemek ve bu alanların karakterini ve görünümünü korumaya ve geliştirmeye yönelik önlemler almak yerel yönetimlerin görevi olarak belirlenmiştir (DCLG and DCMS, 2007).

İngiltere’de, tarihi alanlar Almanya’daki planlama yaklaşımlarına benzer şekilde, Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu görüşü alınmak kaydıyla çevresiyle

bütüncül bir planlama sistemi içerisinde ele alınmaktadır. Komisyon tarafından uygun görülen kentsel tasarım rehberi, yerel yönetimler için imar planlarının uygulama kılavuzu niteliğindedir. Aynı zamanda komisyon sadece plan hazırlanması sürecinde değil uygulanması aşamasında da yerel planlama otoritelerine danışmanlık yapmakta, destek sağlamakta ve tarihi alanlarda uygulanabilecek güncel plan ve politikalar konusunda görüş vermektedir (Anonim, 2016).

Şehir ve Ülke Planlama Yasası (1990) yapısı itibari ile planlamaya ilişkin çerçeve politikaları içermektedir. Bu nedenle planlamaya yönelik uygulama yöntemleri “Planlama Politikası Beyanları (Planing Policy Statements-PPS)” yeni düzenlenmiş hali ile “Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (The National Planning Policy Framework-NPPF)” adı verilen rehberlerle açıklanmaktadır.

İngiltere’de birçok alanda düzenleme getiren 2011 Yerellik Kanunu (2011 Localism Act) özellikle planlama ile de ilgili birçok önemli değişikliği beraberinde getirmiştir. Kanun öncesi süreçte Ulusal Planlama Direktörlüğü tarafından kentsel dönüşüm, tarihi mekânların korunması, iklim değişikliği vb. farklı başlıklar altında hazırlanan Planlama Politikası Beyanları (PPS) genel planlama ilkelerini ortaya koymaktaydı. Bu politikalar 2011 Yerellik Kanunu sonrasında, İskân, Topluluklar ve Yerel Yönetim Bakanlığı tarafından yapılan kapsamlı bir düzenleme ile Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (NPPF) adı altında tek bir rehber haline getirilmiştir (URL-12). Akkaş Çağlar (2016) PPS’lerin 1000 sayfa iken NPPF’nin 60 sayfa olduğunu belirterek, 2012 yılı sonrasındaki planların eski duruma göre “*daha az kademe, daha fazla yerelleşme ve daha fazla katılım*” üzerine kurgulandığına dikkat çekmektedir. Zeren Gülersoy’a (2006) göre yeni düzenlemeler sonrasında merkezi yönetim birimleri daha çok ulusal düzeyde politikaları belirlerken tarihi kentlerin belirlenmesi ve bu alanlar için imar planları ve kentsel tasarım rehberlerinin yerel yönetimler tarafından hazırlanması, başka bir deyişle birçok ülkede merkezileşmiş koruma planlama sürecinin, İngiltere’de bütünü ile yerel yönetimlerin tarafından koordine edilmesi, koruma faaliyetlerine yerel boyutta verilen önemi göstermektedir.

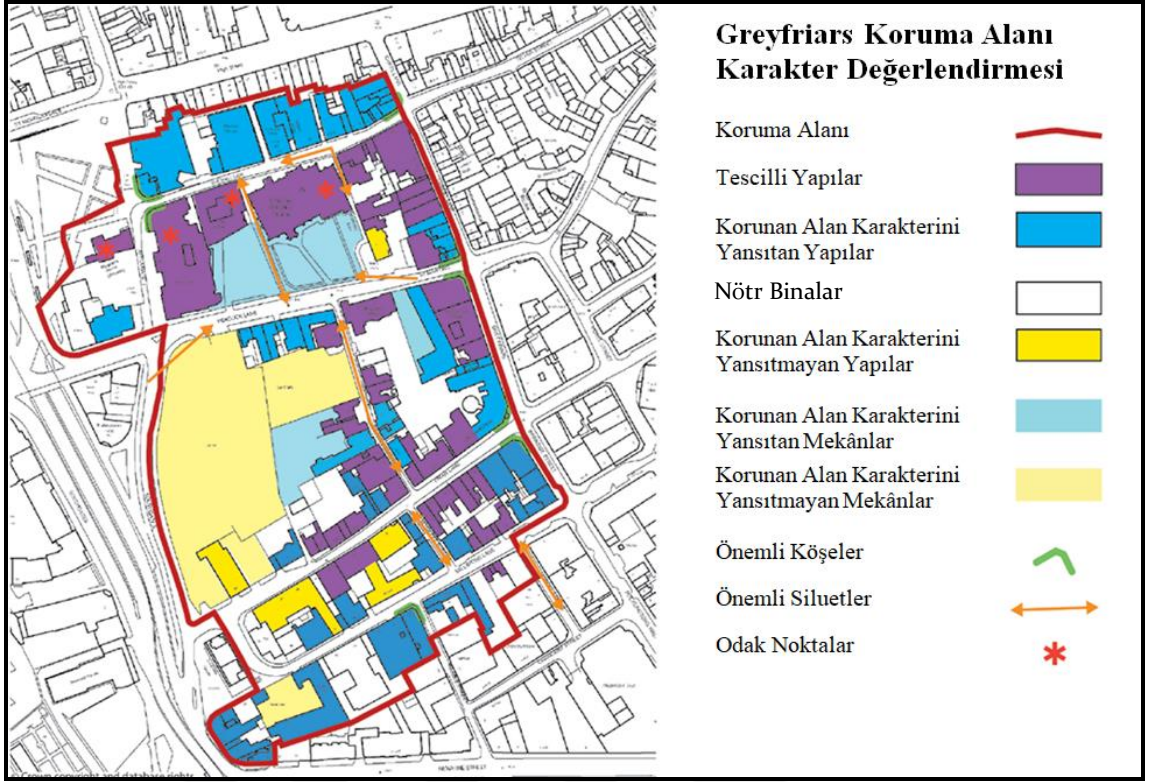
Korumanın ancak yerel halk tarafından benimsenmesi halinde varlığını sürdürebileceği anlayışı çerçevesinde, yerel yönetimler ve halk korumanın ana aktörleri durumundadır. Bu nedenle katılımı, seçimlerde kullanılan oy kadar, hak ve görev olarak

tanımlayan Pugh'a (2011) göre yerel yönetimler tarafından hazırlanan Toplumsal Katılım Beyanı sadece plan hazırlama değil, uygulama aşamalarının da önemli bir denetleyicisidir.

Örnek alan incelemesi

İngiltere'de tarihi kentlerin imar planları ve koruma yönetim süreçleri, Leicester şehrinin Greyfriars bölgesi örneğindeki uygulamalarla daha iyi anlaşılabilir. Greyfriars, Leicester'ın ilk koruma alanlarından biri olup, şehrin en önemli tarihi yapılarını ve caddelerini barındırır. Bölge, arkeolojik özelliklerinin yanı sıra Leicester Katedrali, belediye binası, şehirdeki orta çağdan kalma en eski iki sivil mimarlık yapısı olan Guildhall ve Wygston House'u içerisinde bulundurmaktadır. Leicester Yerel Yönetimi (City Council) tarafından tarihi kent olarak koruma altına alınan bölge (Şekil 3.8) için tasarım ve koruma ilkelerini içeren bir rehber geliştirilmiştir (Anonymous, 2014).

Greyfriars Koruma Alanı için hazırlanan kentsel tasarım rehberi, fiziki ve inşai uygulamaları çizili olarak sunmak yerine, hazırlanan yönetim planları ile turizmin teşvik edilmesi ve bozulan kentsel dokunun iyileştirilmesi yönünde stratejiler sunmaktadır. Bu rehber, tarihi yapıların ve özgün mimari öğelerin korunmasına yönelik önlemleri içerirken, aynı zamanda taşıt trafiğini azaltıp yaya hareketliliğini artırmayı hedefleyen politikaları da barındırmaktadır. Böylece, Greyfriars bölgesinin hem tarihi mirasının korunması hem de kamusal alan kalitesinin artırılması amaçlanmıştır (Anonymous, 2014).

Şekil 3.8. Greyfriars Koruma Alanı (Anonymous, 2014)

3.2.3. Fransa

Kurumsal Yapılanma

Fransa’da kültürel mirasın ve tarihi kentlerin korunması, Kültür Bakanlığı’nın yetki alanı içerisinde yer alır ve bu konuda belirlenen ilkeler ve politikalar, Türkiye’nin koruma sistemiyle benzerlik göstermektedir. Kültürel miras konularında, Kültür Bakanlığı’na danışmanlık hizmeti veren “Ulusal Miras ve Mimarlık Kurulu” (Conseil national du patrimoine et de l’architecture), koruma ve restorasyon çalışmalarında önemli bir rol oynar. Bu kurul, tarihi yapıların ve sit alanlarının korunması, yönetimi ve izlenmesi için plan kararlarının oluşturulması konularında danışmanlık yapar (Compedium France, 2016).

Fransa’da, Kültür İşleri Bölge Müdürlükleri (Direction Régionales des Affaires Culturelles - DRAC), Kültür Bakanlığı’nın görevlerini yerel düzeyde yürüten taşra örgütleridir. DRAC bünyesindeki “Mimari ve Ulusal Miras İl Birimi” (Unité départementale de l’architecture et du patrimoine - UDAP), mimari kalitenin artırılması

ve koruma altındaki alanlarda gerçekleştirilecek projelerin değerlendirilmesi ve denetlenmesinden sorumludur. Ayrıca, DRAC içinde yer alan Miras ve Sitler Bölge Kurulu (Commission Régionale du Patrimoine et des Sites - CRPS), bölgesel olarak değerli kabul edilen mirasın kaydedilmesinden sorumlu bir kurumdur. Bölge valisinin başkanlık ettiği bu kurulda, uzmanlar ve akademisyenlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da yer alması, kültürel mirasın korunması sürecinin katılımcı bir anlayışla yönetildiğini göstermektedir. (URL-13).

Fransa’da kent planlaması, merkezi hükümetin yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere devretmesine rağmen, koruma politikaları açısından merkeziyetçi bir yapıyı sürdürmektedir. Merkezi hükümet, mülk sahipleri, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, yerel yönetimler ve özel sektör gibi tüm paydaşların koruma sürecine aktif katılımını teşvik etmektedir (Emre, 2010). Fransa’daki koruma anlayışının temelleri, Malraux Yasası ile atılmış, ekonomik teşvikler ve yönlendirmeler aracılığıyla hem sivil hem de resmi birçok örgütlenmenin oluşumu desteklenmiştir. Örneğin, kültürel varlıkların sahiplerine teknik destek, danışmanlık ve finansman sağlayan Ulusal Ajans (l’Agence National de l’Amélioration de l’Habitat, L’ANAH), belediyelere danışmanlık hizmetleri sunan PACT-ARIM ve koruma planlarının uygulanması sürecinde arazi geliştirme ve değerlendirme faaliyetlerini yürüten Kentsel Arsa Derneği (Les Associations Foncières Urbaine, L’AFU) koruma yapılanmasının önemli parçalarıdır (Okyay, 2001; Songülen, 2009).

Kültür varlıkları ve sınıflandırılması

Fransız hukukunda, Miras Kanunu (Code de Patrimoine) altında miras ve kültürel hizmetlerle ilgili yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu kanun, “Livre” olarak adlandırılan altı farklı kitaptan oluşur ve “Tarihi Anıtlar, Sitler ve Koruma Alanları” başlıklı 6. kitap, koruma ile ilgili hükümleri içerir. Fransa’da tarihi anıtların korunması için iki farklı statü tanımlanmıştır: Ulusal öneme sahip olduğu düşünülen yapılar için “tescil” (classement); bölgesel öneme sahip olduğu düşünülen yapılar için ise “kayıt altına alma” (inscription) işlemleri uygulanır (Compedium France, 2021; URL 14).

Fransız hukukunda, korunacak yapı türlerinin belirlenmesinde, yapıların inşa edilme tarihleriyle ilgili bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu durum, kültür varlığı kavramının hem yapısı hem de doğası itibarıyla geniş bir yelpazeyi kapsammasını sağlar.

Tarihi mağaralar, arkeolojik kalıntılar, kiliseler, eğlence tesisleri, çiftlik binaları, park ve bahçe gibi unsurlar, inşa tarihlerine bakılmaksızın kültür varlığı olarak tescil edilebilir veya kayıt altına alınabilir. Türkiye’deki tescile değer yapı niteliklerinden farklı olarak, 1966 yılında inşa edilen Betelgueuse Binası ve Le Flaine Oteli’nin çatı ve cepheleri, 1985 yılında inşa edilen La Tour Aux Figures gibi yapılar, farklı bir anlayışla tescil edilmiş örneklerdir (Longuet ve Vincent, 2000).

Fransız Miras Kanunu hükümlerine göre, koruma altına alınacak mülklerle ilgili başvurular kiracı, mülk sahibi, mülk üzerinde hak iddia eden kişiler veya devlet kurumları tarafından yapılabilir. Başvurular, Kültür Bakanlığı’na bağlı Kültürel İşler Bölge Müdürlüğüne sunulur ve işlem dosyası, bölge valisi tarafından yönetilen Kültürel Miras ve Koruma Alanları Bölge Kurulu’nun (Commission Regionale du Patrimoine et des Sites) incelemesine alınır. Bu kurul, 32 üyeden oluşur ve uzmanlar, akademisyenler, seçilmiş kişiler ve sivil toplum örgütü temsilcilerinden meydana gelir. Kurul, başvuruyu reddedebilir, bölgesel listeye ekleyebilir veya gerekli görüldüğünde Kültür Bakanlığı’na iletebilir. Taşınmazın koruma statüsü, Ulusal Miras ve Mimarlık Kurulu’nun görüşüne dayanarak Bakan onayıyla ulusal düzeyde tanınabilir veya bölgesel kayıt olarak kabul edilebilir. Yapıya yönelik tüm müdahaleler, Kültürel İşler Bölge Müdürlüğü bünyesindeki Bölgesel Mimari ve Miras Birimleri (STAP) tarafından değerlendirilir (Emre,2010).

Planlama sistemi

Fransa’da güncel koruma yaklaşımlarını tanımlayan 1962 yılında yürürlüğe giren Malraux Yasası, tamamen yeni bir yasa olmaktan ziyade, önceki kanunların revize edilmesiyle oluşturulmuştur. Malraux Yasası’nın temelini, 1906 tarihli “Sit Alanlarının Korunması Yasası” oluşturur ve bu yasa, tek yapı ölçeğindeki koruma anlayışının ötesine geçerek, tarihi alanlarının çevresinin de korunmasını önemli bir gereklilik olarak sunar. 1943 yılında yasada yapılan değişikliklerle, anıtsal yapılar merkez kabul edilerek 500 metre çapında bir koruma alanı belirlenmiş ve bu alan içindeki her türlü uygulamanın Kültür Bakanlığı’na bağlı Fransız Bina Mimari (ABF) denetiminde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır (Songülen,2009).

Başlangıçta yeterli bir koruma uygulaması olarak görülen 500 metre çapındaki koruma alanının, zamanla tarihi yerleşmelerin çevresiyle bütünlüğünü sağlamada etkin

bir araç olmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple, Malraux Yasası ile tarihi yerleşmelerin korunması amacıyla, bölgeye göre değişen sınırlara sahip koruma alanları (secteurs sauvegardés) kavramı tanımlanmış ve bu alanlarda koruma ve iyileştirme planlarının (plan de sauvegarde et de mise en valeur-PSMV) hazırlanması zorunlu kılınmıştır (Longuet ve Vincent, 2001).

Fransa'da koruma alanlarının belirlenmesi için iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Malraux Yasası, genellikle büyük ölçekli koruma alanlarını kapsarken, daha küçük veya kırsal nitelikli yerleşimler için Kentsel Mimari Miras ve Doğal Değerler Koruma Bölgeleri Kanunu uygulanmaktadır. Ancak, her iki durum için de koruma ve iyileştirme planlarının yapılması zorunludur. Koruma Bölgeleri Kanunu, Malraux Yasası'nın aksine, yerel yönetimlere daha fazla yetki ve sorumluluk vermiştir (Okyay, 2001).

Şehir Planlama Kanunu'na göre, yerel yönetimler genel olarak kent bütünü için imar planı (Plan Local D'Urbanisme - PLU) hazırlama yetkisine sahiptir. Ancak, tarihi kent merkezleri söz konusu olduğunda, bu yetki koruma planlarının hazırlanması ve onaylanması için geçerli değildir. Bu durumda, Malraux Yasası ve Koruma Bölgeleri Kanunu gibi özel yasalar, tarihi alanların korunması ve iyileştirilmesi için özel usul ve esasları belirler. Yasalar, yerel yönetimlerin bu tür alanlarda koruma planı yapma veya yaptırma yetkisini sınırlar veya farklı kurallar getirebilir. Özetle, tarihi kent merkezlerinin korunması ve iyileştirilmesi, genel imar planlamasından ayrı olarak ele alınır ve özel mevzuatla düzenlenir (URL-14).

Fransa'daki koruma ve iyileştirme planlarına konu olan bir bölgenin tarihi kent olarak belirlenebilmesi için belediye meclisi tarafından önerilen sınırların Kültür Bakanlığı, Koruma Alanları Milli Komisyonu (*la Commission National des Secteurs Sauvegardés*, CNSS) tarafından da uygun görülmesi gerekmektedir. Tarihi kentlerde belediyelerin koruma planı yapma veya yaptırma yetkisi bulunmaması nedeniyle Kültür Bakanlığı tarafından seçilen, koruma planı hazırlama konusunda yetkinliğini kanıtlamış planlama ekibi belediye başkanlığı ataması ve valilik onayı ile görevlendirilmektedir (URL-14). Genellikle 1/500 ölçeğinde hazırlanan planlama çalışmalarında, plan müellifi planlama süreci boyunca Bakanlık bölge sorumlusu olan ABF ile sürekli bilgi alışverişinde bulunmak zorundadır. Planlama ekibi tarafından hazırlanan koruma ve

iyileştirme planları, ilgili STK birimlerine gönderilerek görüşleri talep edilmektedir. Alınan görüşler, Vali başkanlığında toplanan belediye bünyesindeki Bölge Çevre Dairesi, Eyalet Altyapı Dairesi ve Fransız Bina Mimari temsilcilerinden oluşan Kültürel Miras ve Koruma Alanları Bölge Kurulu (Comission Regionale du Patrimoine et des Sites) tarafından değerlendirilir (URL-14).

Tamamlanan koruma ve iyileştirme planları askıya çıkarılarak ilan edilmekte, askı süreci içerisinde yapılan itirazlar, belediye meclisince değerlendirilerek rapor halinde Koruma Alanları Milli Komisyonuna bildirilmektedir. Komisyon tarafından uygun görülen veya değiştirilerek düzenlenen planlar Mimarlık ve Şehircilikten Sorumlu Devlet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın onay yazılarının ardından Devlet Konseyi Kararnamesi ile onaylanarak Resmî Gazetede yayınlanmaktadır (Okyay, 2001; URL-14).

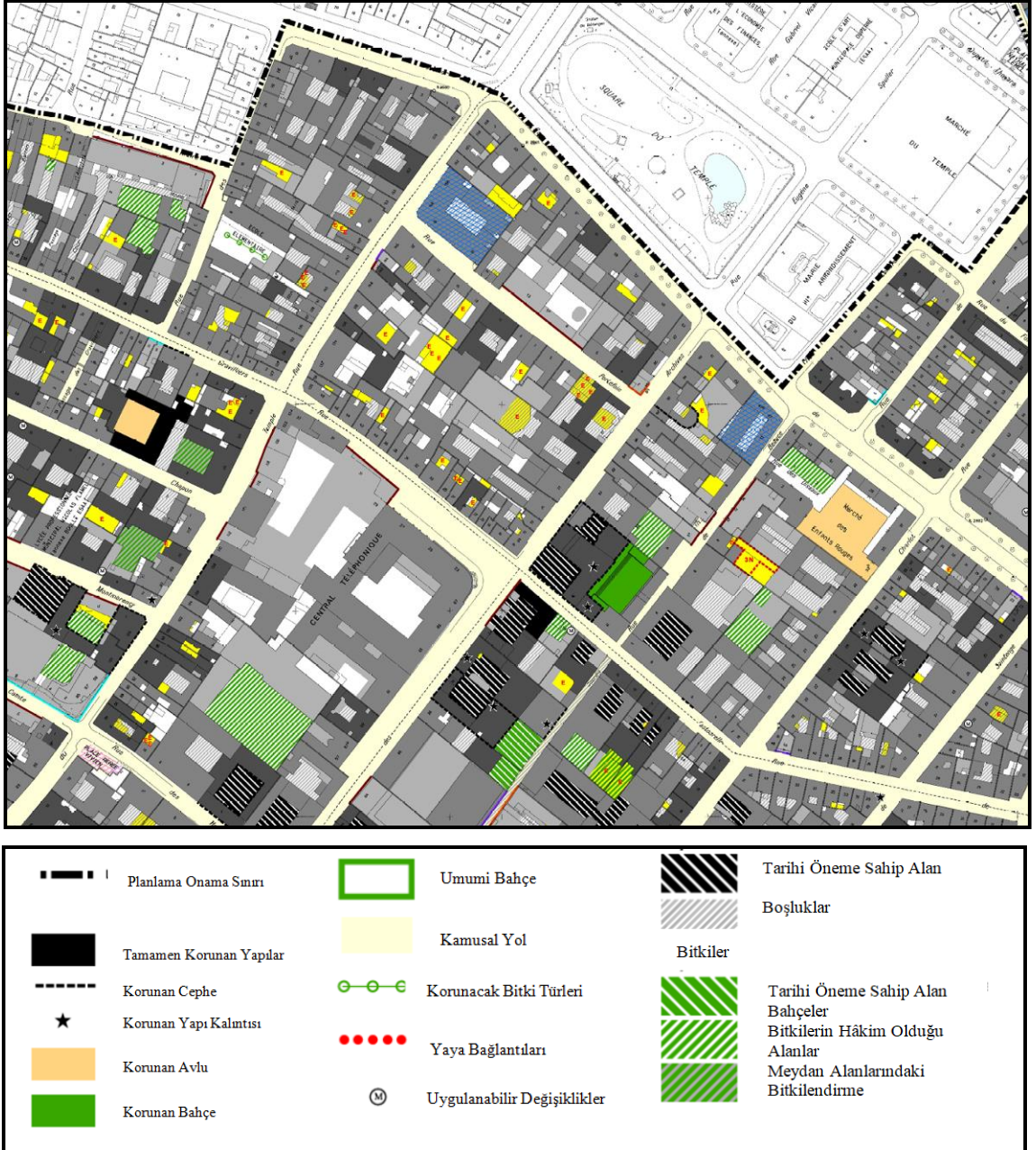
Koruma ve iyileştirme planları mirasla ilgili endişeleri, kentsel topluluğun işleyişi ve gelişimi ile bağlantılı ihtiyaçların birlikte ele alındığı planlar olarak değerlendirmektedir. Bu planlar onaylanmaları ile birlikte kent planlarının yerini alırlar. Bölgesel olarak ele alınan planlar, kent planlarının planlama ve sürdürülebilirlik ilkeleri ile uyumlu olmak zorundadır (URL-15). Uyumun sağlanabilmesi için ülkemizde tarihi alanların çevresinde belirlenen etkileşim geçiş sahası ile aynı amaca sahip “Dengeleyici Koruma Kuşağı”nın en etkin araç olduğu söylenebilir. Söz konusu alanlar, tarihi alanların çevresindeki gelişmelerin kontrol altında tutulmasını sağlayarak, sit alanlarının özgünlüğünün ve bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunmaktadır (Songülen, 2009).

Örnek alan incelemesi

Le Marais Bölgesi Koruma Alanı, Malraux Yasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra 1964'te belirlenmiştir. Yasanın getirdiği yeni planlama kavramı, Avrupa'da da bir ilk olan “Le Marais Bölgesi Koruma ve İyileştirme İmar Planı” ile 17. ve 18. yüzyılların aristokrat Paris'ine tanıklık eden mimari mirasın korunmasını sağlamıştır. Bu plan aynı zamanda dünyanın endüstriyel etkinliklerinin bir mimari temsilcisi olarak da önem taşımaktadır (URL-16).

Paris Valisi'nin oluru ile onaylanan koruma ve iyileştirme imar planı incelendiğinde (Şekil 3.9) ülkemize benzer şekilde planlama ekibi tarafından hazırlanan

imar planlarının yapısal müdahaleleri gösterecek şekilde detaylandırıldığı görülmektedir. Planlama sürecinde kentsel morfoloji, arsa ve emlak piyasası, nüfus ve aile durumu, sosyal morfoloji, kentsel işlevlerin yapısı, yapı ve malzeme tipolojisi vb. analizlerin yapıldığı anlaşılmaktadır (URL-16). Bu analizler, koruma ve iyileştirme planlarında sadece fiziksel unsurlar değil, aynı zamanda korunan alanın sosyal ve ekonomik yönden çevresiyle bütünleşmesi için de çaba sarf edildiğini göstermektedir.

Şekil 3.9. Le Marais Bölgesi Koruma ve İyileştirme İmar Planı (Kaynak: URL 16)

3.2.4. İspanya

Kurumsal Yapılanma

İspanya’da, parlamenter anayasal monarşi yönetim şekli altında, Kraliyet makamı dışında üç farklı idari düzey bulunmaktadır: merkezi hükümet, özerk topluluklar ve yerel konseyler. Bu yapılanma, kültür varlıklarının korunması konusunda farklı görev ve sorumluluklara sahiptir. Merkezi hükümet, Kültür ve Spor Bakanlığı aracılığıyla, uluslararası düzeyde kültür varlıklarının korunmasına yönelik etkinliklerde daha aktif rol alırken, aynı zamanda özerk topluluklar arasında bütüncül bir koruma politikası oluşturulması için genel ilkeleri ve politikaları belirlemektedir (URL 17, 2024).

Merkezi hükümet tarafından hazırlanan ve 1985 yılında yürürlüğe giren 16 sayılı Tarihi Miras Yasası, ülke genelinde genel koruma politikalarının belirlendiği yasadır. Merkezi yönetim, ulusal nitelikteki koruma politikalarını, Bakanlık bünyesinde yer alan Kültür Varlıkları ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü ile bakanlığa danışmanlık hizmeti veren Tarihi Miras Konseyi aracılığıyla yürütmektedir. Türkiye’deki Anıtlar Yüksek Kurulu’na benzer bir yapılanmaya sahip olan Tarihi Miras Konseyi, mirasın korunması için araştırma projeleri, etkinlikler ve yarışmalar düzenlemekte; yapılara uygulanacak müdahalelerden finansal çözümlere kadar farklı konularda hizmet vererek, korumaya ilişkin genel ilkeleri düzenlemektedir. Kültür varlıklarına ilişkin detaylı koruma politikaları, her özerk yönetimin ilgili bakanlığı ve bakanlık tarafından oluşturulan bölge konseyleri tarafından belirlenmektedir. Bölge konseyi başkanı, aynı zamanda Tarihi Miras Konseyi’nin bir üyesi olarak da görev yapmaktadır (URL 18). Tarihi Miras Konseyi’nin, Genel Müdür ile birlikte 17 bölge konseyi başkanından oluştuğu düşünüldüğünde, bu yapılanmanın bölgeler arasında koordinasyonun sağlanması ve koruma politikalarının ulusal nitelik kazanması açısından değerli olduğu söylenebilir.

16 sayılı Tarihi Miras Yasası’nın genel hükümleri çerçevesinde, 17 Özerk Yönetim kendi milli değerlerini korumak ve yaşatmak için bölgesel özellikler ve hassasiyetleri dikkate alarak kendi kanunlarını düzenlemiştir. Bu kanunlar arasında, Katalunya Kültürel Miras Kanunu (1993), Galiçya Kültürel Miras Kanunu (1995), Madrid Tarihi Miras Kanunu (1998), Kanarya Adaları Tarihi Miras Kanunu (1999),

Castilla ve Leon Kültürel Miras Kanunu (2002) ve Andalusia Kültürel Miras Kanunu (2007) bulunmaktadır (Romanillo, 2000).

Kültür varlıkları ve sınıflandırılması

İspanya’da tarihi miras ve korunan alanların tanımı, İspanya Medeni Kanunu ve Tarihi Miras Kanunu’nda yer almaktadır. Medeni Kanun, kültürel mirası genel bir bakış açısıyla; arazi ve üzerinde yer alan, bu alanlara hizmet amacıyla kullanılmış her türlü taşınır ve taşınmaz unsur olarak nitelendirir. Tarihi alanlar ise, “...doğal varlıkların insan eliyle düzenlenmiş, kimi zaman inşa edilen yapılarla tamamlanmış ve kullanım amacına göre değer verilen ya da tarihi geçmişine, botanik veya estetik değerlere hitap eden sınırlandırılmış alanlar...” olarak tanımlanmaktadır. Tarihi Miras Kanunu, kültürel mirasa daha detaylı bir tanımlama getirerek, bu alanları anıtlar, tarihi yerler, tarihi yapı alanları ve arkeolojik alanlar olarak sınıflandırmaktadır. Tarihi, sanatsal, bilimsel veya sosyal değeri olan mimarlık ve mühendislik eserleri anıt olarak, bu yapıların bir arada bulunduğu alanlar ise tarihi yapı alanları olarak tanımlanmaktadır. Yasal düzenlemelerde, bu yapı ve alanlar için ülkemizdekine benzer bir derecelendirme yapılmamıştır (Bernado, 2000; URL-18).

İspanya’da anıtsal yapılar ve tarihi alanlar, tarihi miras konseyi ve bölge konseylerinin önerisi üzerine, Kraliyet Kararnamesi ile resmi olarak tescil edilmektedir. Ancak, 16 sayılı Yasa, tescil sürecinde aktif bir rol oynamayan yerel yönetimleri, kültür varlıklarının korunması konusunda en üst düzeyde sorumlu kurum olarak belirlemektedir. Bu durum, yerel yönetimlerin koruma sürecindeki etkinliklerini ve sorumluluklarını artırmaya yönelik bir adım olarak görülebilir.

Planlama sistemi

Almanya’ya benzer biçimde, İspanya’da da kapsamlı planlama yaklaşımının hâkim olduğu bir yapı vardır. Ulusal düzeyden yerel düzeye doğru ilerleyen sistemde, merkezi hükümet genel ilkeleri belirleyici olarak rol üstlenir. 1990 yılında yürürlüğe giren yasa, birçok alanda olduğu gibi planlama alanında da özerk bölgelere yöntem belirleme ve yasa tanımlama gibi yetkiler tanımıştır. Bu nedenle İspanya genelinde 17 farklı koruma mevzuatı bulunmaktadır. Bu bölümde, örneklerle işleyişin açıklanması

amacıyla 17 farklı koruma mevzuatı arasından, imar planı verilerine erişilebilen Andalucia (Endülüs) Özerk Bölgesi seçilmiştir. Bölgenin idari yapılanması ve planlama anlayışı detaylı bir şekilde incelenerek, koruma mevzuatının uygulama sürecine dair bilgiler ortaya konmuştur.

Andalucia (Endülüs) Özerk Bölgesi'nde kültürel politikalar, Kültür, Turizm ve Spor Bakanlığı ve Tarihi Miraslar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte ve bu birimlere Kültürel Miras Konseyi danışmanlık hizmeti vermektedir. 2007 yılında onaylanan Andalucia Kültürel Miras Kanunu, bölgenin zengin tarihi ve kültürel mirasını koruma altına almak ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak üzere çeşitli hükümler içermektedir (URL-19).

Andalucia Kültürel Miras Kanunu, İspanya genelindeki tanımlamalara benzer şekilde, Medeni Kanun'da yer alan kültür varlıkları tanımlarına ek olarak, kültür varlıklarını; anıtlar, tarihi merkezler, tarihi bahçeler, tarihi sitler, arkeolojik bölgeler, etnolojik ilgi alanları, endüstriyel ilgi alanları ve miras bölgeleri olmak üzere 8 farklı kategoride tanımlamıştır. Türkiye mevzuatında yer alan kentsel sit alanının İspanyol mevzuatındaki karşılığı tarihi merkezlerdir. Kraliyet kararnamesi ile tescil edilen bu alanlarda, asgari iki yıl içerisinde koruma amaçlı imar planı (Plan Especial de Protección del Casco Histórico) hazırlanması yasal bir zorunluluktur (URL-19). Andalucia Kültürel Miras Kanunu'nda belirtilen ilkelerle birlikte koruma planlarının hazırlanması ve onaylanmasına ilişkin usul ve esaslar 17 Aralık 2022 tarih ve 7 sayılı Endülüs Şehir Planlama Kanunu ile detaylandırılmıştır (URL-20).

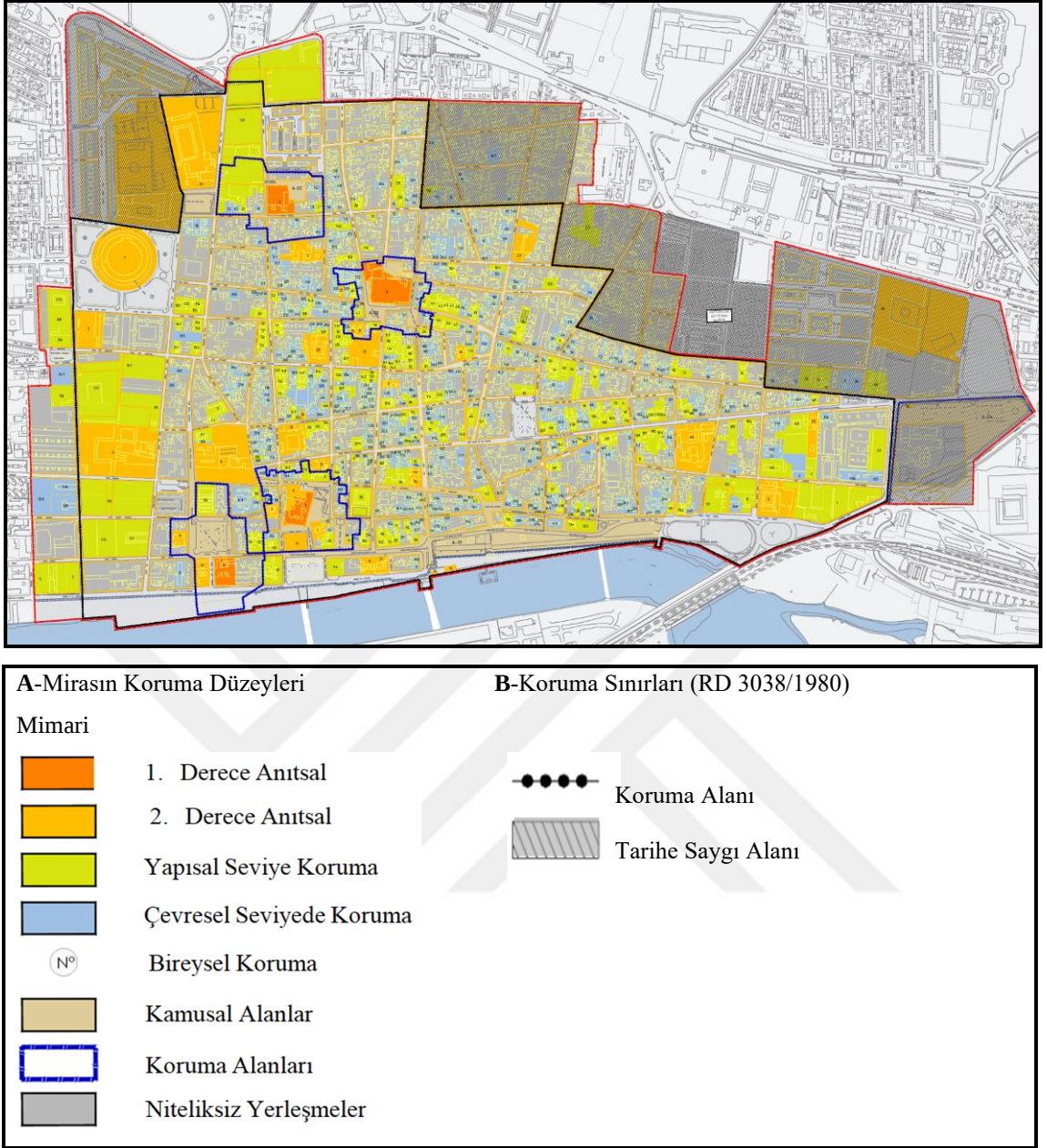
İspanya'da özerk bölgeler arasında bütünlüğün sağlanmasına yönelik politikaların planlama sisteminde de etkin olduğu söylenebilir. Bu nedenle, bölgenin tamamına yönelik hazırlanan "Genel Mekânsal Plan" ve "Mekânsal Eşgüdüm Planları" önemle üzerinde durulan planlardır. Gelişme alanları, meskûn sahalar, sanayi alanları gibi mekânsal kullanım kararları ile sosyoekonomik ve kalkınma politikaları öncelikle bu planlar ile şekillenir. Koruma politikaları bakımından, doğrudan veya dolaylı bir şekilde kültürel mirasa etkisi olabileceği düşünülen her türlü karar için Bölge Komisyonu'nun izni alınmakta; bu sayede, tarihi merkezlerin çevresi ile ilişkisi üst ölçekli planlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Yapısal kararları içeren uygulama imar planlarında ise Kraliyet Kararnamesi ile merkezler ilan edilirken belirlenen "Tarihi

Merkezlere Saygı Alanı (Delimitación Zona Respeto Conjunto Histórico)” etkin rol oynamaktadır. (URL-19; URL-20; URL-21).

Örnek alan incelemesi

Santa Maria Limanı Belediyesi, Andalucia Özerk Bölgesi’nin 8 ilinden Cadiz’e bağlı yönetim birimidir. Tarihi Santa Maria Limanı ve Çevresi Tarihi Kent Merkezi ile tarihi merkeze saygı alanı 1980 yılında onaylanan 3038 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile belirlenmiştir (URL-22).

2021 yılında Santa Maria Limanı Belediyesi tarafından onaylanan Tarihi Çevreyi Koruma Planı, atıl durumda bulunan yapıların fiziki yenilenmesine ve kaliteli mekânlar üretilmesi için merkezi ve yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile bölge yaşayanları arasındaki iş birliğine vurgu yapmaktadır. Ülkemizdeki koruma planlarından farklı olarak, bu plan kentsel morfoloji, arsa ve emlak piyasası, nüfus ve aile yapısı, sosyal morfoloji, ulaşım tahminleri, kentsel işlevlerin yapısı, yapı ve malzeme tipolojisi gibi çeşitli analizleri içermektedir. Bu analizler doğrultusunda hazırlanan kataloglar, planların yapısal müdahalelerini detaylandıran bilgiler sunmaktadır (URL-22) (Şekil 3.10). Söz konusu koruma planları ülkemizdeki koruma planlarından farklı olarak “Ayrıntılı Kullanımlar”, “Çekme Mesafeleri ve Yükseklikler”, “Uygun Müdahaleler”, Hareketlilik ve Erişilebilirlik” gibi farklı plan paftalardan oluşmaktadır. İspanya’daki planlama süreci özellikle tasarım rehberleri ile tanımlanan müdahaleler ve tarihi yerleşmenin çevresi ile bütünlüğünü sağlayan tarihe saygı alanı açısından özgün unsurlar içermektedir.

Şekil 3.10. Tarihi Santa Maria Limanı Koruma Amaçlı İmar Planı (URL- 22)

3.3. Bölüm Değerlendirmesi

Türkiye’de koruma adına günün koşullarında getirilen yasal düzenlemeler olumlu, olumsuz örneklerle tecrübe edilmiş, kimi zaman maddi kaygılar, kimi zaman da sosyal, kültürel ve ekonomik öncelikler nedeniyle, koruma üzerinde durulan ve kazanılan deneyimlere bağlı olarak zaman içerisinde değişime uğrayan önemli bir süreç olmuştur.

Tez çalışması kapsamında incelenen imar planı örnekleri ve yazılı kaynaklar, Türkiye’de 2863 sayılı Kanun öncesinde, tarihi alanların çevresiyle birlikte planlandığı süreçte, korunan alanların tamamen göz ardı edildiğini veya koruma kararları üretmek adına yeterince etkili olmayan “olduğu gibi bırakma” yaklaşımı ile sınırlı kaldığını göstermektedir. Özellikle 1980 sonrasında neoliberal politikaların kentler üzerindeki etkileri belirginleşmiş ve tarihi alanlar, yüksek katlı yapılaşma baskısı altında kalan, genellikle düşük gelirli insanların yaşadığı, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak gerilemiş alanlara dönüşmüştür. Bu bağlamda, 1983 yılında yürürlüğe giren Koruma Kanunu, tarihi alanların yenilenmesi ve korunması adına önemli bir fırsat olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, bu kanun tarihi alanların imar planlarıyla ele alınış biçiminde Türkiye’de önemli bir değişim yaratmıştır.

Bu tarihe kadar çevresi ile birlikte planlanan tarihi alanlar, koruma amaçlı imar planları kapsamında, korunan alanla sınırlı, çevresinden bağımsız ancak farklı uzmanlık alanlarından oluşan bir planlama ekibi tarafından ele alınmaya başlanmıştır. “Koruma amaçlı” imar planlarının, korunan alanları çevresinden bağımsız ele alması başlangıçta koruma adına olumlu bir adım olarak görülse de bu planlama yöntemi zamanla birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yöntem özellikle diğer imar planlarının koruma kaygısı içermesi gerekmediğine ilişkin bir algı oluşturduğu konusunda eleştirilmektedir.

Tarihi alanların imar planları ile ele alınma biçimi bakımından iki farklı yöntemle karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki Almanya ve İngiltere planlama yaklaşımlarında olduğu gibi tarihi alanların çevresi ile birlikte planlanmasıdır. Bu alanlarda korunacak unsurların özelliklerini ortaya koyan, korumaya yönelik detaylı kentsel tasarım projeleri hazırlanmaktadır. Fransa ve İspanya’da ise korunan alanlar çevresiyle bütüncül biçimde ele alınması koşuluyla ülkemizdekine benzer şekilde farklı bir planlama sürecine tabi tutulmaktadır. Bu ülkelerde tarihi alanların çevresi ile bütünlük oluşturması için farklı yönetim modelleri geliştirilmekte, koruma eylemi sadece alt ölçekli planlarla değil üst ölçekli planlarla da oluşturulan politikalarla desteklenmektedir.

Tarihi alanların korunması ve planlanmasında yönetim ve iş birliği, üzerinde durulması gereken diğer kritik konudur. Gelişmiş ülkelerdeki koruma yaklaşımları incelendiğinde, yerel yönetimlerin etkin bir rol oynadığı; daha az gelişmiş ülkelerde ise

koruma sürecinin merkezi hükümet tarafından yönlendirildiği görülmektedir. Fransa, Almanya, İngiltere ve İspanya gibi ülkelerde, Türkiye'deki koruma kurullarına benzer merkezi yapılar olmasına rağmen, yerel yönetimlerin koruma ve planlama süreçlerinde daha fazla sorumluluk aldığı bir model benimsenmiştir. Türkiye'de ise merkezi yönetimler, kural koyma, düzenleme ve denetleme gibi rollerle öne çıkmakta ve belirlenen ilkeler, merkezi yönetimin bir parçası olan koruma bölge kurulları tarafından uygulanmaktadır. Diğer yandan, gelişmiş ülkelerde koruma ve planlama, sadece yerel yönetimlerin görevi olmayıp, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, halk ve yerel yönetimlerin dâhil olduğu geniş bir organizasyon şemasının temel bileşeni olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de ise sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen Gündem-21 gibi oluşumlar, üniversiteler ve dernekler tarafından organize edilen farklı etkinlikler bulunmasına karşın, söz konusu kuruluş ve oluşumların karar alma süreçlerine etkin bir şekilde dâhil olduğunu söylemek güçtür (Kovancı Shehrin, 2001).

Bu tartışmaların ışığında, Türkiye'de tarihi alanların çevresiyle olan ilişkisinin anlaşılması ve mevcut sistemin iyileştirilmesi adına politikalar geliştirilebilmesi için “Materyal ve Yöntem” ile “Araştırma Sonuçları ve Tartışma” bölümleri büyük öneme sahiptir. “Materyal ve Yöntem” bölümü, araştırmanın temelini oluşturacak veri toplama tekniklerini, analiz yöntemlerini ve kullanılan araçları detaylandırırken; “Araştırma Sonuçları ve Tartışma” bölümü, elde edilen bulguların değerlendirilmesi, yorumlanması ve bu bulguların geniş bir perspektifte nasıl anlamlandırılacağını ortaya koymaktadır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Türkiye’de kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile ele alınma biçimine yönelik önerilerin ve iyileştirici politikaların oluşturulmasını amaçlayan bu çalışmada, kentsel sit alanları çevresinde üretilen plan kararları, ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluğu değeri üzerinden incelenmiştir. Araştırma, tarihi alanların çevresindeki plan kararlarının koruma hassasiyetini ve nüfus büyüklüğünün bu hassasiyet üzerindeki etkisini irdelemektedir. Bu çerçevede materyal ve yöntem bölümünde, seçilen örnek alanların nasıl belirlendiği, bu alanlarda uygulanan analiz yöntemleri ve veri toplama teknikleri ile araştırma sürecinde karşılaşılan kısıtlılıklar ayrıntılı bir şekilde anlatılmış, böylece araştırmanın metodolojik temeli ortaya konmuştur.

4.1. Örneklem Seçimi

Çalışmanın örneklem seçimi, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın resmi internet sitesinde yer alan ve koruma bölge kurulu müdürlükleri ile ilgili yerel yönetimlerden edinilen verilere dayanılarak yapılmıştır. İdarelerin arşivlerinde yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye’de 2863 sayılı Kanun kapsamında tescil edilen 459 kentsel sit alanından, 368’inin bilgilerine ulaşılabilmektedir. Bu alanlar, Netcad programı kullanılarak Türkiye haritası üzerinde ortak projeksiyon sistemine göre sayısallaştırılmış ve Google Earth programı ile içerisinde yer aldığı yerleşim birimleri ile ilişkisini gösterecek şekilde konumlandırılmıştır. Yerleşim birimlerinin 2021 yılı TÜİK nüfus verileri esas alınarak, kentsel sit alanları farklı nüfus aralıklarına göre sınıflandırılmıştır (Ek 1).

Dünya genelinde nüfus bakımından kabul edilmiş ortak bir kent sınıflaması olmaması nedeniyle, çalışmada Yazar (2006)’ın Türkiye için belirlediği nüfus aralıkları kullanılmıştır. Bu aralıklara göre, 10.000 ile 100.000 arasında nüfusa sahip yerleşimler “Küçük Ölçekli Kent”; 100.000 ile 300.000 arasında nüfusa sahip yerleşimler “Orta Ölçekli Kent”; 300.000 ile 1.000.000 arasında nüfusa sahip yerleşimler “Büyük Kent”; 1.000.000 ve üzeri nüfusa sahip yerleşimler “Metropol Kent ve diğerleri” olarak adlandırılmış, nüfusu 10.000’den az olan yerleşimler ise “Kırsal Yerleşme” olarak tanımlanmıştır. Bu alanlara ilişkin bilgiler Ek 1’de sunulmuştur.

Ek 1’de yer alan verilere dayanarak yapılan değerlendirmede, ele alınan 368 kentsel sit alanının büyük bir kısmının (%65) kırsal yerleşmeler ve küçük ölçekli kentlerde; kalan %35’lik kısmının ise orta ve büyük ölçekli kentler ile metropol kentlerde yer aldığı tespit edilmiştir. Bulgular, kentsel sit alanlarının korunması ve yönetimi konusunda yerel demografik özelliklerin önemli bir rol oynadığını ve planlama yöntemine ilişkin politika oluşturulurken bu faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir (Çizelge 4.1).

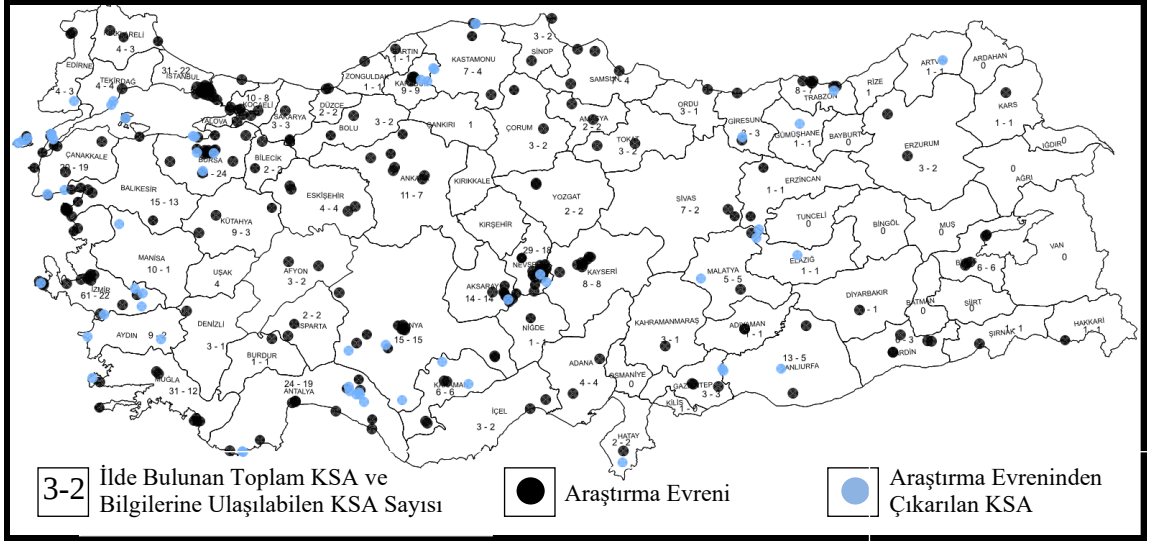
Çizelge 4.1. Kentsel Sit Alanlarının Bulunduğu Yerleşmeye Göre Dağılımı

Nüfus Aralığı	Kentsel Ölçek	KSA Sayısı	Oran
0-10.000	Kırsal Yerleşmeler	156	42.39
10.000-100.000	Küçük Ölçekli Kentler	87	23.64
100.000-300.000	Orta Ölçekli Kentler	36	9.78
300.000-1.000.000	Büyük Ölçekli Kentler	22	5.89
1.000.000 ve üzeri	Metropol Kentler	67	18.21
	Toplam	368	

Türkiye’de kentsel sit alanlarının çevresinde üretilen plan kararlarının incelendiği bu çalışmada, yerleşim yerinin tamamı sit alanı olarak belirlenen yerleşmeler karşılaştırmayı mümkün kılamayacağından, bilgileri elde edilen 368 sit alanının 69’u araştırma evrenine dâhil edilmemiştir (Şekil 4.1). Bu kentsel sit alanları çıkarıldığında 87’si kırsal yerleşme, 87’si küçük ölçekli kent, 36’sı orta ölçekli kent, 22’si büyük ölçekli kent ve 67’si metropol kent içerisinde yer alan kentsel sit alanları araştırma evreni olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Araştırma Evrenindeki Kentsel Sit Alanlarının Bulunduğu Yerleşmeye Göre Dağılımı

Nüfus Aralığı	Kentsel Ölçek	KSA Sayısı	Oran
0-10.000	Kırsal Yerleşmeler	87	29.09
10.000-100.000	Küçük Ölçekli Kentler	87	29.09
100.000-300.000	Orta Ölçekli Kentler	36	12.04
300.000-1.000.000	Büyük Kentler	22	7.35
1.000.000 ve üzeri	Metropol Kentler	67	22.40
	Toplam	299	

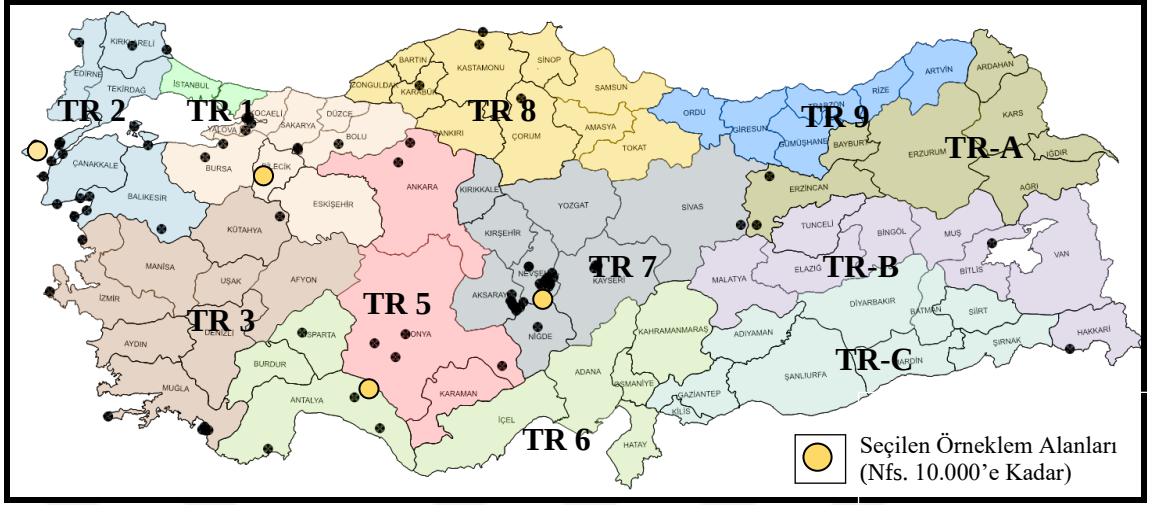
Şekil 4.1. Kentsel Sit Alanlarının Türkiye Haritası Üzerindeki Konumu

Araştırma evreni içerisinde örnekler belirlerken, istatistiki bölge birimleri sınıflandırması (İBBS) temel alınmıştır. Türkiye’de Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgesel politikaların şekillendirilmesi, bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıkların analizi ve Avrupa standartlarına uygun veri üretimi amacıyla, iller ekonomik, sosyal ve coğrafi benzerliklerine göre üç farklı düzeyde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, 12 adet Düzey-1, 26 adet Düzey-2 ve 81 adet Düzey-3 bölgesi belirlenmiştir (Bakanlar Kurulu Kararı, 2002).

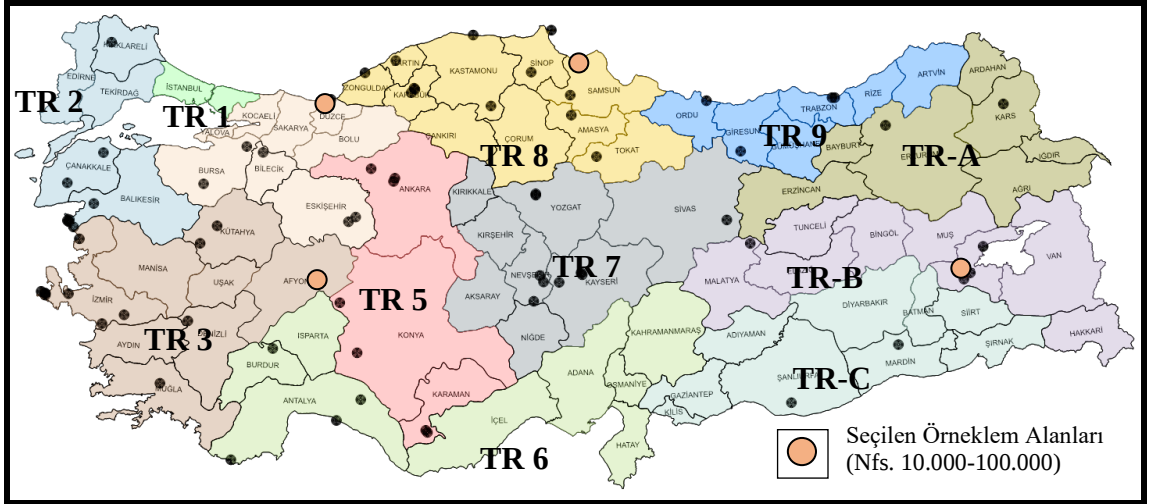
Araştırmanın bu bölümünde, istatistiki birimlerin coğrafi benzerlikleri temel alan yönüne odaklanılarak, araştırma evreninin bölgesel temsiliyetini sağlamak amacıyla İBBS Düzey-1 coğrafi sınırları tercih edilmiştir (Ek 1). Nüfus ilişkisi göz önünde bulundurularak Türkiye haritası üzerine yerleştirilen 299 kentsel sit alanının dağılımı, İBBS sınırlarına göre incelenerek araştırmanın bölgesel özellikleri ve demografik dağılımı açısından daha kapsamlı bir analiz yapılmasına olanak sağlanmıştır.

İBBS Düzey-1 coğrafi sınırları dikkate alınarak, beş farklı nüfus aralığına göre dağılımı belirlenen kentsel sit alanlarından her bir kategori için dörder adet olmak üzere toplam yirmi kentsel sit alanı seçilmiştir; bu kentsel sit alanlarının çevrelerine ait uygulama imar planları temin edilmiştir. Bazı durumlarda yerel yönetimlerden gerekli imar planı verileri temin edilemediğinde, aynı nüfus aralığı ve bölgeden veri toplanarak

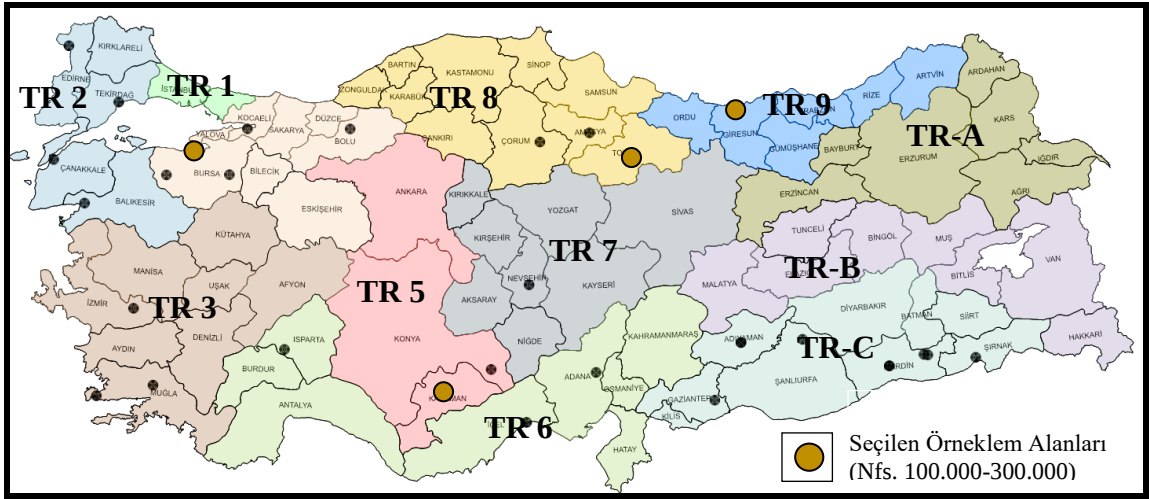
Çizelge 4.3'te detayları verilen sit alanları, incelenecek örnek alanlar olarak belirlenmiştir (Şekil 4.2...4.7 ve Çizelge 4.3).

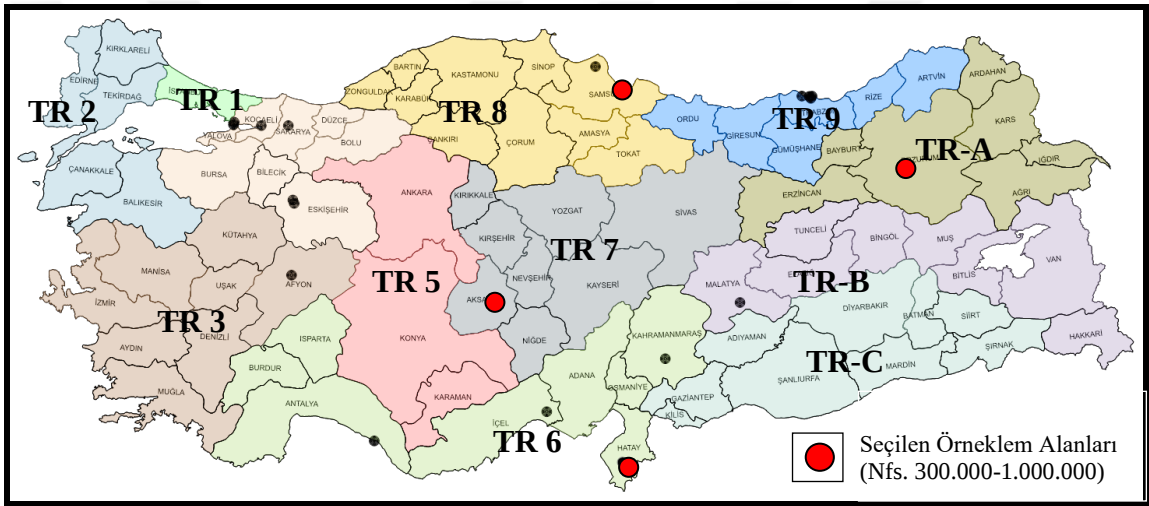
Şekil 4.2. Nüfusu 10.000'e Kadar Olan Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları

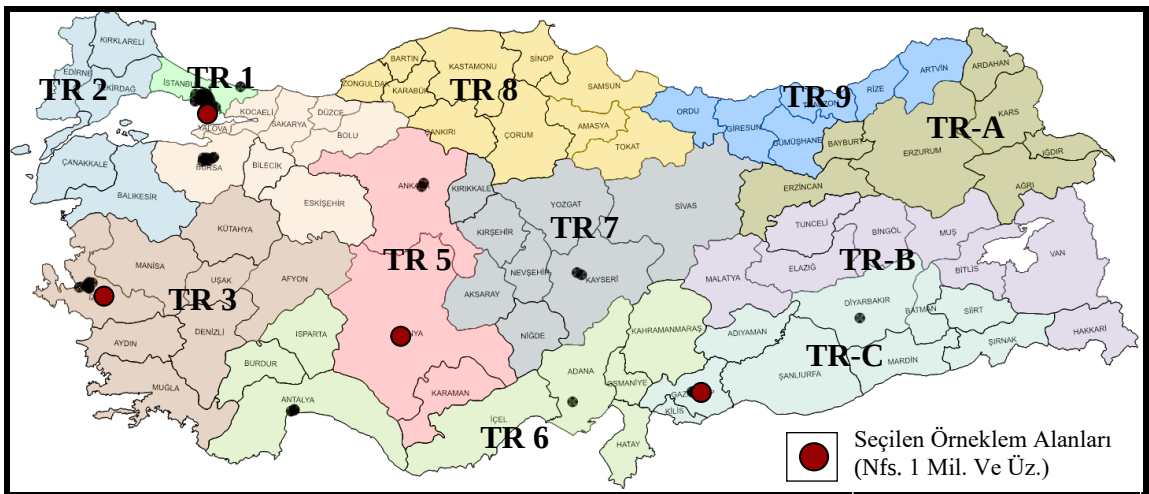
Şekil 4.3. Nüfusu 10.000 ile 100.000 Arasındaki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları

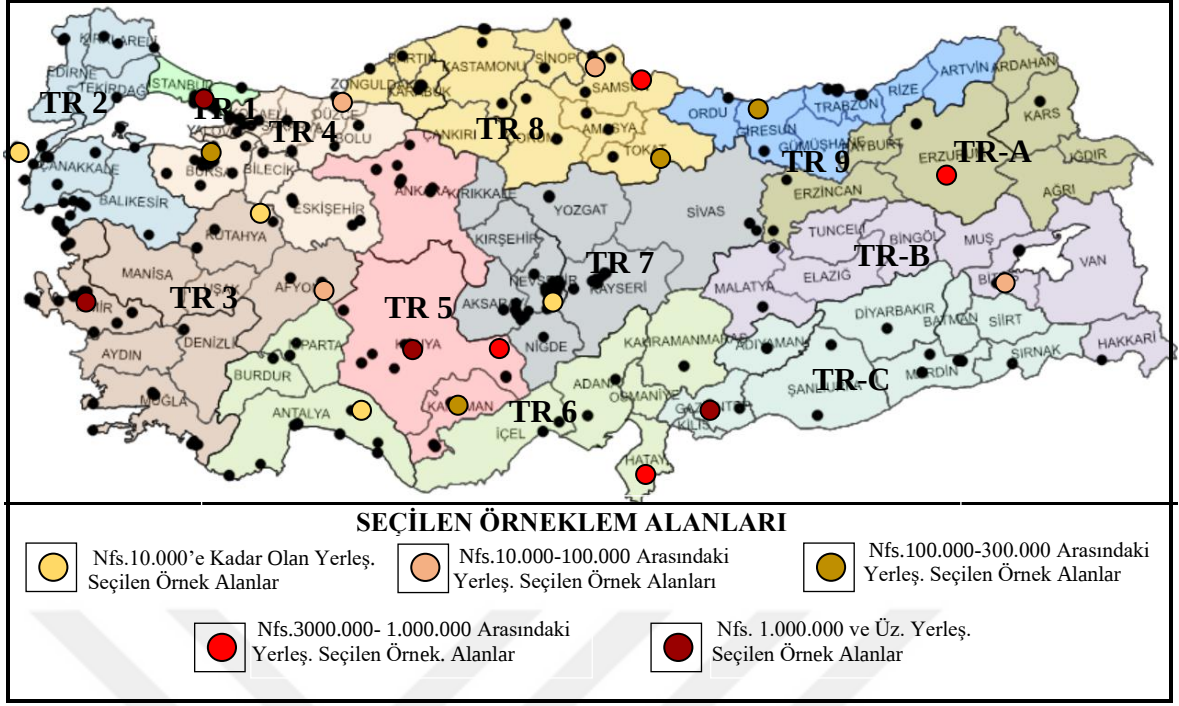
Şekil 4.4. Nüfusu 100.000 ile 300.000 Arasındaki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları

Şekil 4.5. Nüfusu 300.000 ile 1.000.000 Arasındaki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları

Şekil 4.6. Nüfusu 1.000.000 ve üzerindeki Yerleşmelerden Seçilen Örneklem Alanları

Şekil 4.7. Seçilen Örneklem Alanlarının Ülke İçerisindeki Konumu

Çizelge 4.3. Nüfus ve İBBS-Düzey 1 Sınırlarına Göre Belirlenen Örneklem Alanları

		İL	İLÇE	Kentsel Sit Alanı (KSA)	NÜFUS	BÖLGE
10 BİN Altında	1	Nevşehir	Merkez	Kaymaklı KSA	4342	TR7
	2	Antalya	Akseki	Cevizli KSA	741	TR6
	3	Çanakkale	Gökçeada	Merkez KSA	7567	TR2
	4	Bilecik	Pazaryeri	Pazaryeri KSA	6243	TR4
10BİN-100BİN	1	Düzce	Akçakoca	Akçakoca KSA	27490	TR4
	2	Afyonkarahisar	Bolvadin	Bolvadin KSA	33443	TR3
	3	Samsun	Alaçam	Alaçam KSA	24860	TR8
	4	Bitlis	Merkez	Gazibey KSA	53023	TRB
100 BİN-300BİN	1	Bursa	Mudanya	Mudanya KSA	105308	TR4
	2	Giresun	Merkez	Zeytinlik KSA	122787	TR9
	3	Karaman	Merkez	Karaman KSA	172683	TR5
	4	Tokat	Merkez	Merkez KSA	127988	TR8
300 BİN-1MİL	1	Aksaray	Merkez	Aksaray KSA	315222	TR7
	2	Hatay	Antakya	Antakya KSA	555833	TR6
	3	Erzurum	Yakutiye	Erzurum KSA	337000	TRA
	4	Samsun	İlkadım	İlkadım KSA	340421	TR8
1MİL ve Üzeri	1	Konya	Karatay	Mevlâna KSA	1Mil ve Üz.	TR5
	2	Gaziantep	Şahinbey	Kale ve Çvr. KSA	1Mil ve Üz.	TRC
	3	İstanbul	Üsküdar	Rumi Mehmet Paşa Cami Çevresi KSA	1Mil ve Üz.	TR4
	4	İzmir	Buca	Buca KSA	1Mil ve Üz.	TR3

4.2. Analiz ve Veri Toplama Tekniği

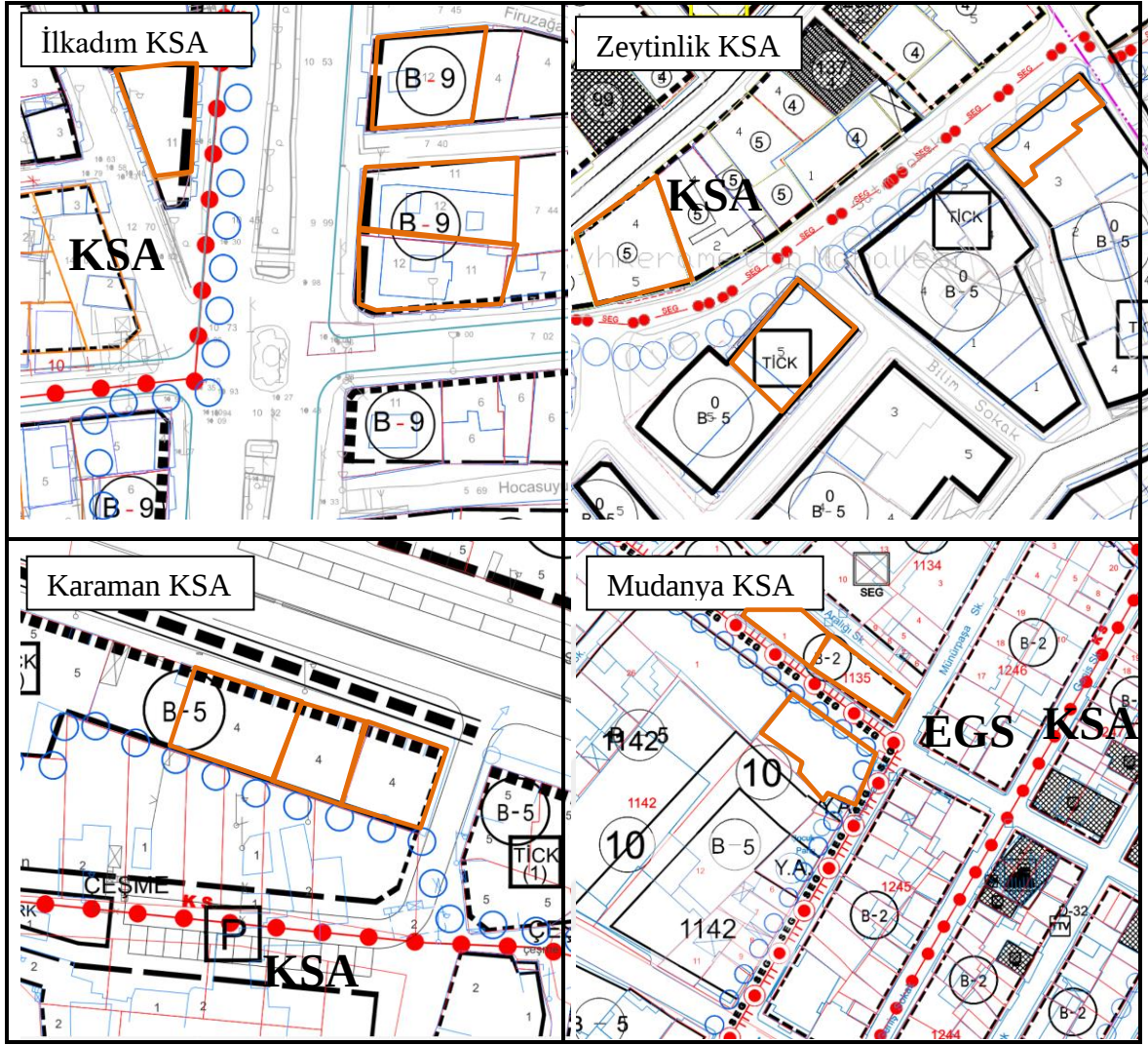
Kentler, insanların günlük yaşamlarını sürdürdükleri, kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı, yapılar, vre ve insanların bir arada bulunduğu karmaşık sistemler olarak tanımlanabilir. Sürekli değişen dış etkenlere maruz kalan bu sistemler, kentsel morfoloji çalışmalarının da ana odağıdır. Bu alışmalar, genellikle Fransız, İtalyan ve İngiliz okullarının metodolojik yaklaşımları etrafında gelişmiştir. Steadman'ın "Mimari Morfoloji" adlı eserinde belirttiği gibi, mekânların anlamlı bütünler oluşturmasındaki kritik faktör, mekânsal ilişkilerdir ve bu ilişkilerin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için kentsel morfolojik yapının incelenmesi gerekmektedir (Steadman, 1983). Kentsel morfolojiyi anlamaya yönelik genel görüş, kentsel formun belirlenmesindeki üç temel unsurun binalar, parseller ve sokaklar olduğu yönündedir (Küçük & Kubat, 2016). Bu çerçevede, araştırmada, binalar ve parseller açısından temel unsur olan kat sayısı ve yapı yoğunluğu faktörleri esas alınarak, 20 farklı kentsel sit alanının ve vresindeki plan kararlarının, nüfus aralıklarına göre karşılaştırmalı analizi gerçekleştirilmiştir. Kentsel sit alanlarının vresindeki en az 2 veya 3 yapı adası dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalı analizde, her yapı adası ile tarihi alanın sokak ilişkisi kurulamayacağından, sokak unsuruna yönelik bir değerlendirme yapılmamıştır.

rnek alanlar genel bir incelemeye tabi tutulmadan önce, karşılaşılması muhtemel sorunların önceden tespit edilmesi, inceleme yönteminin belirlenmesi ve gerekli verilerin yerel yönetimlerden eksiksiz olarak elde edilebilmesi için bu alanlar içerisinden İlkadım (Samsun) kentsel sit alanı pilot inceleme alanı olarak seçilmiştir. İlkadım (Samsun) rneğinin incelenmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar, bu sorunlara yönelik olası çözüm nerileri ve incelemeyi şekillendirecek detaylar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Özel mülkiyetin, bireylerin taleplerinin şekillenmesinde kamusal alanlara kıyasla daha belirgin bir rol oynadığı bilinmektedir (Demsetz, 2000). Bu bağlamda, kentsel sit alanlarının vresinde oluşturulan imar planlarının, özel mülkiyete konu taşınmazlar üzerinden incelenmesi, planların koruma hassasiyetinin anlaşılmasında etkili bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, seçilen örnek alanlara ait haritalarda kamusal alanların da gösterilmesi, mekânsal ilişki ve etkileşimin daha kolay kavranmasını sağlayacaktır. Bu

etkileşimin somut bir şekilde algılanabilmesi için, kullanım kararlarının standart bir terminoloji ile ifade edilmesi gereklidir. Bu nedenle yerel yönetimlerden elde edilen imar planlarının, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği gösterim tekniklerine uygun olarak yeniden çizilmesi, planların daha etkin bir şekilde analiz edilmesine ve yorumlanmasına imkân tanıyacaktır.

- İlkadım (Samsun) koruma amaçlı imar planı incelendiğinde, mevcut yapılar ile planla önerilen yapılaşma koşullarının farklı olduğu görülmüştür. Özellikle yapı yükseklikleri bakımından mevcutta bulunan 6 katlı yapıların koruma planı ile 2 veya 3 kat olarak düzenlendiği veya bunun tam aksine, az katlı yapıların bulunduğu alanlar için çok katlı yapılaşma önerildiği görülmüştür. Fiili durum ve plan kararının tarihi doku karakterini her zaman yansıtması mümkün olmayacağından kentsel sit alanı içerisinde sadece tescilli sivil mimarlık örneği yapılar incelenerek, elde edilen veriler tarihi alanların ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluk değerleri olarak kabul edilmiştir.
- İlkadım (Samsun) kentsel sit alanı çevresindeki uygulama imar planı kararlarına yönelik analiz, başlangıçta mülkiyet ve mevcut yapı durumuna ilişkin verilere ihtiyaç duyulmadan gerçekleştirilmiş olsa da bitişik düzen yapılaşma önerilen yapı adalarında, yapı yoğunluğu kararlarının netleştirilmesi için bu verilerin kritik olduğu sonradan anlaşılmıştır. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'ne göre, yoğunluk kararı belirtilmeden bitişik yapı düzeni önerilen yapı adalarında, arka bahçe mesafesi dört kata kadar en az 3 metre, her ilave kat için ise yarım metre artırılarak uygulanmaktadır; ön bahçe mesafesi ise 5 metredir. Yönetmeliğe göre oluşan bu durum, yapı yoğunluk kararının parselin fiziksel özelliklerine göre değişkenlik göstermesine neden olur. Ayrıca, yönetmelik, bahçe mesafelerinin belediye tarafından, komşu parsellerdeki yapıların durumuna bağlı olarak değiştirilebileceğini belirtir. Tarihi alanların merkezi konumları sebebiyle bitişik yapı düzeni kararlarının yaygınlığı, planlarda bahçe mesafeleri açıkça belirtilmediğinde, parsellerin tamamının dahi inşaat alanı olarak kullanılmasının önünü açtığı görülmektedir. Bu durum, Şekil 4.8'de farklı örneklem alanlarındaki uygulamalarla gösterilmiştir.

Şekil 4.8. Farklı Örneklem Alanları İçerisinde Bitişik Yapı Düzeni Kararları

İlkadım (Samsun) örneği üzerinde yapılan değerlendirmeler sonucunda, sivil mimarlık örneği yapıların kat sayısı ve yapı yoğunluğu değerleri, tarihi alanların genel karakteristiği olarak ele alınmıştır. Kentsel sit alanının çevresindeki özel mülkiyete tabi taşınmazları temsil eden en az iki veya üç yapı adasına ilişkin plan kararları da uygulama imar planı ile belirlenen kararlar olarak değerlendirilmiştir.

4.3. Çalışmanın Kısıtlılıkları

Araştırma sürecinde, seçilen örneklerden bazılarına ait uygulama imar planı verileri yerel yönetimlerce paylaşılmaması nedeniyle elde edilememiş, bazı yerel yönetimler ise imar planlarının mülkiyet deseni vb. kişisel verileri içeren kısmı haricindeki bölümlerini paylaşmışlardır. Özellikle yapı yoğunluğu kararlarının fiili

durum ve mülkiyet desenine göre değişebildiği bitişik yapı düzeni önerilen yapı adalarında hâlihazır ve mülkiyet verilerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu verilere ulaşamadığı durumlarda Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü resmi internet sitesinde yer alan mülkiyet verileri; fiili durum için de uydu görüntüleri kullanılmıştır.

Çalışmaya ait bir diğer kısıtlılık ise yazına ilişkindir. Literatürde, farklı ülkelerde tarihi alanların korunma süreçlerine ilişkin tartışmalar olmasına rağmen, imar planları ile ele alınma biçimine yönelik kapsamlı bilgi yer almamaktadır. Bu konuda yeterince lisansüstü çalışma da bulunmamaktadır. Temin edilen bilgilerin ise güncel olup olmadığı konusunda teyide ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle araştırmanın bilgi temini aşamasında yabancı ülkelerin ilgili kurumlarına (yerel yönetim, bakanlık vb.) ait resmi internet sitesinde yer alan bilgiler, e-posta yolu ile temin edilen görüşler ile bölgeye ait imar planları incelenip, raporları tercüme edilerek işleyişe ilişkin bilgiler edinilmiştir.

Araştırmanın kısıtlılıkları, gelecekteki çalışmalar için bir yol haritası niteliğindedir. Bu kısıtlılıkların farkında olunması, hem zaman ve emek tasarrufu sağlanması, hem de doğru sonuçlara ulaşılması anlamında önemlidir. Özellikle, tarihi alanların ve çevrelerinin planlanmasında sokak morfolojisi, yapı yoğunluğu ve kat yüksekliği gibi faktörlerin seçilen örnek sayısı ve ele alınan yapı adası sayısı artırılarak daha detaylı incelenmesi, bu alanların korunması ve geliştirilmesi açısından önemli katkılar sunacaktır.

Sonuç olarak tez çalışması, tarihi alanların korunması ve çevresinin imar planları ile ele alınması konusunda Türkiye'nin mevcut uygulamalarını, dünya genelindeki benzer uygulamalarla karşılaştırmalı bir perspektiften değerlendirerek, mevcut sisteme yenilikçi öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu tür bir karşılaştırmalı analiz, Türkiye'deki koruma ve planlama pratiklerinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymakta ve uluslararası örneklerden alınacak derslerle, daha etkin ve sürdürülebilir koruma stratejileri geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

5. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Tez çalışmasının “Materyal ve Yöntem” başlığı altında İBBS sınırları ve farklı kentsel nüfus aralıkları temel alınarak Türkiye’de kentsel sit alanları ve yakın çevresinde üretilen plan kararları incelenmek üzere örneklem grubu belirlenmiştir. Bu başlıkta yapılan değerlendirmeler sonucunda, kentsel nüfus aralığı bakımından kırsal yerleşmeler içerisinde Cevizli (Antalya), Kaymaklı (Nevşehir), Pazaryeri (Bilecik) ve Gökçeada (Çanakkale) kentsel sit alanları; küçük ölçekli kentler içerisinde Akçakoca (Düzce), Bolvadin (Afyonkarahisar), Alaçam (Samsun) ve Gazibey (Bitlis); orta ölçekli kentler içerisinde Mudanya (Bursa), Zeytinlik (Giresun) , Karaman ve Tokat kentsel sit alanları; büyük ölçekli kentler içerisinde Aksaray, Antakya (Hatay), Yakutiye (Erzurum) ve İlkadım (Samsun); metropol kentler içerisinde ise Mevlana (Konya), Kale ve Çevresi (Gaziantep), Rumi Mehmet Paşa Cami (İstanbul) ile Buca (İzmir) kentsel sit alanları örnek olarak seçilmiştir.

Araştırmanın başlangıcında, kentsel sit alanlarının yapısal niteliklerinin ortaya konulabilmesi için tarihi doku içerisinde bulunan koruma altına alınmış sivil mimarlık örneği (SMÖ) yapıların özellikleri ele alınmıştır. Bu yapıların ortalama kat sayıları ve yapı yoğunluk değerleri, “Analiz ve Veri Toplama Tekniği” bölümünde sunulan gerekçelerle, tarihi dokunun temel özellikleri olarak kabul edilmiştir.

Elde edilen verilere göre, kentsel sit alanları içinde bulunan sivil mimarlık örneklerinin ortalama kat sayısı, Rumi Mehmet Paşa Külliyesi (İstanbul) örneği hariç, diğer alanlarda 2 kat olarak tespit edilmiştir. Ortalama yapı yoğunluk değerleri ise 0.45 ile 1.70 arasında değişkenlik göstermektedir (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1. Kentsel Sit Alanı İçerisinde Yer Alan Sivil Mimarlık Örneği Yapılar

Nüfus Aralığı	İl	İlçe	Kentsel Sit Alanı	SMÖ Sayısı	Ort. Kat Sayısı	Ort. Yapı Yoğunluğu
10 BİN Altında	Antalya	Akseki	Cevizli KSA	37	2.00	0.68
	Nevşehir	Merkez	Kaymaklı KSA	10	2.00	0.45
	Bilecik	Pazaryeri	Pazaryeri KSA	26	2.00	0.86
	Çanakkale	Gökçeada	Gökçeada KSA	51	2.00	1.15
10BİN-100BİN	Samsun	Alaçam	Alaçam KSA	56	2.00	0.70
	Düzce	Akçakoca	Akçakoca KSA	41	2.00	0.62
	Afyonk.	Bolvadin	Bolvadin KSA	71	2.00	1.71
	Bitlis	Gazibey	Gazibey KSA	135	2.00	1.23
100 BİN-300BİN	Bursa	Mudanya	Mudanya KSA	134	2.00	1.44
	Giresun	Merkez	Zeytinlik KSA	105	2.00	0.92
	Tokat	Merkez	Tokat KSA	235	2.00	1.16
	Karaman	Merkez	Karaman KSA	26	2.00	0.74
300 BİN-1MİL	Aksaray	Merkez	Aksaray KSA	12	2.00	0.58
	Erzurum	Yakutiye	Yakutiye KSA	48	2.00	1.33
	Samsun	İlkadım	İlkadım KSA	39	2.00	1.03
	Hatay	Antakya	Antakya KSA	103	2.00	0.74
1MİL ve Üzr.	Konya	Karatay	Mevlâna KSA	42	2.00	0.74
	Gaziantep	Şahinbey	Kale ve Çevresi KSA	253	2.00	0.88
	İstanbul	Üsküdar	Rumi M. Paşa Kül. KSA	41	2.24	1.60
	İzmir	Buca	Buca KSA	85	2.00	0.74

Araştırmanın ikinci aşamasında, her bir örneğin yakın çevresindeki en az iki veya üç yapı adasına yönelik üretilen plan kararları, ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluğu açısından incelenmiştir. Kamusal alanlar (ibadet alanı, eğitim alanı vb.) bu değerlendirmenin dışında tutulurken, özel mülkiyete tabi taşınmazlar için üretilen plan kararları (ticaret, konut, turizm vb.) göz önünde bulundurulmuştur. Farklı nüfus aralıklarına göre yapılan analizler, tek tek yapı adaları için ve bitişik yapı düzeni önerilen adalarda ise her bir parsel için ayrı ayrı hesaplama yapılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, nüfus aralıklarına göre aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı olarak sunulmuştur.

• Kırsal Yerleşmeler

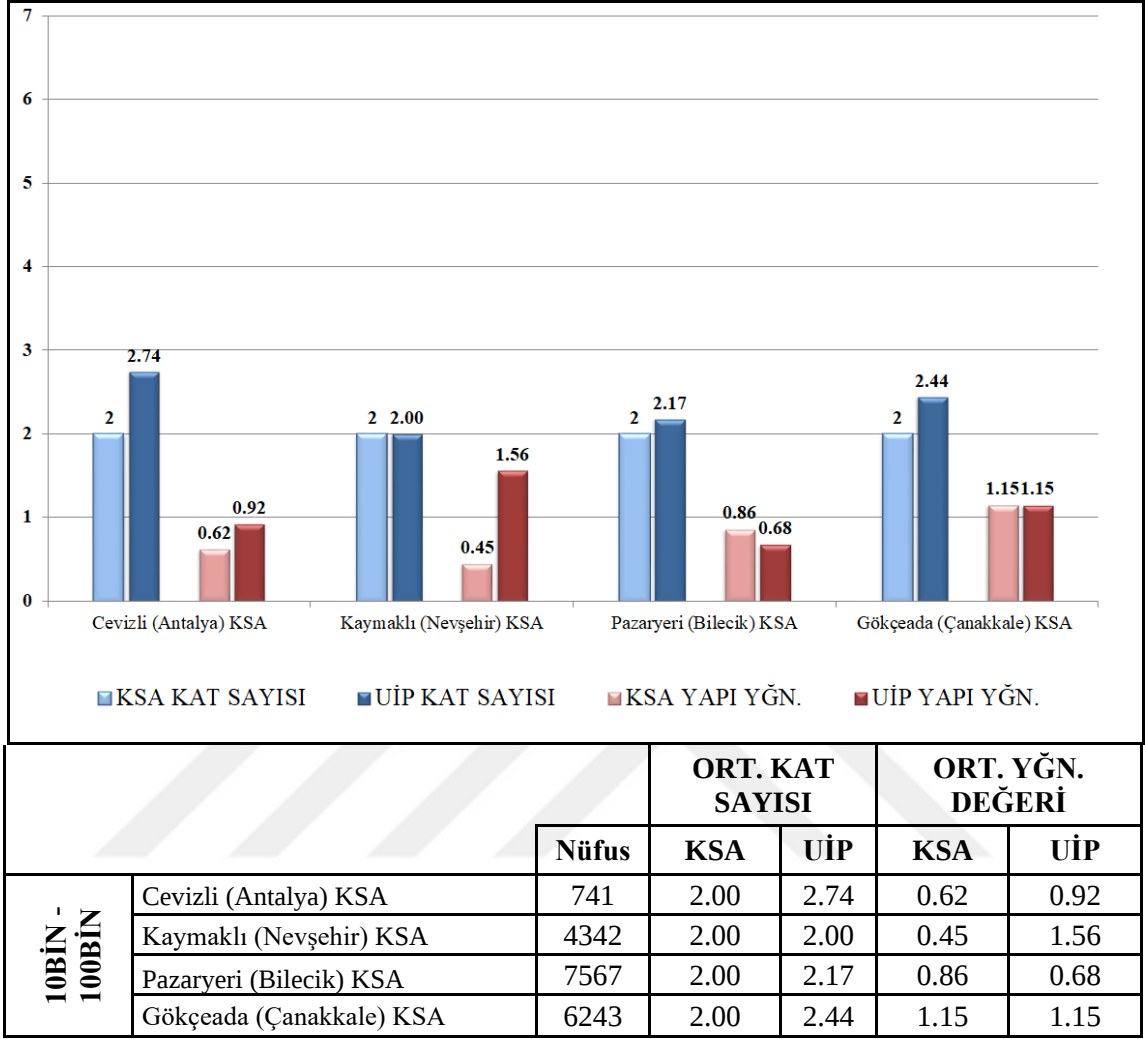
Nüfusu 10.000 kişiye kadar olan yerleşmelerde bulunan Cevizli (Antalya), Kaymaklı (Nevşehir), Pazaryeri (Bilecik) ve Gökçeada (Çanakkale) kentsel sit alanları kırsal yerleşmeler içerisindeki örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Cevizli (Antalya) kentsel sit alanında bulunan yapıların ortalama kat sayısı 2 iken, yakın çevresinde yer alan yapı adaları için planla öngörülen ortalama kat

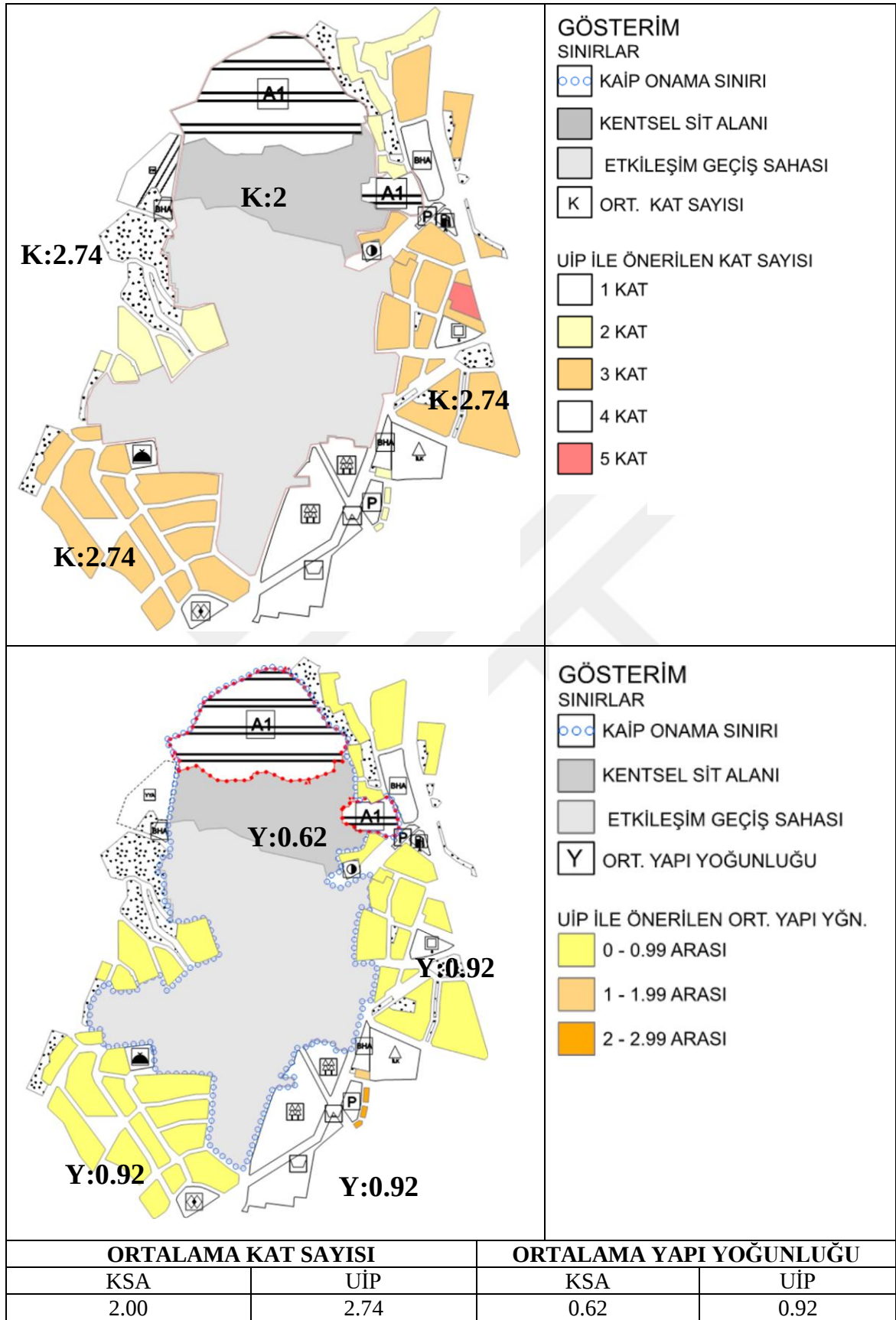
sayısı 2.70'dir. Yerleşme nüfusu 741 kişi olmasına rağmen, 3 katlı yapılaşma önerilen yapı adalarının sayısının fazla olması ve bölgede 5 katlı yapılaşma önerilerinin dahi bulunması, bu yerleşme için dikkat çekici bir durumdur. Kentsel sit alanı içerisinde 0.60 olan ortalama yapı yoğunluğunun, kentsel sit alanı çevresinde 0.90 olarak belirlenmesi, toplam yapılaşma hakları bakımından iki alan arasında doğru bir ilişki kurulamadığını, dolayısıyla koruma hassasiyetinin zayıf olduğunu göstermektedir (Çizelge 5.2 ve Şekil 5.1).

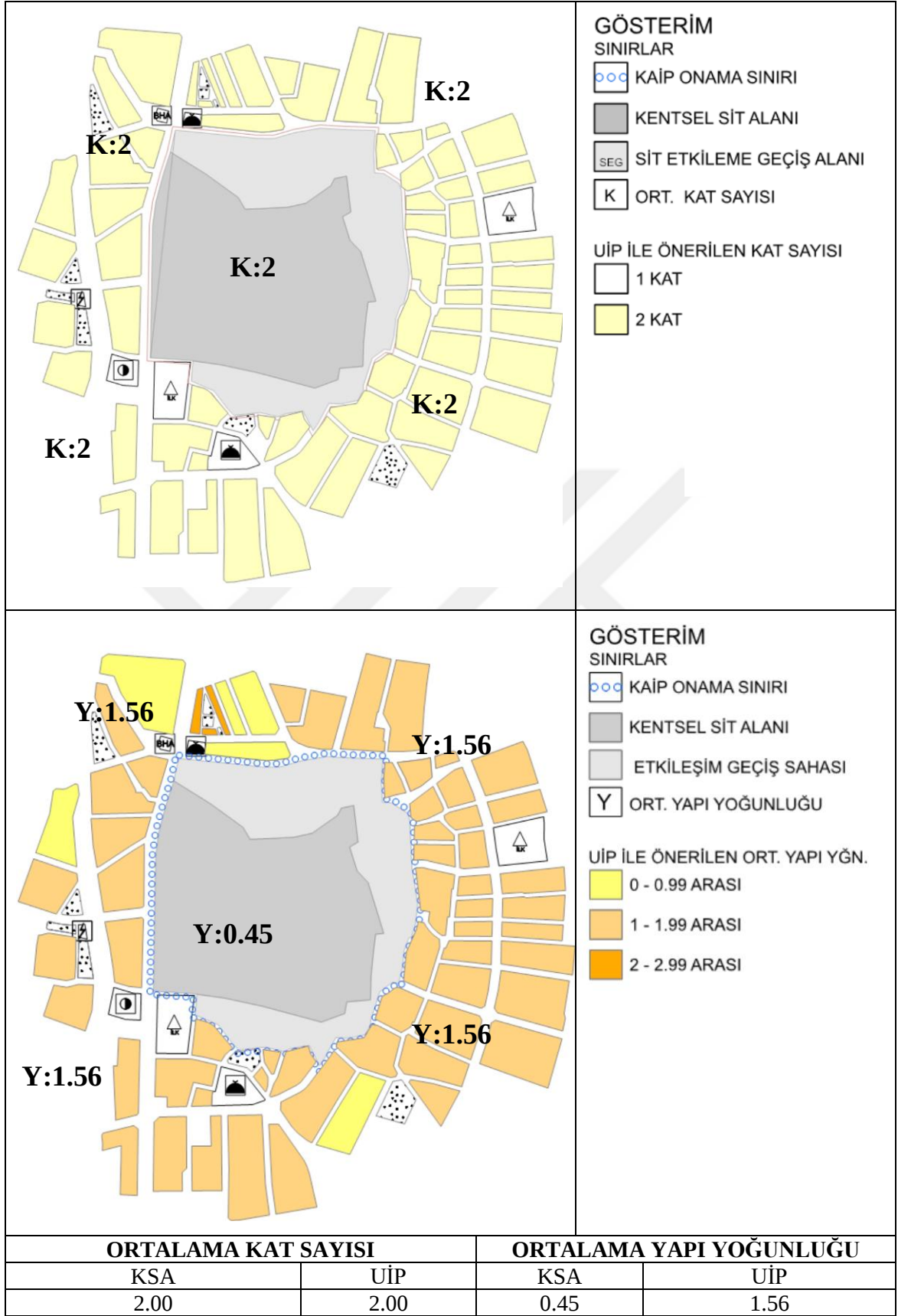
İncelenen diğer bir örnek olan Kaymaklı (Nevşehir) kentsel sit alanı çevresindeki yapı adalarına yönelik üretilen plan kararlarında, tüm yapılaşmaların tarihi alanın niteliklerine uygun olarak iki katlı olarak önerildiği görülmektedir. Bu durum, uygulama imar planlarında tarihi alanın kat sayısı özelliklerinin dikkate aldığını göstermektedir. Ancak ifade edilenin aksine, ortalama yapı yoğunluğu değeri bakımından kentsel sit alanına kıyasla üç kat fazla yapı yoğunluğu önerilmesi, uygulama imar planlarının tarihi dokunun özelliklerini yapı yoğunluğu kararları bakımından yeterince dikkate almadığını ortaya koymaktadır. (Çizelge 5.2 ve Şekil 5.2).

Pazaryeri (Bilecik) ve Gökçeada (Çanakkale) kentsel sit alanları çevresindeki plan kararları incelendiğinde ise kat sayısı bakımından tarihi dokunun özelliklerinin gözetildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle bahçe mesafeleri bakımından yönetmelikte belirtilen asgari şartları sağlamayacak derinlikteki parseller için önerilen bitişik düzen yapılaşma önerisi, ortalama yapı yoğunluk değerlerini artırmasına rağmen, her iki yerleşme için de yapı yoğunluğu kararının tarihi dokudan daha düşük veya eş değer olması dikkat çekmektedir (Çizelge 5.2 ve Şekil 5.3, Şekil 5.4).

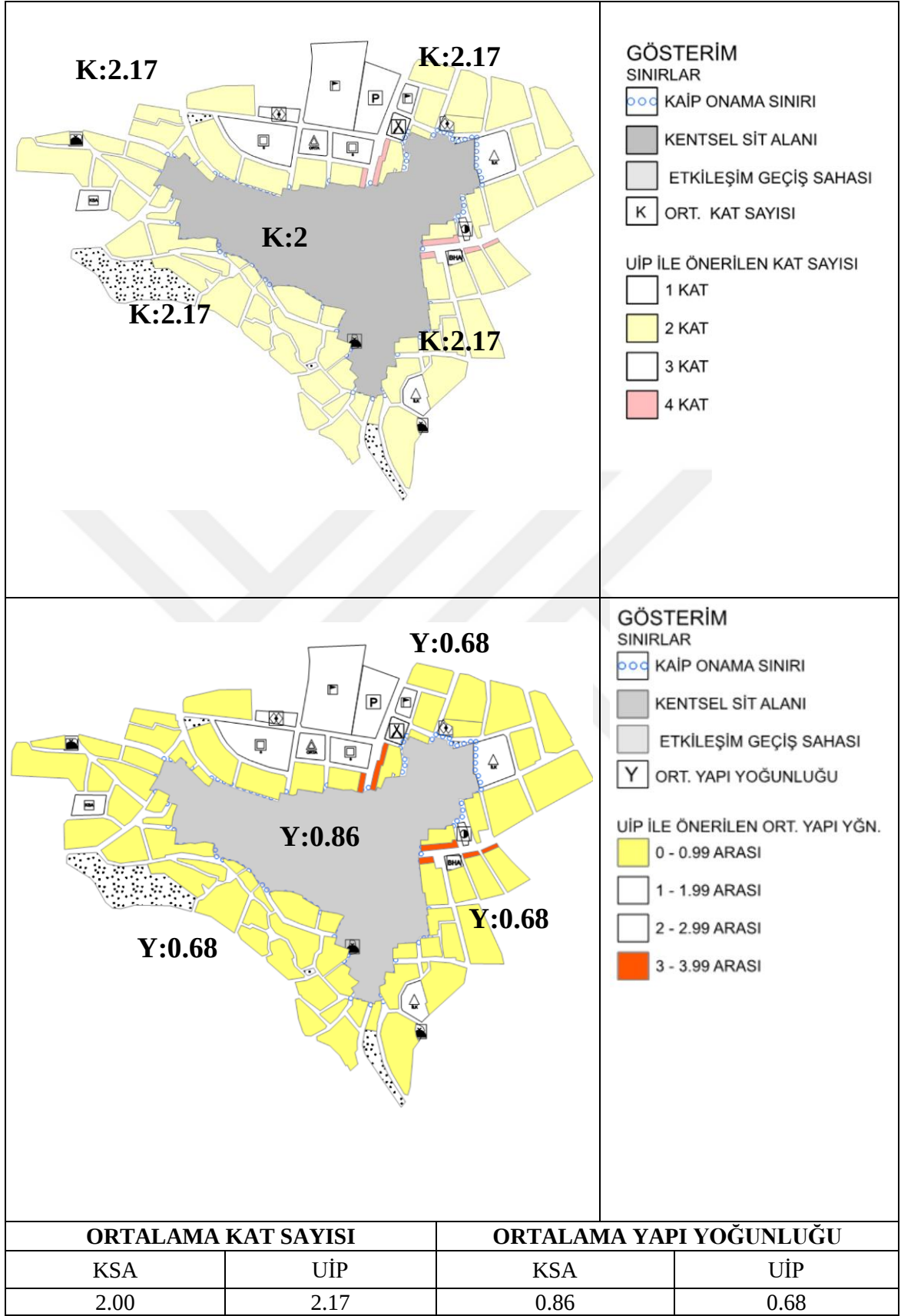
Çizelge 5.2.Nüfusu 10.000’e Kadar Olan Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması

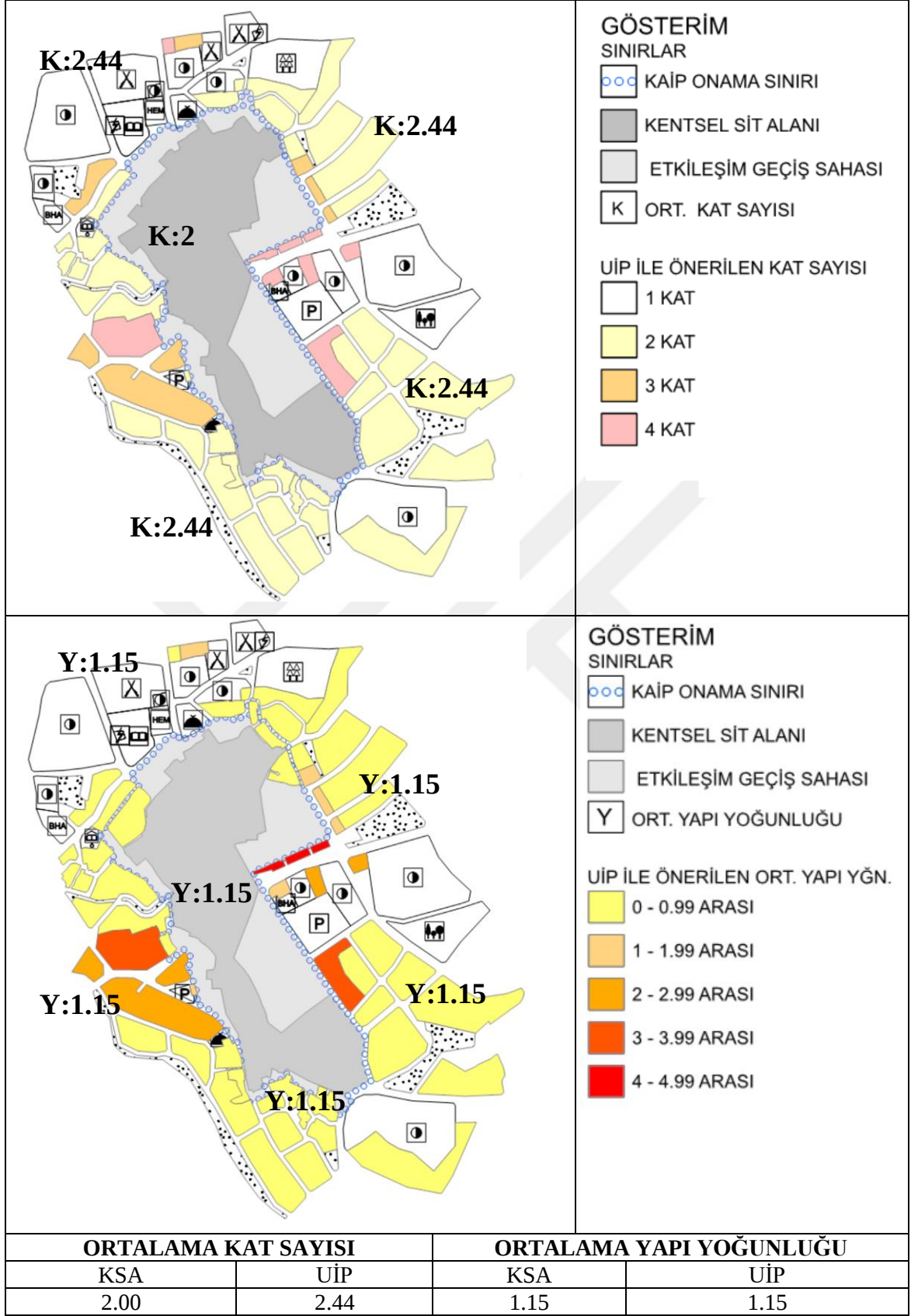

Şekil 5.2. Kaymaklı (Nevşehir) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.3. Pazaryeri (Bilecik) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.4. Gökçeada (Çanakkale) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

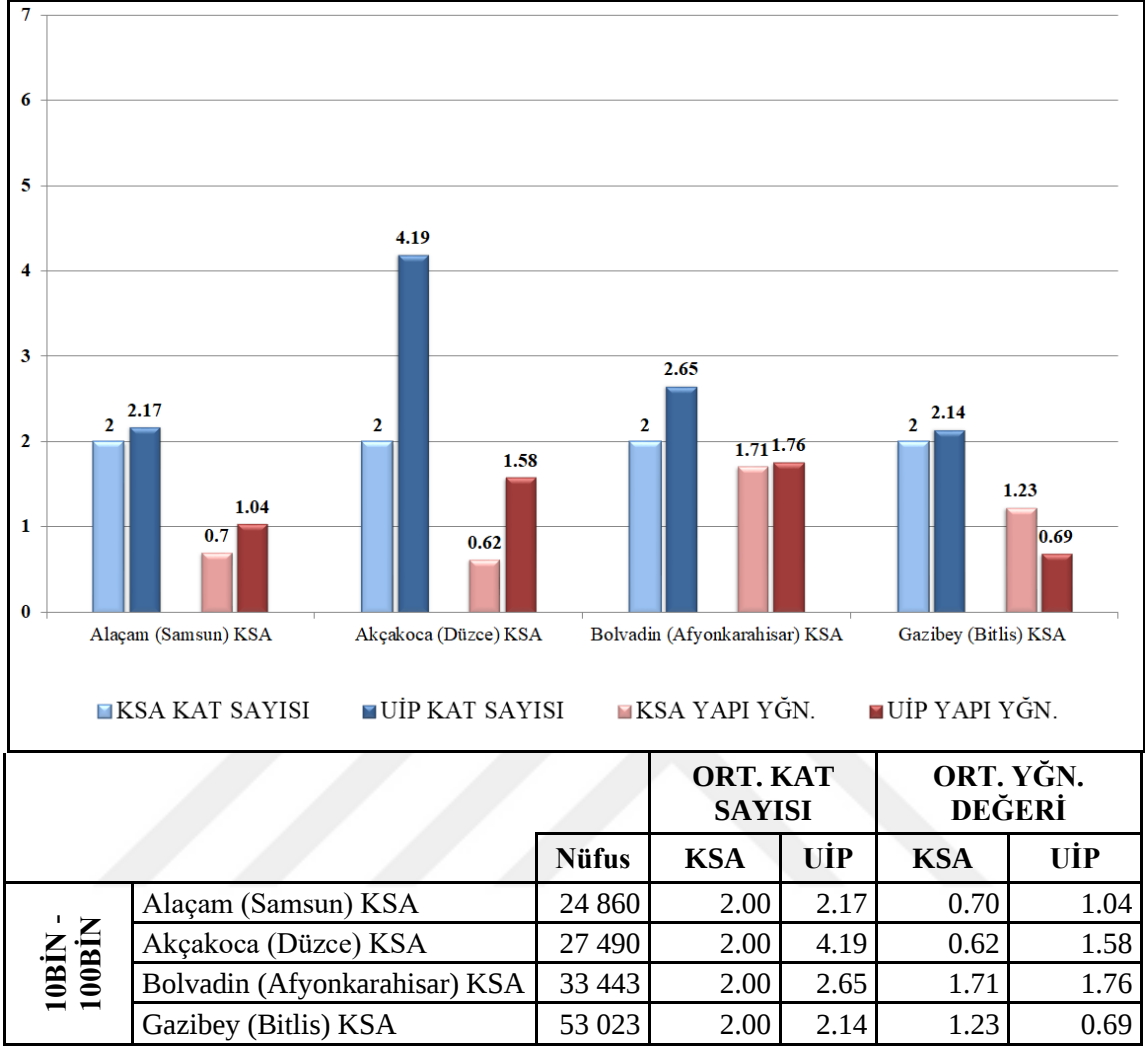
Yapılan tespitlere göre, nüfusu 10.000'in altında olan kırsal yerleşmelerdeki uygulama imar planlarıyla genellikle kentsel sit alanlarının kat sayısı ve yapı yoğunluğu özelliklerine benzer kararlar üretilmiştir. Kaymaklı'daki ortalama yapı yoğunluğunun kentsel sit alanının yaklaşık üç katı kadar olduğu istisnai durum dışında, incelenen uygulama imar planlarının tarihi dokulara yönelik hassasiyet taşıdığı görülmektedir.

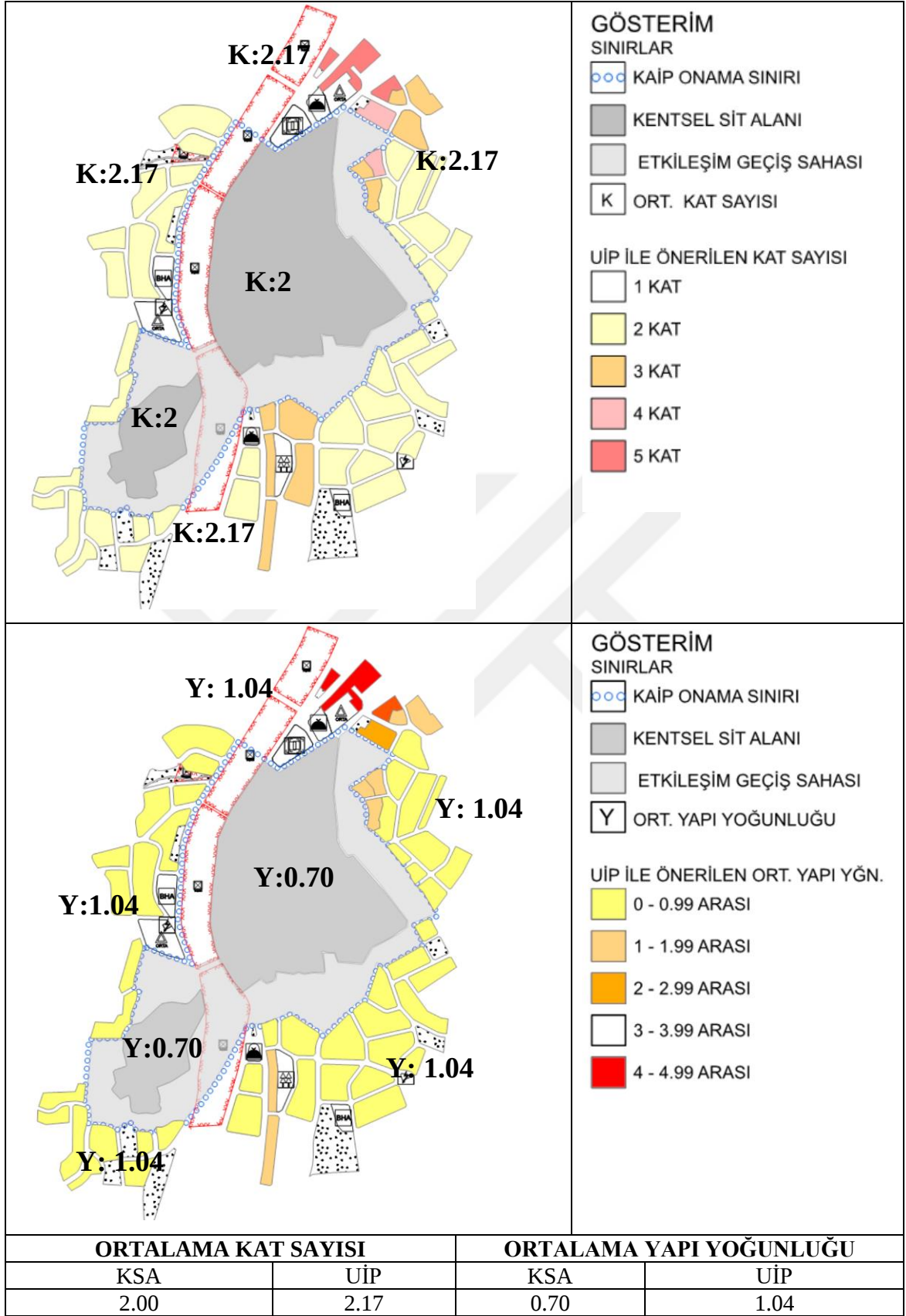
- **Küçük Ölçekli Kentler**

Nüfusu 10.000 ile 100.000 arasındaki yerleşmelerde bulunan Alaçam (Samsun), Akçakoca (Düzce), Bolvadin (Afyonkarahisar) ve Gazibey (Bitlis) kentsel sit alanlarından Akçakoca (Düzce) hariç, diğer örneklerde kentsel sit alanı çevresine yönelik plan kararlarında, kat sayısı açısından tarihi dokuya karşı hassasiyet gösterildiği görülmektedir. Kentsel sit alanlarında ortalama kat sayısının 2 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çevresinde belirlenen 2 ve 3 katlı yapılaşmaların tarihi alanların görünümüne zarar vermeyeceği ortadadır. Ancak Akçakoca (Düzce) kentsel sit alanı bu konuda farklılık göstermektedir; sit alanının çevresi için belirlenen 4.20 ortalama kat sayısı, tarihi dokuyu yüksek yapılarla çevrelenmiş bir hale getirmektedir. Akçakoca (Düzce) örneğinde kat sayısı bakımından karşılaşılan durum yapı yoğunluğu bakımından da geçerlidir. Diğer örnek alanlarda, çevrelediği tarihi alan ile neredeyse aynı olan yapı yoğunluk değeri, Akçakoca (Düzce) örneğinde yaklaşık üç katı kadardır. Bu da tarihi dokunun çevresinde belirlenen yapı yoğunluğu kararları açısından hatalı bir yaklaşımdır (Şekil 5.5...5.8).

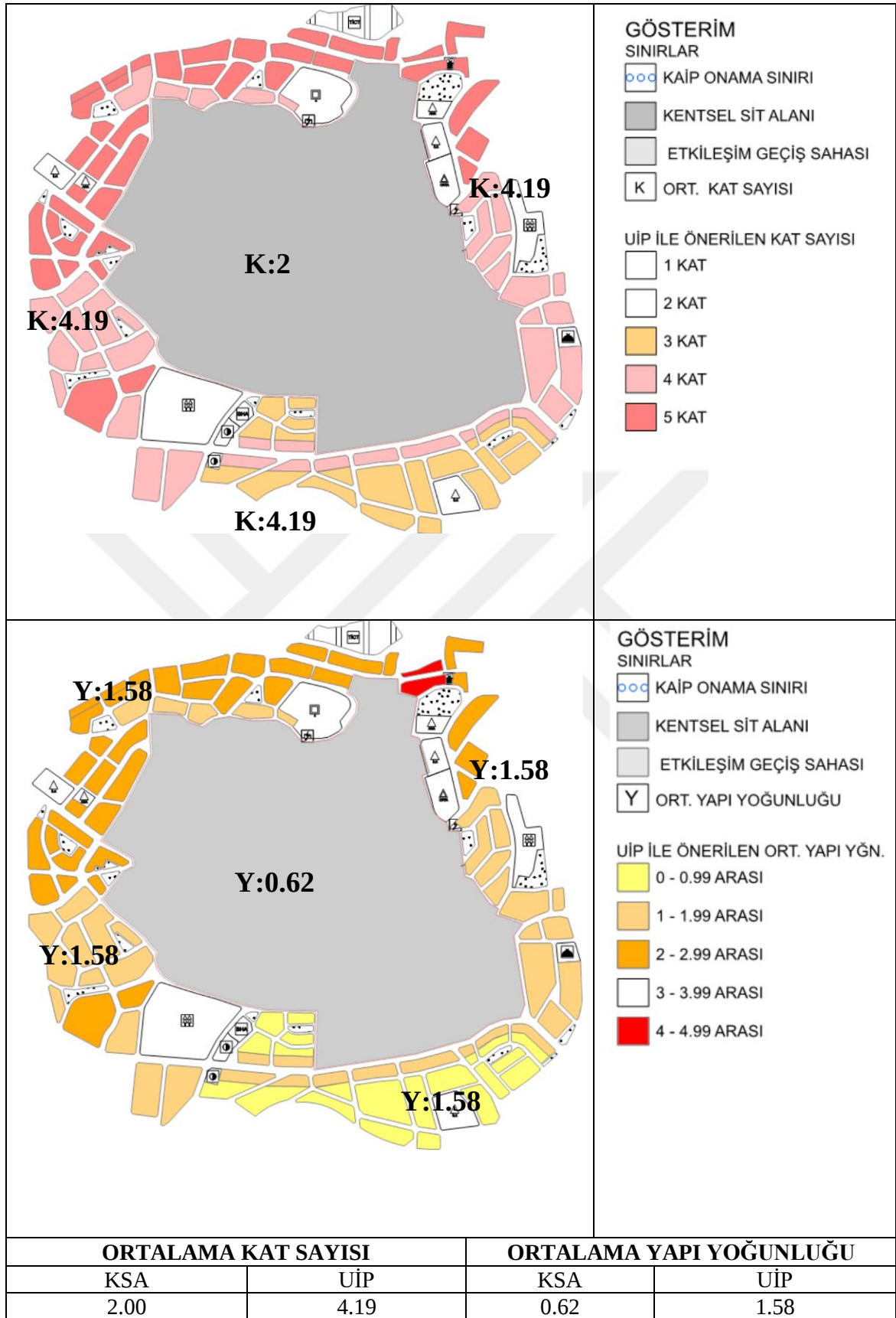
Bolvadin (Afyonkarahisar) kentsel sit alanı çevresinde belirlenen yapı yoğunluk değerleri, Akçakoca (Düzce) ile benzer şekilde dikkat çekicidir. Ancak önemli bir nokta, bu alanda tarihi dokunun da yüksek yapı yoğunluğuna sahip olmasıdır. Yani Bolvadin (Afyonkarahisar) imar planlarında önerilen yüksek yapı yoğunluğuna rağmen, bu yoğunluk kararları kentsel sit alanının mevcut yoğunluğu ile uyumlu bir planlamayı yansıtmaktadır. Öte yandan, Gazibey (Bitlis) imar planında önerilen yapı yoğunluğu değeri, tarihi dokuya ait ortalama değerlerin altında kalmaktadır. Bu durum, Gazibey (Bitlis) imar planlarında tarihi dokunun niteliklerine karşı hassas bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3.Nüfusu 10.000 ile 100.000 Arasındaki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması

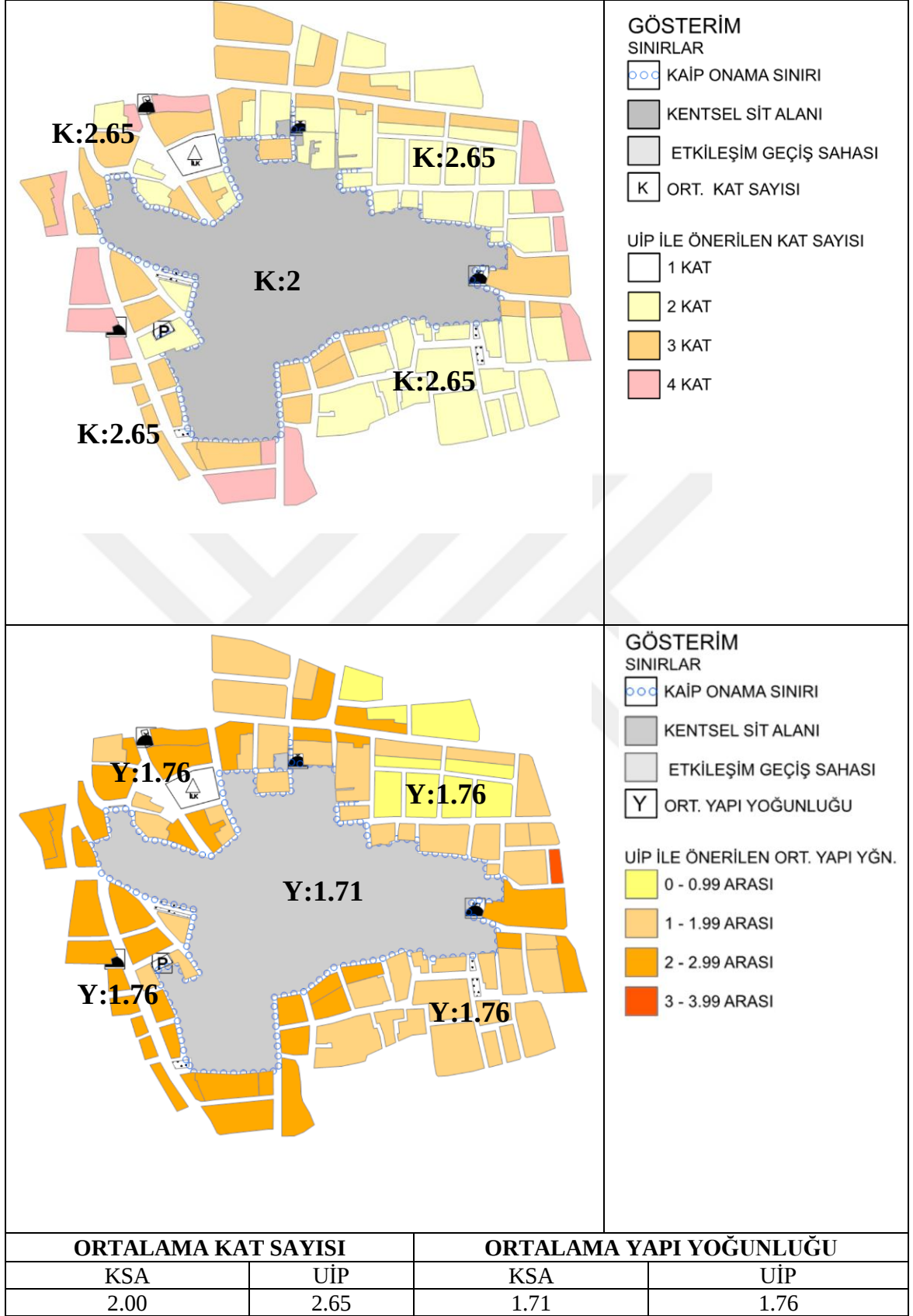

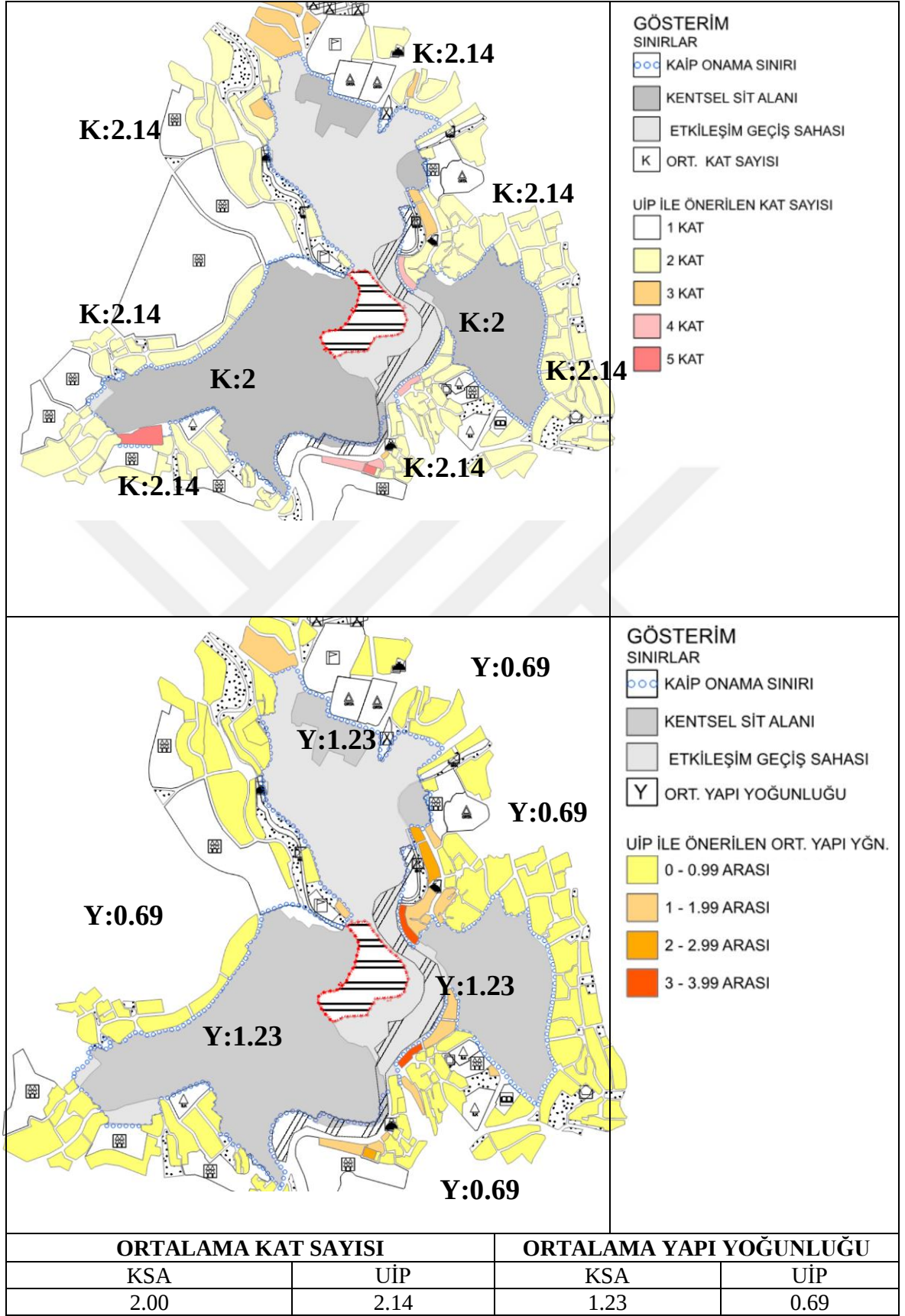
Şekil 5.5. Alaçam (Samsun) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.6. Akçakoca (Düzce) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.7. Bolvadin (Afyonkarahisar) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.8. Gazibey (Bitlis) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Elde edilen bulgular, küçük ölçekli kentlerde, Akçakoca (Düzce) örneği dışında, tarihi dokuların yakın çevresi için üretilen plan kararlarının ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluğu bakımından tarihi alanlarla uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Kırsal yerleşmelerdeki örnekler gibi, küçük ölçekli kentlerde de tarihi alanlardan daha az yapı yoğunluğu öneren plan kararlarının varlığı, tarihi dokuya karşı hassasiyeti göstermektedir. Bununla beraber Alaçam (Samsun) ve Gazibey (Bitlis) imar planları incelendiğinde, tarihi alanın morfolojisinden kaynaklanan organik yapı ile çevresinde benzer özellik gösteren alanların korunduğu plan kararlarında, kat sayısı değerlerinin tarihi doku ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bunun aksine Akçakoca (Düzce) örneğindeki gibi bölgenin yeniden ele alınarak tekrarlanan lineer formlar ile üretilen plan kararlarında ise kat sayısının arttığı anlaşılmaktadır.

- **Orta Ölçekli Kentler**

Nüfusu 100.000 ile 300.000 kişi arasındaki yerleşmelerde bulunan Mudanya (Bursa), Zeytinlik (Giresun), Tokat ve Karaman örnekleri incelendiğinde, tarihi alanların çevresinde üretilen plan kararlarının hem kat sayısı, hem de yapı yoğunluğu bakımından korunan alanlara karşı hassasiyet taşımadığı görülmektedir (Çizelge 5.4).

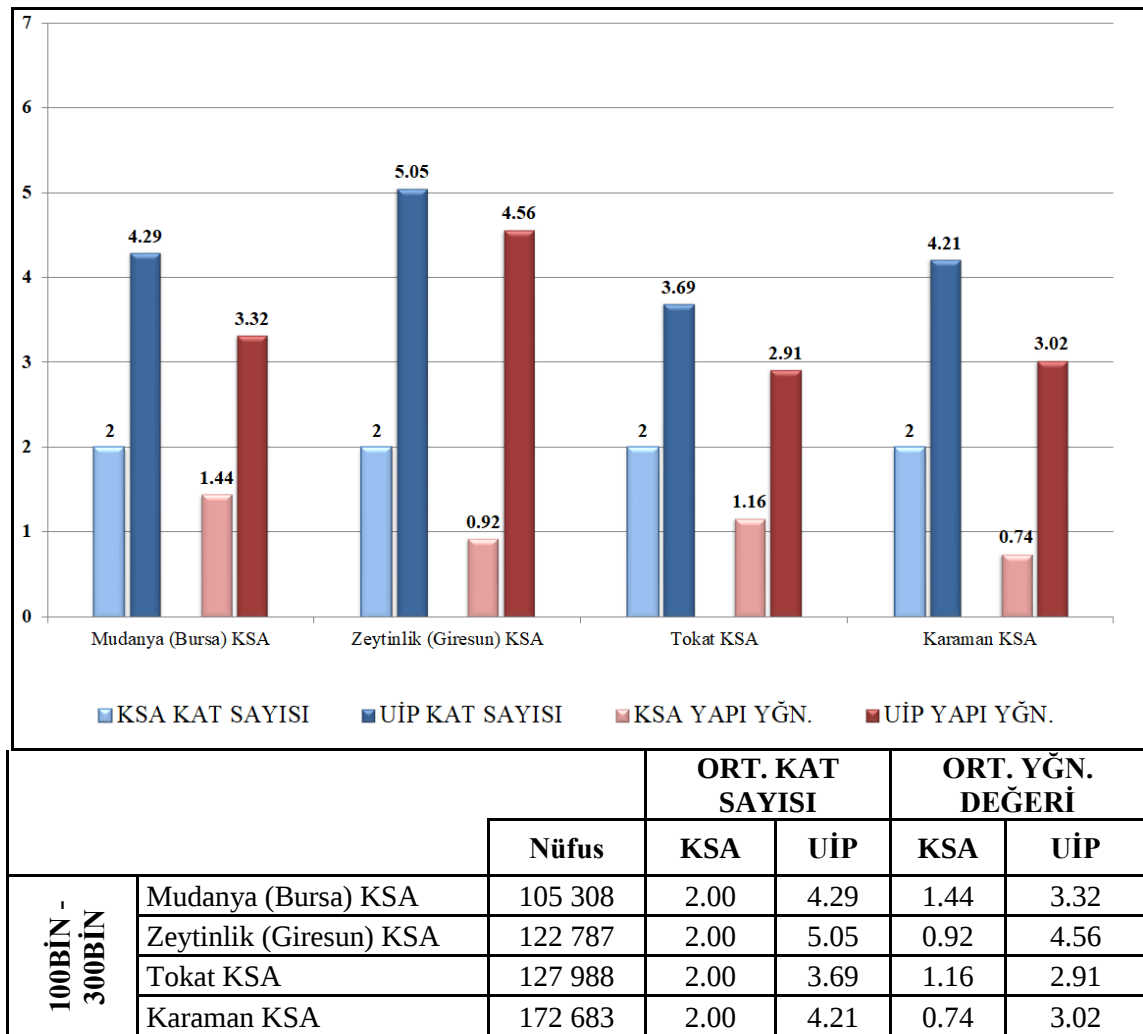
Mudanya (Bursa) kentsel sit alanı çevresindeki uygulama imar planı kapsamında, 4 ve 5 katlı yapıların baskın olması, ortalama kat sayısının 4.30'a çıkmasına neden olmaktadır. Kentsel sit alanı içindeki 1.50 olan yapı yoğunluğu değerinin uygulama imar planında 3 ile 5 arasında değişkenlik gösterdiği, bu nedenle plan kararlarının kentsel sit alanlarına göre daha yoğun bir yapılaşmayı teşvik ettiği ve tarihi alanlara karşı hassasiyet taşınmadığı anlaşılmaktadır (Çizelge 5.4, Şekil 5.9).

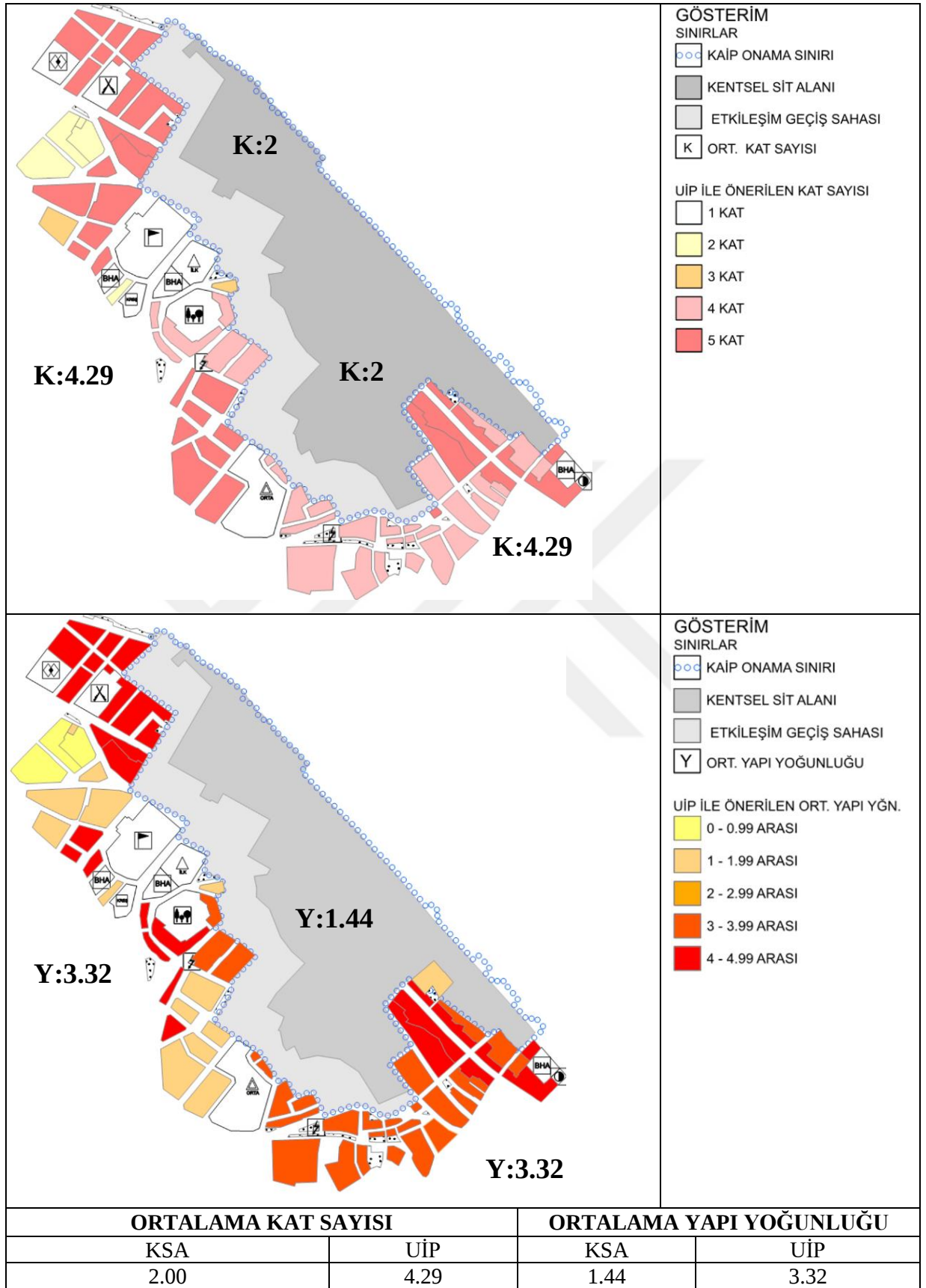
Tokat ve Karaman örneklerinde kentsel sit alanı ile çevresinin ortalama kat sayısı bakımından ilişkisi Mudanya (Bursa) örneğine benzer niteliktedir. Tokat ve Karaman kentsel sit alanlarının çevresinde üç ve dört katı kadar artan ortalama yapı yoğunluğu değerleri söz konusudur (Çizelge 5.4, Şekil 5.11, Şekil 5.12).

Zeytinlik (Giresun) örneğinde ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluğu değeri, bu nüfus aralığındaki en yüksek seviyedir. Tarihi alanların çevresinde, daha önce incelenen örneklerde görülmeyen 7 ve 8 katlı yapı önerileri, ortalama kat sayısının 5'e

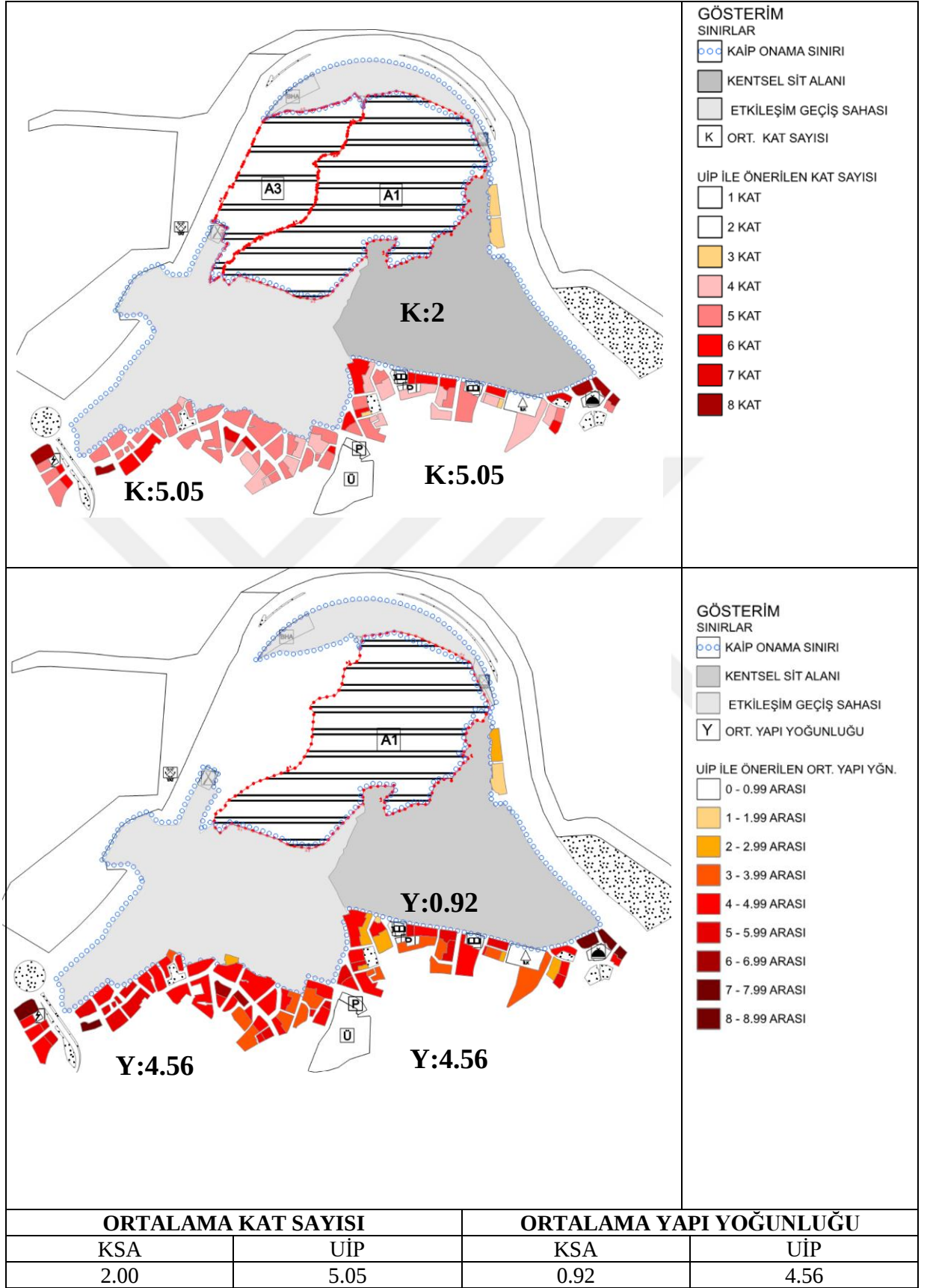
ulaşmasında belirleyicidir. Kat sayısı verilerinde olduğu gibi, ortalama yoğunluk kararları açısından da tarihi alanlar ve çevresi arasında önemli farklılıklar göze çarpmaktadır. Kentsel sit alanı içindeki 0.90 olan yapı yoğunluğu, çevresinde yaklaşık beş katı kadar fazladır. Bu tespit, uygulama imar planlarında tarihi alanların yapısal özelliklerinin ve koruma gerekliliklerinin yeterince dikkate alınmadığını göstermektedir (Çizelge 5.4, Şekil 5.10).

Çizelge 5.4. Nüfusu 100.000 ile 300.000 Arasındaki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması

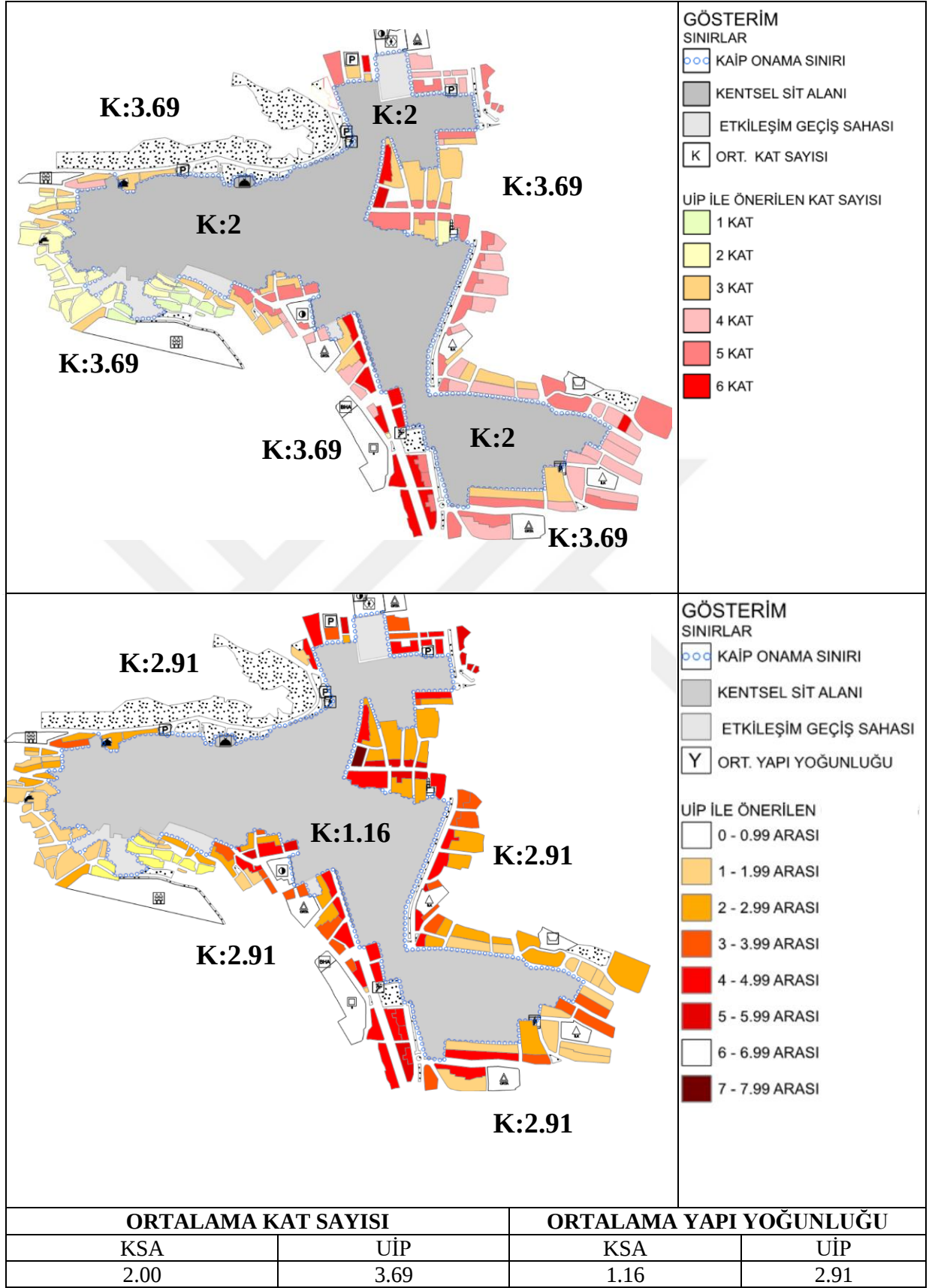

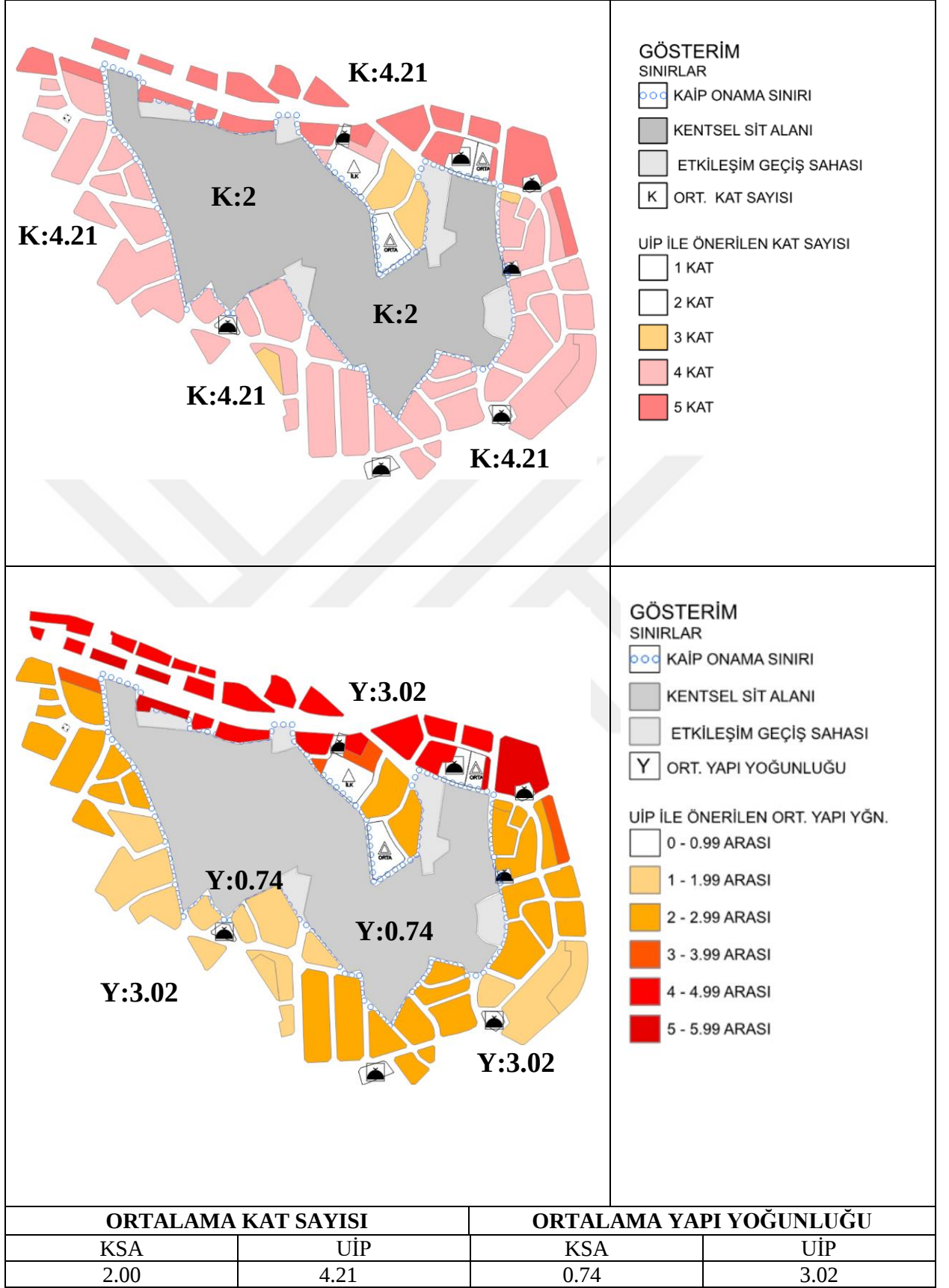
Şekil 5.9. Mudanya (Bursa) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.10. Zeytinlik (Giresun) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.11. Tokat Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.12. Karaman Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Analizler, bu nüfus aralığında incelenen kentlerdeki kentsel sit alanlarının çevresine yönelik uygulama imar planlarında, sit alanlarına karşı hassasiyetin zayıf olduğu, daha yüksek kat sayısı ve yapı yoğunluk değerlerinin önerildiği görülmektedir. Bu durum, tez kapsamında önerilecek planlama yönteminde, orta ölçekli kentlerde kentsel gelişim ile kültürel mirasın korunması arasındaki dengeyi sağlayacak daha etkin ve duyarlı yaklaşımlarının üretilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bununla beraber, önerilecek planlama yönteminde yanlış planlama kararlarının olumsuz etkilerinin azaltılmasını, oluşmuş yapılı çevrenin koruma hassasiyetleri çerçevesinde yeniden düzenlenmesini de sağlayacak çözüm önerilerinin sunulması gerekmektedir.

- **Büyük Ölçekli Kentler**

Nüfusu 300.000 ile 1.000.000 arasındaki yerleşmelerde bulunan Aksaray, Yakutiye (Erzurum), İlkadım (Samsun) ve Antakya (Hatay) kentsel sit alanları örnek olarak seçilmiştir. 2022 yılının başında yapılan bu örneklem seçimi, tez çalışmasının kapsamını belirlemiştir. Hatay'da 2023 yılında meydana gelen 6 Şubat depreminde tarihi doku ve çevresi büyük bir yıkıma uğramıştır. Ancak tez çalışması imar planları ile belirlenen kararlara yönelik olması nedeniyle bu süreçte seçilen örneğin incelenmesine devam edilmiştir.

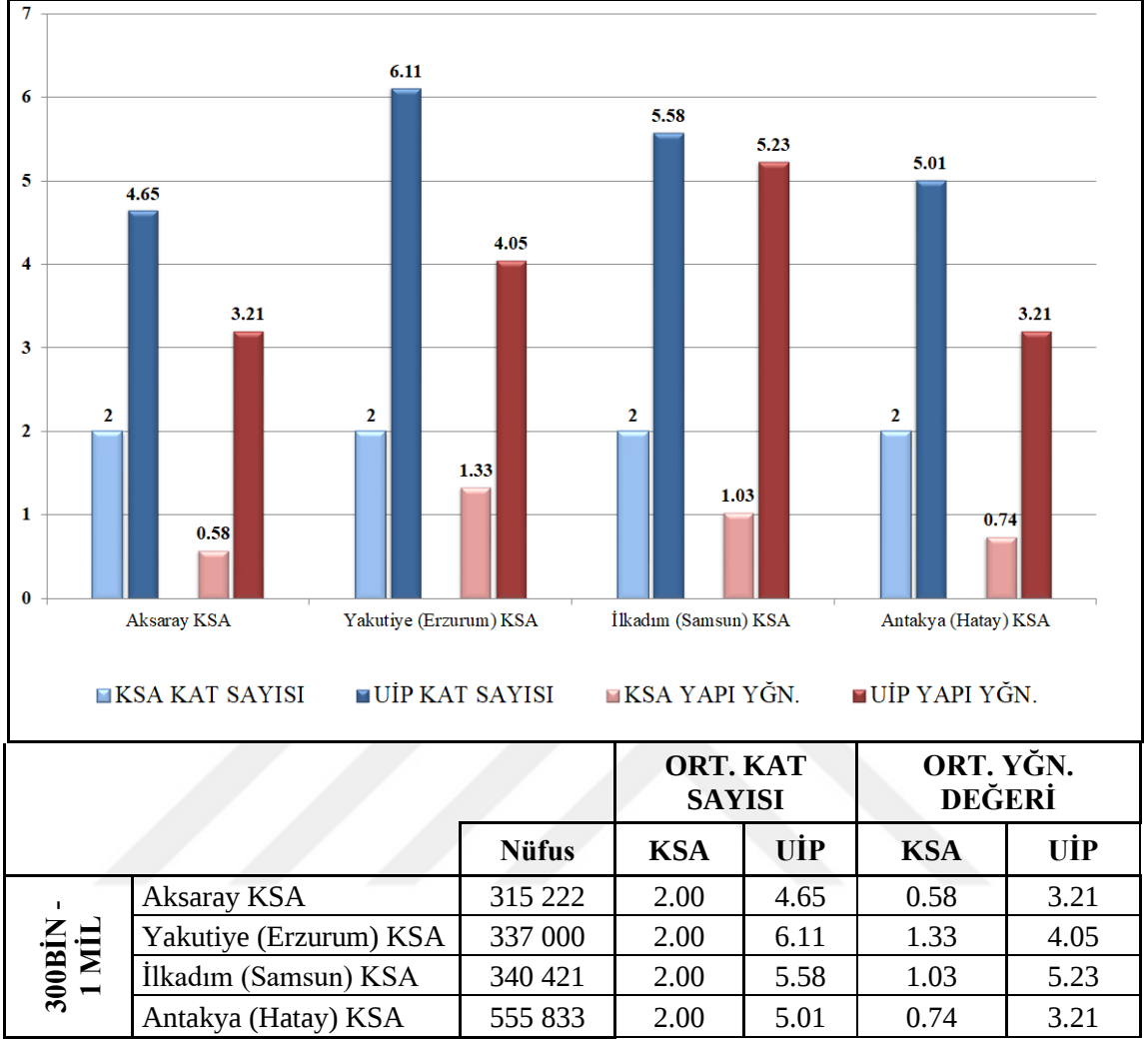
Aksaray kentsel sit alanının çevresinde üretilen plan kararları ile ağırlıklı olarak 4 ve 5 katlı yapılaşma önerilmektedir. Ayrıca tarihi alanın çevresinde, korunan alanın yapı yoğunluğundan altı katı kadar fazla yoğunluk öneren plan kararları söz konusudur. Bu durum, imar planları ile tarihi dokuya yönelik hassasiyet taşınmadığını göstermektedir (Çizelge 5.5, Şekil 5.13).

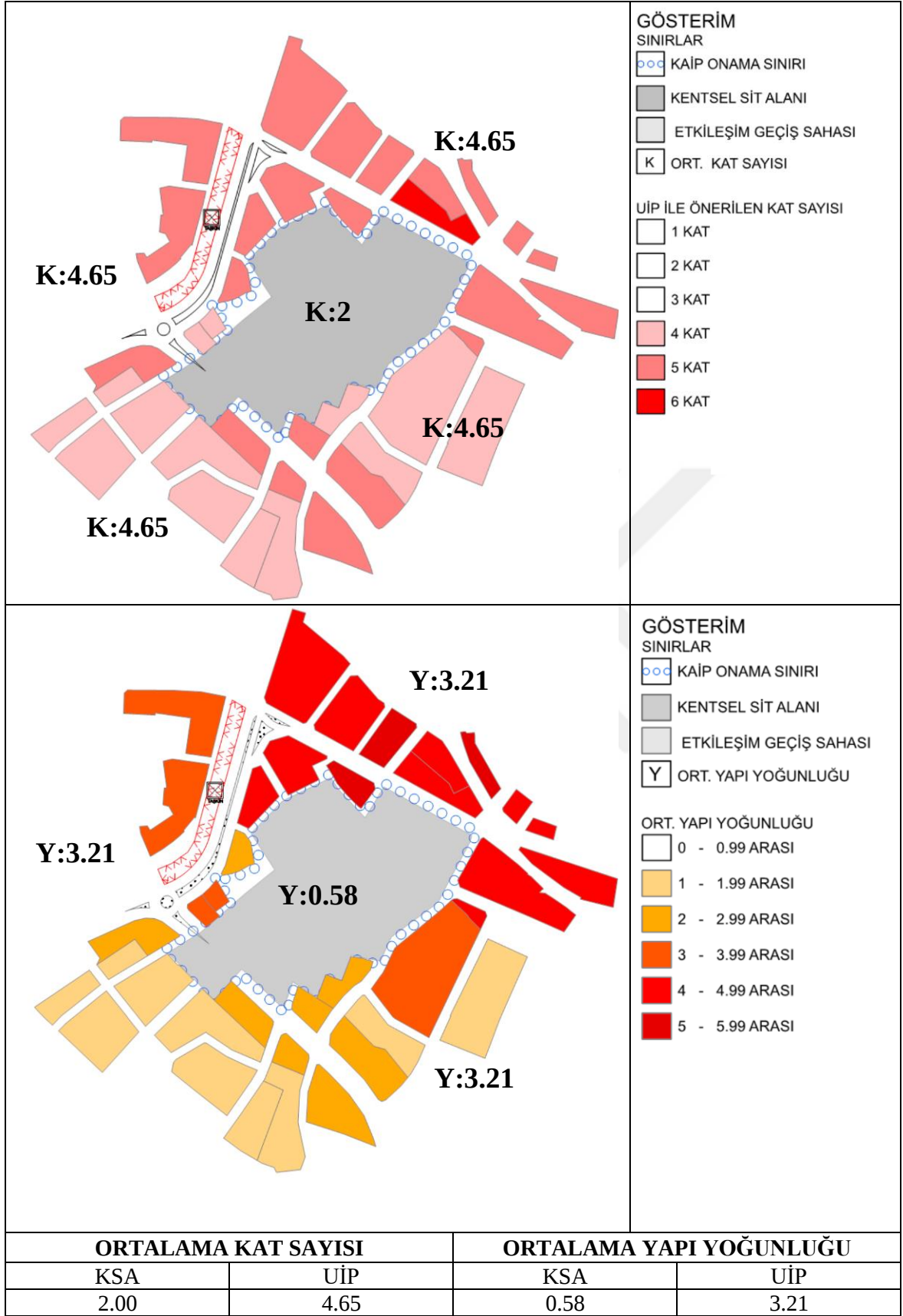
Yakutiye (Erzurum) ve İlkadım (Samsun) kentsel sit alanlarının çevresindeki imar planları da, tarihi dokuya yönelik hassasiyet taşımayan yapı kat sayısı önerileri getirmektedir. Parsellerde belirlenen yüksek yapı yoğunluğu kararları ile birlikte Yakutiye'de 7 ve 8, İlkadım'da ise 9 katlı yapıların önerilmesi, Yakutiye'de tarihi alanın üç katı, İlkadım'da ise beş katından fazla yapı yoğunluğu kararlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan elde edilen bulgular plan kararlarının, tarihi dokuyu göz ardı eden bir yaklaşıma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, tarihi alanların yakın çevresinde parsel zemininin tamamını kullanmaya imkân tanıyan bitişik

yapı nizamı ifade edilen sorunu daha da derinleştirmektedir (Çizelge 5.5, Şekil 5.14, 5.15).

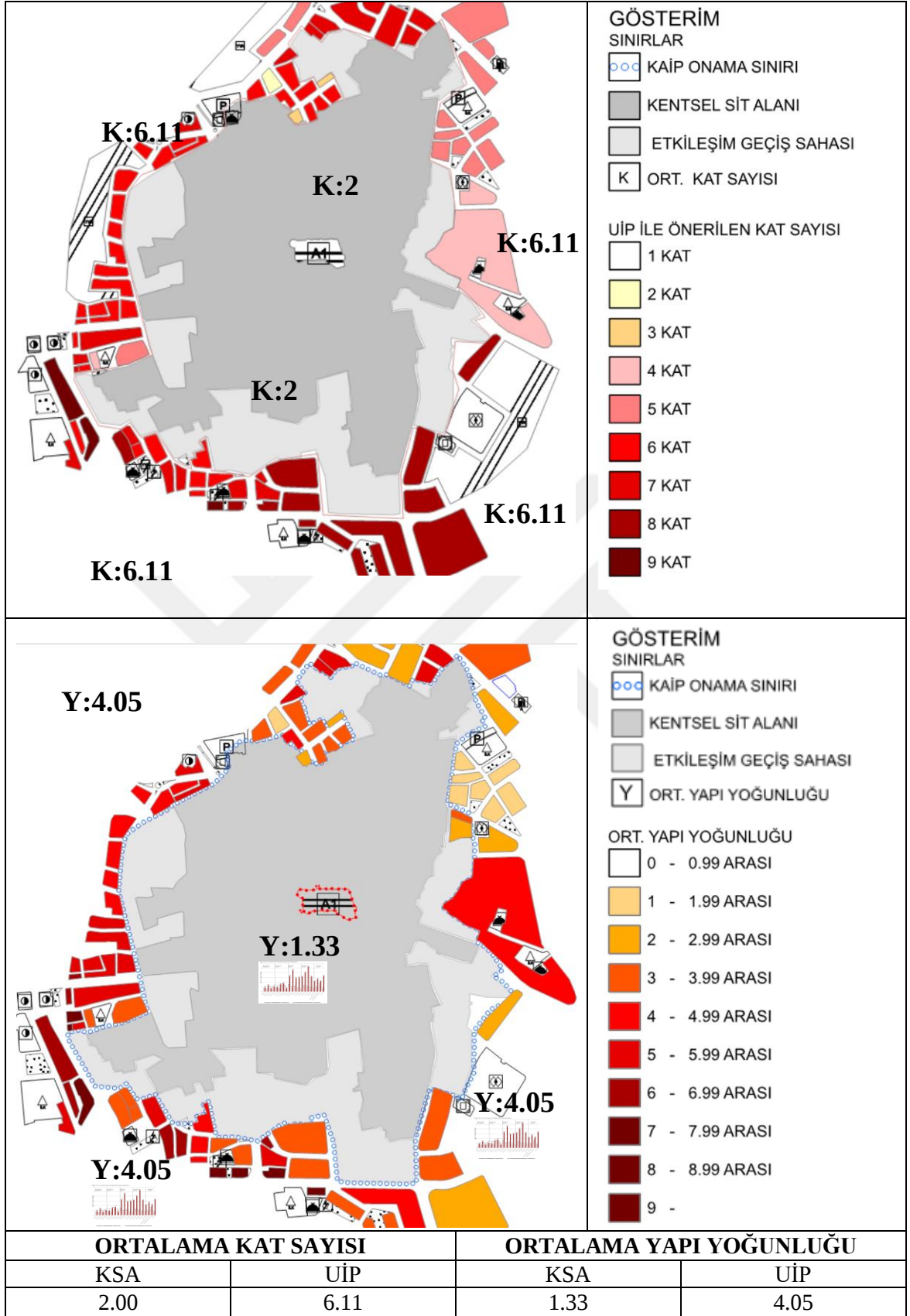
Antakya (Hatay) kentsel sit alanı çevresinde önerilen 4, 6 ve 7 katlı yapılaşmalar, tarihi alanın ortalama yapı yüksekliğinin iki buçuk katı kadar fazla yapılaşmaya sebep olmaktadır. Uygulama imar planı ile önerilen ortalama yapı yoğunluğu değeri ise tarihi alanın yaklaşık dört katıdır. Bu durum, Yakutiye (Erzurum) ve İlkadım (Samsun) kentsel sit alanları ile karşılaştırıldığında, Antakya’da tarihi dokuya karşı belli bir ölçüde duyarlı olunduğunu gösterse de genel olarak küçük ve orta ölçekli kentlerdeki sit alanlarına göre hassasiyetin oldukça zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan tespitler, özellikle büyük ölçekli kentlerde imar planlarının tarihi dokuya karşı duyarlı olacak şekilde hazırlanmasının yeterli olmayacağını, aynı zamanda oluşmuş yapıli çevrenin de düzeltilmesine (tarihi dokuya karşı duyarlı hale getirilmesine) yönelik politikalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Çizelge 5.5, Şekil 5.16).

Çizelge 5.5. Nüfusu 300.000 ile 1.000.000 Arasındaki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması

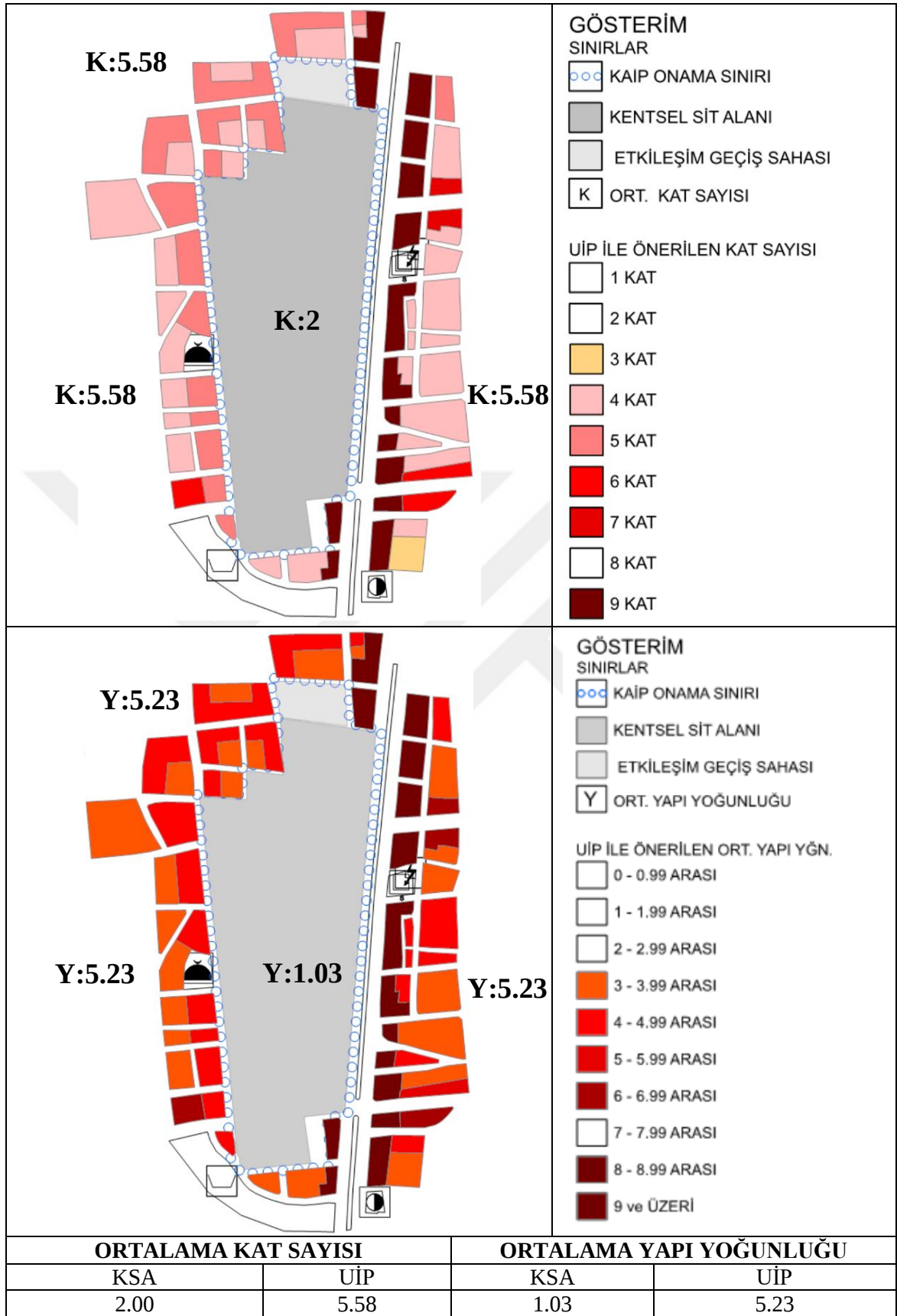

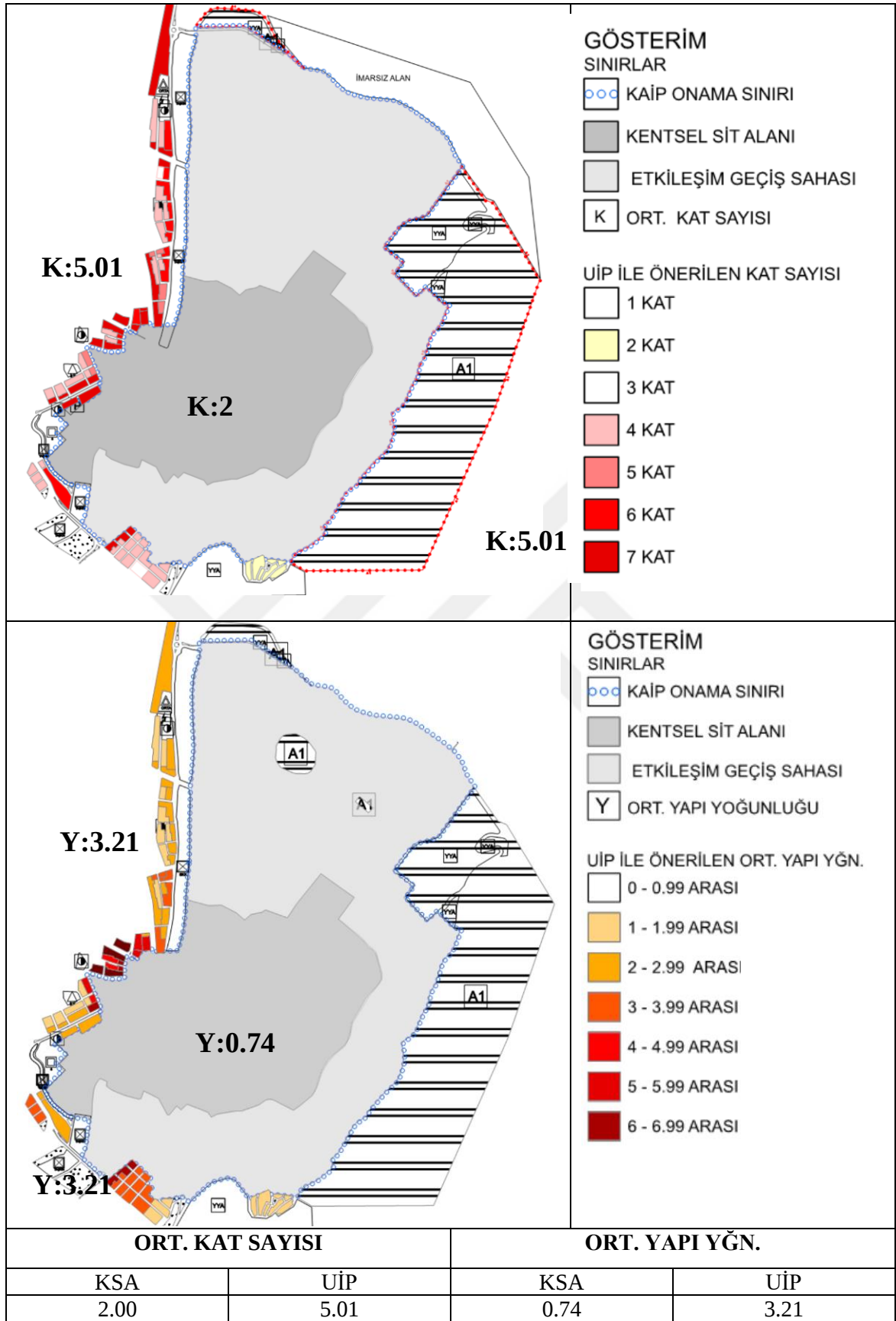
Şekil 5.13. Aksaray Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.14. Yakutiye (Erzurum) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.15. İlkadım (Samsun) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.16. Antakya (Hatay) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Aksaray imar planları, bu kentsel nüfus aralığı içerisinde incelenen örnekler arasında, ortalama kat sayısı açısından tarihi alanlara karşı en çok hassasiyet gösterilen planlar olmasına rağmen, tarihi alanın ortalama kat yüksekliğinden iki katı kadar fazla bir yapılaşma önermektedir. Yakutiye (Erzurum), İlkadım (Samsun) ve Antakya (Hatay) örneklerinde ise tarihi alana karşı gösterilmesi gereken duyarlılık oldukça düşüktür ve plan kararlarında belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

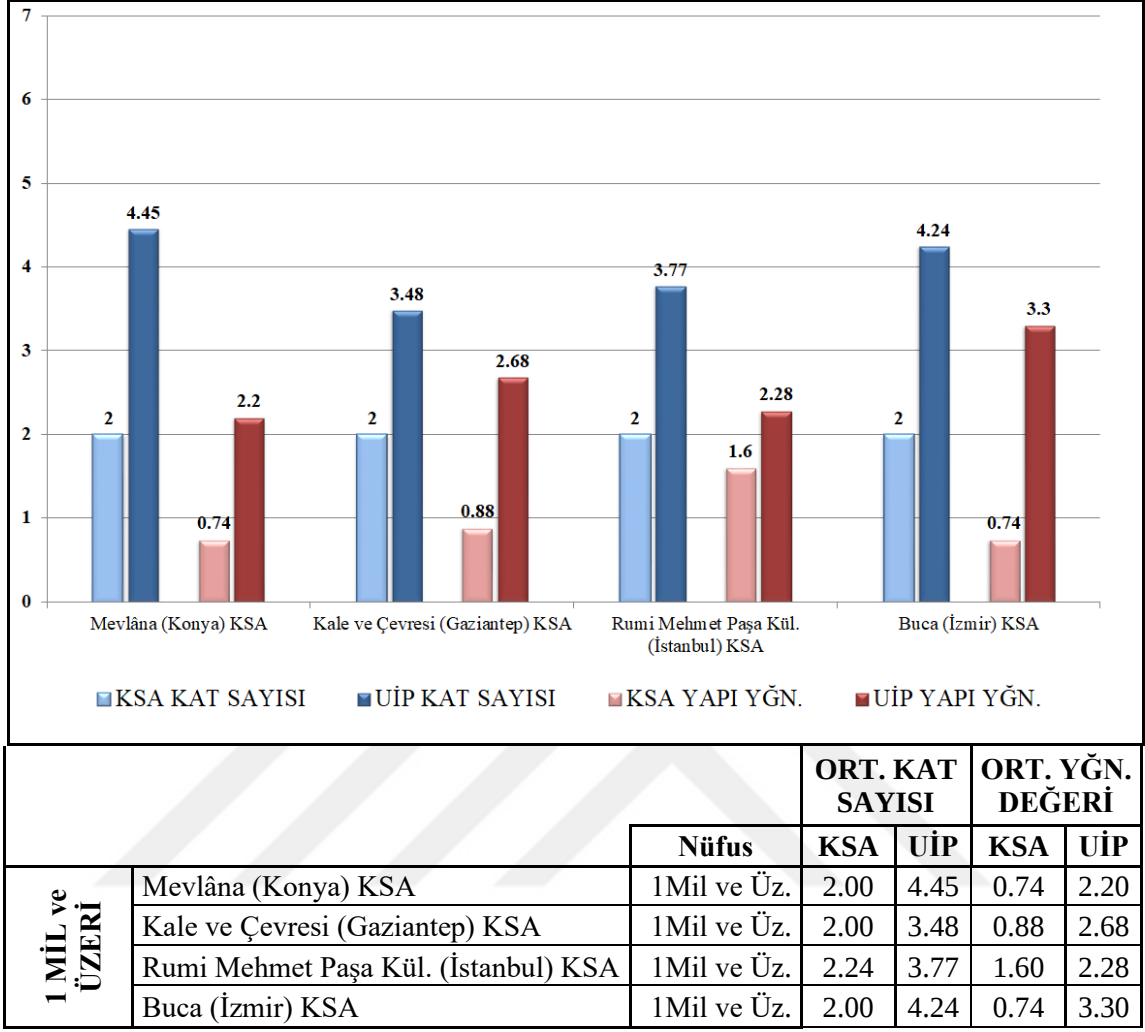
- **Metropol Kentler**

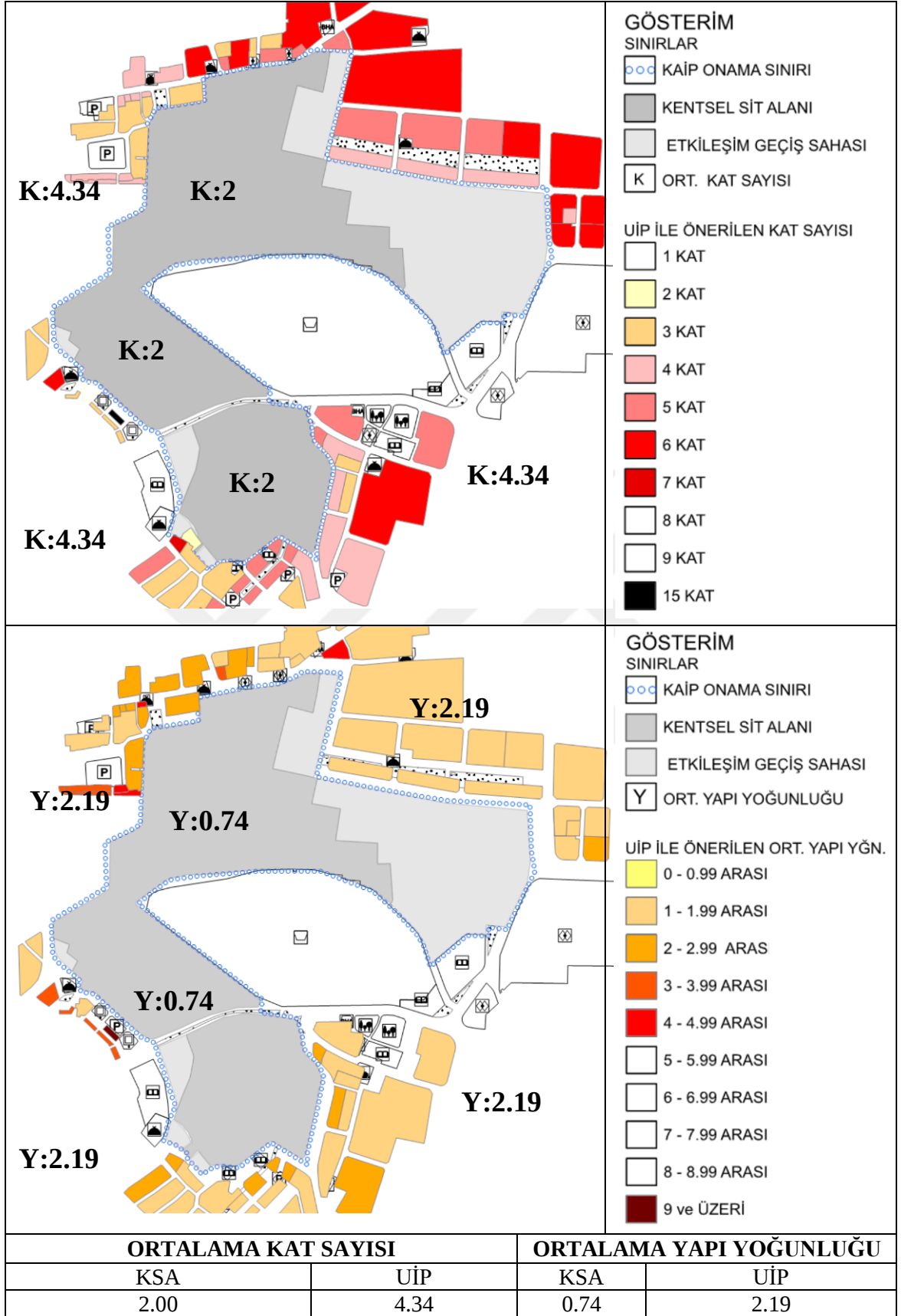
Nüfusu 1.000.000'un üzerindeki kentlerde yer alan Mevlâna (Konya), Kale ve Çevresi (Gaziantep), Rumi Mehmet Paşa Külliyesi (İstanbul) ve Buca (İzmir) kentsel sit alanları örneklem olarak belirlenmiştir.

Mevlâna (Konya) kentsel sit alanı çevresinde, 15 katlı yapılaşma önerilen bir yapı adası bulunmaktadır. Bununla birlikte kat sayısının 3 ila 6 arasında değiştiği, tarihi alanın iki buçuk katı kadar ortalama kat sayısı önerildiği görülmektedir. Uygulama imar planı ile belirlenen ortalama yapı yoğunluğu ise tarihi alanın üç katı kadardır. Kentsel sit alanının doğu ve batı sınırlarında yer alan yapı adalarının kat sayıları ve ada büyüklükleri incelendiğinde, doğu sınırında yapılaşmayı yüksek katlı olmaya yönlendiren plan kararları dikkat çekmektedir. Bu durum özellikle doğu sınırında tarihi dokuya karşı olması beklenen hassasiyetin yetersiz kaldığını göstermektedir (Çizelge 5.6, Şekil 5.17).

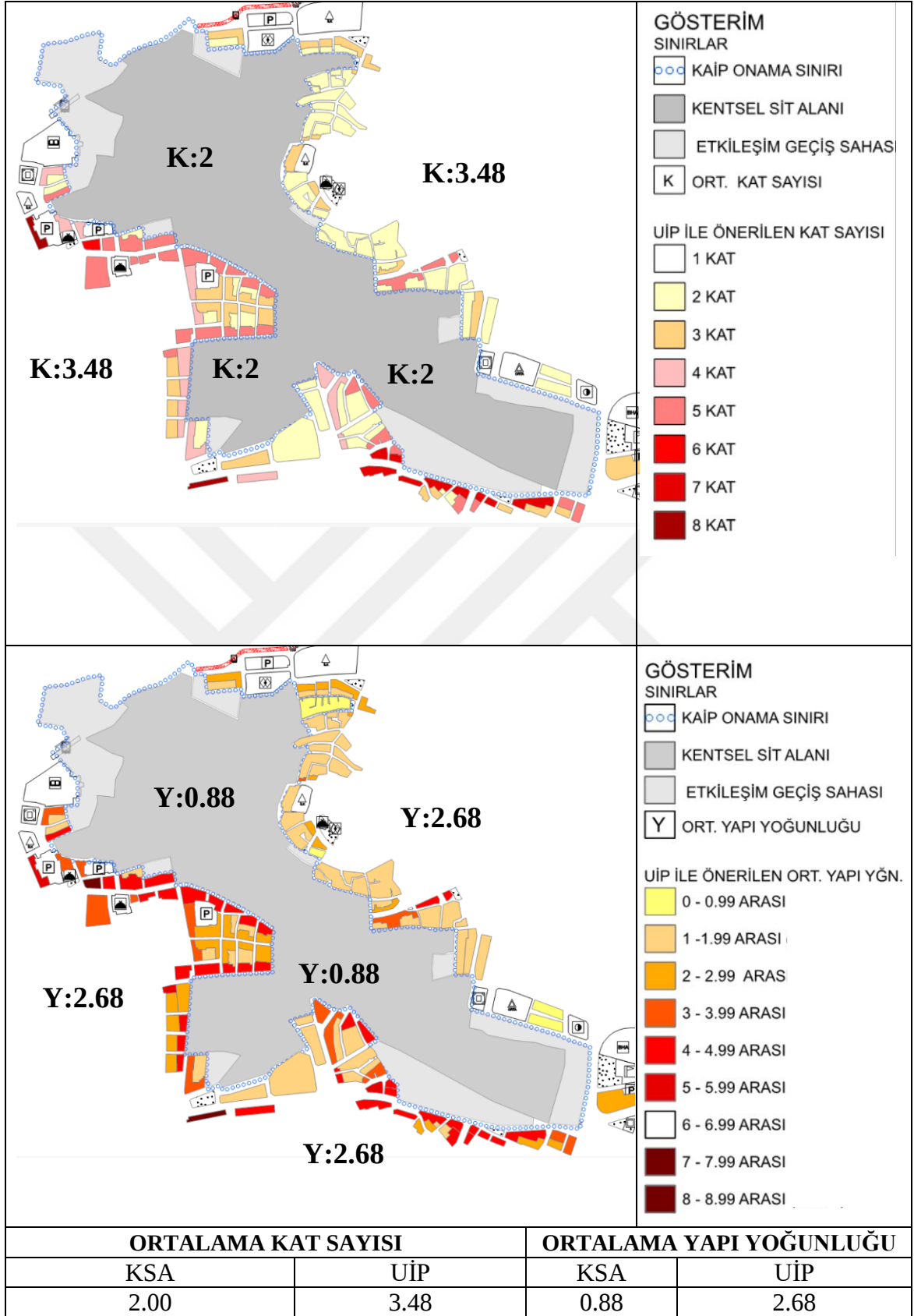
Kale ve Çevresi (Gaziantep), Rumi Mehmet Paşa Külliyesi (İstanbul) ve Buca (İzmir) uygulama imar planı kararlarının tarihi alanlarla olan ilişkisi önerilen kat sayısı açısından birbiri ile benzer niteliktedir. Uygulama imar planı ile yoğunlukla 4 ve 5 katlı yapılaşma kararları önerilmiştir. Bu alanlar için belirlenen ortalama yapı yoğunluğu değerleri incelendiğinde Mevlâna (Konya), Kale ve Çevresi (Gaziantep)'nde tarihi alanların üç katı, Buca (İzmir)'da ise dört katı yoğunluk değerleri ile karşılaşılmaktadır. Buna karşın, korunan alanlara yönelik hassasiyeti gösteren bir durum olarak Rumi Mehmet Paşa Külliyesi (İstanbul)'nde ortalama yapı yoğunluğu tarihi alan ile neredeyse aynıdır (Çizelge 5.6, Şekil 5.18, Şekil 5.19, Şekil 5.20).

Çizelge 5.6. Nüfusu 1.000.000'un Üzerindeki Yerleşmelerde Bulunan KSA İçerisindeki SMÖ Yapılara İlişkin Veriler ve UİP Kararlarının Karşılaştırılması

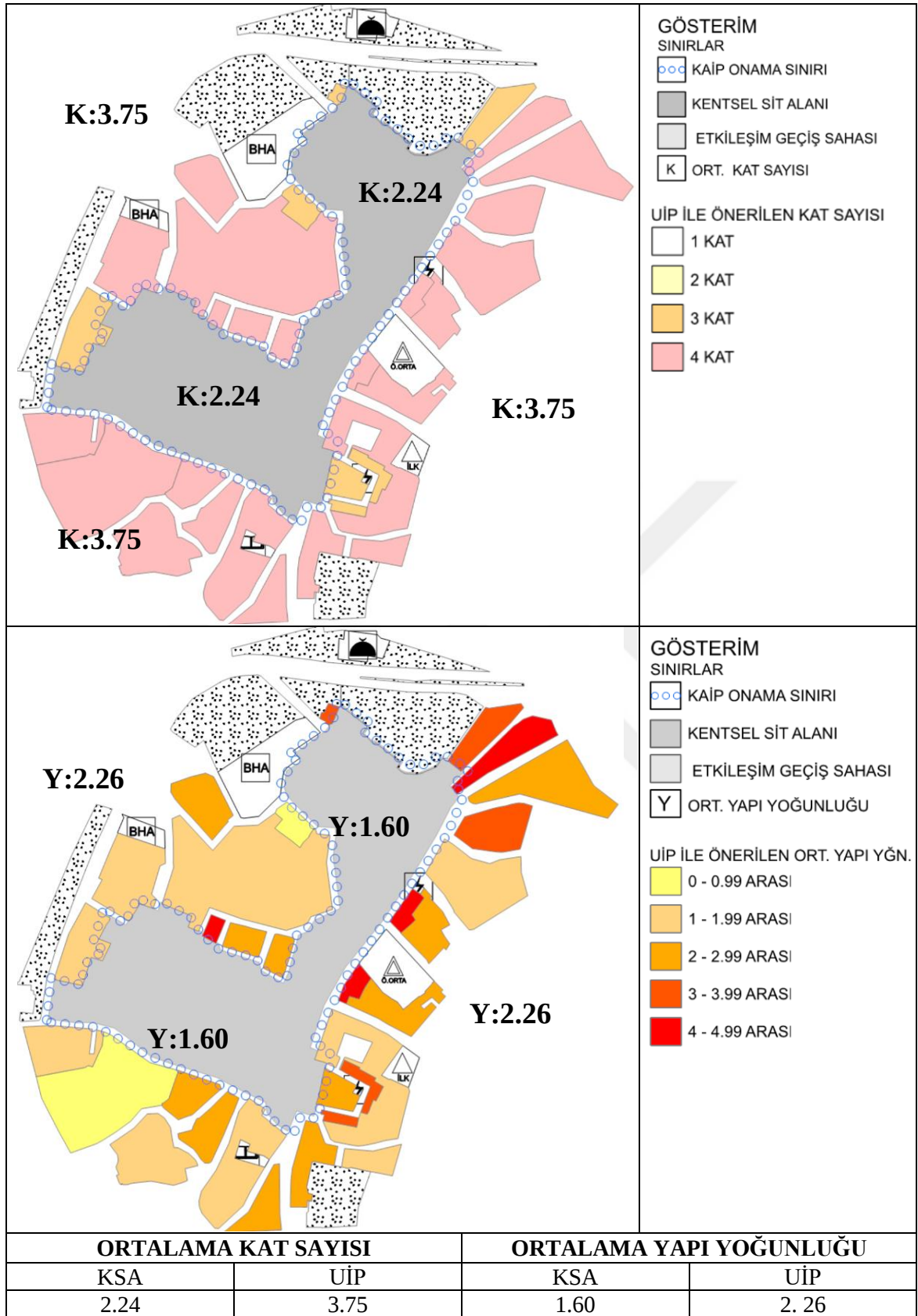

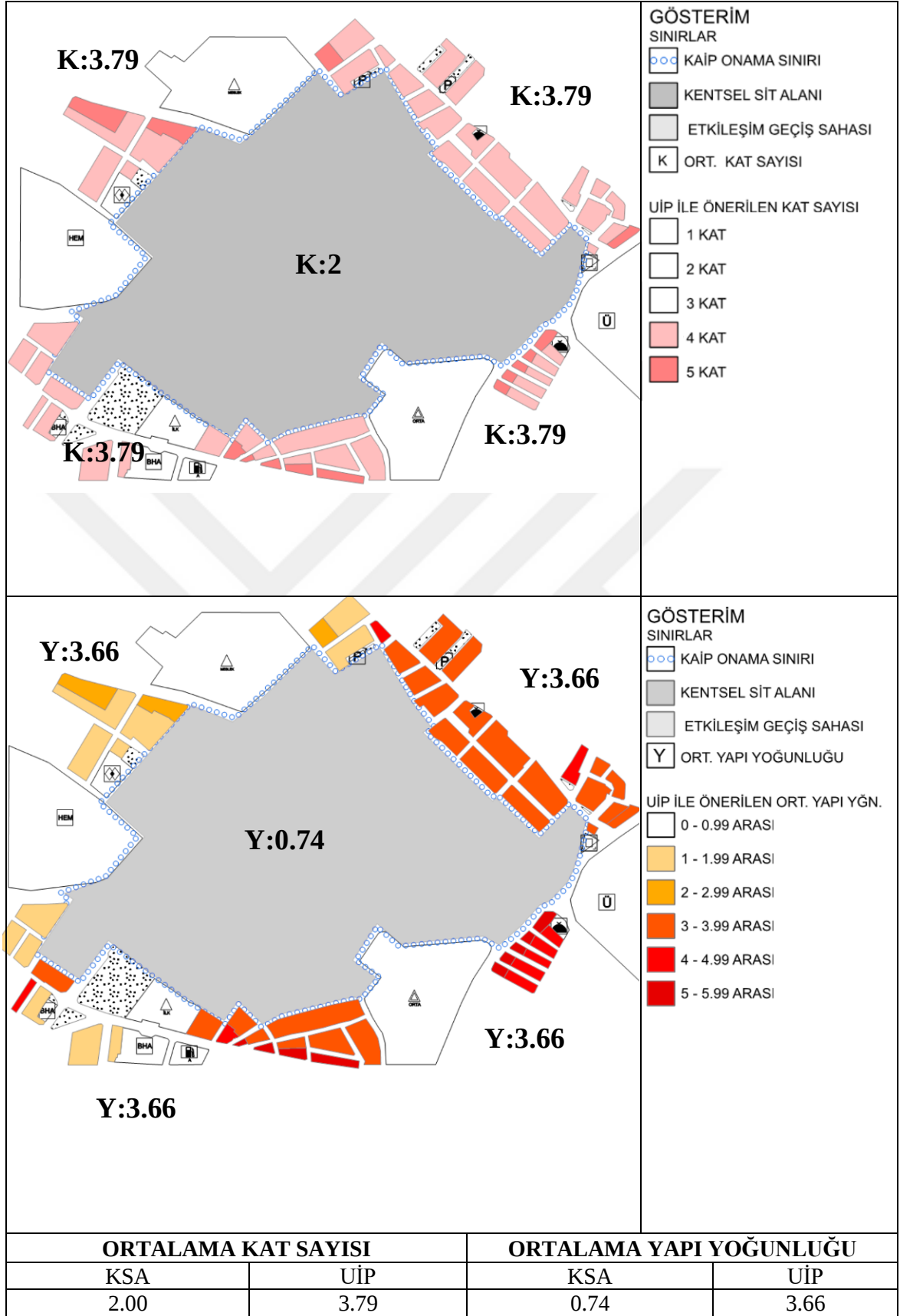
Şekil 5.17. Mevlâna (Konya) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.18. Kale ve Çevresi (Gaziantep) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Şekil 5.19. Rumi Mehmet Paşa (İstanbul) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

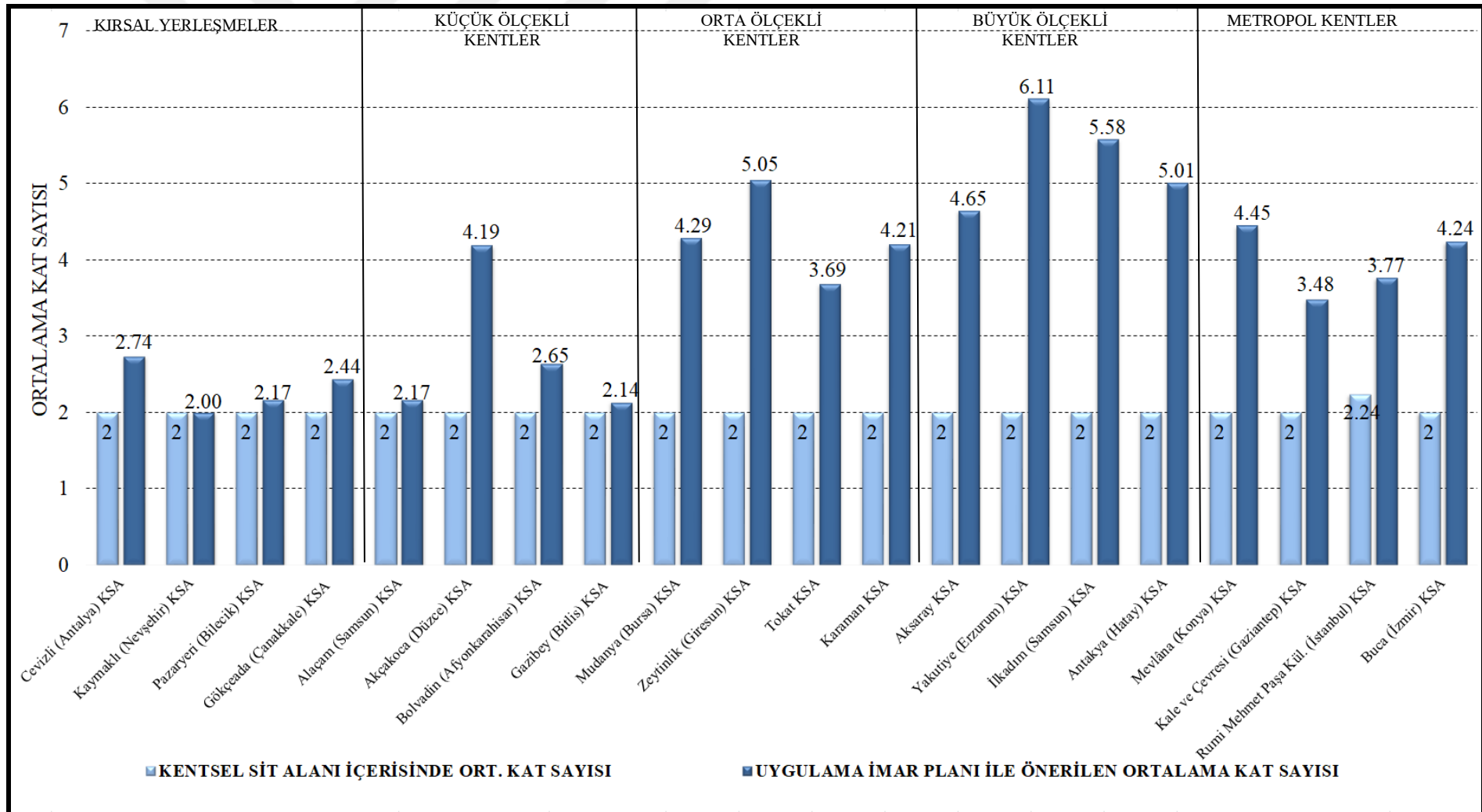
Şekil 5.20. Buca (İzmir) Kentsel Sit Alanı ve Çevresi Kat Sayısı ve Yapı Yoğunluk Değerleri

Elde edilen bulgular ışığında, nüfusu 1.000.000'un üzerinde olan kentlerde hazırlanan uygulama imar planlarında, ortalama kat sayısı bakımından tarihi alanlara karşı hassasiyet taşınmadığı anlaşılmıştır. Örnek alanların tamamında uygulama imar planı ile önerilen kat sayısı, tarihi alanların yaklaşık iki katı kadardır. Ortalama yapı yoğunluğu bakımından ise Rumi Mehmet Paşa (İstanbul) dışındaki örneklerde plan kararları tarihi alanların üç veya dört katı kadar fazla yapı yoğunluğu önermektedir.

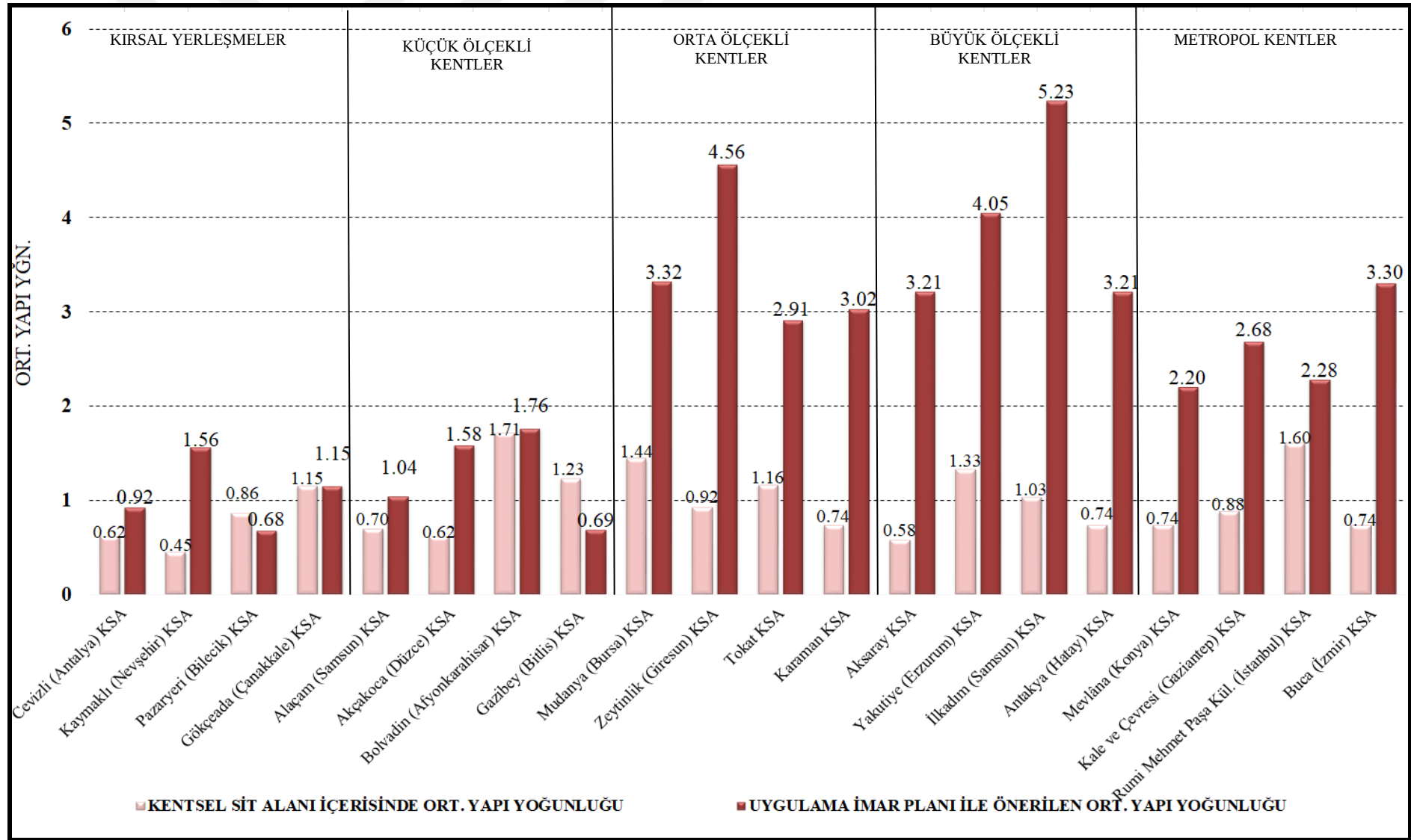
Haritalarda ve tablolarda yapılan değerlendirmelerin özeti niteliğindeki bilgiler ise Şekil 5.21 ve Şekil 5.22'de sunulmuştur. Şekil 5.21'e göre, kat sayıları bakımından kırsal yerleşimler ve küçük ölçekli kentlerdeki uygulama imar planları genellikle tarihi alanlara karşı duyarlılık gösterirken, Akçakoca (Düzce) bu genel eğilimin dışında kalmaktadır. Orta ölçekli kentlerde, tarihi alanların iki katı kadar kat sayısı önerilmekte; büyük ölçekli kentlerde ise bu oran üç katına kadar çıkmaktadır. Metropollerde ise orta ve büyük ölçekli kentlere kıyasla tarihi alanlara karşı daha fazla hassasiyet gösteren planlama yaklaşımları benimsenmiştir. Elde edilen bulgular kentsel sit alanının içerisinde bulunduğu yerleşimin nüfusu arttıkça uygulama imar planlarında tarihi alanların korunmasına yönelik hassasiyetin azaldığını ortaya koymaktadır.

Ortalama yapı yoğunluğu açısından kırsal nitelikli yerleşimler ve küçük ölçekli kentlerdeki imar planlarında tarihi dokulara yönelik hassasiyet gösterildiği, ne var ki, orta ölçekli kentlerde tarihi alanların üç veya dört katına kadar çıkan yapı yoğunluğu kararlarının olduğu görülmektedir. Büyük ölçekli kentlerde bu artış beş katına kadar çıkarken, metropol kentlerde, sadece orta ve büyük ölçekli kentlere kıyasla, tarihi alanlara karşı daha hassas bir planlama yaklaşımı izlenmektedir. Elde edilen bulgular nüfus arttıkça uygulama imar planlarında tarihi alanlara karşı hassasiyetin azaldığını ortaya koymaktadır (Şekil 5.22).

Yapılan tüm değerlendirmeler ışığında, Türkiye'deki planlama sisteminin, nüfusu 100.000'e kadar olan yerleşmelerde tarihi alanlar için kabul edilebilir sonuçlar ortaya çıkardığı, ancak istisnai durumların da göz ardı edilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla beraber, nüfusu 100.000'in üzerindeki kentlerde, artan nüfus baskısıyla birlikte, tarihi ve kültürel mirasın korunması için gerekli olan etkin koruma stratejilerinin eksikliği ortaya çıkmaktadır.

Şekil 5.21. KSA ve Çevresinin Ortalama Kat Sayısı Bakımından Karşılaştırılması

Şekil 5.22. KSA ve Çevresinin Ortalama Yapı Yoğunluğu Bakımından Karşılaştırılması

Tez çalışması kapsamında Türkiye’de koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması sürecinde, kentsel sit alanlarının özgün karakterini, mimari unsurlarını ve morfolojik özelliklerini ortaya koyan ve bunları korumaya yönelik detaylı çalışmalar yapılmasına karşın, kentsel sit alanlarının çevresinde üretilen plan kararlarında kat sayısı ve yapı yoğunluğu bakımından koruma hassasiyeti taşınmadığı ortaya konmuştur. Özellikle, kentsel sit alanlarının bulunduğu yerleşmelerin nüfusu arttıkça, bu sorun daha belirgin hale gelmektedir. Bu noktada kentsel sit alanlarının çevresinin planlanması sırasında, yapı yoğunluğu ve kat sayısının azaltılması ve kademeli geçişin sağlanması amacıyla Türkiye’de kullanılan planlama araçlarının varlığı ve etkinliğinin tartışmaya açılması gerekmektedir.

2863 sayılı Kanun’da tanımlanan “Etkileşim Geçiş Sahası” kavramı, korunması gerekli kültür varlıkları ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren ve daha önceden sit sınırları içindeyken dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları gibi alanları kapsar. Yüksek Kurul’un 420 sayılı ilke kararında, kentsel sit alanlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının, koruma olgularının planlama disiplini altında bütünleştirilmesi ile gerçekleşebileceği; etkin bir korumanın ise tarihi alanların yanı sıra bu alanları doğrudan etkileyen geçiş bölgelerinin de sit alanı ile birlikte ele alınması ile mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Ancak ifade edilen öneminin aksine ilke kararına göre, etkileşim geçiş sahaları koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması aşamasında, ihtiyaç görülür ise belirlenmektedir. Bu alanların belirlenme yöntemleri ile planlama ilkelerine açıklık getiren herhangi bir yasal düzenleme de bulunmamaktadır. Uygulama imar planlarının hazırlanmasına ilişkin esasları belirleyen Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde ise koruma amaçlı imar planlarının, sadece daha geniş alanları kapsayan bir planın parçası olması halinde, planın tümünde diğer alanlarla olan sürekliliği, bütünlüğü, uyumu ve erişilebilirliği gözetilerek, bütünlük bir yaklaşımla hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye’de etkileşim geçiş sahalarının varlığına ve etkin bir araç olarak kullanılıp kullanılmadığına yönelik Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ilgili koruma bölge kurulu müdürlükleri arşivlerinde araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada 299 adet kentsel sit alanının 68’inde etkileşim geçiş sahasının olup olmadığına dair veriye ulaşılamamıştır. Ayrıca, koruma amaçlı imar planı henüz hazırlanmamış olan 39 kentsel

sit alanı, etkileşim geçiş sahası belirlenmesi mümkün olmaması sebebiyle değerlendirme dışında bırakılmıştır.

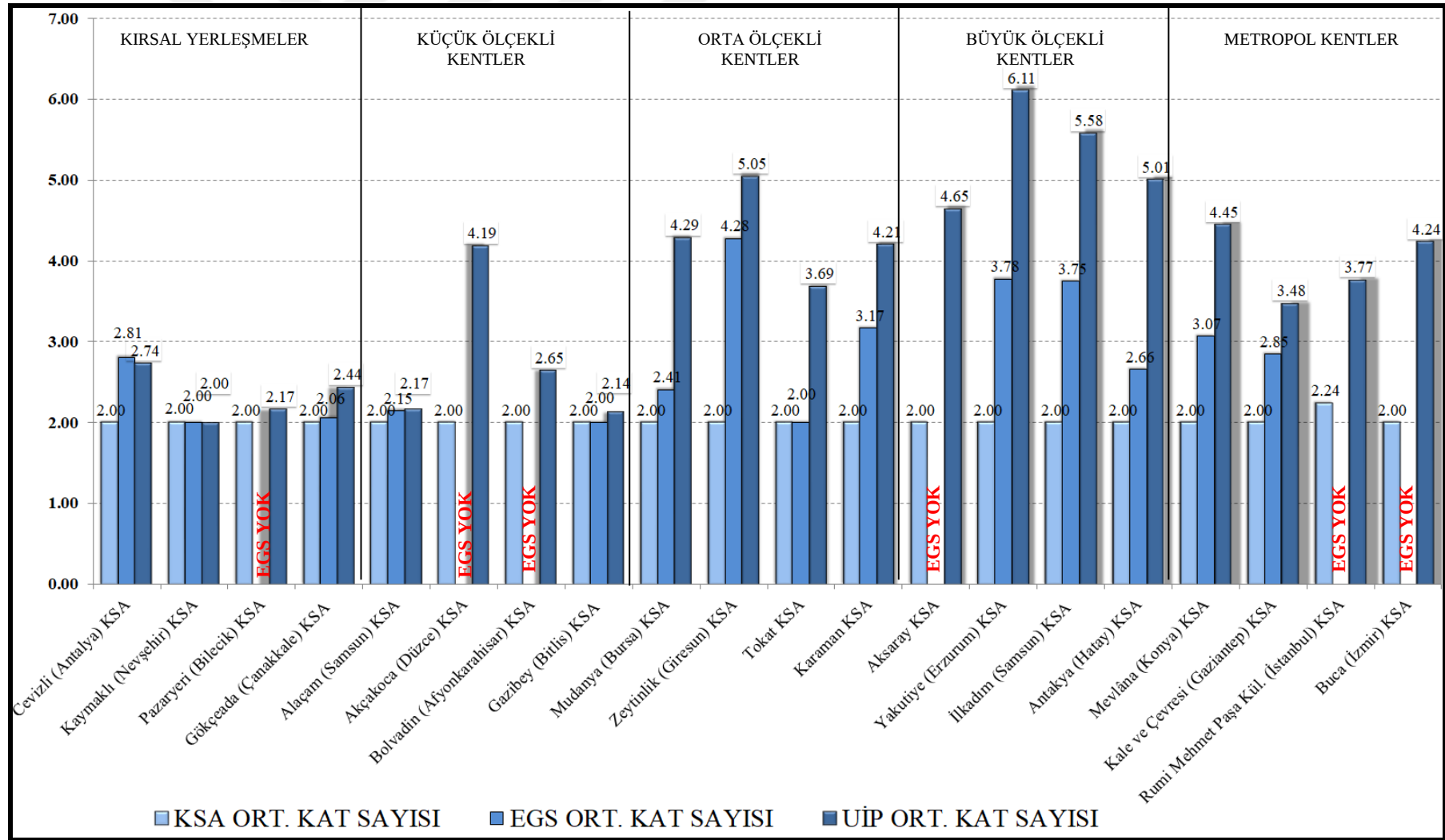
Elde edilen bulgular çerçevesinde koruma amaçlı imar planı hazırlanan 192 kentsel sit alanının 82 tanesi için etkileşim geçiş sahasının belirlenmediği, ayrıca kentsel sit alanlarının içerisinde bulunduğu yerleşmenin nüfusu arttıkça etkileşim geçiş sahası belirleme oranının azaldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.22). Özellikle daha önce yapılan analizler çerçevesinde, uygulama imar planlarında tarihi alanlara karşı hassasiyet taşımadığı tespit edilen büyük ölçekli kentler için, etkileşim geçiş sahası belirleme oranının çok düşük olması üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur.

Çizelge 5.7.Koruma Amaçlı İmar Planı Bulunan Kentsel Sit Alanlarının Etkileşim Geçiş Sahası Verileri

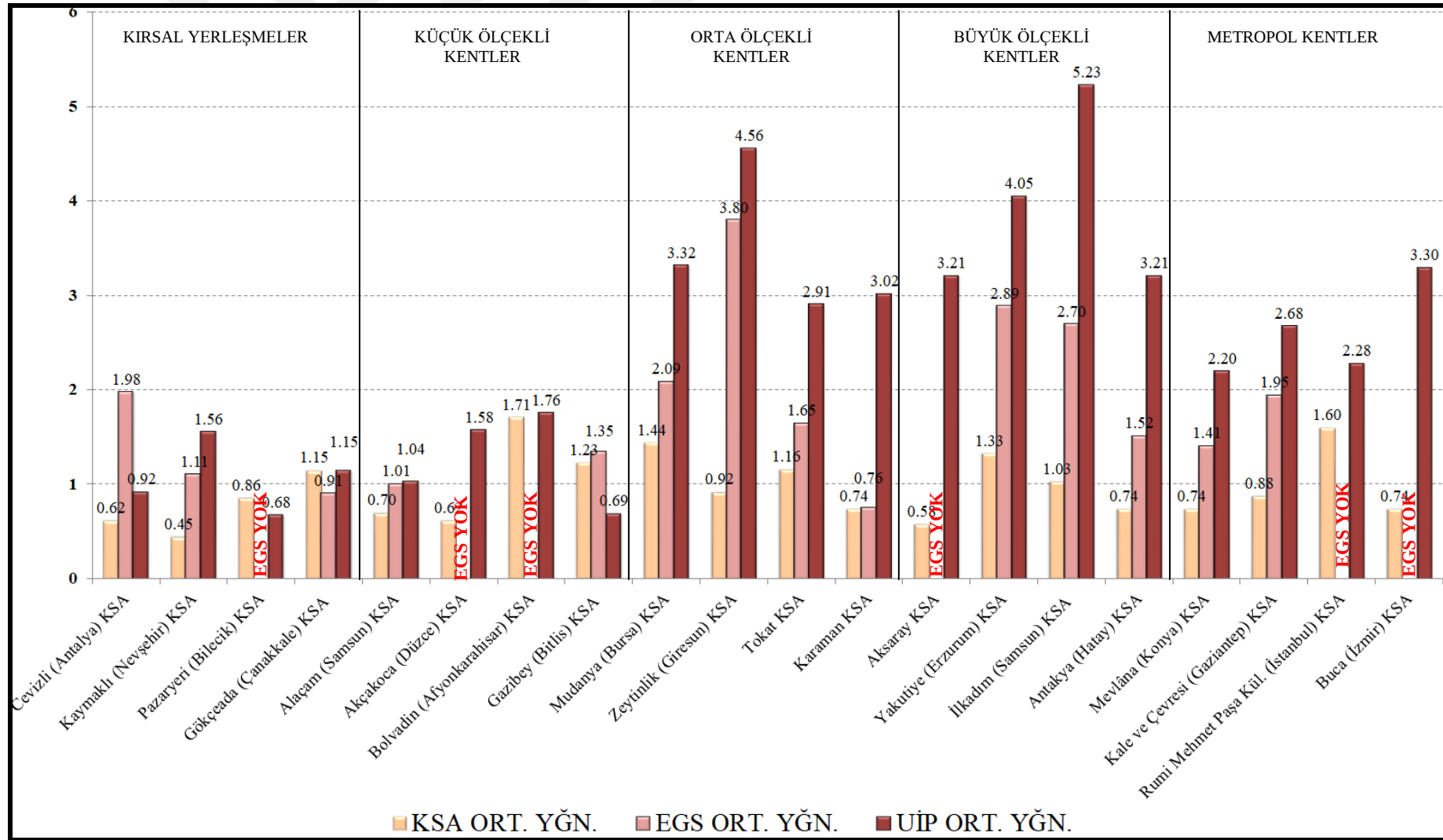
	EGS Var	EGS Yok	EGS Belirleme Oranı (%)
Kırsal Yerleşmeler	38	11	77
Küçük Ölçekli Kentler	26	29	47
Orta Ölçekli Kentler	20	7	74
Büyük Ölçekli Kentler	5	13	27
Metropol vd. Kentler	21	22	48
Toplam	110	82	57

Örnek alanlar kapsamında, kentsel sit alanı, etkileşim geçiş sahası ve yakın çevresindeki diğer alanlar; ortalama kat sayısı ve yapı yoğunluğu açısından karşılaştırılmış, bu değerlendirme, Şekil 5.23 ve Şekil 5.24'te görselleştirilmiştir. Grafikler, farklı alanlara ilişkin planlama süreçlerinde kat sayısı ve yapı yoğunlukları açısından ortaya çıkan durumu göstermektedir.

İncelemeler sonucunda, etkileşim geçiş sahalarının yapı yoğunluğu ve kat sayısı kararları açısından genellikle kırsal yerleşmeler ve küçük ölçekli kentlerdeki sit alanları ve çevreleriyle benzerlik gösterdiği; fakat yüksek nüfuslu kentlerde, yasada tanımlanan işlevini yerine getiremediği belirlenmiştir. Özellikle nüfusu 100.000'in üzerinde olan yerleşmelerde, etkileşim geçiş sahalarının belirlenmesi ve bu alanlarda planlama çalışmaları için alternatif bir yöntem geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Etkileşim geçiş sahalarının belirlenmesinde yaşanan gecikmeler ve sınırların bilimsel verilere dayalı olarak belirlenmemesi bu sahaların etkin bir araç olarak kullanılamamasının temel sebepleridir.

Şekil 5.23. KSA, EGS ve ÜİP Kararlarının Ortalama Kat Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Şekil 5.24. KSA, EGS ve UİP Kararlarının Ortalama Yapı Yoğunluğu Değerleri Açısından Karşılaştırılması

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de farklı nüfus aralıklarına göre seçilen 20 örneklemden hareketle, kentsel sit alanları çevresinde üretilen plan kararları üzerine kurgulanan bu çalışmada, kentsel koruma eyleminin planlama araçları ile ele alınma biçimine yönelik bir yöntem önerilmektedir. Önerilecek yöntemin temel dayanağı, ikinci bölümde yer alan koruma eyleminin genel kabulleri ile üçüncü bölümde incelenen örnek planlar özelinde ortaya konulan tespitlerdir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar olan koruma ve planlama tecrübeleri ile farklı ülkelerin koruma yaklaşımlarına dair literatürdeki tartışmalar da bu yöntemin temelini oluşturmaktadır. Bu bilgiler, kentsel sit alanları çevresinde üretilen plan kararlarının daha etkin bir şekilde ele alınmasını sağlayacak bir yöntemi geliştirmek için kullanılmıştır.

Yönetim ve Kurumsal İş Birliği Sürecine İlişkin Öneriler

Türkiye’de korunan alanlarla yakın çevresinin bütüncül bir anlayışla ele alınması adına üzerinde durulması gereken önemli bir husus yerel yönetimler (KUDEB), üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yöre insanının planlama sürecinde üstlendiği görev ve sorumluluklardır.

Ülkemizde yerel yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve birimlerince uygun bulunan planların uygulanmasını sağlamak, denetimini yapmak ve tarihi alanlara maddi kaynak sağlamak konularında görevlendirilmiştir (Madran ve Özgönül, 2005). Bu görev dağılımı korumayı, merkezi yönetim tarafından belirlenen ilkeler çerçevesinde yerel yönetimlerce uygulanan bir eylem niteliğine dönüştürmüştür. Kamu bilinci oluşturma, korumaya yönelik uygulamalar gerçekleştirme gibi farklı misyonları olmasına karşın üniversitelerin, meslek odalarının ve diğer paydaşların plan hazırlama, uygulama, denetleme süreçlerinde etkinliğini artırmak için herhangi yasal düzenleme bulunmamaktadır. Daha önce koruma mevzuatında yer alan, meslek odalarının herhangi bir izne bağlı olmaksızın koruma kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabilmesi, ayrıca koruma amaçlı imar planlarında zorunlu olan halk katılım toplantılarına ilişkin yasal düzenlemeler ise zamanla etkinliğini yitirmiş ve mevzuattan çıkarılmıştır.

Türkiye’deki merkezi yönetim tarafından belirlenen koruma politikaları ve tescil sürecinin aksine, Almanya, İngiltere, Fransa ve İspanya gibi ülkelerde, anıtsal yapılar merkezi yönetim tarafından, sivil mimarlık örnekleri ve kentsel sit alanları ise yerel

yönetimler tarafından bölgesel aktörlerle iş birliği içerisinde tescil edilmektedir. Bu sistem, yerel aktörlerin süreçte daha aktif bir rol almasını sağlamakta ve yerel yönetimlerin bölgeye özgü koruma politikaları üretmesi, bölgesel özelliklerin korunmasını ve özgünleşmesini teşvik etmekte, bu da önemli kazanımlar sağlayabilmektedir.

Kurumsal iş birliği açısından önemli bir diğer husus ise üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve derneklerin kentsel sit alanlarının planlanması sürecindeki etkinliğidir. İncelenen örnek ülkelerde, kültürel değerlerin korunmasında katılım, planlamanın en önemli unsuru olarak görülmektedir. Kurumlar tarafından yapılan etkinlikler, finansal destekler ve bilinçlendirme çalışmaları, katılımı; planların yalnız hazırlanma sürecinde değil, denetlenmesi ve uygulanması gibi her aşamasında önemli bir araç haline getirmektedir. Türkiye’de ise kamu bilinci oluşturma, korumaya yönelik uygulamalar gerçekleştirme gibi farklı misyonları olan ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, ICOM Türkiye Milli Komitesi, TMMOB bünyesinde bulunan Mimarlar Odası ile Şehir Plancıları Odası, Tarihi Evleri Koruma Derneği, ÇEKÜL Vakfı vb. birçok kurum bulunmasına karşın, bu kurumların planlama süreçlerinde etkin olmaları henüz sağlanamamıştır. İmar planlarının uygulama, denetleme süreçlerinde etkin bir işleyiş sağlamak için İngiltere ve İspanya gibi ülkelerde, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve meslek odalarının görüşlerinin alınmasının yasal bir gereklilik olduğu saptanmıştır. Bu durum, Türkiye’de de kentsel sit alanları ve etkileşim geçiş sahasının belirlenmesi ve planlanması süreçlerinde ifade edilen kurumların aktif rol almasını sağlayacak yasal düzenlemeler için örnek kabul edilebilir. Böyle bir yasal zemin, yerel özelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasında daha etkin bir iş birliği ve katılım sağlayacaktır.

Nüfus Kabullerine İlişkin Öneriler

Türkiye’de koruma literatüründe tarihi alanlar için “kırsal sit”, “ticari sit”, “kentsel sit” gibi çeşitli tanımlamalar bulunmasına rağmen, mevzuatta yalnızca “kentsel sit alanı” tanımı yer almaktadır. Yüksek Kurul’un 681 sayılı ilke kararına göre, kentsel sit alanları; mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat değeri taşıyan, bir arada bulunmaları sebebiyle bireysel değerlerinden daha fazla öneme sahip kültürel ve doğal çevre unsurlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) oluşturduğu alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, tarihi alanın nüfusu, konumu,

çevresiyle ilişkisi, kent içindeki yeri, gelecekteki rolü ve kentsel, ticari veya kırsal niteliğinden ziyade, içindeki sivil mimarlık örneklerinin niteliklerini ve aralarındaki ilişkileri vurgulamaktadır. Yasal düzenlemeler de bu ortak tanımı temel alarak koruma ilkelerini belirlemektedir. Ancak, etkili koruma stratejilerinin geliştirilmesi için, korunacak unsurların ve bunlara yönelik koruma tedbirlerinin doğru bir süreçle belirlenmesi gerekmektedir.

Ülkemizde kırsal yerleşmeler ve küçük ölçekli kentlerden ziyade, yüksek nüfusa sahip yerleşmelerin içerisinde bulunan tarihi alanların, çevresinde gelişen farklı dinamik ve baskılar nedeniyle çevresi ile bütünlüğünün sağlanamadığı görülmüştür. Bu bakımdan öncelikle ülke genelinde tarihi alanların çevresi ile olan ilişkisini temel alan bir yaklaşımın belirlenmesi ve mekânsal stratejilerinin bu yaklaşıma göre çeşitlenmesi önem arz etmektedir.

Kentsel sit alanlarının niteliklerine göre sınıflandırılması bakımından Fransa’da uygulanan yöntem Türkiye’deki planlama sisteminin iyileştirilmesi adına değerli ipuçları içermektedir. Fransa’da Malraux Yasası daha çok büyük çaptaki koruma alanlarına yönelik politika ve stratejileri kapsamakta iken, daha küçük ya da kırsal yerleşmeler için Kentsel Mimari Miras ve Doğal Değerler Koruma Bölgeleri Kanunu yürürlüktedir. Yani her iki alan için de koruma planı yapılmakta ancak planlama ilkeleri, koruma öncelikleri ve korumaya yönelik alınabilecek tedbirler farklılıklar göstermektedir.

Türkiye’de kentsel sit alanların kapladığı sahanın büyüklüğünden çok, içerisinde yer aldığı yerleşimin nüfusu, çevresi ile olan ilişkisi bakımından önemli bir etkidir. Bu açıdan özellikle yüksek nüfuslu kentlerdeki sit alanlarında, farklı dinamikler ve oluşan baskılar nedeniyle, çevresiyle bütünlüğünün sağlanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Kırsal yerleşmeler ve küçük ölçekli kentlerde ise genel anlamda korunan alanlara yönelik hassas planlama kararlarının üretildiği söylenebilir. Bu nedenle, mimari niteliklere yoğunlaşmış tanımlar yerine, korunan alanların çevresiyle olan ilişkisine odaklanan bir yaklaşımın belirlenmesi, korunan alanın içerisinde bulunduğu yerleşmenin nüfusunun temel faktör olarak göz önünde bulundurulması ve bu yaklaşıma uygun mekânsal stratejilerin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Elde edilen bulgu ve saptamalar doğrultusunda, mevcut koruma mevzuatında “kentsel sit” olarak geçen tanımın, “tarihi yerleşme” şeklinde daha geniş bir perspektifle

yeniden adlandırılması; “etkileşim geçiş sahası” teriminin ise İspanya’da kullanılan “tarihe saygı alanı” ifadesiyle değiştirilmesinin, bu alanların korunma nedenlerini ve planlama çalışmalarındaki temel amaçlarını daha iyi vurgulayabileceği düşünülmektedir. Bu değişiklikler, koruma alanlarına yönelik yaklaşımların ve stratejilerin geliştirilmesine de katkıda bulunabilir.

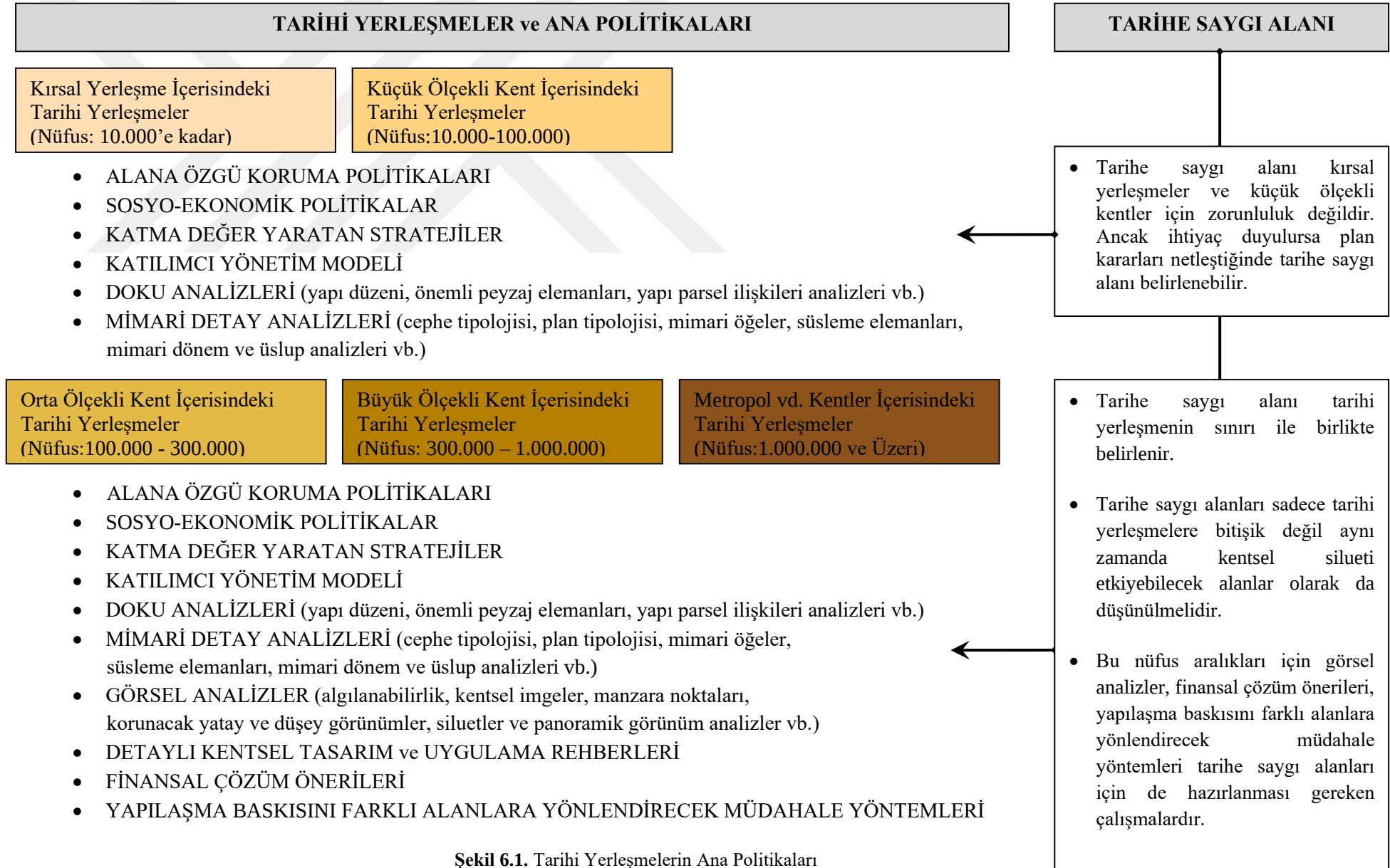
Nüfusa göre sınıflandırılma, tarihi yerleşmelere ve tarihe saygı alanlarına yönelik plan kararlarının ve kullanılacak planlama yaklaşımlarının yerleşmelerin önceliklerine uygun şekilde çeşitlenmesine olanak tanıyacaktır. Bu bağlamda, nüfusu 10.000’e kadar olan kırsal yerleşmeler ile 10.000 ile 100.000 arasındaki küçük ölçekli kentler bir kategori altında toplanabilir. 100.000 ile 300.000 arasındaki orta ölçekli kentler, 300.000 ile 1.000.000 arasındaki büyük ölçekli kentler ve 1.000.000 ve üzerindeki metropol kentler ise ikinci kategori olarak değerlendirilebilir. Bu sınıflandırma, Şekil 6.1’de belirtildiği üzere, belirlenen planlama yaklaşımlarının yerel ihtiyaçlara daha iyi hizmet etmesini sağlayacaktır.

Tez kapsamında önerilen yöntemde, birinci kategoriye dahil tarihi yerleşmeler için katılımcı yönetim modeline dayalı, bölgeye özgü koruma ve sosyo-ekonomik politikaların yanı sıra, değer yaratacak stratejilerin belirlendiği bir işleyiş söz konusudur. Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde belirtilen analizlerle birlikte tarihi yerleşmenin morfolojik özelliklerini ortaya çıkaran doku ve mimari detay analizleri de yapılmalıdır. Tarihe saygı alanının belirlenip belirlenmemesi, yerleşmenin özelliklerine ve imar planı ile belirlenen kat sayısı ve yapı yoğunluğunun artışına bağlı olarak değerlendirilmelidir. İmar planı ile belirlenen yapılaşma kararlarının, tarihi yerleşmeler üzerindeki etkileri değerlendirilerek, tarihe saygı alanının belirlenmesinin gerekip gerekmediği yeniden gözden geçirilmelidir.

İkinci kategoride yer alan yerleşmelerde, tarihi dokunun ve tarihe saygı alanlarının korunması için, diğer analiz ve politikalara ek olarak, siluet analizleri ve finansal çözüm önerileri önemlidir. Yapılaşma baskısını yönlendirecek müdahaleler ve yöntemler, bu alanların bütünlüğünü koruyacak ve gelişimini destekleyecek şekilde detaylandırılmalıdır. Bu tür müdahaleler, hem tarihi dokunun hem de tarihe saygı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak ve alanın özgün karakterini korumak için hayati öneme sahiptir. Özellikle, finansal stratejiler ve yapılaşma baskısını farklı bölgelere dağıtacak yöntemler, tarihi alanların korunmasını ve geliştirilmesini

destekleyecek şekilde planlama sürecine entegre edilmelidir. Bu durum bugüne kadar yanlış planlama politikaları nedeniyle tarihi kentlerin çevresinde oluşan yüksek kat ve yoğunluklu yapıların düzenlenmesi için de önem taşımaktadır.

Şekil 6.1. Tarihi Yerleşmelerin Ana Politikaları

Tarihi Yerleşme ve Tarihe Saygı Alanlarının Belirlenmesi

Türkiye’deki uygulamalar, kentsel sit alanları ve etkileşim geçiş sahalarının belirlenme yöntemleri açısından yasal düzenlemelerin ve genel işleyişin yetersiz olduğunu göstermektedir. Merkezi yönetim tarafından belirlenen kentsel sit alanları ve etkileşim geçiş sahalarında, yerel yönetimlerin korumacı ve kısıtlayıcı bir yaklaşımla plan hazırlaması ve ekonomik, siyasi zorluklara rağmen korumayı benimsemesi beklenmektedir. Böyle bir anlayışın yerine, kentsel sit alanları ve etkileşim geçiş sahalarının tespitinde yerel yönetimlerin karar verici olarak yetki sahibi olduğu, süreç içinde aktif rol aldığı, diğer paydaşlarla koruma konusundaki mutabakatların ve finansal çözüm önerilerinin önceden değerlendirildiği bir yapı korumanın yerelleşmesi ve başarıya ulaşmasında daha etkin bir durum ortaya çıkaracaktır.

Fransa’da tarihi alanların çevresi ile bütünlüğünün sağlanması amacıyla belirlenen dengeleyici koruma kuşağı, İspanya’da ise tarihe saygı alanları, Türkiye’de belirlenen etkileşim geçiş sahaları ile aynı amaçla kullanılan planlama araçlarıdır. Ancak bu alanlardaki koruma anlayışı ve sınır belirlenmesi konusunda temel farklılıklar bulunmaktadır.

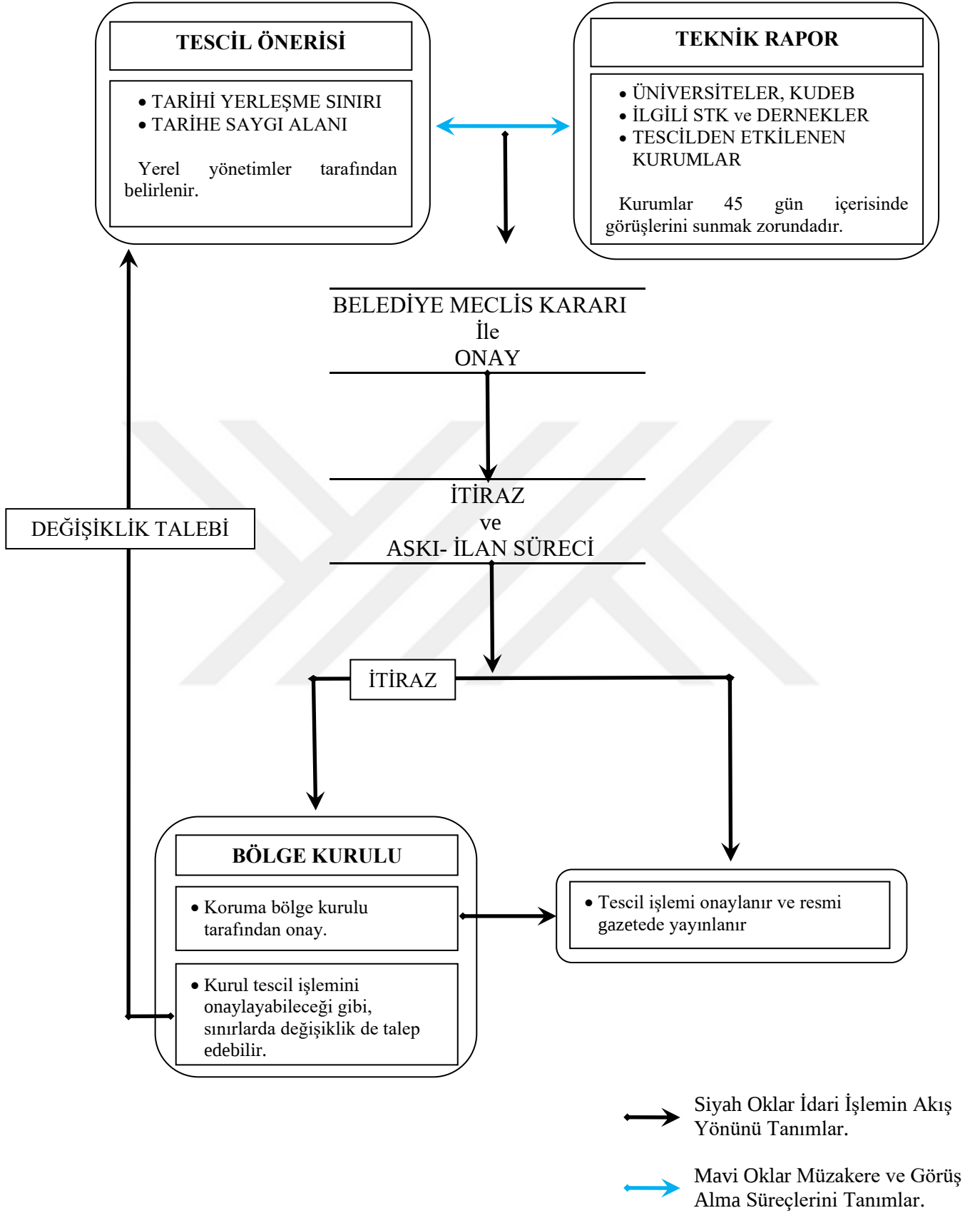
Ülkemizde, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması aşamasında merkezi yönetim birimi olan kültür varlıklarını koruma bölge kurulu, etkileşim geçiş sahalarını belirleyebilmekte ve sadece plan değişikliklerinde kurul görüşü alınmaktadır. Buna karşın, Fransa, İngiltere, Almanya ve İspanya’da, sürecin denetleyicisi olabilecek sivil toplum kuruluşları ve dernekler hem kentsel sit alanlarının tespiti hem de planlanması sürecinde daha aktif rol üstlenmektedirler. Türkiye’deki uygulamaların aksine, bu ülkelerde, yapıları çevreye getirilecek fiziki müdahalelerle birlikte, korumaya yönelik sosyal, kültürel ve ekonomik kararlar da üretilerek, alanların belirlenme sürecinde idarelerin isteksiz davranmasının önüne geçilmektedir. Bununla birlikte kentsel sit alanı ve etkileme geçiş sahalarının tespitinde hazırlanan bölge karakterini, morfolojik niteliklerini ortaya koyan detaylı raporlar, koruma sınırlarının kurum ve vatandaşlar tarafından daha kolay benimsenmesini sağlamakta; raporlar, koruma amaçlı imar planlarının oluşturulması ve revizyonunda önemli bir rol oynamaktadır.

Ülkemizdeki anlayışın aksine tarihe saygı alanları, sadece tarihi yerleşmelerin bitişiğinde yer alan, kat yüksekliği sınırlamalarının getirildiği alanlar olarak

değerlendirilmemelidir. Bu anlamda, tarihi yerleşmenin görünümünü olumsuz etkileyecek her türlü planlama sahası tarihe saygı alanı tanımı kapsamına girebilir.

Türkiye’de, etkileşim geçiş sahalarının belirlenmesinde yapılan bir diğer yanlış uygulama, bu alanların kentsel sit alanlarının tespiti veya çevresinin planlanması aşamasında değil, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması sürecinde belirlenmesidir. Koruma planlarının, uygulama imar planlarına göre çok daha uzun sürede hazırlandığı göz önünde bulundurulduğunda, mevcut işleyiş, uygulama imar planlarının tarihi alanları dikkate almaksızın hazırlanmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, uygulama imar planlarının hazırlanması aşamasında hem tarihi yerleşme sınırlarının hem de tarihe saygı alanlarının, bölgede yer alan konuyla ilgili aktörlerin katılımı sağlanarak belirlenmesi, Türkiye’de hâlihazırda yaşanan sorunların çözümüne katkı sağlayabilecek bir yaklaşımdır.

Şekil 6.2’de tanımlanan yöntemeye göre, kent bütünüünün planlama çalışmaları sırasında, KUDEB, üniversiteler, ilgili sivil toplum kuruluşları ve dernekler ile tescil işleminden etkilenen kurumların katkılarıyla planlama ekibi tarafından belirlenen tarihi yerleşme ve tarihe saygı alanları belediye meclisi kararının onayı ile askıya çıkarılır. Askı süreci, belirlenen sınırların daha önce görüş bildiren kurumlar ve yerel halk tarafından incelenmesi için hayati öneme sahiptir. Bu sınırlara yapılacak itirazlar, koruma bölge kurulu tarafından değerlendirilir. Kurul, itirazları reddetme hakkına sahip olmakla birlikte, gerekli görülen düzenlemelerin planlama ekibi tarafından yeniden yapılmasını da talep edebilir. Bu süreçte, sınırları belirleyen birim ile itirazların değerlendirildiği birimin farklı olması, itirazların objektif bir şekilde değerlendirilmesine; daha kapsamlı ve adil bir inceleme sürecinin işlemesine olanak tanıyacaktır.

Şekil 6.2. Tarihi Yerleşmeler ile Tarihe Saygı Alanlarının Belirlenme Süreci

Planlama Yönteminin Tanımlanması

Türkiye’de yüz yılı aşkın süredir kentsel sit alanlarının hem çevresiyle birlikte hem de çevresinden bağımsız olarak ele alındığı farklı planlama deneyimlerine karşın, söz konusu alanların çevresiyle olan bütünlüğünün sağlanamadığı görülmektedir. Kentsel sit alanlarının içinde bulunduğu yerleşimlerin nüfusu arttıkça, etkin bir planlama politikasının yürütülemediği açığa çıkmaktadır. Bu durumun temel sebeplerinden biri, koruma amaçlı imar planlarının diğer imar planlarından ayrı bir süreç olarak ele alınması ve koruma yaklaşımlarının yalnızca korunan alanlar için geliştirilmesidir. Yapı yoğunluğu, kat sayısı, kentsel ulaşım, sosyal donatı alanlarının dağılımı vb. plan kararları bakımından ilişkilendirilmemiş iki farklı alanın bütünlük arz etmesi beklenemeyeceği gibi, her iki alanın birbirlerine olası sosyal, ekonomik, fiziki ve kültürel açıdan olumsuz etkileri de kaçınılmazdır. Bu nedenle, tarihi alanların korunması için, koruma amaçlı imar planları kadar, çevresinde hazırlanan imar planlarının da koruma hassasiyeti taşıması ve bu iki alanın bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. İfade edilen yaklaşım, tarihi dokunun korunmasını ve mekânsal bütünlüğün sağlanmasını destekleyecek, daha kapsayıcı ve etkili bir planlama politikasının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasında, kentsel sit alanlarının özgün karakterini, mimari unsurlarını ve morfolojik değerlerini vurgulayan farklı disiplinlerin katkı sağladığı analizler ön plana çıkmaktadır. Bu analizler, alana özgü derinlemesine bir anlayış sağlamakta ve koruma stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ancak, uygulama imar planlarının hazırlanmasında sadece şehir plancıları tarafından yürütülen ve daha dar bir perspektife sahip analizler kapsamında, kentsel sit alanlarının karmaşıklığı ve tarihi dokunun bütünlüğü yeterince ele alınamamaktadır. Bir an için uygulama imar planları hazırlanırken kentsel sit alanlarına yönelik detaylı analizlerin yapılmış olduğu düşünülse bile, bu da iki alanın bütünleşmesi için yeterli olamayacaktır. Çünkü kentsel sit alanlarının mevcut durumundan ziyade koruma amaçlı imar planları ile önerilen yoğunluk kararları, ulaşım şeması, nüfus verileri vb. plan kararlarının da bilinmesi gerekmektedir. Dolayısıyla üzerinde durulan sorunun çözümü işlevsel ve mekânsal anlamda bütünlük içeren, eş zamanlı olarak ele alınmış/yapılmış, fiziki, sosyal ve ekonomik öngörülerini tutarlı ve birbirini destekleyen bir planlama süreci ve bu doğrultuda hazırlanmış tek bir plan ile mümkün olabilir. Başarılı planlama sürecinin ön

koşulu da Şekil 6.2’de belirtilen tarihi yerleşim ve tarihe saygı alanlarının bilimsel yöntemlerle belirlenmesidir.

Tarihi yerleşmelerin imar planları ile ele alınma biçimine yönelik bu çalışma ile önerilen yöntemde en önemli gereklilik; kent bütününe yönelik eş zamanlı hazırlanan ve onaylanan, öngörüler, koruma-gelişme ilkeleri tutarlı, sosyo-ekonomik ve kültürel kararların birbirini desteklediği bütüncül bir planıdır. Bu planların hazırlanma aşamasında merkezi yönetim tarafından belirlenen genel koruma ilkeleri, yerel yönetim (KUDEB) tarafından belirlenen alana özgü koruma ilkeleri, üniversiteler, ilgili sivil toplum kuruluşları ve dernekler, planlama alanında yetkili kamu kurumları ile yatırımcı kuruluşların görüş ve önerileri plan kararlarının temelini oluşturmaktadır. Kurumsal yapılanma kadar yerel halkın görüşlerinin, ihtiyaçlarının, öncelik ve kaygılarının planlama sürecine entegre edilmesi, sürdürülebilir koruma stratejileri oluşturmak için hayati önem taşır. Halkın katılımı, toplumsal bilincin oluşmasına katkı sağlar ve korunacak unsurun temeli olan yaşayan bireylerin daha iyi anlaşılmasını mümkün kılar. Bu sayede daha kapsayıcı ve toplumsal memnuniyeti artıran kararlar alınabilir. Halkın görüşleri, ihtiyaçları ve değerleri, koruma politikalarının etkili bir şekilde uygulanmasında kritik bir rol oynar. Bu yöntemle işletilen bir süreç, imar planlarının karar verme sürecinde daha bilimsel verilerle hazırlanmasını ve uygulama/denetim aşamalarının daha sağlıklı bir şekilde işletilmesini sağlayacaktır.

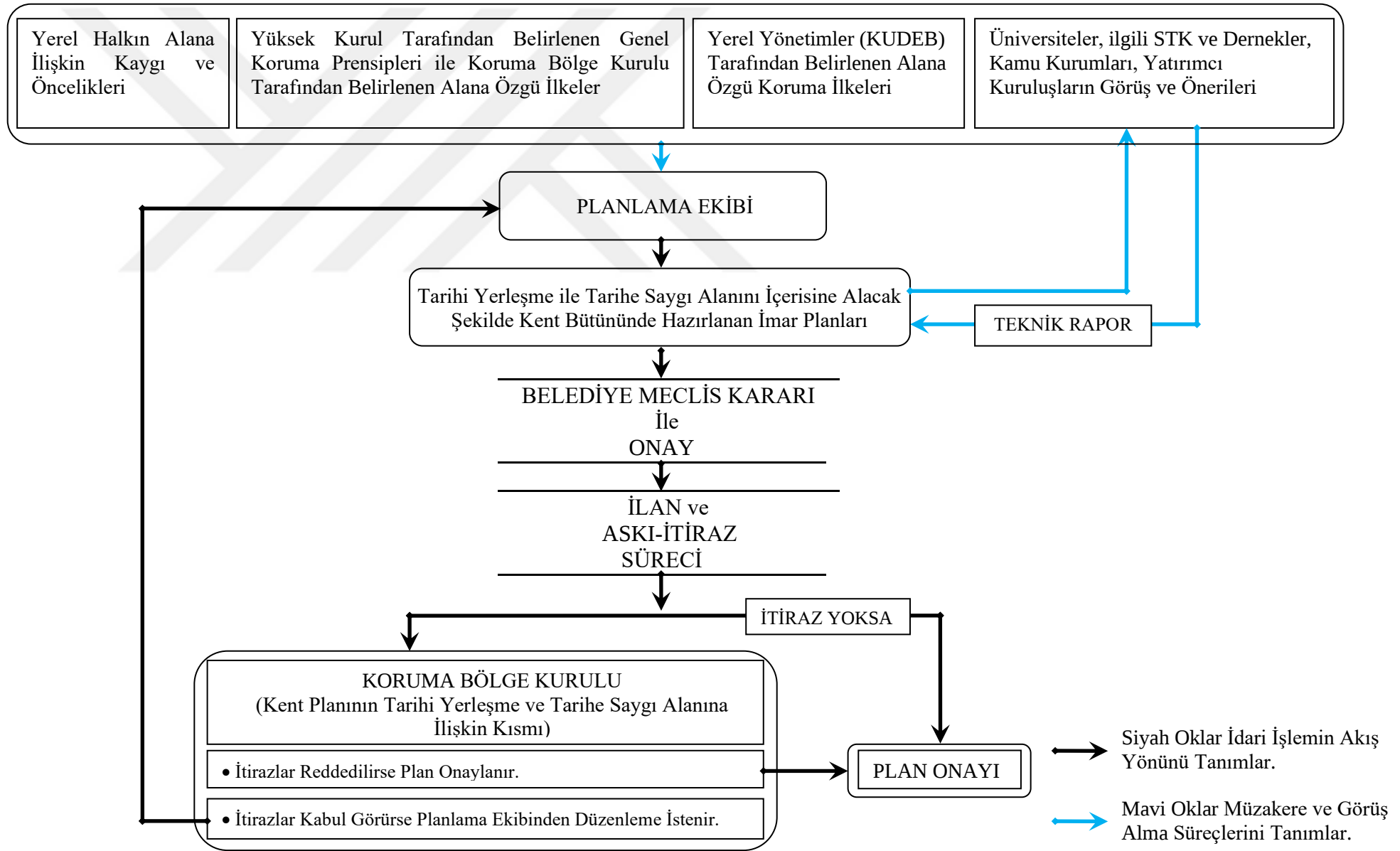
Şekil 6.3’te tanımlanan yöntem çerçevesinde, bilimsel veriler dikkate alınarak tarihi yerleşme ve tarihe saygı alanları içerisinde planlama ekibi, çevresinde ise şehir plancısı tarafından hazırlanan kent planları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, planlama alanında yetkili kamu kurumları ile yatırımcı kuruluşlara görüşleri alınmak üzere yeniden iletilir. Başka bir ifadeyle plana ilişkin görüşlerin alınması plan öncesinde değil, ortaya çıkan plan kararlarına yöneliktir. Zira mevcut işleyişte oluşmamış/ortaya çıkmamış plan kararlarına yönelik görüş istenmesi soyut, amaca yönelik olmayan bir durum yaratmaktadır.

Yapılan çalışma ve görüşmeler sonucu hazırlanan kent planları yerel yönetimler tarafından onaylanarak askıya çıkarılır ve kamuoyunun görüşüne sunulur. Eğer planlara itiraz edilmezse, yasal süreç tamamlandığında planlar yürürlüğe girer. Ancak, yapılan gerekçeli itirazlar varsa, itirazlar koruma bölge kurulları tarafından incelenir ve bu kurullar, itirazları reddedebilir ya da planlama ekibine düzeltme yapması yönünde

talepte bulunabilir. Sınırların belirlenmesinde olduğu gibi planı onaylayan birim ile itirazların değerlendirildiği birimin farklı olması, Şeffaf ve etkin bir denetim mekanizmasının oluşmasını sağlayacaktır.

Şekil 6.3'te belirtilen işleyiş, planlama sũrecinin çeşitli aşamalarını ve karar mekanizmalarını gũstermektedir. Onaylanmış kent planlarında değişiklik yapılması halinde de sũrecin aynı Şekilde işletilmesi esastır. Tarihi yerleşmeler ile tarihe saygı alanlarının dışında kalan yerlerde yapılacak plan değişikliklerinde ise uezellikle yapı yoğunluğu veya kat sayısının artırılması gibi durumlarda, yeni yapı dũzeninin tarihi yerleşimler uezindeki etkilerini değerlendirmek için ueziversiteler, STK'lar ve ilgili diğer kurumların teknik raporlarının istenmesi gerekmektedir.

Şekil 6.3. Kent Planlarını Hazırlama, Değerlendirme ve Onama Süreci

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., 1999, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon (Conservation of Historical Environment and Restoration), Yapı Dergisi, Mimarlık Tasarım Kültür Sanat, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 19-20, 116.
- Akçay, H., 2001, Tarihi Çevrelerin Planlaması ve Küreselleşme Kavramı ile Etkileşiminin Değerlendirilmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akçura, T., 1981, İmar Kurumu Konusunda Gözlemler, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Yayın No:36, 116-120.
- Akçura, T., Çapar M., 1973, İmar Planlarının Tarihi Kent Dokusu ve Tarihi Eserlerle İlgili Tutumlarının İncelenmesi, Mimarlık Dergisi, Sayı 8, Sf. 8-10.
- Akkaş Çağlar, Z., 2016, “Karşılaştırmalı Hukukta İmar Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, sayı 7, 321-350.
- Akın, N., 1988, Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar, Mimarlık Dergisi, 228 (1), 41.
- Akiper, S., 2001, “Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmenin Değerlendirilmesi”, [online], <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/629232>, [Erişim Tarihi: 25 Şubat 2021].
- Alkan, A., 1982, Tarihi Çevre Düzenleme İlkeleri, Konya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Konya Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi, Konya.
- Alsaç, O. 1978 “Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapılmasında Göz önünde Tutulması Gereken İlkeler”, ODTÜ Mim. Fak. Dergisi Cilt 4, Sayı 2, Güz 1978, 195.
- Anonim, 1976, Tarihi Çevre Korunması Alt Komisyonu Raporu, DPT, Ankara, 28.
- Anonim, 2016, “Kentsel Tasarım Rehberi” T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayını, İstanbul, 90-95.
- Anonymous, 2002, Gestaltungssatzung Handschuhsheim, <https://www.heidelberg.de/HD/Leben/Erhaltungssatzung.html> [Erişim Tarihi: 28 Nisan 2023].
- Anonymous, 2014, “Supplementary Guidance, Greyfriars Conservation Area Character Appraisal”, https://www.leicester.gov.uk/media/178043/greyfriars_conservation_area_character_appraisal.pdf [Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2023].
- Arabacıoğlu, P. 2007, Sur-Kent İlişkisinin Çevre Düzenleme Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

- Arkon, C., 1992, Günümüz Korumacılığı Sorunları, Ege Mimarlık Dergisi, 1992 (2), 51.
- Arısoy, A., 2014, Bütüncül Kentsel Korumada Bologna ve Verona Örnekleri [Online], Çevre ve Kültür Değerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, <http://www.cekulvakfi.org.tr/makale/butuncul-kentsel-korumada-bologna-ve-verona-ornekleri>, [Erişim Tarihi: 04.11.2021].
- Arslan, R., 1989, Bilinç, Kültür ve Koruma, Mimarlık Dergisi, 235 (3), 61-62.
- Ayrancı Onay, İ., Zeren Gülersoy N., 2013 “Alan Yönetimi Sürecinde Uygulamaaşması Üzerine Bir Değerlendirme”, “8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokyumu Kent Yönetimi Ve Planlama”, 237-250.
- Bally, G. H., 1997, The Architectural Heritage: Local Authoriteriesand the Policies of Integrated Conservation.
- Battal, S., 2010, Almanya’da Yerel Yönetimler Ve Türkiye Yerel Yönetim Yapisi İle Mukayeseli Değerlendirmesi, Mevzuat Dergisi, 147.
- Bernado, J., 2000. Architecture Described:Batllei Roig:Barcelona, Actar.
- Bozkurt D., Özcan Y., 2001, “Subsidiarite İlkesi (İkincillik İlkesi) ve Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1).
- Binan, C. Ş., 1998, Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslar Arasi Evrim Süreci, YTÜ Yayını (Ed.), İstanbul.
- Cansever T., 1975, “Belediyelerin Kasalarındaki İmar Planları Yakılmalıdır” Mimarlık Dergisi, Sayı 5, 26.
- Compendium Germany, 2016, Council of Europe/ERICarts, “Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 17th edition”
- Compendium UK, 2020, Council of Europe/ERICarts, “Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe [Erişim Tarihi: 10.04.2020].
- Compendium France, 2020, Council of Europe/ERICarts, “Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe [Erişim Tarihi: 10.06.2021].
- Dağıstan Özdemir, M., Z., 2005, “Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış” Planlama Dergisi 2005/1, 20-25.

- DCLG and DCMS, 2007, Department for Communities and Local Government, Department for Culture, Media and Sport (DCLG and DCMS) “Heritage Protection for the 21st Century” (https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a78fba340f0b6324769bb12/hrp_whitepaper_doc1.pdf) [Erişim Tarihi: 09.01.2023].
- DCLG, EH and DCMS, 2010, Department for Communities and Local Government, Department for Culture, Media and Sport and English Heritage, Planning Policy Statement 5 Planning for the Historic Environment: Historic Environment Planning Practice Guide, Norwich: TSO. (<http://www.english-heritage.org.uk/publications/pps-practiceguide/pps5practiceguide.pdf>) [Erişim Tarihi: 10.03.2021].
- Demsetz, H., 2000, “Mülkiyet Hakları Teorisine Doğru”, Ömer Demir (der.) (Çev. Ali Çağlayan), Devlet, Rekabet, Mülkiyet ve İktisat içinde, Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Dinçer, İ. ve Akın, O., 1994, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında Koruma Planı ve İdari yapısı, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokiyumu, İstanbul, 127-131.
- Emre, G., 2010, “Kültürel Mirasın Korunması”, Kültürel Miras Ve Turizm Önlisans Programı, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 243-258.
- Erdem N. 2016, Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler Perspektifinden Türkiye Ve Almanya, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 98-109.
- Erdem, R., 1997, Tarihsel Çevrenin Korunması İçin Ekonomik Destek Yöntemi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 78.
- Erder, C. 1966, “Mimari ve Tarihi Anıtların Onarım Sorunu” Mimarlık Dergisi, Sayı 8, 24.
- Eriş, M. Ü., 2002, Asar-ı Atika Nizamnamelerinden 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa Mevzuatın Karşılaştırmalı Bir İncelemesi, Uzmanlık Tezi, Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 30-36.
- Ertem, B., Altunel M.C., 2011, “İstanbul İmarındaki Tarihi Eser Kaybının Tarih Ve Turizm Açısından İncelenmesi: Karaköy-Kabataş Bölgesi”, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 4.
- Goddard, S., 2009, "Heritage Partnerships – Promoting Publicinvolvement and Understanding,; Derleyen: C.E., (2009). Heritage and Beyond, Council of Europe Publishing, Paris, 141-158.

- Gülder, E., 2010, “Kültürel Mirasın Korunması”, Kültürel Miras Ve Turizm Önlisans Programı, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 243-258.
- Gülersoy, N.,Z. ve Yücel C., 2006, Türkiye’de Kentsel Sit Alanlarının Planlanması İçin Bir Sistem Önerisi”, İTÜ-dergisi/a, cilt 5, sayı 1, 3-14.
- Hahn, M., 2010, Denkmalpflegerische Wertepäne Ganzheitlicher Denkmalschutz für Gesamtanlagen, Denkmalpflege in Baden-Württemberg, 4, 261-26.
- Hodder, I., 2010, “Cultural Heritage Rights: From Ownership and Descent to Justice and Well-being”, Anthropological Quarterly 83 (4), 861-82.
- ICOMOS, 2011, ICOMOS Valetta Prensipleri, Tarihi Şehirlerin, Kasabaların Ve Kentsel Alanların Korunması Ve Yönetimi,
- İlhan, N., 2004, Tarihi Çevre Ve Kültürel Varlıklarımız, Temsilciliği İstanbul, 39-42
- Kalman, H., 2014, Heritage Planning, Principles And Process, Routledge, New York.
- Karakan Cingöz, B., 2009, *Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel bir Yaklaşım; Afyonkarahisar Örneği*, Tarihi Çevre Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Haziran, 6-13.
- Kejanlı, T., Akın C.,T., Yılmaz A, 2007, Türkiye de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi üzerine Bir İnceleme, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Kış- 179-196.
- Kiper, P., 2004, “*Küreselleşme sürecinde Kentlerin Tarihi-Kültürel Değerlerinin Korunması, Bodrum Örneği*” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve siyaset Bilimi Anabilim Dalı , Doktora Tezi, Ankara.
- Kiper, P., 2005, Koruma Amaçlı İmar Planı Kavramına Eleştirel Bir Bakış, TMMOB Planlama Dergisi, 2005/1 Ankara, 27.
- Kuban, D., 1962, “Restorasyon Kriterleri ve Carta “Del Restauo”.” Vakıflar Dergisi, 5: 149-151.
- Kuban, D., 2000, Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yapı Dergisi, Mimarlık Tasarım Kültür Sanat, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 55.
- Kovancı Shehrin, P., 2001, “Sivil Toplumun Avrupa’da ve Türkiye’deki Gelişimi, Avrupa Birliği Süreci İçerisindeki Yeri”, Avrupa Birliği Süreci ve Planlama, TMMOB Şehir Plancılar Odası, Ankara, 335.
- Longuet, I., Vincent J.M., 2000, France, “Policy and Law İn Heritage Conservation” 92-112.

- Madran, E., 2002, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950” ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 157-158.
- Madran, E., 2009, “Osmanlıdan Günümüze Tarihi  evre: Tavrılar-Düzenlemeler” Mimarlık Dergisi, Haziran, 6-15.
- Madran, E. ve  zg n l, N., 2005, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, TMMOB Mimarlar Odası, 190.
- Okyay, İ., 2001, Fransa’da Kentsel Sit Alanlarının Korunması, Malraux Yasası, İstanbul:Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
-  rmercioğlu, H.,T., 2010, “Tarihi Yapıların Yapısal Güçlendirilmesinde Ana İlkeler ve Yaklaşımlar”, Politeknik Dergisi, Cilt:13 Sayı: 3, 233-237.
- Papaioannou, K., The International Law on The Protection Of Cultural Heritage” IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences, cilt. III, Sayı 7, 257-262.
- Pugh K., 2011, “İngiltere’deki Gönüllü Kültürel Miras Sektörünün  nderliğini Yamak” Onlar Nasıl Başarıyor, Avrupa Kültürel Miras Kuruluşları Federa, İstanbul, 134-145
- Romanillo J. A.M, 2000, Patrimonio Cultural, Patrimonio Natural: Una Reserva de Futura, Catedra, Cantabria, 32.
- Sancakdar, O., 2012, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku, Güncellenmiş 2. Baskı, (Seçkin), Ankara, 144-145.
- Sancakdar, O., ve Tepe, İ., 2010, Almanya Hukukunda Kültür Varlığı Kavramı ve Başlıca Koruma İlkeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1753-1802.
- Sezgin, S., 1994, “Dünyada Korumanın Tarihi”, TA  Vakfı Yıllığı, İstanbul, 32-37.
- SG, 2019, Sözlü Görüşme: Şöhret Şensoy Atasoy (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzman ve Dönemin Daire Başkanı) [Görüşme Tarihi 04.12.2019].
- Songülen, N., 2009,“Fransada Koruma Olgusu ve Koruma Mevzuatının Gelişimi” Tarihi  evrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar-2, TMMOB, 14/2. Ankara, 43-57.
- Şahin, S., 2004, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 30/07/2004 Tarihli Araştırma Raporu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Şehir Plancılar Odası, 2021, “Kentsel Koruma-2”, Şehircilik Okulu Dersleri, Zeynep Enlil Online Video Kaydı.

- Tankut, G., 1990, Korumanın Eğitim, Sosyal Ve Ekonomik Yönü, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 75-76.
- Tunçer, M., 2004, Başkent Ankara'nın İlk Planlama Deneyimleri, https://www.academia.edu/2340123/BA%C5%9EKENT_ANKARA_NIN_%C4%B0LK_PLANLAMA_DENEY%C4%B0MLER%C4%B0, [Erişim Tarihi: 02 Kasım 2019].
- Tunçer M. Ve İşbilen A., 2006, Türkiye’de Tarihsel ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu Bağlamında; “Taşınır” ve Taşınmaz” Kültürel Öğelerin İrdelenmesi, Sorunlar ve Politikalar [online], Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2010/02/turkiyede-tarihsel-ve-kulturel.html>, [Erişim Tarihi: 12 Aralık 2019].
- Urry, J. (çev. R.G. Ögdül), 2015, “Mekanları Tüketmek” Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Venning, P., 2011, “Birleşik Krallıkta Tarihi Binaları Koruma Hareketi” O. Silier (Derleyen), Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa’da Kültürel Miras ve STK’lar, 126-133.
- Yazar, H. K., 2006, “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi”, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 220.
- Yıldırım, K., 2008, Dünya Kültür Mirası (I) Kültür Varlığı ile İlgili Yetkin Kurumlar ve Miras Mevzuatı, Yerel siyaset Dergisi, 34, 82-86.
- Yılmaz, B., 2006, Avrupa Birliği’ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme Ve Türkiye, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yücel, C., 2004, “Türkiye’de Kentsel Koruma Alanlarının Planlanmasına Yönelik Bir Sistem Önerisi” İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Zeren, N.,1981, Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.T.Ü., İstanbul
- [URL-1] <https://www.spab.org.uk/about-us/spab-manifesto> [Erişim Tarihi: 14 Kasım 2022].
- [URL-2] <https://www.bundestag.de/> [Erişim Tarihi: 24 Aralık 2022].
- [URL-3] <https://www.berlin.de/sen/kulteu/denkmal/organisation-des-denkmalschutzes/> [Erişim Tarihi: 24 Mart 2023].

- [URL-4] <https://www.culturalpolicies.net/database/search-by-country/country-profile/category/?id=15&g1=1> [Erişim Tarihi: 24 Mart 2023].
- [URL-5] <https://whc.unesco.org/en/list/> [Erişim Tarihi: 27 Mart 2023].
- [URL-6] https://www.gesetze-im-internet.de/bbaug/___1.html [Erişim Tarihi: 27 Mart 2023].
- [URL-7] Kulturlandschaften Und Für Die Regionalplanung Bedeutsame Denkmale <https://www.rvdi.de/projekte/kulturlandschaften/-denkmale> [Erişim Tarihi: 27 Mart 2023].
- [URL-8] <https://www.heidelberg.de/> [Erişim Tarihi: 10 Nisan 2023].
- [URL-9] <https://www.denkmalpflege-bw.de/geschichte-auftrag-struktur/die-denkmalschutzverwaltung-in-baden-wuerttemberg/> [Erişim Tarihi: 20 Nisan 2023].
- [URL-10] <https://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa> [Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2023].
- [URL-11] <https://www.berlin.de/landesdenkmalamt/service/ueber-uns/> [Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2023].
- [URL-12] https://en.wikipedia.org/wiki/National_Planning_Policy_Framework [Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2023].
- [URL-13] <https://www.culture.gouv.fr/Actualites> [Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023].
- [URL-14] <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006074236/> [Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023].
- [URL-15] <https://www.culture.gouv.fr/Sites-thematiques/Monuments/Sites/Ressources/Les-fiches-pratiques/Le-plan-de-sauvegarde-et-de-mise-en-valeur> [Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2023].
- [URL-16] <https://www.paris.fr/pages/secteurs-sauvegardes-psmv-2351> [Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2023].
- [URL-17] <https://www.cultura.gob.es/ministerio/organigrama.html> [Erişim Tarihi: 2 Ocak 2024].
- [URL-18] <https://www.boe.es/eli/es/l/1985/06/25/16/con> [Erişim Tarihi: 2 Ocak 2024].
- [URL-19] <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2008-2494> [Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024].
- [URL-20] <https://www.juntadeandalucia.es/organismos/turismoculturaydeporte/consjeria/sgpc/dgph.html> [Erişim Tarihi: 21 Şubat 2024].

- [URL-21] <https://docplayer.biz.tr/177238-2-ulke-orneklerg-fransa-hollanda-gspanya-ve-kore.html> [Erişim Tarihi: 27 şubat 2024].
- [URL-22] <https://www.elpuertodesantamaria.es/areas-municipales/urbanismo-y-patrimonio/urbanismo/plan-especial-del-conjunto-historico/peprichye-plan-especial-del-conjunto-historico> [Erişim Tarihi: 27 şubat 2024].

EKLER

Ek 1. Araştırma Evreni İçerisinde Bulunan Kentsel Sit Alanları

	İL	İLÇE	KSA ADI	ALAN (m ²)	EGS	KAİP	2021 NÜFUSU	İBBS
1	İZMİR	ÖDEMİŞ	LÜBBEY KSA	39732	VAR	YOK	5	TR3
2	ANTALYA	AKSEKİ	BELALAN KÖYÜ KSA	216367	YOK	YOK	23	TR6
3	ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	BADEMLİ KSA	222179	VAR	VAR	70	TR2
4	MANİSA	SOMA	DARKALE KSA	57996	YOK	YOK	78	TR3
5	BURSA	ORHANELİ	DELİBAĞLAR KSA	65768	YOK	YOK	87	TR4
6	KARABÜK	SAFRANBOLU	TOPRAK CUMA KSA	124085	YOK	YOK	92	TR8
7	KÜTAHYA	MERKEZ	İNLİ KASA KSA	7613	VAR	VAR	92	TR3
8	KARABÜK	SAFRANBOLU	YÖRÜKKÖYÜ KSA	192426	VAR	VAR	93	TR8
9	ANTALYA	AKSEKİ	GÜZELSU KSA	1358726	YOK	YOK	105	TR6
10	MALATYA	ARAPGİR	ORMANSIRTI KSA	42965	YOK	YOK	110	TRB
11	ÇANAKKALE	ECEABAT	BİĞALİ KÖYÜ KSA	61424	VAR	YOK	115	TR2
12	KAYSERİ	MELİKGAZİ	VEKSE KSA	42428	YOK		116	TR7
13	GÜMÜŞHANE	MERKEZ	SÜLEYMANIYE KSA	1502553	YOK	VAR	119	TR9
14	ŞANLIURFA	HALFETİ	ÇEKEM KSA	65406	YOK	YOK	119	TRC
15	ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	KALEKÖY KSA	67322	VAR	VAR	128	TR2
16	ŞANLIURFA	HALFETİ	ESKİ HALFETİ KSA	168843	YOK	YOK	131	TRC
17	TRABZON	SÜRMENE	KARACAKAYA KSA	292943	VAR	YOK	133	TR9
18	İZMİR	FOÇA	KOCA MEHMETLER KSA	30561	YOK		138	TR3
19	SİNOP	GERZE	KIZILCAKAYA KSA	196311	YOK		140	TR7
20	MANİSA	KULA	İNCE SU KSA	58047	VAR	VAR	162	TR3
21	TEKİRDAĞ	ŞARKÖY	UÇMAKDERE KSA	120103	YOK	VAR	165	TR2
22	ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	TEPEKÖY KSA	161607	YOK	YOK	166	TR2
23	MALATYA	ARAPGİR	ONAR KSA	67039	YOK	YOK	167	TRB
24	ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	ZEYTİNLİ KÖYÜ KSA	171272	YOK	YOK	172	TR2
25	ANTALYA	AKSEKİ	BÜYÜKALAN KSA	238400	YOK	YOK	185	TR6
26	ÇANAKKALE	ECEABAT	B.ANAFARTA KSA	94001	VAR	YOK	196	TR2
27	MARDİN	SAVUR	DEREİÇİ KSA	143058	YOK		196	TRC
28	KARABÜK	EFLANİ	KARACAPINAR 2 KSA	109604	VAR	VAR	202	TR8
29	KARABÜK	EFLANİ	KARACAPINAR 1 KSA	314367	VAR	VAR	202	TR8
30	ÇANAKKALE	ECEABAT	KÜÇÜKANAFARTA KSA	78182	YOK	YOK	204	TR2
31	İZMİR	ÇEŞME	ÇEŞMEKÖY KSA	201621	YOK	YOK	235	TR3
32	KASTAMONU	İNEBOLU	İ. KARADENİZ KSA	133097	YOK	YOK	236	TR8
33	AKSARAY	GÜLAĞAÇ	SARATLI KSA	107951	YOK	YOK	249	TR7
34	BALIKESİR	MARMARA	GÜNDOĞDU KSA	215702	YOK	YOK	256	TR2
35	İZMİR	KARABURUN	SAZAK KSA	46778	YOK		264	TR3
36	ÇANAKKALE	ECEABAT	SEDDÜLBAHİR KSA	91493	VAR	VAR	277	TR2
37	ANTALYA	İBRADİ	ÜRÜNLÜ KSA	316137	YOK	YOK	283	TR6
38	KARAMAN	MERKEZ	MADENŞEHİR KSA	498465	YOK	YOK	305	TR5
39	İZMİR	BERGAMA	SAĞANCI KSA	95776	YOK		316	TR3
40	AKSARAY	GÜZELYURT	YAPRAKHİSAR KSA	53755	YOK	YOK	326	TR7
41	ANTALYA	ALANYA	TÜRKTAŞ KÖYÜ KSA	261452	YOK	YOK	344	TR6
42	ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	DEREKÖY KSA	618092	YOK	YOK	372	TR2
43	GİRESUN	ŞEBİNKARAH.	TAMZARA KSA	140332	YOK	YOK	372	TR9
44	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	TAŞKINPAŞA KSA	158387	YOK	YOK	374	TR7
45	MANİSA	SALİHLİ	KEMER KSA	87347	YOK		386	TR3
46	TEKİRDAĞ	ŞARKÖY	GAZİKÖY MAH.KSA	193215	YOK		386	TR2
47	İSTANBUL	ADALAR	SEDEF ADASI KSA	166004	YOK		400	TR1
48	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	SARİHİDİR KSA	183027	YOK	YOK	407	TR7
49	KONYA	BEYŞEHİR	ÜSTÜNLER KSA	146274	YOK	YOK	472	TR5
50	NEVŞEHİR	AVANOS	ÇAVUŞIN KSA	153475	YOK	YOK	475	TR7
51	NİĞDE	MERKEZ	YEŞİLBURÇ KSA	138475	YOK		475	TR7
52	İZMİR	SELÇUK	ŞİRİNCE KSA	209473	YOK	VAR	483	TR3
53	KARAMAN	MERKEZ	TAŞKALE KSA	182130	YOK	VAR	499	TR5
54	AKSARAY	GÜZELYURT	BELİSİRMA KSA	130536	YOK	YOK	502	TR7
55	ANTALYA	DEMRE	KEKOVA SİTLERİ KSA	55100	YOK	YOK	507	TR6
56	ANTALYA	DEMRE	KEKOVA SİTLERİ KSA	59986	YOK	YOK	507	TR6
57	ELAZIĞ	MERKEZ	HARPUT KSA	978343	YOK	VAR	511	TRA
58	KONYA	MERAM	KİLİSTRA KSA	316113	YOK	YOK	518	TR5
59	NEVŞEHİR	GÜLŞEHİR	GÜMÜŞKENT KSA	213860	YOK	YOK	528	TR7
60	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	ULAŞLI KSA	74943	YOK	YOK	539	TR7
61	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	AYVALI KSA	60113	YOK	YOK	557	TR7
62	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	İBRAHİMPAŞA KSA	155143	YOK	YOK	561	TR7
63	ANTALYA	AKSEKİ	SARİHACILAR KSA	140264	YOK	YOK	564	TR6
64	KARABÜK	MERKEZ	BULAK KSA	312418	VAR	VAR	570	TR8

	İL	İLÇE	KSA ADI	ALAN (m ²)	EGS	KAİP	2021 NÜFUSU	İBBS
65	ÇANAKKALE	ECEABAT	KİLİTBAHİR KSA	136834	VAR	YOK	598	TR2
66	ANTALYA	İBRADI	ORMANA KSA	88739	VAR	VAR	600	TR6
67	KONYA	MERAM	GÜNEYDERE KSA	431705	YOK	YOK	627	TR5
68	MUĞLA	DATÇA	YAZIKÖY KSA	67092	YOK		635	TR3
69	AYDIN	SÖKE	ESKİ DOĞANBEY KSA	345495	YOK	VAR	651	TR3
70	AYDIN	BOZDOĞAN	KOYUNCULAR KSA	35166	YOK	YOK	663	TR3
71	BURSA	MUDANYA	KUMYAKA KSA	159500	YOK	YOK	667	TR4
72	EDİRNE	KEŞAN	ÇAMLICA KSA	209019	YOK	YOK	680	TR2
73	AKSARAY	MERKEZ	SOFULAR KSA	445308	VAR	VAR	693	TR7
74	BURSA	YILDIRIM	CUMALIKIZIK KSA	78781		VAR	721	TR4
75	KOCAELİ	KARAMÜRSEL	YALAKDERE KSA	28178	VAR	VAR	729	TR4
76	ANTALYA	AKSEKİ	CEVİZLİ BELDESİ KSA	31855	VAR	VAR	741	TR6
77	İZMİR	FOÇA	KOZBEYLİ KSA	114000	YOK		743	TR3
78	ÇORUM	KARGI	HACIHAMZA KSA	19397	VAR	VAR	766	TR8
79	İZMİR	ALİAĞA	HACIÖMERLİ KSA	41493	YOK		871	TR3
80	HATAY	DEFNE	ŞENKÖY KSA	116136	YOK	YOK	872	TR6
81	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 20 KSA	29685	VAR	VAR	890	TR3
82	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 24 KSA	32831	VAR	VAR	890	TR3
83	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 21 KSA	60698	YOK		890	TR3
84	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 22 KSA	83837	VAR	VAR	890	TR3
85	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 25 KSA	95461	YOK		890	TR3
86	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 23 KSA	155377	YOK		890	TR3
87	MUĞLA	FETHİYE	KAYAKÖY 19 KSA	1447559	YOK		890	TR3
88	SİVAS	DİVRİĞİ	TUĞUT KSA	70284	YOK	YOK	893	TR7
89	KONYA	SELÇUKLU	SİLLE KSA	328275	VAR	VAR	1191	TR5
90	BURSA	NİLÜFER	TAHTALI KSA	166923	VAR	YOK	1215	TR4
91	BALIKESİR	AYVALIK	CUNDAADASI KSA	443008	YOK	VAR	1283	TR2
92	AKSARAY	MERKEZ	KIZILKAYA KSA	77306	YOK	YOK	1286	TR7
93	İZMİR	DİKİLİ	BADEMLİ KSA	90004	YOK		1287	TR3
94	BURSA	NİLÜFER	ÜRÜNLÜ KSA	135631	YOK	YOK	1334	TR4
95	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	MUSTAFAPAŞA KSA	347498	YOK	VAR	1348	TR7
96	BURSA	NİLÜFER	GÜMÜŞTEPE (MİSİ) KSA	110606	VAR	VAR	1360	TR4
97	BURSA	MUDANYA	TRİLYE KSA	153020	YOK	VAR	1440	TR4
98	KONYA	BEYŞEHİR	DOĞANBEY KSA	138092	VAR	VAR	1488	TR5
99	MALATYA	DARENDE	BALABAN KSA	122724	YOK	YOK	1524	TRB
100	AKSARAY	MERKEZ	DOĞANTARLA KSA	92716	YOK	YOK	1541	TR7
101	İSTANBUL	ADALAR	BURGAZ ADA KSA	456749	VAR	VAR	1650	TR1
102	KAYSERİ	MELİKGAZİ	GESİ KSA	256822	VAR	VAR	1736	TR7
103	AKSARAY	GÜZELYURT	SELİME KSA	26863	VAR	VAR	1796	TR7
104	AKSARAY	GÜZELYURT	SELİME KSA	77049	VAR	VAR	1796	TR7
105	İZMİR	ÖDEMİŞ	BİRGİ KSA	658605	VAR	VAR	1869	TR3
106	İSTANBUL	ADALAR	KINALI ADA KSA	513865	YOK		2000	TR1
107	KIRKLARELİ	PINARHİSAR	KAYNARCA BELD.KSA	303035	YOK	YOK	2005	TR2
108	NEVŞEHİR	GÖREME	ÇARDAK KSA	107350	VAR	VAR	2084	TR7
109	NEVŞEHİR	GÖREME	GÖREME KSA	432809	VAR	VAR	2084	TR7
110	KIRKLARELİ	VİZE	KIYIKÖY- MİDYE KSA	238298	VAR	VAR	2122	TR2
111	ERZİNCAN	KEMALİYE	KEMALİYE KSA	40623	YOK	VAR	2243	TRA
112	BALIKESİR	GÖMEÇ	KARAAĞAÇ KSA	41920	VAR	VAR	2246	TR2
113	AKSARAY	GÜZELYURT	İHLARA KSA	284956	YOK	YOK	2289	TR7
114	KOCAELİ	DİLOVASI	TAVŞANCIL KSA	115964	VAR	VAR	2346	TR4
115	ŞANLIURFA	HALİLİYE	GERMUŞ KSA	195348	YOK	VAR	2453	TRC
116	İZMİR	ÖDEMİŞ	BADEMLİ KSA	79126	VAR	VAR	2494	TR3
117	NEVŞEHİR	MERKEZ	GÖRE KSA	258196	YOK	YOK	2509	TR7
118	KASTAMONU	KÜRE	KÜRE KSA	78594	YOK	VAR	2522	TR8
119	AKSARAY	GÜZELYURT	GÜZELYURT KSA	612136	VAR	VAR	2570	TR7
120	KAYSERİ	MELİKGAZİ	AĞIRNAS 1 KSA	127745	VAR	VAR	2614	TR7
121	KAYSERİ	MELİKGAZİ	AĞIRNAS 2 KSA	166622	VAR	VAR	2614	TR7
122	BALIKESİR	EDEREMİT	GÜRE KSA	54191	VAR	VAR	2619	TR2
123	ANTALYA	İBRADI	İBRADI KSA	328462	YOK	VAR	2868	TR6
124	ÇANAKKALE	BOZCAADA	BOZCAADA KSA	268512	YOK	VAR	3098	TR2
125	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	ORTAHIŞAR KSA	76769	YOK	YOK	3118	TR7
126	İZMİR	SEFERİHİSAR	SİĞACIK KSA	46730	YOK		3320	TR3
127	EDİRNE	MERKEZ	KARAAĞAÇ KSA	519336	YOK	VAR	3342	TR2
128	NEVŞEHİR	GÖREME	UÇHIŞAR KSA	252750	YOK	VAR	3738	TR7
129	İZMİR	FOÇA	YENİ FOÇA KSA	149084	VAR	VAR	3742	TR3
130	BURSA	GEMLİK	UMURBEY KSA	412345	YOK	VAR	3792	TR4

	İL	İLÇE	KSA ADI	ALAN (m ²)	EGS	KAİP	2021 NÜFUSU	İBBS
131	AKSARAY	MERKEZ	DEMİRCİ KSA	138237	YOK	YOK	4078	TR7
132	BALIKESİR	BANDIRMA	EDİNCİK KSA	224162	YOK	YOK	4220	TR2
133	NEVŞEHİR	MERKEZ	KAYMAKLI KSA	93602	VAR	VAR	4342	TR7
134	ISPARTA	ATABEY	İSLAMKÖY KSA	136308	YOK	YOK	4476	TR6
135	KOCAELİ	KARAMÜRSEL	EREĞLİ KSA	56308	YOK		4730	TR4
136	BOLU	MUDURNU	MUDURNU KSA	385570	VAR	VAR	5379	TR4
137	ARTVİN	ARDANUÇ	ADAKALE KSA	302600	YOK	YOK	5470	TR9
138	KONYA	TAŞKENT	TAŞKENT KSA	192556	YOK	VAR	5780	TR5
139	KÜTAHYA	ÇAĞDARHİSAR	AİZONAİ KSA		VAR	VAR	5892	TR3
140	AYDIN	KARACASU	TESTİATÖLYELERİ KSA	10254	VAR	VAR	6170	TR3
141	BİLECİK	PAZARYERİ	PAZARYERİ KSA	658585	YOK	VAR	6243	TR4
142	MUĞLA	BODRUM	YALIKAVAK KSA	649742	YOK		6495	TR3
143	SAKARYA	TARAKLI	TARAKLI 2 KSA	77478	VAR	VAR	6861	TR4
144	SAKARYA	TARAKLI	TARAKLI 1 KSA	250958	YOK	VAR	6861	TR4
145	İSTANBUL	ADALAR	BÜYÜKADA KSA	1807401	YOK		7499	TR1
146	ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	GÖKÇEADA KSA	79314	VAR	VAR	7567	TR2
147	ANTALYA	FİNİKE	TURUNÇOVA KSA	197705	VAR	VAR	7628	TR6
148	ANKARA	GÜDÜL	GÜDÜL KSA	153614	YOK	VAR	8155	TR5
149	ANKARA	ÇAMLIDERE	ÇAMLIDERE KSA	152548	VAR	VAR	8350	TR5
150	BALIKESİR	EDEREMİT	ALTINOLUK KSA	133294	VAR	VAR	8379	TR2
151	HAKKÂRİ	ÇUKURCA	ÇUKURCA KSA	7488	YOK	YOK	8604	TRB
152	NİĞDE	MERKEZ	FERTEK KSA	119632	YOK		8871	TR7
153	KOCAELİ	Körfez	HEREKE KSA	242316	YOK		9218	TR4
154	ÇANAKKALE	AYVACIK	ASSOS LİMANI KASA	14386	YOK	YOK	9710	TR2
155	ÇANAKKALE	AYVACIK	ASSOS KSA	112554	YOK		9710	TR2
156	ÇANAKKALE	AYVACIK	ADATEPE KSA	326103		YOK	9710	TR2
157	MALATYA	ARAPGİR	ARAPGİR KSA	607370	YOK	YOK	10119	TRB
158	İZMİR	ÇEŞME	ALAÇATI KSA	358741	YOK		10523	TR3
159	ANTALYA	AKSEKİ	AKSEKİ KSA	197029	VAR	VAR	10575	TR6
160	KASTAMONU	İNEBOLU	İNEBOLU KSA	935675	YOK	VAR	10594	TR8
161	SİVAS	DİVRİĞİ	DİVRİĞİ KSA	669223	VAR	VAR	10623	TR7
162	GİRESUN	ŞEBİNKARAHİSAR	ŞEBİNKARAHİSAR KSA	161038	YOK	YOK	10859	TR9
163	NEVŞEHİR	DERİNKUYU	DERİNKUYU KSA	736628	YOK	VAR	10919	TR7
164	BALIKESİR	Ayvalık	AYVALIK K.KÖY KSA	143713	YOK	YOK	10974	TR2
165	MANİSA	SOMA	SOMA KSA	61264	YOK		11218	TR3
166	KARAMAN	ERMENEK	DEĞİRMENLİK KSA	6067	YOK	VAR	11441	TR5
167	KARAMAN	ERMENEK	ERMENEK KSA	83829	VAR	VAR	11441	TR5
168	KÜTAHYA	EMET	EMET KSA	119421	YOK		11621	TR3
169	ANKARA	AYAŞ	AYAŞ 1 KSA	86183	YOK	YOK	13093	TR5
170	ANKARA	AYAŞ	AYAŞ 2 KSA	309682	YOK	YOK	13093	TR5
171	ZONGULDAK	KOZLU	FENER KSA	282718	YOK	VAR	13372	TR8
172	BALIKESİR	AYVALIK	ALTINOVA KSA	126890	YOK	VAR	14177	TR2
173	MUĞLA	MERKEZ	KARABAĞLAR KSA	15254018	YOK		14217	TR3
174	NEVŞEHİR	AVANOS	AVANOS KSA	240740	YOK	VAR	14783	TR7
175	ERZURUM	İSPİR	İSPİR KSA	33460	YOK	YOK	14955	TRA
176	KAYSERİ	MELİKGAZİ	T. GERMİR 2 KSA	213708	YOK		15368	TR7
177	KAYSERİ	MELİKGAZİ	T. GERMİR 1 KSA	280499	YOK		15368	TR7
178	ÇANAKKALE	BAYRAMIÇ	BAYRAMIÇ KSA	141526	YOK	VAR	15760	TR2
179	BİLECİK	OSMANELİ	ORHANELİ KSA	253047	YOK	VAR	16192	TR4
180	BOLU	GEREDE	GEREDE KSA	15284	YOK		16203	TR5
181	BURSA	ORHANELİ	ORHANELİ KSA	34405	YOK	VAR	18786	TR4
182	ESKİŞEHİR	SİVRİHİSAR	NASRETTİN HOCA KSA	137901	YOK	VAR	20217	TR4
183	ESKİŞEHİR	SİVRİHİSAR	SİVRİHİSAR KSA	632853	YOK		20217	TR4
184	İZMİR	BAYINDIR	BAYINDIR KSA	238814	VAR	VAR	21407	TR3
185	SAMSUN	ALAÇAM	ALAÇAM KSA	21674	VAR	VAR	24860	TR8
186	MARDİN	SAVUR	SAVUR KSA	177569	YOK	VAR	25496	TRC
187	TRABZON	SÜRMENE	1 NOLU KSA	21846	YOK	VAR	26161	TR9
188	TRABZON	SÜRMENE	2 NOLU KSA	23810	VAR	VAR	26161	TR9
189	DENİZLİ	BULDAN	BULDAN KSA	172467	VAR	VAR	26781	TR3
190	KÜTAHYA	SİMAV	SİMAV KSA	7650	VAR	VAR	26976	TR3
191	DÜZCE	AKÇAKOCA	AKÇAKOCA KSA 2	128562	VAR	VAR	27490	TR4
192	DÜZCE	AKÇAKOCA	AKÇAKOCA KSA 1	673141	YOK	VAR	27490	TR4
193	BİTLİS	AHLAT	AHLAT KALESİ KSA	91748	YOK		27563	TRB
194	BİTLİS	AHLAT	ERKİZAN KSA	166227	YOK		27563	TRB
195	BALIKESİR	HAVRAN	HAVRAN KSA	247243	YOK	VAR	27914	TR2
196	MANİSA	KULA	KULA KSA	462893	VAR	VAR	28518	TR3
197	SİNOP	BOYABAT	BOYABAT KSA	424918	VAR	VAR	28693	TR8
198	İZMİR	KINIK	KINIK KSA	108942	VAR	VAR	28694	TR3
199	KAYSERİ	İNCESU	İNCESU KASA	490924	YOK		28755	TR7

	İL	İLÇE	KSA ADI	ALAN (m ²)	EGS	KAİP	2021 NÜFUSU	İBBS
200	KASTAMONU	TOSYA	TOSYA KSA	82577	YOK	YOK	28963	TR8
201	ORDU	ALTINORDU	ALTINORDU KSA	238540	YOK	VAR	29897	TR9
202	BALIKESİR	SINDIRGI	SINDIRGI KSA	15542	YOK	YOK	32661	TR2
203	AFYONK.	BOLVADİN	BOLVADİN KSA	138119	YOK	VAR	33443	TR3
204	İZMİR	FOÇA	PHOKAİA 1 KSA	24179	YOK		34946	TR3
205	İZMİR	FOÇA	PHOKAİA 2 KSA	36576	YOK		34946	TR3
206	TOKAT	ZİLE	ZİLE KSA	732014	VAR	VAR	36154	TR8
207	NEVŞEHİR	ÜRGÜP	ÜRGÜP KSA	877154	YOK	VAR	36361	TR7
208	İZMİR	SELÇUKLU	SELÇUK KSA	93250	VAR	VAR	37689	TR3
209	MANİSA	KIRAĞAÇ	KIRAĞAÇ KSA	233258	YOK		37699	TR3
210	MANİSA	KULA	MANİSA KSA	176185	YOK		43227	TR3
211	BURSA	İZNİK	İZNİK KSA	1251295	VAR	VAR	44050	TR4
212	İZMİR	DİKİLİ	DİKİLİ KSA	89402	YOK		46587	TR3
213	İZMİR	ÇEŞME	ÇEŞME KSA	41029	YOK	VAR	48067	TR3
214	İZMİR	ÇEŞME	İLİCA KSA	26888	YOK	VAR	48167	TR3
215	İZMİR	ÇEŞME	ŞANTİYEVLERİ KSA	414741	YOK	VAR	48167	TR3
216	ANKARA	BEYPAZARI	BEYPAZARI KSA	760611	YOK	VAR	48393	TR5
217	KARABÜK	SAFRANBOLU	KIRANKÖY KSA	1570	YOK	VAR	52709	TR8
218	KARABÜK	SAFRANBOLU	YENİŞEHİR KSA	543947	YOK	VAR	52709	TR8
219	KARABÜK	SAFRANBOLU	İÇERİÇARŞI KSA	705328	YOK	VAR	52709	TR8
220	KARABÜK	SAFRANBOLU	BAĞLARBAŞI KSA	1016878	YOK		52709	TR8
221	BİTLİS	MERKEZ	GAZİBEY KSA	6838	VAR	VAR	53023	TRB
222	BİTLİS	MERKEZ	TAŞ MAHALLESİ KSA	17954	VAR	VAR	53023	TRB
223	BİTLİS	MERKEZ	İNÖNÜ KSA	91504	VAR	VAR	53023	TRB
224	BİTLİS	MERKEZ	MÜŞTEKBABA KSA	220790	VAR	VAR	53023	TRB
225	SİNOP	MERKEZ	SİNOP MERKEZ KSA	322244	YOK	YOK	56479	TR8
226	ÇANAKKALE	BİGA	BİGA KSA	20965	YOK	YOK	57125	TR2
227	AMASYA	MERZİFON	MERZİFON KSA	54794	YOK	VAR	61376	TR8
228	ANTALYA	KAŞ	KAŞ MERKEZ KSA	62749	VAR	VAR	61488	TR6
229	TOKAT	NİKSAR	NİKSAR KSA	210130	YOK		63486	TR8
230	BALIKESİR	AYVALIK	ÇAMLIK KSA	609214	YOK	VAR	72371	TR2
231	BALIKESİR	AYVALIK	AYVALIK KSA	1051454	YOK	YOK	72371	TR2
232	İZMİR	URLA	URLA KSA	289665	VAR	VAR	72741	TR3
233	KONYA	BEYŞEHİR	İÇERİŞEHİR KSA	153104	YOK	VAR	77137	TR5
234	BARTIN	MERKEZ	BARTIN MERKEZ KSA	370130	VAR	VAR	81692	TR8
235	KIRKLARELİ	MERKEZ	YAYLA MAH KSA	103202	YOK	VAR	83248	TR2
236	İZMİR	TİRE	TİRE KSA	402355	VAR	VAR	86758	TR3
237	KARS	MERKEZ	KARS KSA	920985	YOK		90124	TRA
238	SAMSUN	VEZİRKÖPRÜ	VEZİRKÖPRÜ KSA	176246	YOK	VAR	91978	TR8
239	YOZGAT	MERKEZ	YOZGAT MERKEZ KSA 2	41291	YOK		92840	TR7
240	YOZGAT	MERKEZ	YOZGAT MERKEZ KSA 1	183949	YOK		92840	TR7
241	KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR KSA	466567	VAR	VAR	93830	TR5
242	ŞANLIURFA	HARRAN	HARRAN KSA	749864	VAR	VAR	94207	TRC
243	BURDUR	MERKEZ	ULUCAMI VE ÇEV.KSA	32055	VAR	VAR	95436	TR6
244	BURSA	M.KEMAL PAŞA	ZAFER BEY KSA	69392	YOK	YOK	101407	TR4
245	İZMİR	BERGAMA	PENGAMON KSA	504305	YOK		104980	TR3
246	BURSA	MUDANYA	MUDANYA KSA	159698	VAR	VAR	105308	TR4
247	AMASYA	MERKEZ	AMASYA MERKEZ KSA	358221	VAR	VAR	114921	TR8
248	MUĞLA	MERKEZ	MENTEŞE KSA	677536	YOK		118443	TR3
249	MARDİN	MİDYAT	MİDYAT ESTEL KSA	340821	YOK		118625	TRC
250	MARDİN	MİDYAT	MİDYAT KSA	451896	YOK		118625	TRC
251	NEVŞEHİR	MERKEZ	NAR KSA	310655	YOK	VAR	120599	TR7
252	GİRESUN	MERKEZ	ZEYTİNLİK KSA	137724	VAR	VAR	122787	TR9
253	TOKAT	MERKEZ	TOKAT MERKEZ 1 KSA	530298	VAR	VAR	127988	TR8
254	ADANA	KOZAN	KOZAN KSA	69115	VAR	VAR	132320	TR6
255	İZMİR	ÖDEMİŞ	ÖDEMİŞ KSA	226392	VAR	VAR	132769	TR3
256	ÇANAKKALE	MERKEZ	MERKEZ KSA	576440	YOK	VAR	143622	TR2
257	GAZİANTEP	NİZİP	NİZİP KSA	147224	YOK	VAR	147865	TRC
258	KONYA	EREĞLİ	EREĞLİ KSA	39105	YOK	VAR	149333	TR5
259	KONYA	EREĞLİ	TAŞ EVLER KSA	381866	YOK	VAR	149333	TR5
260	ŞIRNAK	CİZRE	CİZRE KSA	516838	VAR	VAR	155182	TRC
261	BALIKESİR	EDEREMİT	EDEREMİT KSA	44321	YOK	YOK	164696	TR2
262	KARAMAN	MERKEZ	KARAMAN KALESİ KSA	86249	YOK	VAR	172683	TR5
263	KARAMAN	MERKEZ	KARAMAN KSA	148275	VAR	VAR	172683	TR5
264	KOCAELİ	GÖLCÜK	SARAYLI KSA	148384	VAR	VAR	172802	TR4
265	EDİRNE	MERKEZ	EDİRNE KSA	1247792	VAR	VAR	174662	TR2
266	MANİSA	AKHİSAR	THYATEİRA KSA	181682	YOK		177419	TR3
267	BOLU	MERKEZ	BOLU MERKEZ KSA	21108	YOK		184682	TR4
268	MARDİN	ARTUKLU	ARTUKLU KSA	1009967	VAR	VAR	186622	TRC

	İL	İLÇE	KSA ADI	ALAN (m ²)	EGS	KAİP	2021 NÜFUSU	İBBS
269	MUĞLA	BODRUM	BODRUM KSA	898008	YOK		187284	TR3
270	TEKİRDAĞ	SÜLEYMANPAŞA	S.PAŞA KUZEY KSA	55564	VAR	VAR	210547	TR2
271	TEKİRDAĞ	SÜLEYMANPAŞA	S.PAŞA GÜNEY KSA	238767	VAR	VAR	210547	TR2
272	ANTALYA	MANAVGAT	SİDE KSA	361964	VAR	VAR	245740	TR6
273	ISPARTA	MERKEZ	ISPARTA MERKEZ KSA	79783	VAR	VAR	245784	TR6
274	MERSİN	AKDENİZ	MERSİN KSA	116194	VAR	VAR	255682	TR6
275	AYDIN	AYDIN	AYDIN KSA	309847	VAR	VAR	259786	TR3
276	ŞANLIURFA	SİVEREK	SİVEREK KSA	177192	VAR	VAR	266971	TRC
277	ADIYAMAN	MERKEZ	OTURAKÇI PAZARI KSA	19753	VAR	VAR	267131	TRC
278	ÇORUM	MERKEZ	ÇORUM MERKEZ KSA	85826	VAR	VAR	267396	TR8
279	BURSA	İNEGÖL	İSHAKPAŞA KÜL.KSA	163340	YOK	VAR	286848	TR4
280	AKSARAY	MERKEZ	AKSARAY ESKİ KSA	4775	YOK	VAR	315222	TR7
281	AKSARAY	MERKEZ	AKSARAY KSA	33353	YOK	VAR	315222	TR7
282	AFYONK.	MERKEZ	AFYONKARAHİSAR KSA	449403	YOK	VAR	319574	TR3
283	MALATYA	YEŞİLYURT	HİDİROĞLU KSA	13244	YOK	VAR	337000	TRB
284	MALATYA	GÜNDÜZBEY	GÜNDÜZBEY KSA	59520	YOK		337000	TRB
285	SAMSUN	İLKADIM	İLKADIM KSA	57684	YOK	VAR	340421	TR8
286	MERSİN	TARSUS	TARSUS KSA	206664	YOK	YOK	347314	TR6
287	ANTALYA	ALANYA	ALANYA KALESİ KSA	2444241	YOK	VAR	350636	TR6
288	KOCAELİ	İZMİR	İÇKALE KSA	272437	YOK		371002	TR4
289	TRABZON	ORTAHİSAR	1 NOLU KSA	52167	YOK	VAR	392708	TR9
290	TRABZON	ORTAHİSAR	2 NOLU KSA	60667	YOK	VAR	392708	TR9
291	TRABZON	ORTAHİSAR	3 NOLU KSA	60667	YOK	VAR	392708	TR9
292	TRABZON	AKÇAABAT	ORTAMAHALLE KSA	86685	YOK	VAR	392708	TR9
293	KOCAELİ	GEBZE	S. ORHAN CAMİ KSA	35155	YOK	VAR	399558	TR4
294	KOCAELİ	GEBZE	ESKİHİSAR KSA	57313	YOK	VAR	399558	TR4
295	ERZURUM	YAKUTİYE	ERZURUM KSA	698012	VAR	VAR	428302	TRA
296	SAKARYA	ADAPAZARI	UZUNAĞAR KSA	75583	YOK	YOK	577365	TR4
297	K.MARAŞ	DULKADİROĞLU	K.MARAŞ KSA	348626	YOK	VAR	671849	TR6
298	SAMSUN	BAFRA	BAFRA KSA	269854	VAR	VAR	732855	TR8
299	ESKİŞEHİR	ODUNPAZARI	TAŞBAŞI KSA	16635	VAR	VAR	797708	TR4
300	ESKİŞEHİR	ODUNPAZARI	ODUNPAZARI KSA	268752	VAR	VAR	797708	TR4
301	HATAY	ANTAKYA	ANTAKYA KSA	936500	VAR	VAR	945404	TR6
302	ADANA	SEYHAN	TEPEBAĞ KSA	353862	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR6
303	ANKARA	ÇAMLIDERE	SARAÇOĞLU KSA	140067	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
304	ANKARA	ÇAMLIDERE	YÜCETEPE KSA	140067	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
305	ANKARA	ULUS	ULUS KSA	1841681	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
306	ANTALYA	MURATPAŞA	HAŞİMİŞCAN KSA	46649	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR6
307	ANTALYA	MURATPAŞA	BALBEY KSA	63165	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR6
308	ANTALYA	MURATPAŞA	KALEİÇİ KSA	489436	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR6
309	BURSA	OSMANGAZİ	ÖRDEKLİ HAMAMI KSA	39104	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
310	BURSA	OSMANGAZİ	SETBAŞI KSA	42942	YOK	YOK	1Mil ve Üz.	TR4
311	BURSA	YILDIRIM	DAVUTKADI KSA	45292	YOK	YOK	1Mil ve Üz.	TR4
312	BURSA	YILDIRIM	İSABEY KSA	84807	YOK	YOK	1Mil ve Üz.	TR4
313	BURSA	YILDIRIM	EMİRSULTAN KSA	113783	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
314	BURSA	OSMANGAZİ	MAKSEM DOĞUSU KSA	118889	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
315	BURSA	OSMANGAZİ	MAKSEMBATISI KSA	149841	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
316	BURSA	GÜRSU	GÜRSU KSA	152889	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
317	BURSA	OSMANGAZİ	ÇEKİRGE KSA	177273	YOK	YOK	1Mil ve Üz.	TR4
318	BURSA	MURADIYE	MURADIYE KSA	316160	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
319	BURSA	OSMANGAZİ	HANLAR BÖLGESİ KSA	388168	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR4
320	DİYARBAKIR	SUR	SUR KSA	1612003	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TRC
321	GAZİANTEP	ŞAHİNBEY	GAZİANTEP 2 KSA	107186	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TRC
322	GAZİANTEP	ŞAHİNBEY	GAZİANTEP 1 KSA	542810	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TRC
323	İSTANBUL	KADIKÖY	İBRAHİMAĞA KSA	6996	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
324	İSTANBUL	FATİH	BULGUR PALAS KSA	10291	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
325	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	KURU ÇEŞME KSA	17121	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
326	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	T. HAMZA PAŞA KSA	18106	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
327	İSTANBUL	BAĞCILAR	MAHMUTBEY KSA	26369	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
328	İSTANBUL	FATİH	DAVUTPAŞA KSA	35581	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
329	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	YENİ MAHALLE KSA	39935	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
330	İSTANBUL	KARTAL	KARTAL MERKEZ KSA	44945	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
331	İSTANBUL	KADIKÖY	GLNK. ÇARŞI KSA	588910	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
332	İSTANBUL	BAKIRKÖY	YEŞİLKÖY KSA	62266	YOK	YOK	1Mil ve Üz.	TR1
333	İSTANBUL	MALTEPE	BALIKÇIKÖY KSA	63048	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
334	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	R.MEHMET P. CAMİ KSA	65027	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
335	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	VALİDEİ ATIK KSA	86960	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
336	İSTANBUL	KADIKÖY	KADIKÖY MEY. KSA	128739	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
337	İSTANBUL	ŞİLE	ŞİLE MERKEZ KSA	165598	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1

	İL	İLÇE	KSA ADI	ALAN (m ²)	EGS	KAİP	2021 NÜFUSU	İBBS
338	İSTANBUL	KADIKÖY	RASİMPAŞA KSA	221902	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
339	İSTANBUL	EYÜP	EYÜP 3 KSA	227054	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
340	İSTANBUL	BAKIRKÖY	VELİEFENDİ KSA	574384	YOK	YOK	1Mil ve Üz.	TR1
341	İSTANBUL	FATİH	SULTANAHMET KSA	646700	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
342	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	B. VE K. ÇAMLICA KSA	648685	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
343	İSTANBUL	KADIKÖY	HAYDARPAŞA KSA	661426	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
344	İSTANBUL	KAĞITHANER	SADABAD KSA	779968	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
345	İSTANBUL	EYÜP	EYÜP 2 KSA	227669	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
346	İSTANBUL	EYÜP	EYÜP 1 KSA	2361205	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
347	İSTANBUL	FATİH	EREĞLİ MH. KSA	20082	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
348	İSTANBUL	FATİH	NESLİŞAH MAH. KSA	32448	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
349	İSTANBUL	FATİH	DARÜŞŞAFAKA KSA	35745	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
350	İSTANBUL	ŞİŞLİ	TEŞVİKİYE KSA	866176	YOK		1Mil ve Üz.	TR1
351	İSTANBUL	KADIKÖY	KURBAĞALI DERE KSA	48610	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
352	İSTANBUL	TUZLA	KÖYİÇİ KSA	112919	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR1
353	İZMİR	NARLIDERE	NARLIDERE KSA	11583	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
354	İZMİR	BAYRAKLI	BAYRAKLI KSA	14019	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
355	İZMİR	KONAK	MİTHATPAŞA KSA	47345	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
356	İZMİR	KONAK	ALSANCAK KSA	142375	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
357	İZMİR	BORNOVA	BORNOVA KSA	255270	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
358	İZMİR	BUCA	BUCA KSA	401294	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
359	İZMİR	KONAK	KEMERALTI KSA	1792144	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
360	İZMİR	KONAK	KALE ARKASI KSA	13377	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR3
361	KAYSERİ	MELİKGAZİ	TAVUKÇU KSA	100117	YOK		1Mil ve Üz.	TR7
362	KAYSERİ	TALAS	TALAS KSA	1177110	YOK		1Mil ve Üz.	TR7
363	KAYSERİ	MELİKGAZİ	YEŞİLYURT KSA	150450	YOK		1Mil ve Üz.	TR7
364	KONYA	KARATAY	NAKİBOĞLU KSA	24301	YOK	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
365	KONYA	KARATAY	PİRİMEHMET PAŞA KSA	26604	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
366	KONYA	KARATAY	AKÇEŞME VE S. KSA	98040	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
367	KONYA	KARATAY	MEVLANA KSA	250787	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR5
368	KONYA	KARATAY	KONYA TARİHİ KSA	348626	VAR	VAR	1Mil ve Üz.	TR5